

OTROK IN KNJIGA

10

Levstikova plaketa, ki jo založba Mladinska knjiga vsako leto podeljuje Levstikovim nagrajencem

Na ovitku ilustracija Levstikovega nagrajenca Marjana Amalietija iz slikanice Martin Krpan (Fran Levstik)

OTROK IN

ANGLA

10

1980

ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR

OTROK IN KNJIGA

REVIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI
IN KNJIŽNE VZGOJE

10

CRTE MOJEGA ŽIVLJENJA

Kdaj pa kdaj se zagledamo v dlan, kjer nam teče crta življenja, izbožni
smrti: ... ne se bomo zanimali, ali jih moremo pošteno razumeti, ali ne, ali jih
pa ... brez težav si jih lahko ogledujemo, saj so kakor na dlanu.
A kraticrečejo neke globoke v nas že druge crte življenja. Ki smo - kakor
na dlanu in si jih že samemu sebi komaj kdaj pogledamo. Crta začne teči s
prvim dnem našega rojstva in niso enake po svoji moči in dolžini, odkrijemo
si jih le ob težavi ali ob usodi, uri, bolj sebi kot drugemu.

Kakor že razmišljam, je medsej razumljivo, da se pomembno razmišljamo
naše življenje in s tem seveda tudi naše ustvarjanje, kajne? In se teh se
v naši misli prične oblikovati in razvijati, a večina v naši misli
...
ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR

Uredniški odbor: Milan Divjak, Jože Filo, Alenka Glazer, Marjana Kobe, Darja Kramberger, dr. Slobodan Ž. Marković, Martina Šircelj

Uredniški svet: dr. Milan Crnković, Niko Grafenauer, dr. Matjaž Kmecl, Stanko Kotnik, Albin Kramberger, dr. Ivan Toličič, Andra Žnidar

Redakcija te številke je bila končana maja 1980

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Izdajajo: Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice, Pedagoška akademija Maribor, Festival Kurirček in Pionirska knjižnica Ljubljana

Naslov uredništva: Pionirska knjižnica Maribor, Rotovski trg 2

OTROK IN KNJIŽNICA

REVUE ZA VPRASHANJA MLADINSKE KNJIZEVNOSTI
IN KNJIZNE ANGOLE

10

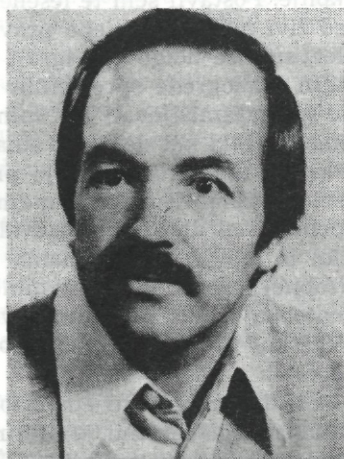
0801

Delo je sofinancirala kulturna skupnost Slovenije

LEOPOLD SUHODOLČAN

Izgubili smo pisatelja in prijatelja Leopolda Suhodolčana. V svojem obsežnem pisateljskem delu je prispeval pomemben delež v zakladnico slovenske mladinske književnosti. Sodeloval je tudi z našo revijo in še lani novembra je na zborovanju Zveze bralnih značk obljubil, da bo napisal kaj o sebi. Obljubo je izpolnil kljub hudi bolezni, kljubovalno je ustvarjal do zadnjega trenutka.

Ne moremo doumeti, da ga ne bo več med nami. Z globoko žalostjo v srcu, ker je smrt zaustavila plodno pero velikega prijatelja mladine, objavljamo njegovo zadnje premišljevanje.

10. 8. 1928 — 8. 2. 1980

ČRTE MOJEGA ŽIVLJENJA

Kdaj pa kdaj se zagledamo v dlan, kjer nam tečejo črte življenja, ljubezni, smrti..., se za trenutke zamislimo, jih morebiti pokažemo še komu, prijateljem, pa »razlagalcem«... Brez težav si jih lahko ogledujejo, saj so »kakor na dlani«.

A hkrati tečejo neke globoko v nas še druge črte življenja, ki niso »kakor na dlani« in si jih še samemu sebi komaj kdaj pokažemo. Črte začnejo teči s prvim dnem našega rojstva in niso enake po svoji moči in dolžini; odkrijemo si jih le ob kakšni tihi ali usodni uri, bolj sebi kot drugim.

Kakor že razmišljam, je **sedem osnovnih črt**, ki so pomembno zaznamovale moje življenje in s tem seveda tudi literarno ustvarjanje; nekatere od teh so v večji meri prišle do izraza v delih za mladino, a večina v mojem pisanju nasploh.

Naj kot prvo črto zapišem **igro**, ki me je spremljala od prvega dne, ki ga pomnim, pa gotovo tja do šestnajstega leta. Da, bil sem otrok, ki sem se tudi v pravem pomenu besede zelo dolgo igral! Skušam se spomniti, kakšne so bile igre, a se mi kar prepletajo med sabo: v Žireh skrivanje okrog kozolca in v grmovjih ob Sori ter v hribu nad staro rojstno hišo, na Plaču tekanje po gozdu, travnikih in pašnikih, vinogradih, prav tako v Šentilju v Slovenskih goricah. Prevladovala so torej igre v naravi. Igrač je bilo pri hiši bolj malo. Kdaj pa kdaj mi je kaj igrači podobnega izrezljal kak financar ali graničar, ki se je dolgočasil v službi, največ pa sem si jih naredil kar sam. Glej, od teh se najbolj živo spomnim, da sem poiskal različne konce vej (debel) in jih imel za konje. Postavil sem te lesene konje v hlev, nato pa hodil ponje za jahanje. Bili so živi in so imeli lepa prava konjska imena. Ko mi je bilo dvanajst, trinajst let, smo se dolge ure igrali »ravbarje in žandarje«. Kdaj pa kdaj so se naše igre mimogrede spremenile v gledališke in lutkovne predstave. Besedila smo si sproti izmišljevali. Po vojni sem veliko nastopal kot amaterski igralec. (Tudi mati je bila kot dekle igrala). Kako neizmerno so me zmerom privlačevali vaški cirkusanti (in pozneje pravi cirkusi) in čarovniki, ki so prihajali celo na šole in nam otrokom za majhen denar (ali pa tudi kar za nekaj jajc, ki smo jih prinesli od doma) prikazovali svoje umetnije. Da, iger se nikoli nisem naveličal in me je morala mama velikokrat s šibo spravljati v hišo... Oh, še ene (sobne) igre se bolj spomnim! Na navadno desko sem si vdolbel železniške tire, nato pa sem z navadnim svinčnikom ali žebljem sem in tja premikal vlake. Več kot preprosta igra, a pomagal sem si z domišljijo in se nikoli nisem dolgočasil.

Zdaj naj razkrijem črto, ki se v meni pozna kot **narava, živali**. Vse do dvanajstega leta mi je bilo mesto tako rekoč kot nekaj daljnega, tujega. Moji kraji do tistega leta so bili Žiri, Plač, Svečina in Šentilj. Nekaj o tem sem že maloprej povedal; sploh se bo tudi v tem zapisu pokazalo, kako se življenjske črte med sabo povezujejo. Že kot otroka so me za vse življenje zvezala z naravo leta, ki sem jih preživel predvsem na Plaču; zaselek tik ob avstrijski meji je štel takrat le tri hiše: financarje, graničarje in kmetijo. Od tod sem hodil prva štiri leta osnovne šole v Svečino, eno uro hoje na eno stran. Kaj vse smo odkrivali spotoma, sem že popisal na drugem mestu (*Mornar na kolesu*). S soslednjimi kmeti sem doživljal letne čase, delo in praznike, setev, oranje, košnjo, spravilo drv, dela v vinogradu, še posebej trgatve, pašo, koline, spravilo listja, pomagal sem v hlevu, hkrati pa preživljal z njimi tudi osebne in naravne nesreče, strahove in ujme. Nisem se rodil kot kmečki otrok, a po teh svojih prvinskih doživetjih sem ostal »otrok s kmetov«. In ker sem bil veliko tudi sam, sem ure in ure opazoval mravlje, čmrlje, ose, polže. Čmrlje sem si prinašal v frankovi škatli tudi domov in sem si na oknu naredil »čmrljak«. Oboževal sem konje, si zaman želel psa; pri hiši je bilo razumevanja le za koristne živali — kure in zajce.

Samota — to je moja najmočnejša in najdaljša črta. Ne smem reči, da bi se kdaj bolešno izogibal družbe, sploh ne, že kot otrok sem si v igri iskal prijatelje, in tudi pozneje, ko sem doraščal in smo se fantje veliko skupaj presmučali in nastopali v igrah, a danes čutim, da je bilo to bolj hrepenenje po družbi, ki mi je tudi ostalo. Kolikokrat sem kot prvošolec in drugošolec sam dolge ure pešal in šlo in nazaj, po samotnem travniku, pozimi, ko je bilo snega do kolen in tišina gozda kot božji dar in se je le kje v daljavi dvigal dim iz toplega dimnika, in kaj se je takrat pletlo v moji otroški glavi. Pozimi so minili tedni in meseci, ko so le

redki zašli na pot čez Plač. Ata je sam zase ždel v samotni finančni stražarnici, mama je imela veliko dela, dolgo v noč sem poslušal njen šivalni stroj, saj smo bili štrije otroci. Knjig ni bilo pri hiši, da bi si dolge ure krajšali z branjem, pravzaprav za nas otroke ne, ata si jih je zase priskrbel cele skladovnice. Tako ni čudno, da sta se dobesedno zarezala v moj spomin dneva, ko sem prišel med ljudi: prvi dan pouka v Svečini in dan, ko sem delal sprejemni izpit za klasično gimnazijo v Mariboru. Bil sem ves zbezan, preplašen, brez zaupanja vase, molčeč, pa čeprav sem izpit dobro opravil. Če zdaj pomislim, še zdaleč nisem bil prvi, ki sem se tako srečal z drugo stranjo življenja. Z leti sem se sicer na zunaj privadil na mesto, družbe, a črta samote mi je ostala za vselej. Niti ni šlo več za premagovanje meje med vasjo in mestom, to je bilo zame pozneje že drugotnega pomena; gre bolj za večni, nepremagani občutek: biti sam tudi v najbolj hrupni in prijateljski družbi. Iz otroške samote, tihe pokrajine, redkobesednih ljudi sem prinesel svoje gledanje na krivice tega sveta, nekakšno naravno vero v pravičnost, dobroto, poštenost, ljubezen, kar pa se mi je pozneje, kot že prenekateremu pred mano, v veliki meri kazalo v drugačni luči in goli resničnosti. Dolgo so me spremljale tudi idila, nepokvarjena narava, dobri ljudje, pravičniki, srčno dobre matere, žena, s katero bi se imela neizmerno rada. A bolj ko odraščaš, več od tega preseješ z razumom in s spoznanji ali zakriješ z učenostmi. In včasih se mi zazdi, da že ne ločujem več dobro, kaj se pod to črto skriva kot spomin in kaj je še hrepenenje. A samota je, to čutim, le da ima zdaj že čisto drugačne pomene in razsežnosti; in ena od teh je, da sem sicer drugače, a še zmerom velikokrat sam proti vsem in vsemu, kot sem bil tisto uro, ko sem v Mariboru prvič prestopil prag gimnazije. Samota je grenkoba, a je tudi tišina in svoboda.

Vidim v sebi tudi črto z imenom **strahovi**. Ker sem bil otrok narave, polj, potokov, travnikov in gozdov, sem hkrati z idilo in lepotami doživljal tudi njene temne strani: s kakšnim strahom sem hodil v gozd po suhljad (na Plaču je bilo to vsaj enkrat na teden) in po gobe! Kar čakal sem, kdaj bo iz kakšne temne globače stopil gozdni mož ali škrat ali gozdna vila, iz tolmuna segel po meni povodni mož. Čisto drugače kot v mestih doživljajo na vasi nevihte, toče, poplave, grmenja, kar vse me je velikokrat doletelo na samotni poti v šolo. Seveda je težko zapisati, koliko od tega strahu so mi vcepili ljudje, učitelji in katehet, a nekaj ga prav gotovo lahko prištejem tudi na njihov račun. Vem, da sem se na primer neznansko bal parkeljnem in celo pustov in da je bila zame največja muka, če sem moral sam na podstrešje ali v klet. Čeprav pri hiši nikoli ni bilo zagnane verske vzgoje, sta strah pred kaznijo in nekakšna krivda za grehe, ki jih sploh nisem storil (ali sem samo pomislil na kaj »pogrešnega«), pustile v meni globoke usedline, niso pa me nikoli gnale v obup, ker sem v sebi zmerom čutil dovolj naravne človeške moči in življenjskega **humorja**. Kakor je bil ata po svoje samotar, je znal razdirati tudi smešne in duhovite, tudi stari ata, Žirovec, pa razni vaški posebneži in duhoviteži, ki sem jim tako rad prisluhnil na trgtavah, ličkanjih, kolinah in se jim iz srca nasmejal.

Čudno, bo marsikdo pomislil, a vame se je zarezala tudi črta, ki bi jo poimenoval **vlak**. V nepozabnem spominu mi je ostalo potovanje, ko sem se petleten prvič peljal z očetom iz Žirov na Plač. Že sama vožnja z vlakom je bila zame veliko doživetje, nato pa je bilo to tudi **potovanje** v neko novo deželo. Pozneje sem se kot dijak osem let vozil z vlakom iz Šentilja v Maribor, in še pozneje s Prevalj v Ljubljano. Zdi se mi, da že vse življenje nekam odhajam in se nenehno vračam. Premikam se, premikam, hrepenim po potovanjih v dalj-ne, neznane dežele, opazujem ljudi, ki se od nekoč daleč vračajo z drugačnimi

poezijo nasploh. Stritar omenja naivnost, individualen duh, jezik, humor in še posebej narodno podobo teh pesmi.

Pred sto leti, ko so bile objavljene te Levstikove pesmi, in se je pravzaprav šele dobro začela nacionalna prebuja Slovencev, v kateri je imel Fran Levstik odločilno vlogo, je vsekakor razumljivo, da se je pesnik, če je v svoji poeziji hotel preseči bodisi nabožno utilitarno in poučno poezijo za otroke, bodisi familiarno raven Pajkovega kroga, ki je gojil »pesniške proizvode o neubrisanih otrocih, o babici in dedčku iz domače obitelji« (Fran Levstik, *Poznejši dostavek k pravdi o slovenskem šestomeru*, LZD, VII, str. 83), moral opreti na ljudsko pesniško izročilo, hkrati pa ga tematizirati in izoblikovati tako, da se je čimbolj približal otrokovi temeljni doživljajski potrebi, ki je igra, zato mora v pesmih prav ta sestavljati njeno estetsko resničnost.

Tako seveda ni naključje, da je Levstik svoje pesmi »zlagal kot navodila za razne otroške igre. Pri tem je uporabljal motive in elemente narodnih otroških pesmi, ugank, šal in rekov. Nekaj krat (Gosli, Otrok sedi očetu na kolenu) je narodno obliko kar prevzel, preložil jo je samo v književni jezik. Navadno pa je narodne elemente organsko vpletel v svojo zamisel (Kako je v Korotani). Pokazal se je tudi spretnega besedotvorca, pri čemer si je pomagal z domačim velikaškim narečjem in z jezikom srbskih narodnih pesmi.« (A. Slodnjak, LZD, II, str. 340).

Če se zdaj vprašamo, katere so po vseh navedenih oznakah tiste poglobitve sestavine Levstikove mladinske poezije, zaradi katerih so *Otročje igre v pesencah* nedvomno prelomnega pomena v našem dotedanjem stihotvorstvu za mladino, moramo na prvo mesto postaviti njihovo navezanost na narodnega duha in dikcijo, ki ju značilno dimenzionira igra, kakršna se izraža tako na tematski ravni kakor tudi v semantični in strukturalni posebnosti teh besedil, za katera je značilna specifična leksika, ki je prepletena z novimi besednimi tvorbami ali pa vsebuje pesniško aktualizirane narečne in druge leksične prvine; temu se seveda pridružuje tudi estetsko funkcionalna fonična in jezikovna figuratika, pa humor in ritem, ki so vsi prilagojeni naivni, odprti, neobremenjeni, otroku prilagojeni duhovni atitudi, v katero je odlito sporočilo teh pesniških iger.

Predalec od poglobitvenega namena pričujočega razpravljanja bi nas privedlo, če bi skušali nadrobneje raziskovati razmerje med narodnim pesniškim izročilom in Levstikovo mladinsko poezijo. Naš namen je namreč v prvi vrsti ta, da osvetlimo in izpostavimo v njej tiste strukturalne sestavine, ki to poezijo še sto let po njenem nastanku prežarjajo z estetsko privlačnostjo in aktualnostjo. Odločilnih razlogov za to pa nemara ni mogoče iskati samo v njeni ljudski naravnosti, saj se nam je tematsko in seveda tudi jezikovno dandanes že močno oddalnila, marveč predvsem v tisti njeni razsežnosti, ki to njeno »ljudsko« opredeljenost nadgrajuje in ji daje univerzalen značaj. Ta razsežnost pa je igra. Pri tem seveda igre ni mogoče razumeti na tisti običajni poplitveni način, ki jo pojmuje kot popolno nasprotje delu ali nasploh resnemu izpolnjevanju življenjskih potreb in zahtev, marveč je treba v njej videti takšno razsežnost človekove eksistence, ki je prepletena z vsemi drugimi življenjskimi komponentami. Vendar pa ji je hkrati v človeškem bivanju dodeljena tista vrednost, ki jo nemški filozof Eugen Fink opisuje z naslednjimi besedami: »Človek se igra tam, kjer praznuje obstajanje. Praznik prekinja zaporedje trudnih dni, izločen je iz sive monotonije, izdvojen in povzdignjen kot nekaj neobičajnega, redkega. Praznik se ne postavlja samo nasproti vsakdanjosti, marveč ima tudi neki pomen za vsakdanjost, življenje mora ponovno pognati kvišku in mu dati nov zamah«

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Uredil in založil

Ivan Tomšič,

učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani.

Deseti tečaj, 1880.

V Ljubljani.

Natisnila Klein in Kovač (Eger).

(Epilozi poeziji, 1979, str. 30). V luči teh ugotovitev je tak praznik tudi poezija, brž ko v komunikaciji z bralcem zmore prekiniti »zaporedje trudnih dni«, se prav tedaj, ko ga doživljajsko povzdigne iz »sive monotonije« vsakdanjosti.

Nas v tej zvezi seveda zanima vprašanje, kako in v kolikšni meri se ta prazničnost, ki jo lahko evocira pesniška beseda, razodeva in aktualizira ob današnjem branju Levstikovih mladinskih pesmi. Obravnava vseh njegovih pesniških besedil bi v tej raziskovalni optiki nemara privedla do zelo podobnih ali celo enakih dognanj in sklepov, zato smo si za predlogo, ob kateri bo mogoče dovolj izčrpno osvetliti estetske sestavine pesniške igre in s tem tudi opisane »praznične« razsežnosti v Levstikovem mladinskem opusu, pridržali eno samo pesem. Nastala je na osnovi Valjavčeve pravljice o *Pedenjčloveku-laketbradi*, ki je bila objavljena v *Narodnih pripovjedkah* 1858. Enotno pravljичno bitje Pedenjčlovek-laketbrada iz Valjavčeve pripovedke se je v Levstikovi pesniški predelavi tega motiva razcepilo v dva sovražna dela, zato ima pesem naslov *Pedenj-človek in laket-brada, kako sta se metala* (Vrtec, 1880, 77). Glasi se:

Pédenj-človek, laket-brada
izkusíla bi se rada,
kdo močnejši je v rokàh,
kdo trdnejši je v nogàh.
Sprimeta se pretesnó,
gledata se pregrdó.
Človek brado skube, vije,
razkodrana milo vpije,
cvili, joka, malo živa
v kot pobegne in počiva.
Kadar tamkaj se oddahne,
na človeka zopet mahne,
in pred njim se razkorači,
v usta njemu sebe tlači,
v óči zbada prekošata,
v nos ga dreza vsa kosmata:
Zamaší mu hrkalo,
oslepí mu zrkalo;
izpodnese mu nožico,
položí ga na zemljíco,
potlej skoči, smuk, na peč,
kamor hodi mačka leč;
gospodarja se boji,
ki za mizo trdno spi.

Pesem torej, kot že rečeno, korenini v ljudskem pravljичnem motivu, vendar pa je ta tematsko docela preoblikovan, saj se je v Levstikovi pesniški domišljiji osamosvojil in individualiziral do tiste mere, ko lahko govorimo o povsem izvirni vsebinski zasnovi pesmi. Njeno tematsko izhodišče je igra: metanje, torej preizkušanje moči med pedenjčlovekom in njegovo ali katerokoli brado, saj ni jasno, komu pravzaprav pripada. Pesnik jo je personificiral in jo tako napravil za protiigralko pedenjčloveku. Tisto, kar oba pretepača v temelju povezuje, če prezremo pravljичno ozadje Valjavčeve pripovedke, po kateri ima brada svojega gospodarja v pedenjčloveku in mu je torej podrejena,

VRTEC.

Izhaaja
1. dnó
vsacega
meseca
na celej
póli in
stoji za
vse leto
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
av. vr.

Naroč-
nina so
naprej
plačnje
in po-
šilja u-
redništ-
vu v
Ljugar-
jevih
ulicah
biš. št. 1
v Ljub-
ljani.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Stev. I.

V Ljubljani 1. januarja 1880.

Leto X.

Preljuba mladina!

Ko smo se lanskega leta s poslednjim „Vrtčevim“ listom razstali, obljubili smo Ti, da se z novim letom zopet vidimo, obljubili, da Ti hočemo tudi dalje še podajati, zdrave in tečne dušne hrane, prijetne zabave, lepih podob in še marsikaj družega, kar Ti bode v prijetno in nedolžno veselje.

Vse to smo Ti obljubili, ker znamo, da rada poslušáš lepe nauke, da pridno čitaš lepe in poučne sestavke, ter da rada gledáš, kar je lepega in na okó prijetnega.

Mi smo to svojo obljubo izpolnili s tem, da „Vrtec“ stopi v deseto leto svoje dóbe, želêč, da bi Ti, preljuba mladina, v čegar rokah je bodočnost, sreča in blagostanje naše mile domovine, živela in vzrastla Njej na diko in slavo!

In tako stopamo z božjo pomočjo na delo s tem kratkim vošilcem:

Vse, kar sree obtežuje,
S starim letom naj zbeži
Mir, ljubezen naj kraljuje
Dobro naj se vsem godi!

Uredništvo „Vrtčevo.“

se je pri Levstiku ohranilo edino še kot mersko razmerje med njima. Značilno pa je, da je ta njena semantična zveza paradokсно zaobrnjena: človeka je za eno ped, brade pa za cel laket. Zato bi bilo mogoče pričakovati, da bo človek v njunem metanju potegnil krajši konec. Toda boj je bolj ali manj izenačen, saj je pedenj-človek vendarle človek in laket-brada kljub svoji velikosti samo brada. Očitno je, da je hotel pesnik takšno izenačitev moči doseči prav s pomočjo tega paradoksa, po katerem sta človek in njegova moč pomanjšana z leksemom pedenj, brada in njena protiigra pa podkrepljena s povečevalnim dopolnilom laket. Tako laketbrada izgubi prvo rundo, pedenjčlovek pa drugo. Pri vsem tem pa je pomembno to, da je njuno metanje podobno otroški igri, v kateri otroci preizkušajo svoje moči, ne da bi to imelo kakršnekoli hujše posledice. Ali z drugimi besedami povedano: spopad med pedenjčlovekom in laketbrado ne prinese premoči nikomur od njiju, da bi se lahko s tem subjektivistično okoristil in se povzpел drugemu na glavo, oba sta namreč ne samo izenačena po moči, ampak tudi po statusu, saj je nad njima še gospodar, ki je predstavnik moči odraslih, katere se bojita, čeprav se gospodar, »ki za mizo trdno spi«, neposredno ne vmešava v njuno početje. Vendar pa prav njegova prisotnost v pesmi zelo jasno vzpostavlja tisto paternalistično optiko, v kateri se metanje pedenjčloveka in laketbrade na kar najbolj nedvoumen način izkazuje za — seveda v iluzijsko transponirani obliki — otroško igro. Očitno namreč je, da do metanja ne bi moglo priti, če bi bil gospodar buden. Ta je pač predstavnik vsakdanjosti in njenih »trudnih dni« ter »sive monotoniije«, o katerih govori Eugen Fink, zato bi bilo nemogoče pričakovati, da bi trpel takšno početje, ampak bi ga po vsej verjetnosti poplačal s kaznijo, z resnobo, s prepovedjo. Če imamo na umu takšno gospodarjevo opredeljenost in vlogo in če izhajamo iz nje, potem je seveda možno razumeti dogajanje v pesmi tudi kot gospodarjeve sanje, saj bi se v njegovem budnem stanju kaj takega, kot opisuje pesem, ne moglo zgoditi. S tega stališča razlaga pesem Anton Slodnjak, ki pravi: »Iz zadnjih štirih verzov Levstikove pesmi bi mogli sklepati, da je te pošastne sanje povzročila mačka, ki je stikala okrog gospodarja, spečega za mizo« (LZD, II, str. 345). Ta interpretacija torej razume dogajanje v pesmi kot sanjski privid, ki ne sodi v območje treznega, realnega, vsakdanjega izkustva. In vendar je vse, kar prikazuje pesem, utemeljeno v stvarnih odnosih, kakršni označujejo otroški svet.

Prav gotovo je merjenje sil ena njegovih bistvenih sestavin, dalo pa bi se reči celo še več: preizkušanje moči je temeljno gibalno občega družbenega dogajanja, kar pomeni, da gre v njem za igro, ki se godi zares, saj prinaša zmage ali poraze, a je, vse dokler se ne vmeša smrt, vendarle samo igra. V pričujoči pesmi, v kateri je, kot smo videli, dogajanje podrejeno budnosti in avtoriteti odraslih, so takšne totalitarne igre seveda izključene, saj so odrasli že tudi njihovo implicitno merilo, ker jim kljub svoji »odsotnosti« določajo mero in mejo, ki je začrtana znotraj avtoritarnega sveta, kakršnega predstavljajo dom, družina, družba. Hkrati pa je tudi res, da se te igre lahko razmahnejo do adekvatnih razsežnosti le tedaj, kadar avtoriteta »zaspi«, ali z drugimi besedami povedano, ko je pripravljena dopustiti takšno spontano igro.

Po drugi strani pa je na dlani tudi to, da so vse opisane izkustvene prvine igre v Levstikovi pesmi zares pomaknjene iz realne scene v neke vrste sanjsko, iluzijsko, pravljlično resničnost, vendar ne tako, kot sodi Slodnjak, ki domneva, da so v njej razgrnjene gospodarjeve sanje, marveč velja to za celo pesem s specim gospodarjem vred, ki ga pač ni mogoče izločiti iz konteksta

Otročje igre

v pésecah:

I.

Črno kravo, mólzo našo
Gregor žene v lóg na pašo,
Star pastír in pogonjič.
Ne boji se vólka nič;
Leskováčo je prijél,
Čádi zvónec sam pripél.
Zvónec pôje prelepó,
Gregor glúh je na uhó,
Gregor glúh je na obé,
Kar najbélje sam on vé:
Krávico za rép drží.
Da je kám ne izgubí.
Pride krava do brvice,
Do brvice, do vodíce,
Napojí se ter napáse,
Tamkaj mlada trava rase.
Pási, pasi, krávica!
Kjer je mehka trávica;
Mléka dosti nam podéli:
Dvé čebriči,
Dvé keblici.

Dróбно kašo z njím zabéli!
Mléčna kaša, mati naša
In otročja sládka paša!

II.

Vóli žénem vitorôge,
Vsak po štíri ima nôge.
V góbov jarem jih vklenimo
In brez kámbe naprezimo,
Da nam kóla križevátna
Zakričijo trdovrátna:
Prédnja préma, zádnja préma
Cvíli, vpíje, sála néma;
Pólza drgne sóro,
Kadar léze v góro;
Potogláva *) so koléša;
Prégelj nehče do ojésa!
Rés gospódska, dobra kóla,
Bóg pomágaj nam iz dóla!
Hèj, rusín, od sebe, bú!
Dáleč je še do domú;
Hèj, rusín, od sebe, bú!

M-1

prikazanega dogajanja v njej, saj o njem izvemo le to, da »za mizo trdno spi«, nič pa o njegovih sanjah.

Prenos izkustvenih sestavin igre na iluzijsko raven, ki daje pesmi njeno »praznično«, posebno, od vsakdanje resničnosti odmaknjeno in z empiričnimi dejstvi nepreverljivo estetsko prostornino, pa je dosežen s celo vrsto formativnih odnosov v pesmi, ki zajemajo tako motivne kot semantične, tako ritmične kot glasovne, tako gramatikalne kot sintaktične plasti besedila. Prav zato si moramo nekoliko podrobneje ogledati njegove najvidnejše strukturalne značilnosti.

Rekli smo že, da zaznamuje razmerje med pedenj-človekom in laket-brado paradoks, ki se nanaša na njune mere; iz tega dejstva pa izhaja še cela vrsta posledic. Predvsem je v merski različnosti obeh borilcev utemeljeno njuno merjenje moči, ki ni v pravem sorazmerju z njuno velikostjo, kar pomeni, da moč ni odvisna od nje. Iz tega pa še naprej sledi, da se borilca razlikujeta med

sabo le po svoji zunanji podobi, torej kot fenomena, ne pa tudi po statusu, ki ga vselej določa moč. Več kot očitno je tedaj, da v njunem spopadu ni mogoče videti pravega uveljavljanja volje do moči, ker spada to v gospodarjevo domeno, ampak le pri-merjanje njune različnosti, iz česar se po vsem videzu tudi poraja tako igrivo, vedro, razposajeno in prav nič usodno vzdušje v pesmi. Zato tudi ni naključje, da je pesem zgrajena tako rekoč iz enega samega niza paralelizmov, ki ponazarjajo to pri-merjanje. Že prvi verz »Pedenj-človek, laket-brada« ponuja takšno primerjavo, ki pa jo naslednji verzi tematsko razvijejo. Značilno je, da so vsi paralelizmi, med katere spadajo tudi pogoste »čiste« ali semantično bolj ali manj premaknjene geminacije posameznih besed in sintagem (npr. kdo močnejši je v rokâh, / kdo trdnejši je v nogâh ... ipd.), postavljeni neposredno drug ob drugega, tako da skorajda ne srečamo nobenega veznika, ki bi okrepil pripovedno razsežnost pesmi na račun njene dramatičnosti. Paralelistično zgradbo besedila pa po svoje poudarjajo tudi zaporedne rime in igrivi, gladko tekoči, izometrični verzni ritem, ki sicer izenačuje dogajanje. Ali z drugimi besedami povedano: ritem je tista »mera« v pesmi, ki s svojo enakomernostjo teži k neodločenosti spopada in ki daje njegovi dramatičnosti okvir, da se ne razraste prek dovoljenih pravil igre. Podoben ritem prevladuje tudi v sami strukturi pesmi, ki se izraža v enakomernem ponavljanju njenega paralelističnega vzorca.

Ni dvoma, da so prav tisti strukturalni obrazci, ki s svojim ponavljanjem vnašajo vanjo nekakšen red, kot so paralelizmi, rime, ritem itd., bistveni nosilci pesniške igre, ali še bolje rečeno, njen tloris, na katerega je postavljeno prej opisano sporočilo pesmi. Hkrati pa je res tudi to, da je v to matrico vloženo takšno leksično gradivo, ki s svojim semantičnim sevanjem evocira bolj ali manj humorne učinke, zaradi česar izgubi to formalno pravilo ponavljanja v pesmi svojo prvotno strogost, a ne na ta način, da bi bilo kakorkoli kršeno, marveč prav nasprotno: formalno pravilo pesniške igre šele v polni meri omogoča pomensko igrivost, saj se ta sicer ne bi mogla uveljaviti v estetsko zadovoljivih razsežnostih. Če namreč pogledamo v pesmi uporabljeno besedje, bomo videli, da je v njej cela vrsta takšnih besed in njihovih medsebojnih zvez, ki si jih sploh ni mogoče zamisliti v običajnem, nepesniškem kontekstu. Če pa bi bilo to mogoče, bi seveda izgubile svojo sedanjo, s strukturo pesmi določeno pomensko vrednost. Iz tega torej sledi, da so pravila pesniške igre v neločljivi in dinamični zvezi z njeno semantično komponento.

Pri obravnavi pesmi pa gre še za eno posebnost: igra je v njej razvidno tematizirana, zato mora nositi s sabo tudi prazničnost, ki v tem primeru ni samo posledica bralčeve komunikacije s pesmijo, o čemer govori Eugen Fink, marveč se mora na tak ali drugačen način razodevati kot implicitna sestavina v njej upodobljene igre. V misli imamo torej tematsko emanacijo prazničnosti, kakršna bi se morala izražati v pesmi. Ta pa po vsem videzu ne more biti nič drugega kot »zdravi, veseli humor«, o katerem pripoveduje Stritar, saj k prazničnemu občutju prav gotovo spada veselje, ki se najvidneje izraža v humorju. Možno bi bilo naštet cel niz besed in njihovih zvez v pesmi, ki s svojimi humornimi prvini spodbujajo takšno veselje, a je to povsem odveč, saj bi morali v ta namen ponovno citirati skoraj celo pesem. Pomembnejše pa se zdi nekaj drugega.

Prazničnost in veselje, ki vstajata iz pesmi, sta otroku ponujena, da ju v okviru svojih predstavnih zmožnosti doživi tudi sam. Iluzijska resničnost poezije na eni strani povzema, kot smo videli, realnost avtoritarnega sveta, na

Otročje igre

v pésecah.

VII.

*Pédenj-človek in láket-bráda, kakó sta
se metála.*

Pédenj-človek, láket-bráda
Izkusíla bi se ráda,
Kdó močnejši je v rokáh,
Kdó trdnéjši je v nogáh.
Sprímeta se pretesnó,
Glédata se pregrdó.
Človek brádo skúbe, víje,
Da mu v pésti cvíli, vpíje,
Cvíli, vpíje, malo žíva,
V kót pobégne in počíva.
Kadar támkaj se oddáhne,
Na človeka zópet máhne,
In pred njím se razkoráci,
V usta njemu sebe tláci,
V óči zbada ga košáta,
Vsa košáta in kosmáta:

Zamaší mu hrkalo,
Oslepí mu zrkalo;
Izpodnése mu nožico,
Položí ga na zemljíco.
Pótlej skóči, smúk! na péč,
Kamor hódi máčka léč;
Gospodárja se bojí,
Ki za mízo trdno spí.

VIII.

Kolína.

Mí smo dávi múho kláli
In kolíne vam posláli,
Z mėsom tudi klobasíc:
Nékaj lépih krvavic,
Trí meséne,
Trí prténe.
Vína sámí si kupíte,
Ž njím kolíno poplaknúte!

M-l.

drugi strani pa mu odjemlje njegovo moč, osvobaja se ga, da bi lahko odprla vrata prazniku, veselju, igri, užitku. To pa z drugimi besedami pomeni, da se prazničnost igre lahko izkazuje samo, če je dano tudi tisto drugo, se pravi vsakdanjost, »siva monotonija«, ponavljanje, ki predstavlja pozicijo, s katere odganjajo kvišku opozicionalna, osvobajajoča razmerja igre. Ta razmerja smo skušali na kratko prikazati tudi pri opisu strukture pesmi, kjer so njene ponavljajoče se sestavine (paralelizmi, ritem, rime itd.) v tekstualnem prostoru poezije tista njena vsakdanjost oziroma imanentno pravilo, ustaljeni »način vedenja«, ki ga semantične razsežnosti besedila vpenjajo v nove odnose, iz katerih vstaja osvobajajoča moč in lepota pesniške igre, k se izraža v njeni magični, iluzijski prostornini. Za sleherno igro je tedaj potrebno dvoje: tisto, kar je znano, veljavno in obvezujoče, zato ima pomen pravila, in tisto, kar sega v neznano, nepreverjeno, še nedefinirano in tako vzpostavlja novo senzibilnost, ki veljavna pravila povzema in presega hkrati, vendar pa jih ne ukinja, ker bi to potem vodilo v čisto poljubnost in s tem v konec igre.

Kadarkoli tedaj govorimo o pesniški igri ali o tematski upodobitvi igre, kot je to primer v obravnavani Levstikovi pesmi, vselej se srečujemo s takšnim konstituiranjem iluzijske svobode. V tem pa je tudi temeljna magična privlačnost tiste resničnosti, ki jo označuje latinska beseda *illudo*/igra in se zato imenuje iluzijska resničnost poezije. Levstikova pesem nam ponuja dve takšni res-

ničnosti, ki sta si komplementarni: prva je tekstualna, druga pa tematska, v prvi se uresničuje igra kot imanenca pesniškega postopka, v drugi pa igra kot pesniški motiv. Tretja iluzijska resničnost, ki je seveda rezultanta obeh navedenih, pa se vzpostavlja z branjem, torej z doživetjem pesmi kot praznične, vesele opozicije »sivi monotoniji« vsakdanjosti.

Zusammenfassung

Vor hundert Jahren (1880) sind im Vrtec (Der Kindergarten), in einer Zeitung mit Bildern für die slowenischen Kinder, *Otročje igre v pesencah* (Kinderspiele in Gedichten) von Fran Levstik erschienen. Diese Gedichte haben zweifellos eine von der bisherigen slowenischen poetischen Versifizierung für Kinder abbrechende Bedeutung. Die vorliegende Abhandlung beleuchtet und stellt jene strukturalen Bestandteile aus, welche diese Poesie noch hundert Jahre nach ihrem entstehen mit ästhetischer Anziehungskraft und Aktualität durchglühen. Den entscheidenden Grund dafür sieht der Autor in jenem Ausmass derselben, das die volkstümliche Zugehörigkeit dieser Poesie überbaut und ihr einen universellen Charakter verleiht. Dieses Ausmass ist das Spiel, und zwar ein Spiel, das der Arbeit oder einer durchaus ernstern Erfüllung der Lebensbedürfnisse und — forderungen nicht entgegengesetzt ist, sondern ein Spiel, das mit allen anderen Lebenskomponenten verflochten ist. Als Vorlage seiner Abhandlung nimmt der Autor das Gedicht *Pedenj-človek in lakot brada* (Ein Mensch eine Spanne gross und ein Bart eine Elle lang), das im Volksmärchenmotiv wurzelt, aber thematisch vollständig umgeformt wird, so dass man von einem durchaus originellen Gehaltskonzept sprechen kann. Dafür sind die Strukturformeln charakteristisch, die die wesentlichen Träger des dichterischen Spiels und Humors darstellen; aus der Analyse folgt, dass die Regeln des dichterischen Spiels in einer untrennbaren und dynamischen Verbindung mit seiner semantischen Komponente stehen.

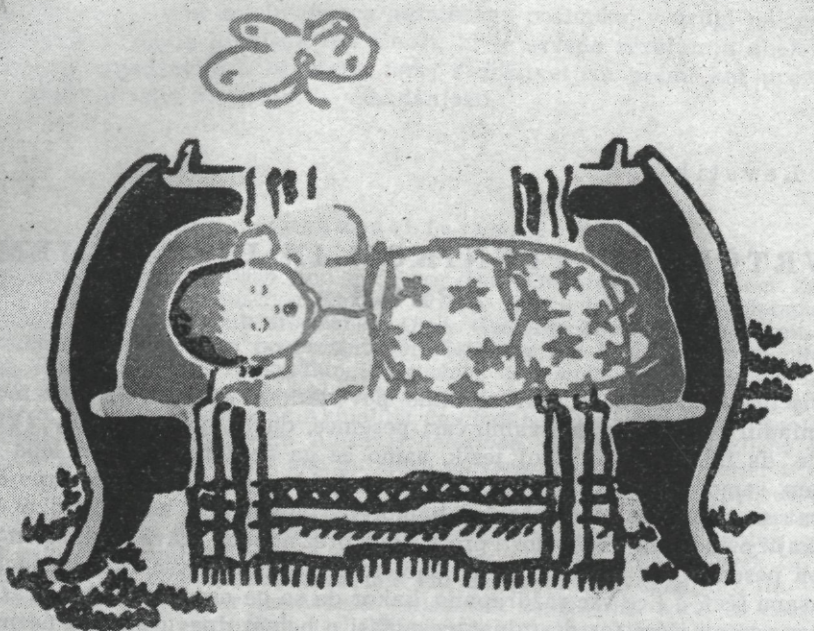
»VRTČEVIM« PESNIKOM IN PISATELJEM SPLOH

Prijetno baš ne bode, kar mislimo povedati; a molčati ne moremo. Od svoji mladih prijateljev dobivamo časi pesemce, da bi jih natisnili v »Vrtcu«. Lepo je, da mladina goji svoj jezik, samo če ga tudi res goji, in lepa stvar je pesem, samo če je res tudi kaj vredna! A kakšne pesmi mi dobivamo često? Kolikrat so misli ukradene, če sploh moremo govoriti o kaki ostro občrtani misli; kajti pride nam v roko dosti proizvodov brez nobene prave misli. O vnanjem licu teh pesemc, žal, ni govoriti ne smejemo! Sestava je vsa razmršena kakor razdrasana ščet, a lice vse razdrapano, kakor da so ga osepnice trikrat razjedle. Slovnice zaman iščeš ter dostojne zveze časi o belem dnevu z lučjo ne najdeš. O stikih ali rimah ni govoriti ne moremo: »srcé« — »sè«; »domá« — »gà« itd., take stvari, ki nikakršni stiki niso, treba često v naših pesemcah šteti med boljše; kajti »žába« in »ráka« se nekateremu zdi tudi stik. Čutilo prave lepote in dostojnosti ter mera pravilne sestave je že tako redka, da nekateri takih pesnikov na uredniška vrata časi tudi poropotajo, ako svoje kilave pesemce ne najdejo v prvem listu potem, odkar so jo poslali. Med katerim narodom v Evropi, ako ni slovanskega plemena, bi se to moglo goditi?

A če smo dejali, da so misli po navadi ukradene, vendar nečemo zamolčati, da sem ter tam naletimo tudi kakšno svojo, lepo misel, ali vsaj kal (najčesče samo kal) te misli. O takih prilikah potlej vse predelamo ali damo predelati. A ta pesem po navadi potem že ni tistega, kdor nam jo je poslal, ker je tako prelit in prestrojena kakor nov zvon od stare zvonovine, ter nje prvi oča bi je nikakor ne poznal, ako bi jo kje drugje na svetu srečal, a ne v »Vrtcu«. O takih prilikah često vprašamo sami sebe: čigava je ta pesem zdaj, četudi stoji pod njo prvega očeta ime? Ako tak pesnik v poznejših letih misli dajati pesmi med narod, more li med svoje otroke vzeti tudi te, do konca prerojene proizvode? Vemo, da malo kateri ima kaj takega na umu; a vendar so tudi taki, da imajo.

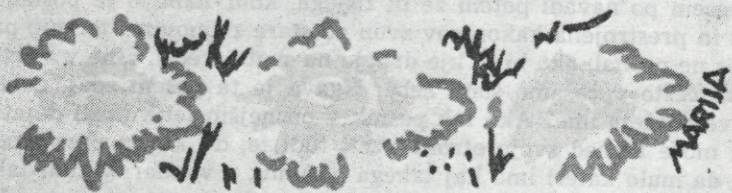
Mladina draga, pomni si to: slovenski jezik ni zato na svetu, da bi ga ti za uho bila. Vemo, da se stoprav učiš in da zatorej dovršenega dela še ne moremo iskati pri tebi; a tudi to vemo, da bi se bilo učiti in truditi vse drugače, nego li se tebi hoče. Najhuje človeku de to, ker ni videti nikjer ozbilja ali resnobe; vse je samo igrača. Zatorej te prosimo, da se ozbiljneje uči, dokler si še mladina; a kadar sebe naučiš, potlej izkušaj druge učiti; kajti ako slepec slepca vodi, oba v jamo padeta, in kdor se v mladosti ne lika ter ne gladi, robat ostane do starosti.

Mnogi naših pisateljev ne spoštujejo niti svojega jezika, najdragocenejše ostaline slovanskih dedov, niti slovenskega občinstva niti samega sebe, ker

Ležaj, ninaj, tut ujnač!

Ležaj, ninaj, tut ujnač!
 Naše dete nima hlač.
 Ene ima, pa jelove —
 tudi te niso njegove:
 Včeraj jih je sraka dala,
 danes jih je vrana vkrala.
 Tut ujnač!

Fran Levstik: *Najdihojca*. Uredila Marja Boršnik. Ilustrirala Marija Vogelник.
 Ljubljana, Mladinska knjiga 1948.

Otročje igre v pesencah v izvorni obliki nikoli niso izšle v samostojni zbirki, temveč v raznih antologijah ali pa z drugimi Levstikovimi otroškimi pesmimi v različnih izdajah

GOSLI

NARODNA UGANKA

OJ SILO BODILO
PO SVETU HODILO;
NI PILO NI JELO,
A VENDAR ŽIVELO,
PRELEPO NAM PELO.

5

Fran Levstik: *Najdihojca*. Uredila Marja Boršnik. Ilustriral France Mihelič.
Ljubljana, Mladinska knjiga 1951. (Cicibanova knjižnica.)

Fran Levstik

Otroške pesmice

Fran Levstik: *Otroške pesmice*. Zbral in uredil Bogomil Gerlanc s sodelovanjem Antona Slodnjaka. Ilustriral France Mihelič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1972. (Moja knjižnica, četrti letnik, razred II.)

drugače ne bi tako delali, kakor delajo, nego sramovali bi se do rdečice, pokladati nam take jedi na slovstveno mizo, kakršne časi pokladajo. Lesene žlice, lončena skleda, to ni najhuje, ker je samo ubožno, a ne grdo; a naši pisatelji časi nimajo ni skleda ni žlice: pomije nam ponujajo iz ubite črepinje. Obhaja nas groza, ako premišljamo, kam s tem potem pride slovenski narod in kam zlosrečni slovenski jezik, ki ga nemčijo učilnice in pisarnice, a še gadneje Slovenci sami, kateri se slišijo pisatelji. Mladenič, preden primeš za pero, presodi še do konca, imaš li ali nimaš polne mere takih svojstev, kakršne hoče to ozbiljno in težko delo? Če jih nimaš, saj ni treba, da bi tudi ti pisal! Pri nas je devet desetnin pisateljev, kateri niso pozvani, a še manj izbrani, ter sami ne vedo, zakaj in kako pišejo!

To povedati nam se je zdelo potreba in dolžnost, bodisi komu ljubo ali bodisi bridko.

K LEVSTIKOVI KRITIKI »VRTČEVIM« PESNIKOM IN PISATELJEM SPLOH

Besedilo »Vrtčevim« pesnikom in pisateljem sploh (tu natisnjeno po LZD VII, str. 106—107) je nastalo verjetno leta 1879 (prim. LZD VII, str. 383) in je bilo, kakor kaže naslov, namenjeno sodelavcem *Vrtca*. Levstik je, kakor je znano, vrsto let popravljal, pilil in predelaval prispevke, poslane uredništvu *Vrtca*, zlasti poezijo, tako da danes upravičeno vrsto teh besedil štejemo k njegovemu opusu. (O tem je podrobno pisal urednik LZD Slodnjak; prim. zlasti LZD II, str. 360—382, in LZD IV, str. 535—551) To delo je opravljal vsaj od leta 1874, a nadaljevalo se je tudi po letu 1879, ko je skušal z ostro besedo zaježiti povodenj neizdelanih literarnih poskusov, pa verjetno zaradi pomislekov urednika Ivana Tomšiča ta ostra kritika ni izšla. Tako tudi ni mogel učinkovati na sodobne pisce s teoretično zastavljenimi in načelno pisanimi razmišljanji, temveč le s konkretnimi predelavami in popravki, ki so lahko postajali vzorec za pisanje, kakršno je bilo takrat v veljavi.

V svoji kritiki je Levstik izhajal iz problemov, ki so se mu oblikovali ob nabranem gradivu, hkrati pa tudi iz svojih takratnih pogledov na pomen in funkcijo otroške in mladinske književnosti ter književnosti sploh. Poudarjal je predvsem troje. Šlo mu je za »misli« v poeziji, kar je lahko pomenilo tako tematiko in motive, lahko pa tudi osnovna življenjska spoznanja, načela, ideje, moralne nauke. V tem pogledu se je zavzemal za originalnost (pač tematike in motivov), a hkrati za jasno izoblikovano »misel«, torej za idejnost in didaktičnost. Enako je terjal izdelano obliko, uravnovešeno kompozicijo, pravilne rime, torej formalno-estetsko dognanost, zlasti pesniških besedil. Najostreje pa je zahteval, da bodi jezik zares pravilen, ter je pozival sodelavce k prizadevnemu učenju. Ker je vrednotil slovensko literaturo kot narodotvorno sredstvo, je pričakoval ter zahteval od pisateljev resnobe in trdega dela.

Če je datiranje tega besedila z letom 1879 pravilno, lahko govorimo o prelomu, ki ga je doživel Levstik-ustvarjalec neposredno po tem razmišljanju. Sicer je še sedem let objavljajl v *Vrtcu* tuja popravljena besedila, ki bolj ali manj ustrezajo zahtevam, izrečenim v kritiki, in ki jih lahko štejemo predvsem k didaktični, razmišljujoči ali pripovedni poeziji ter nimajo značaja otroške lirike. Sam pa je leta 1880 spesnil cikel *Otročje igre v pesencah*, kjer je že v naslov postavil programatično načelo: otrok in igra. V kritiki se je spotikal

nad pesnjenjem, v katerem »ni videti nikjer ozbilja ali resnobe; vse je sama igrača.« Zdaj je pojem igre v naslovu poudaril. S tem je samo po sebi odpadlo didaktično izhodišče, idejnost v smislu, kakor ga je mogoče razbrati iz kritike. A uresničena so v tem ciklu vsa druga Levstikova načela: dovršena oblika z izdelanim ritmom, učinkovita rima, živ, nazoren pesniški izraz, bogat ljudski jezik. Take igre (in »igračke«) je lahko napisal samo resničen ustvarjalec, ne načelni načrtovalec. Pri njem se je adidaktičnost, poudarjena v naslovu cikla, z estetskimi kvalitetai spremenila v ploden vzor in vzorec mnogim poznejšim slovenskim pesnikom otroške lirike, ki so estetsko neoporečnost jemali za osnovni pogoj. In ta poezija prav s svojo formalno estetsko dovršenostjo in jezikovnim bogastvom — ob bujnosti podob — prerašča v kvaliteto, ki pomeni tudi potrjevanje idejnih in narodnopolitičnih sestavin, kakršne je Levstik poudarjal v svoji kritiki.

A. G.

Bogo Pregelj

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST ZA OTROKE

Pričujoča študija pokojnega BOGA PREGLJA, priznanega knjižničnega in pedagoškega delavca, je bila objavljena v zborniku *Književnost za decu i rad u dečjim bibliotekama* (Beograd 1958).

Ker besedilo v prvotni izdaji ni več dostopno, uredništvu pa ni uspelo odkriti morebitnega rokopisnega slovenskega izvirnika, smo se odločili za prevod iz srbohrvaščine.

Študija sodi namreč med tiste, predvsem po podatkih iz črpnjše zgodovinske orise, ki se morejo, kot pravi tudi avtor sam, »uporabljati kot osnova za podrobnejšo obravnavo slovenske književnosti za otroke«.

I.

O umetniški književnosti za otroke v Sloveniji govorimo šele z nastopom Mladoslovencev, to je od sredine 19. stoletja. Pred tem se je — z redkimi izjemami — zvrstilo le nekaj poskusov v času reformacije in razsvetljenstva.

Spočetka se je književnost za otroke omejevala skoraj povsem le na učbenike, pa še ti niso bili namenjeni samo mladim bralcem, temveč v enaki meri tudi odraslim.

Začetek tiskane slovenske besede pomeni *Abecedarium* iz leta 1550 in 1555, s katerim je Primož Trubar položil temelj slovenskemu jeziku, prva slovenska knjiga, namenjena prav otrokom, pa je Kreljeva *Otročja biblija* iz leta 1566, ki je bila prvi ustrezni učbenik za slovenske otroke.

Katoliška reakcija je uničila ljudsko šolstvo, ki je ob ustanovitvi v času protestantizma veliko obetalo.

Nove težnje po ustvarjanju slovenske otroške knjige so se pojavile šele v dobi razsvetljenstva. Leta 1788 je izšla prva knjiga, namenjena slovenskim mladim bralcem, ki ni bila učbenik. To so bile *Kratkočasne uganke* Marka Pohlina, pravzaprav zbirka ugank, delno ljudskih ali pa zbranih in prevedenih iz raznih koledarjev.

Pohlinova zbirka ugank je izrazito racionalistična, razsvetljenska, prav uganke kot didaktična stvaritev skupaj z basnijo sodi nasploh v repertoar razsvetljenske ljudske književnosti.

Pohlinovo zamisel je nadaljeval Valentin Vodnik, utemeljitelj slovenske umetne pesmi. Med njegovimi pesniškimi stvaritvami so tudi basni, namenjene mladim. Čeprav Vodnik svojih pesmi za otroke ni izdal v samostojni knjigi, temveč samo v zbirki *Pesme za pokušino*, je prav on prvi slovenski pesnik, ki je pisal za otroke in mladino. Vodnik je slovenskim pisateljem začrtal pot, ki jo vse do danes upoštevajo. Toda Vodnik takoj po smrti ni imel naslednika, ki bi bil nadaljeval njegovo delo, slovenska romantika se za to ni zanimala in tako so se knjige za otroke in mladino znova znašle pod nadzorstvom cerkve.

V sredini 19. stoletja je Anton Martin Slomšek posvetil veliko pozornost književnosti za mlade in postal prvi slovenski predvsem mladinski pisatelj. Napisal je precej pesmi in basni za otroke po vzoru Valentina Vodnika, zgledoval pa se je tudi po nemškem pisatelju Kristofu Schmidu. To so moralizirajoče zgodbe brez večje umetniške vrednosti, toda z njimi je Slomšek vendarle določil smer slovenske književnosti za otroke za vse 19. stoletje. Njegovo najpomembnejše delo, s katerim se je zgledoval pri Pestalozziju, je enciklopedija znanja za pomožne vaške šole *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* (1842). Razen tega je izdajal zbornik *Drobtinice* (1846—1900) in tako je katoliški cerkvi do konca stoletja zagotovil monopol nad književnostjo za otroke in mladino.

V 19. stoletju se je zvrstilo več poskusov, da bi uničili ta monopol cerkve: eden izmed njih je vsekakor Navratilov časnik *Vedež*, ki je izhajal od 1848. do 1850. leta, ko so ga pod pritiskom Bachovega režima zadušili. Šele v devetdesetih letih so se poskusi okrepili zlasti z nastopom mladih učiteljev Engelberta Gangla, Janka Lebna in drugih, ki so v nasprotju z izrazito katoliško usmerjenim listom za otroke *Vrtec* hoteli laizirati literaturo za mlade, toda kakor katoliški pisci so prav tako vztrajali na pozicijah utilitarističnega razsvetljenstva. Najprej so začeli izdajati knjige, v katerih je prevladovalo sentimentalno vzdušje, ki ga je prevevalo moraliziranje. Leta 1900 so začeli izdajati svoj list *Zvonček*, v katerem so že v programu poudarili »stanovski« značaj književnosti za mlade, sklicevali so se na to, da so učitelji, ki jim je zaupana vzgoja otrok, v prvi vrsti poklicani, da pišejo zanje.

Tragično za razvoj slovenske književnosti za otroke in mladino je bilo že dejstvo, da so prav pisatelji, ki so prispevali k dvigu umetniške ravni tovrstne literature, namreč Mladoslavenci (Levstik, Jurčič, Stritar), objavljali svoje stvaritve samo v klerikalnih listih, čeprav jim po svojem svetovnem nazoru niso bili blizu. Najbrž je vsaj deloma razlog temu vzorna organizacija klerikalne periodike in »Večernic«, najvažnejše književne publikacije klerikalne prosvetne Družbe sv. Mohorja, ki je delovala že od leta 1860, pisatelji pa so morali upoštevati strogi diktat in moralistične kriterije, ki so jih postavljali uredniki teh izdaj.

Odločilnega pomena za razvoj slovenske književnosti za mlade je literarni program, ki ga je leta 1858 postavil Fran Levstik v *Popotovanju iz Litije do Čateža*, v katerem nagovarja slovenske besedne ustvarjalce, naj se lotijo pisanja novel, pripovedk in romana za ljudstvo in te literarne stvaritve naj temelje na raznih zgodovinskih in folklornih motivih slovenskega ljudstva. Levstik je tovrstna navodila podkrepil s svojo povestjo *Martin Krpan*, ki je postala klasičen primer slovenske literature za mlade bralce. Po svojem nastanku in po pesnikovi zamisli pa *Martin Krpan* sploh ni povest za otroke, kar velja za vsa najlepša dela v zgodovini svetovne otroške književnosti. Če je Levstik z *Martinom Krpanom* postal nekako nehoti otroški in mladinski pisatelj, se je kot tak potrdil s poznejšimi stvaritvami, ko je za Kržičev *Vrtec* pisal pesmi, zgodbe,

basni, zgodovinske prizore, v katerih je mlade pisatelje učil, kako naj pišejo, in se boril zoper diletantizem v književnosti za mlade.

Sicer je bilo že pred Levstikom nekaj poskusov v pisanju povesti, ki bi po motivih in tematiki ustrezale zahtevam avanturističnih zgodb. Janez Cigler je leta 1836 napisal povest *Sreča v nesreči*, ki ni samo prva originalna slovenska povest, temveč tudi izrazita povest za mladino. France Malavašič je leta 1845 napisal zgodovinsko povest *Erazem iz Jame*. Oba poskusa pa zaradi toge didaktike in slabe zgradbe ne ustrezata zahtevam umetniškega ustvarjanja.

Omeniti velja tudi dela Janeza Trdine in Matije Valjavca-Kračmanovega, ki sta pod vplivom romantike zbirala ljudsko blago ter ga na svoj način predelovala. Toda oblika njunih del je mladim bralcem nedostopna.

Levstikov literarni program je prvi uspešno uresničil Josip Jurčič, ki si pravzaprav ni prizadeval napisati povesti za otroke in mladino, toda prav priredno delo *Spomini na deda* iz leta 1863 je izrazito branje za otroke. *Spomini starega Slovenca* iz leta 1865 so vzorna pustolovska povest, *Jurij Kozjak, slovenski janičar* (1864) pa je že prva umetniško, tematsko in oblikovno zaokrožena ne samo ljudska, temveč tudi zgodovinska pripoved za mladino. Druga Jurčičeva proza, kot so *Deseti brat*, *Domen*, *Tihotapec* in tako dalje, so še danes primerno branje za mladino zaradi razgibane dinamike dogajanja. Sicer iz teh Jurčičevih povesti veje dih starožitnosti, toda prav v tej eksotiki zgodovinske patine je njihova posebna mikavnost.

Josip Stritar je skupno z Levstikom položil temelje mladinski pesmi in prozi. Čeprav je Stritar ustvarjal po tujih vzorih, sta prav on in Erjavec utemeljitelja specifične slovenske književnosti za otroke in mladino.

Za vse tri — Erjavca, Stritarja in Levstika — je značilna težnja po poučevanju. Pri Levstiku in Stritarju je zelo očiten vzgojni poudarek, ki je alfa in omega njunih stvaritev, čeprav so med njima velike razlike, ki izhajajo iz različnih vzorov in virov, iz katerih je črpala in se navdihovala njuna pesniška domišljija. Levstik je v svojih pesmih prisluhnil predvsem ljudski poeziji, v pravljičah pa se zgledoval po Andersenu. V Stritarjevi literarni dejavnosti za otroke razlikujemo dve obdobji: v prvem je pisateljem dajal nasvete, kako naj pišejo, nasprotoval je metodi Krištofa Schmida ter zagovarjal moderna načela, ki so se uveljavila šele po letu 1900. Stritar pa je začel pisati za mladino šele na pragu svoje starosti: prva njegova literarna zbirka *Pod lipo* je izšla leta 1895. Stritar se v svojem celotnem literarnem delu in tudi v stvaritvah za mladino ni izkazal kot samostojen ustvarjalec, temveč je spretno prirejal tuja besedila, in sicer tako uspešno, da je iz vsake priredbe zazvenel specifično slovenski izraz.

Če v celoti pregledamo slovensko izvirno književnost za mladino do leta 1900, ugotovimo, da so to večinoma šolske, poučne knjige.

Pesniških zbirk je izšlo le nekaj: 1860. leta *Šolske pesmi* Jurija Flajšmana, leta 1884 je Josip Gradečan izdal zbirko *Mlada leta*, Lujiza Pesjakova zbirko mladinskih pesmi *Vijolice. Pesmi za mladost* leta 1889. V zadnjem desetletju so izšle prve pesniške zbirke Engelberta Gangla *Pisanice*, Antona Funtka *Mladini za kratek čas* ter J. M. Kržišnika *Male pesmi za mladino*. Med vsemi pesniškimi zbirkami je najpomembnejša antologija slovenskih pesmi za mlade, ki jo je uredil Anton Brezovnik, izdal pa Kleinmayer v Ljubljani z naslovom *Zvončki. Zbirka pesnij za slovensko mladino*. Knjiga je precej zajetna, saj je v njej zbrano 254 pesmi, najboljše med njimi pa so Levstikove *Otročje igre v pesencah*.

Številna je skupina pripovedi za mladino, ki so nastale v 19. stoletju predvsem po vzoru nemških piscev Schmida in Hofmanna, ter zgodovinskih povesti, ki pa se niso zgledovale po pripovednih stvaritvah Levstika in Jurčiča, temveč po psevdozgodovinskih besedilih iz bidermajerskih zabavnih almanahov iz prve polovice stoletja. Med takšne psevdozgodovinske povesti sodijo tudi zelo številni biografski prikazi za mladino, ki so nastajali ob avstrijskih vladarskih jubilejih ali pa kot propaganda za slovensko rodoljubje.

Posebna skupina povesti so tiste, ki so jih ob zatonu stoletja začeli izdajati napredni učitelji, predvsem v »Knjižnici za mladino«, založil pa jih je Gabršček v Gorici. V teh povestih se avtorji še niso otresli romantične sentimentalnosti in razsvetljskega utilitarizma.

II

OBDOBJE OD ZAČETKA XX. STOLETJA DO PRVE SVETOVNE VOJNE

V slovenski književnosti za otroke in mladino je šele 20. stoletje začelo uveljavljati nova stališča, ki so v svetu nasprotovala racionalistično-moralističnim, sentimentalno-romantičnim in filantropsko-vzgojnim razlogom kot edinim koreninam tovrstne književnosti. Nove ideje iz Hamburga, zlasti nazore teoretika Heinricha Wolgasta, je Slovincem prvi posredoval Josip Brinar. Skušal je najti kompromisno rešitev med stališčem stanovske književnosti in modernejšimi težnjami Nemcev, ki so odklanjali sleherno tendenco ter zahtevali, da se tudi književnost za otroke in mladino ocenjuje le po kriterijih umetniško-estetske harmonije. Zato so Nemci negirali specifično literaturo za otroke, priznavali so samo enoten umetniški izraz za vsa življenjska obdobja, stali so na stališču Nietzschejeve filozofije, ki je bila jedro »fin de siècle« sploh, v književnosti pa se je izrazila v pretiranem estetizmu, simbolizmu in končno v larpurartistično-sakralnem razumevanju umetnosti sploh, kar je tipično za esteti-ziranje v pravljičah Oscarja Wilda. Mišljenje, po katerem otrok pozna pojem dobrega in zlega samo kot pojem, prevzet iz sveta odraslih, je skušal Brinar ovreči, dokazoval je, da imajo otroci radi posebne pesmi, ki so napisane zanje, samo če ni moralni nauk pretirano poudarjen. Leta 1900 je Brinar na osnovi svojih stališč začel tudi sam pisati. Napisal je vrsto povesti, predvsem pravljice o živalih, zgledoval se je po tujih pisateljih (Goethe, Seton Thompson, Wilde). Njegove pripovedi *Lisica Zvitorepka*, *Kosmatin*, *kralj notranjskih gozdov* pa tudi *Pohorske bajke in povesti* niso basni, kar bi ob nagli presoji utegnili pomisliti, temveč so vse prave pripovedke, namesto ljudi pa nastopajo živali. Brinar se je opiral na ljudske pravljice o živalih, tako na primer na pesem *Čukova svatba*, ki jo je parafraziral kot svoj prvi poskus leta 1900. Z živalskimi liki je spodbujal otroško iznajdljivost in domiselnost in tako zelo uspel, zakaj otroku v imaginativnem obdobju je žival blizu in se zanjo zanima. Zato se ni čuditi, da je v naslednjih desetletjih imel dosti posnemovalcev.

Brinarjeve težnje so se uveljavile zlasti z nastopom slovenske Moderne, ki je spoznala, da literatura za mladino ni le neke vrste vaja za nastop nadobudnih pesnikov in verzifikatorjev, temveč je polnokrvni pesniški izraz umetnikovega doživljanja.

Dva člana slovenske Moderne sta to spoznanje dokazala s svojimi deli. Dragotin Kette je napisal basni in pravljice, ki so zelo mikavne za najmlajše

bralce. Oton Župančič je leta 1900 izdal pesniško zbirko *Pisanice*, v kateri je prisluhnil otroški ljudski pesmi in zadel ton, ki je vsekakor moral najti odmev v dušah otrok.

Slovenska pesem za otroke ima sploh dve korenini: vzgojno-tendenciozno, stanovsko z ene strani in z druge estetsko-umetniško, človečno Otona Župančiča!

V svojem pesniškem ustvarjanju za otroke in mladino je Oton Župančič, kakor pred njim Fran Levstik, izhajal iz slovenske ljudske pesmi in si prizadeval, da bi pesem bila primarno umetniški odraz čustev, hkrati pa naj bi s svojo sliko in z ritmom najustrežnejše vplivala na otroka in spodbujala njegove latentne možnosti glede domišljije, estetskega doživljanja in povezovanja sprejemalca z ustvarjalcem umetnine. Župančič v otroški ljudski pesmi ni našel samo obliko in izraz, temveč tudi motive ter vse to strnil v spoznanje: otrok lahko vse doume in sprejme, samo če se mu to ponudi kot igra. Ta igra je absolutna, zakaj otrok v igri živi, igra je njegovo življenje in življenje mu je igra, pa naj se otrok umiva ali spušča milne mehurčke, se uči zemljepisa, astronomije ali celo doživlja najstrašnejše — vojno in smrt. Kakor je pred njim na istih osnovah oblikoval svoje pesmi Fran Levstik, tako je tudi Župančič v svojih pesniških zbirkah za otroke *Pisanice*, *Ciciban*, *Sto ugank* in v slikanicah *Palčki Poljanci* ter *Lahkih nog naokrog* izhajal iz otroške igre in otroka povedel prek meja doma in domovine — v veselje.

Župančič je že v svoji prvi slikanici *Lahkih nog naokrog* od žgolenja rim in ritma neopazno prešel k vzgojni pesmi. Še bolj pa je vzgojna tendenca naglašena v njegovih ugankah, ki jih je ustvarjal s pomočjo vizualno-estetskih asociacij, v povezavi s tropom, metaforo ali celo z alegorijo, ni pa se spuščal na nivo vzgojne uganke ljudskega tipa. Župančičeva uganka sodi v ožjo zvrst, ker je to izrazito refleksivna poezija, ki otrokovo domišljijo sili k predelavi asociativnih podob. Pesnik brez pomislekov podaja otroku tudi grozljive motive — *Belokranjska balada*, *Otroci molijo*, čeprav s stališča pedagogike takšni motivi ne sodijo v literaturo za otroke. Pesmi Otona Župančiča doslej v slovenski književnosti še nihče ni prekosil ali dosegel njihove homogenosti, čeprav jim je sledilo precej pesniških zbirk, ki so jih napisali Igo Gruden, Alojz Gradnik, Anica Černejeva, Karel Širok. Sploh je v številnih pesniških stvaritvah, ki so nastale po letu 1900, le malo takšnih, ki ubrano zvene z glasovi otroškega sveta in bi zato bile otroku blizu.

List *Zvonček*, ki ga je idejno spodbudil Brinar, da bi širil svoje ideje, je imel na nadaljnji razvoj slovenske literature za otroke in mladino negativen vpliv, kar je razvidno že iz programa, v katerem je zapisano: »Ker najbolj ljubimo našo dobro slovensko mladino, bomo poskrbeli, da ji spet mi učitelji tudi nadalje nudimo zdravo in okusno hranok«. Tako so izdajatelji lista menili, da literatura za mladino sodi v njihovo poklicno področje, kar je nekaj desetletij kvarno vplivalo na razvoj te književnosti, ki je zato vse bolj dobivala poučni značaj, kar je kdaj pa kdaj odpiralo vrata tudi diletantizmu. Vzgojitelji so imeli v tej literaturi skoraj monopolni položaj, ki je zaviral njen razvoj tudi s tem, da so jo nehote prikrejevali potrebam učnih načrtov. Zaradi tega je, ne oziraje se na razvoj slovenske literature nasploh in njen izraz, v književnosti za otroke vse do leta 1945 bolj ali manj prevladoval romantični realizem Jurčičeve vrste in poetični realizem Josipa Stritarja ali v najboljšem primeru Janka Kersnika. Šele v poslednjem desetletju pred prvo svetovno vojno je opaziti nekaj sprememb, ki napovedujejo nove smeri v književnosti za mlade. Čeprav ti poskusi niso zelo izraziti, se vendar v njih odražajo novi

pogledi na literaturo za otroke, ki ni več monopol le enega stanu, temveč priteguje vse širše sloje umetnikov in se ne omejuje le na vzgojitelje.

Sumaričen pregled obdobja do prve svetovne vojne ponuja naslednjo podobno:

Za predšolske otroke in za učence prvih razredov osnovne šole je izšlo 13 slikanic z besedili v verzih. Zvečine so bile slikanice tujega vira, izšle so anonimno, ker verzifikatorji v besedila niso vnesli nič svojega. Že njihov pojav očitno dokazuje, da je naraslo slovensko meščanstvo začelo postajati pomemben ekonomski faktor tudi kot kupec knjige s slovenskim besedilom.

Razen slikanic je v desetletju pred prvo svetovno vojno izšlo dosti knjig za drugo starostno stopnjo. Vse zbirke za otroke so se v svoji založniški dejavnosti omejevale prav na to starostno obdobje, tako na primer »Jan Legova mladinska knjižnica« (od 1909 do 1913) ali »Zabavna knjižnica za slovensko mladino«, ki jo je v Ptuj izdajal Anton Kosi vse do leta 1910. Enako sliko dobimo pri večini del Engelberta Gangla in v njegovih *Zbranih spisih* (1908—1912) ter v zapisih za otroke Andreja Rapeta (1909—1912).

Katoliško usmerjeni krog *Vrtčevih* sodelavcev se je glede literature sploh strogo ravnal po načelih Mahničevega *Rimskega katolika*. Zato je razumljivo, da so izdaje tega kroga na nivoju Slomškove literature za otroke. Šele po letu 1910, ko je uredništvo prevzel Izidor Cankar, so v vodilno literarno katoliško revijo *Dom in svet* začele prodirati modernistične ideje za katoliško usmerjenim ekspressionizmom in z neoromantiko Kralikovega kova.

Leta 1904 je začela delovati stanovska založba naprednih učiteljev Društvo za izgradnjo učiteljskega doma, spočetka z imenom Pripravniki dom, pozneje pa je kot Učiteljska tiskarna prevzela vodilno vlogo med založbami vse do nastopa Slovenske matice. Prva izdaja novega učiteljskega podjetja so zgodbe Tarasa Vaziljeva (ps) *Iz raznih stanov. Z dodatkom Urban iz Ribnice*. Te zgodbe že s svojo tematiko nakazujejo novo smer v literaturi za mladino. Pisec zavrača brezsmiselno idealiziranje ter preide k prikazovanju resničnosti, ki jo naj otrok spozna. Leta 1910 je izšlo dvanajst iger iz otroškega življenja pod naslovom *Otroški oder*, napisala pa jih je Marica Gregorčičeva prav za šolske prireditve.

Josip Ribičič je vsekakor eden izmed najplodovitejših pisateljev-pedagogo med dvema vojnoma. Predstavil se je s pravljico *Kraljestvo čebel*, ki je bila pozneje prirejena in je izšla z naslovom *Upornice*. Vsebina te pravljice je tako podobna Bonselsovi povesti *Prigode čebelice Maje*, da je bila vzrok zanimivi pravdi, ki pa je dokazala njuno slučajno koincidenco, kar pojasnjuje, da je motiv ustrezal času in družbi. Zaradi poudarjene humanizacije življenja je originalna Ribičičeva zgodba o opičjem mladiču *Nana, mala opica*; tretja, njegova najslabša zgodba *Črni muc vasuje* pa je nastala kot parafraza ljudske pesmi, prav tako njegova zgodba *Miškolin*, v kateri neboljen otrok nastopa kot mišek.

Modernistični nazori, ki poudarjajo pomen estetske vzgoje otrok, so se med katoliško usmerjenimi pisatelji razen v uradnem krogu okrog *Vrtca* uveljavili najprej v izdajah Mohorjeve družbe, pri kateri je leta 1911 izšla prva zbirka pripovedi Ksaverja Meška *Mladim srcem*. Leta 1913 so izšle *Pravljice* Ljudmile Prunkove in Mire Engelmanove. V njunih pravljicah je očiten močan vpliv Oscarja Wilda.

Umetniško najdognanejša dela so izšla pri Schwentnerju, zakaj pri njem umetnikov niso omejevali kakršnikoli programi, zato so se ustvarjalci lahko svobodno izražali. Tako je leta 1900 izšla prva zbirka Župančičevih otroških

pesmi *Pisanice*, istega leta pa še Brinarjevi zgodbi o živalih *Medvedji lov* in *Čukova gostija*, parafrazi slovenskih ljudskih pesmi.

Leta 1911 je Schwentner izdal *Pravljice* Frana Milčinskega. Pisatelj je v pravljicah v prozi, ki delno prehajajo v ritmično prozo, parafraziral slovenske ljudske pesmi. Kljub Župančičevi negativni oceni so mladi slovenski bralci *Pravljice* Milčinskega tako vzljubili, da so doživele in še doživljajo nove izdaje.

Če v obdobju od leta 1900 do prve svetovne vojne pregledamo literarne stvaritve, namenjene zgodnjemu otroštvu, ugotovimo, da je literature za nadaljnje razvojne stopnje prav bore malo. Razne domoljubne pesmi so namenjene mladostnikom v predpuberteti. Josip Brinar je parafraziral Goethejev ep *Reineke Fuchs* v povesti *Lisica Zvitorepka* (1904). Po vzoru Jurčičevih povesti je Vitoj Jelenc napisal *Belgrajski biser* (1905), Julij Slapšak pa *Turki pred Svetim Tilnom* (1910). V to zvrst sodi še *Volkašin*, pravljica o razbojnikih, izpod peresa Frana Milčinskega (1913) ter romantično-čustvena povest *Vojnimir ali Poganstvo in krst* Josipa Ogrinca, ki se je zgledoval po Prešernovem *Krstu*.

V tem obdobju specifična robinzonsko-avanturistična literatura ni izhajala niti v priredbah. Pisatelji in založniki so se zadovoljili le z nekaterimi prevodi.

Izbor literarnih stvaritev za obdobje pubertete pa je še skromnejši. Velja omeniti zbirki Josipa Stritarja *Zimski večeri* (1902) in *Lešniki* (1906), ki ne kažeta niti najmanjšega napredka v ustvarjanju že ostarelega pesnika. Omenimo naj še naslednja dela: *Kitica pripovednih spisov* Ivana Trošta ter njegova pretirano poučna povest *Na rakovo nogu* pa edino pomembno delo Andreja Rapeta *Dane* (1909) kakor tudi Fleretova zvezka *Spomini iz mladih let* (1913).

Takšno je bilo stanje slovenske književnosti za otroke na pragu prve svetovne vojne.

III

KNJIŽEVNOST ZA OTROKE MED OBEMA VOJNAMA

Prva svetovna vojna je presekala delo na področju književnosti za otroke in mladino prav tako kot vse drugo kulturno življenje.

V novonastali Jugoslaviji so se boji konservativnih in meščanskih strank z ene strani, z druge pa napredno revolucionarno gibanje nekoliko odražali tudi v književnosti za mladino.

V dvajsetih letih tega stoletja se je razen dosledno katoliške konservativne smeri, ki je vse bolj prehajala v klerofašizem, pojavljala šovinistično-monarhistična stanovska smer, ki je vse cesarsko-kraljevske domoljubne ideje prenesla v novi čas. Poleg teh smeri nastaja novo gibanje, ki temelji na marksizmu ter vse jasneje in določneje prevzema vodilno vlogo v literaturi za mladino. Izraz teh prizadevanj je bil časopis *Novi rod* kakor tudi številne izdaje Mladinske matice v letih 1921 do 1924 ter 1927 do 1941. Vzpon Mladinske matice, ki si je utrla pot v vsako slovensko družino, je zmanjšal pomen *Vrtca* in njegovega kroga ter *Zvončka*.

Če izdaje med dvema vojnama razčlenimo po starostnih stopnjah bralcev, se ponuja naslednja slika:

V prvih povojnih letih se značaj slikanic ni prav nič spremenil, bile so takšne kakor pred vojno. Pri Schwentnerju so izšle štiri, in sicer: slikanici o živalih *Moji ljubljenci* in *Moji prijatelji* ter slikanici, ki seznanjata otroke z dosežki

novega časa, in sicer *Vlak prihaja* in *Nova doba* — *nova deca*. Iste vrste so slikanice *Otrok na prvem potovanju* in *Deca raja: vija vaja* (1921). Pesniško zbirko Vide Jerajeve *Iz Ljubljane čez poljane*, v kateri je očitna Župančičeva šola, moramo uvrstiti med slikanice, ker je ta knjiga namenjena prav najmlajšim poslušalcem, ki jim je napisana beseda še tuja. Leta 1923 je v Trstu izšla hibridna oblika slikanice. Josip Ribičič je namreč napisal igro *Kraljica palčkov*, ki jo je Marij Kogoj spremenil v igro s petjem, namenjeno šolskim odrom, zaradi bogate ilustracije Avgusta Černigoja pa je pravzaprav postala slikanica. Belo-modra knjižnica, ki je k sodelovanju pritegnila izključno le ženske besedne ustvarjalke, se je predstavila s slikanico Marije Jezernikove *O kresničku, ki je izgubil lučko*. Glavno figuro — Kresnico — so otroci tako vzljubili, da se je zasidrala v slovenski književnosti za otroke.

Mlado Jutro, mladinska priloga dnevnika *Jutro*, je začelo izdajati lastne izdaje za mlade bralce raznih razvojnih stopenj pa tudi slikanice, na primer *Bratec Branko in sestra Mica* ter *Janko in Stanko*.

Razen prvih treh so vse slikanice imele obsežna besedila in so bile namenjene ne le predšolskim otrokom, temveč tudi učencem prvih šolskih let. Šele leta 1923 je začela izhajati vrsta slikanic predvsem za predšolske otroke. Velja omeniti uspelo slikanico Eda Deržaja *Za vesele in žalostne čase* z besedilom Anice Černejeve (1933).

Skoraj nepregledna je vrsta izdaj za imaginativno obdobje otroka, ko že obiskuje šolo. Ob zgodbah iz otroškega življenja z bolj ali manj poučno tendenco ter pravljicah s tipično romantičnimi rekviziti se pojavljajo tudi krajša dela z novimi motivi, ki otroku razkrivajo socialne razmere ter ga seznanjajo z dosežki znanosti in s silnicami zgodovine. Razen tega si je pod tujim vplivom vse bolj utiral pot med mlade bralce tudi strip.

Še med vojno (1915) je Oton Župančič izdal svojo najzrelejšo zbirko pesmi za otroke *Ciciban in še kaj* ter *Sto ugank*, v vojnih dneh so nastale njegove pesmi za otroke, uvrščene v zbirko *V zarje Vidove*, v katerih se odraža otrokovo doživljanje vojne.

Leta 1917 je izšla druga zbirka pravljic Frana Milčinskega *Tolovaj Mataj in druge slovenske pravljice*, isti avtor pa je leta 1919 izdal zbirko anekdot *Süha roba*. V tem delu je Milčinski bolj humorist kot pisatelj za mladino, zato zbirka ustreza starejšim otrokom.

Konec vojne je ugodno vplival na razvoj literature za mladino. Mimo ponatisov prejšnjih del in prevodov je izšlo precej originalnih del najrazličnejših literarnih zvrsti. V Trstu je leta 1920 izšla prva zbirka Karla Široka *Kapelica*, ki tu in tam epigonsko spominja na Župančiča in Murna, sicer pa je izraz pristnega doživljanja. Leto dni kasneje je France Bevk izdal zbirko pesmi *Malčki in palčki, za primorske deco* ter *Pastirčki pri kresu in plesu*. Ta zbirka je zanimiva predvsem zato, ker avtor v njej skuša obnoviti otroške igre, ki jih je poznal iz svojih mladih let. Kot pisatelj za mladino se je pojavil Ivan Albrecht, ki je izdal zbirko ljudskih pravljic *Paberkiz iz Roža* ter zbirko pesmic *Pohojena greda*. Pesniška zbirka Iga Grudna *Miška osedlana* (1922) že očitno kaže kvalitete pesnika, ki se je uveljavil šele s kasnejšimi deli. Ne smemo prezreti izbora slovenskih pesmi za otroke *Bob za mladi zob* (1920), ki ga je sestavil in uredil Cvetko Golar.

Glavni delež v prozi so pomenili Ganglovi *Zbrani spisi za mladino*. Leta 1918 je izšel četrti zvezek, leta 1920 šesti in ponovno drugi zvezek, in končno leta

1923 sedmi zvezek. Veliko povpraševanje po Ganglovih delih je jasno pokazalo, kako so bile potrebne knjige za mlade bralce.

V prvih povojnih letih je mladinska književnost v Ljubljani plavala v vodah predvojnih stanovskih tokov. Medtem pa so se v Trstu, okrog revije *Novi rod* pojavile tendence, ki so si prizadevale modernizirati in pomladiti tovrstno književnost. Josip Ribičič in Josip Pahor sta kot urednika zbrala okrog *Novega rodu* vse tedanje najboljše slovenske mladinske pesnike in pisatelje, kot so bili Igo Gruden, Fran Milčinski, Alojz Gradnik, Ksaver Meško in drugi. Ko je bil leta 1926 *Novi rod* prepovedan, so ga njegovi pobudniki in sodelavci obnovili v Ljubljani leta 1928 pod imenom *Naš rod*. Okrog te revije se je razvila in se razmahnila najvažnejša in najplodovitejša založba Mladinska matica, ki je do leta 1941 izdala več kot milijon knjig.

Med drugimi deli je izdala tudi Župančičevega *Cicibana*. Otroške pesmi velikega besednega ustvarjalca so opozarjale zbiralce na otroško ljudsko pesem njegove ožje domovine — Bele Krajine. Zbral jih je Božo Račič in izšle so z naslovom *Belokranjske otroške pesmi* (1924). Manica Komanova je izdala zbirko *Ljudske pravljice in legende* (1923), Gaspari in Košir zbirko koroških pesmi *Sijaj, sijaj, sončece* (1923), Julij Kontler-Kompoljski *Ljudske pravljice iz Prekmurja* (1924—1938). Ta zadnja izdaja je v slovenski književnosti za mladino sprožila problem: koliko so folklorne zbirke pravljič ali drugega ljudskega blaga sploh literatura za mladino, v kolikšni meri so potrebne in dovoljene predelave, da ne bi zbrano blago izgubilo svoje znanstvene vrednosti. Nihanje med znanstvenim in vzgojnim načelom je opazno že pri Račičevih belokranjskih pesmih za otroke in pri ljudskih pravljičah iz Prekmurja Kontlerja-Kompoljskega, povsem pa je očitno pri poznejših zbirkah pripovedk.

Leta 1926 je izšla druga zbirka pesmi Karla Siroka *Polžja hišica*, ki je potrdila, kar je pesnik obetal s svojim prvcem, da je tenkočuten pesnik za mladino.

Leta 1930 se je Ivan Albrecht oglasil s pravljico *O srečnem krojačku*, pripovedka Marije Jezernikove *Princesa Iza* pa dokazuje, da se je avtorica medtem razvila v pomembno pisateljico za mladino, čeprav v njenih delih ni iskati kaj novega niti umetniških globin. Toda s svojimi tekoče napisanimi, ne preveč sentimentalnimi pravljičami romantičnega tipa je ponujala otroku mikavno branje, po katerem še danes radi segajo.

Josip Ribičič je izdal povest *Mihec in Jakec* ter pravljico *Miškolin*, ki je ostala najbolj priljubljeno branje začetnikov vse do današnjih dni. Za Ribičičevo živalsko pravljico je značilen svojevrsten realizem podob iz resničnega življenja, ki jih prenaša v pravljico. Ta realizem je tako živ, da se tudi mali bralci vžive v to, da so miške, čebele in mačke iz Ribičičevih pravljič pravzaprav otroci sami! Zaradi tega realizma, v katerem ni romantičnih pravljičnih rekvizitov, so Ribičičeve pravljice najbolj všeč bralcem začetnikom, ker njihove domišljije ne bremenijo odvečni elementi, temveč ponujajo otrokom prav to, kar tedaj doživljajo.

Josip Brinar se je spet oglasil s povestjo o živalih *Kosmatin-kralj notranjskih gozdov*, s katero je nadaljeval svojo tradicionalno obliko pripovedi, ki je napol pravljica, napol pripovedka, v njej pa ni več tiste svežine kot v njegovih prejšnjih delih.

Očitno je, da je bila pripoved o živalih med pisatelji zelo priljubljena, zato so se stalno vrstili poskusi pisanja takšnih besedil. Toda naši pisatelji so v tem prizadevanju vedno zašli v svet pravljič, medtem ko so se v svetovni lite-

raturi (Fleuron in drugi) pojavljale besedne stvaritve za otroke, v katerih je bila žival kot žival nositeljica dogajanja in ne zgolj človekova maska. Vsekakor je bil pri nas očiten izredno močan vpliv nemške literature, ki pravzaprav nima prave živalske pravljice.

Nove in nove izdaje ljudskega blaga so vse bolj potrjevale, da le-to ne more biti branje za mladino brez temeljite redakcije besedil, in to v vsebinskem pogledu, v izražanju in tonu pripovedi. Povsem pravilno pot je ubral Josip Brinar, ki je v *Pohorskih bajkah in povestih* priredil razne ljudske motive ter jih povezal v čudovite pravljice za mlade bralce. Po dolgem premoru se je leta 1933 spet oglasil kot pripovednik za najmlajše France Bevk s pravljico *Kozorog*, ki je ena izmed najznačilnejših tovrstnih stvaritev na področju slovenske pripovedi.

Čudovita pravljica o Vidu in labodu Belem ptiču Bogomira Magajne — izšla je leta 1937 — po motivu in načinu obravnave vsekakor pomeni novost v slovenski književnosti za mladino. Pisatelj si je zastavil nalogo, da otroku približa razumevanje likovne umetnine, svojo zamisel pa je uresničil v realistični pripovedi iz vsakdanjega življenja.

Leta 1938 je začela izhajati zbirka *Ciciban čita*, da bi otroke spodbujala k samostojnemu branju in jim olajšala prehod od slikanice k tiskani besedi. France Bevk je napisal pravljico *Čarovnica Čirimbara*, Gustav Strniša pravljico *Rak-veseljak*, Marija Jezernik pa daljšo povest o živalih *Beli bratec*.

V letu pred okupacijo je izšlo hkrati osem izdaj za otroke prvih šolskih let, med temi tudi izbor pesmi *Deca raja*, v katerem je tudi največ Bevkovih pripovedi. Josip Ribičič je preuredil svoj prvenec *Kraljestvo čebel* ter ga izdal z naslovom *Upornice*, Marija Jezernikova pa je napisala *Vesele uganke*.

V obdobju, ki ga obravnavamo, slovenski pisatelji niso napisali dovolj kvalitetnih del, namenjenih razvojni stopnji predpubertete. Zato pravzaprav nimamo domačih avanturističnih in podobnih povesti, čeprav bi se po tradiciji Ciglerjeve *Sreče v nesreči* lahko nadejali, da se bo v slovenski književnosti za mladino bolj uveljavila ta zvrst pripovedi. Založniki, predvsem pa mladi bralci, so se pač morali zadovoljiti s prevodi takšne, večinoma nemške literature.

Leta 1915 je izšla klasična avtobiografska novela F. S. Finžgarja *Študent naj bo*. S svojo povestjo *Ptički brez gnezda* (1917) je F. Milčinski postavil mejnik v slovenski književnosti za mladino. S to knjigo je namreč segel v jedro socialnih problemov mestne mladine. Slovenski pisatelji so dotlej obravnavali zgolj problematiko kmečke mladine.

Jože Debevec si je z romanom *Vzori in boji* (1918) prizadeval napisati roman o slovenskem otroku. Delo opisuje življenje v Ljubljani devetdesetih let. Pretirano poudarjena katoliška tendenca pa jemlje delu čar pristnosti.

Poskus posnemanja robinzonad je *Marko Senjanin*, delo Jana Baukarta, ki je izšlo leta 1920.

Gustav Šilih je v obsežni pripovedi *Nekoč je bilo jezero* skušal literarni prikaz starega geološkega obdobja z njegovim živalskim svetom in z geofizičnimi spremembami povezati z zgodovinsko podobo primitivne kulture v prebivališčih starih Slovanov. Poskus po svoji zamisli nekoliko spominja na delo danskega pisatelja Jakobsena *Ledenik*, v katerem avtor na podoben način prikazuje ledeno dobo in nastanek materialne ter duhovne kulture človeštva.

Tudi primorski pisatelj Ivo Šorli je poskušal napisati utopično-fantastično pripoved *V deželi Čirimurcev* (1922), ki pomeni novost kot poskus aplikacije Swiftovega *Guliverja* domačim razmeram. Kar ni uspelo Janu Baukartu s slo-

venskim Robinsonom, je uresničil Šorli s slovenskim Guliverjem. Delo pa je vendar politična utopija, ki terja od bralcev dobro poznavanje teorije o državi, in je tako za otroka prezahtevno.

V Trstu je leta 1923 France Bevk izdal psihološko novelo *Tatič*. Z njo je dosegel v obravnavi otroške problematike umetniško raven, ker jo je psihološko argumentiral. Fran Milčinski je iz vzgojnih pobud napisal *Zgodbe kraljeviča Marka*, toda v prizadevanju, da bi v prozi posnemal dikcijo srbske junaške pesmi — kakor je v pravljicah uvajal ljudsko govorico — ni uspel.

Beneški Slovenec Ivan Trinko je leta 1929 v Gorici izdal zbirko spominov iz svojih otroških let *Naši paglavci. Črtice in slike iz beneško-slovenskega pogorja*, v Ljubljani pa je izšla propagandna življenjepisna povest Franca Knifca *Junak s pristave*.

Istega leta sta izšli realistični noveli Franceta Bevka iz življenja kmečkih otrok *Jagoda* ter *Lukec in njegov škorec*.

Oskar Hudales se je predstavil z realistično povestjo iz vojnih let *Gmajna* (1932), ki na nekaterih mestih presega okvir povesti za otroke. France Bevk je napisal nadaljevanje socialne novele *Lukec išče očeta*, Josip Brinar pa novo povest o živalih *Volk Sivor*, v kateri je nekoliko opazen vpliv tujih pisateljev, predvsem Thompsona Setona. Janez Rožencvet (ps) = Udovič je napisal *Pravljice*, ki po zamisli in obravnavi pomenijo novost, zakaj pisatelj je zavrgel stare rekvizite romantične pravljice, svojo pravljico s čarovniki in kraljičnami pa je postavil v moderni čas.

Rožencvet je podobno zbirko pravljic *Leteče copate* izdal naslednje leto (1933), umetniško dognana pa je tudi pravljica *Brkonja Čeljustnik* Bogomira Magajne, ki je ljudsko idejo ovil v alegorijo.

Povsem druge vrste sta izdaji iz leta 1933, ki obravnavata raziskovalno delo sodobnih znanstvenikov. Lavo Čermelj je napisal mladim bralcem dostopen prikaz življenja in dela Nikole Tesle, Marija Kmetova pa je v *Lovcih na mikrobe* osvetlila prizadevanja medicine od Pasteura dalje.

Leta 1934 je Edvard Kardelj v delu *Potovanje skozi čas* prikazal marksističnim pisateljem, kako je treba mladino uvajati v marksistično pojmovanje o razvoju družbe.

Tretja zbirka pravljic Janeza Rožencveta *Pravljice za lahkomiselnne ljudi* (1935) kaže v primerjavi s prejšnjima dokajšnje nazadovanje pisateljeve domselnosti. Zelo uspela je avanturistična povest Pavla Brežnika *Temna zvezda*, po njej so ga nekateri primerjali z Julesom Vernom.

Josip Ribičič je za Jadransko stražo leta 1936 napisal propagandni potopis *Zaplula je barka*, Oskar Hudales je izdal literarno-poučno knjigo *Postelja gospoda Fibriha*, Josip Vandot je dočakal knjižno izdajo svoje povesti *Kekec z naših gora*, ki je po desetletju bila deležna uspeha, kakršnega ne bi pričakovali glede na njeno umetniško vrednost, po njej je bil namreč posnet prvi slovenski film za otroke.

Istega leta je Tone Seliškar napisal dotlej najboljšo slovensko pustolovsko povest *Bratovščina Sinjega galeba*, v kateri opisuje doživljaje skupine mladostnikov, ki imajo svojo jadrnico. Povest posrečeno povezuje avanturistično nagnjenje s psihološko utemeljenimi težnjami po uveljavljanju predpubertetnikov, zato je postala in ostala vse do danes najbolj priljubljeno branje predpubertetnikov pa tudi mladine kasnejše razvojne stopnje.

Pod vplivom mladinske povesti o mali opici poljskega pisatelja Ferdinanda Ossendowskega je leta 1937 izšla povest Josipa Ribičiča *Nana, mala opica*. Iz

vaškega življenja je Angelo Cerkovnik uporabil motiv za povest Ovčar Runo, ki po zgledu J. Londona opisuje življenje ovčarskega psa.

Leta 1938 se je prvič pojavil s samostojno izdajo Venceslav Winkler, ki se je odtlej postopoma razvil v zelo pomembnega sodobnega pisatelja za mladino. Njegovo prvo delo je zgodovinska povest iz turških časov *Hribčev Gregec*, ki je napisana precej romantično, pod Jurčičevim vplivom.

Delo Vlada Klemenčiča *Iz starih in novih časov* (1939) je pravcata zgodovinska čitanka, ki v presekih podaja podobe iz svetovne zgodovine, Stanko Lapuh je tedaj napisal prikaze iz narave pod skupnim imenom *Med pastirji in lovci*. Pristržno realistično sliko primorske vasi in njenega življenja, kakršno je bilo v letih pisateljevega otroštva, je France Bevk prikazal v povesti *Gri-varjevi otroci*.

Leta 1940 je Arnošt Adamič spet napisal socialno povest *Ljudje v viharju*, Viktor Pirnat pa pravljico *Kresna noč na Kukovi gori*, ki jo je tedanja kritika zelo pohvalno sprejela.

Po dolgem času se je oglasil leta 1914 F. S. Finžgar z idilično povestjo *Gospod Hudournik*.

Med okupacijo je izšlo zelo malo del: književniki so le občasno in pod pritiskom dajali dovoljenje za objavo svojih stvaritev.

Zelo težko je sestaviti pregled izdaj za visoko in pozno puberteto, ker pri nas temu otroškemu razvojnemu obdobju nikoli niso posvečali posebne pozornosti.

IV

OBDOBJE OD OSVOBODITVE DO LETA 1948

Po osvoboditvi se je struktura slovenske književnosti za mladino bistveno spremenila. Značilnost tega obdobja je prevladovanje prosvetno-vzgojne tendence, ki je tako poudarjena, da spominja na razsvetljenstvo, samo brez primesi moralizirajočega mysticizma. Črno-bela tehnika, zgodbe o dobrem Janku in zlobnem Stanku so kaj zlahka prednjačile tudi zato, ker je bila večina pisateljev, ki so prej ustvarjali za otroke, tako obremenjena s političnim delom, da se ni mogla dovolj ukvarjati s to dejavnostjo.

To je bil vzrok, da v prvih letih po osvoboditvi skoraj ni bilo domačih del za mlade bralce. Ti so se morali zadovoljiti s prevodno literaturo, za katero je bila tudi značilna enostranskost.

Izdajanje knjig je bilo strogo centralistično, skrb za otroško in mladinsko književnost je bila skoraj monopolno zaupana založbi Mladinska knjiga, ki je v tem obdobju izdala za najmlajše bralce osem domačih del, in sicer leta 1946 tri slikanice ter Josipa Ribičiča *Črni muc vasuje*, ki je nastala kot parafraza na Jenkovo pesem *Naš maček* in na pravljico *O mačku in škornjih*. Doživela je velik uspeh, čeprav ne sodi med Ribičičeva najboljša dela. Leta 1948 so mladi dobili nove izdaje klasičnih pesmi. Pesmi Frana Levstika so tedaj prvič izšle v samostojni knjigi z naslovom *Najdihojca*, Uganke Otona Župančiča pa so doživele po 28 letih svojo drugo izdajo. Te izdaje so glasniki novega časa, novega razvojnega obdobja celotnega življenja v Jugoslaviji, kar se je nujno odražalo tudi v vseh odtenkih kulturno-literarnega življenja. Za ta preobrat je simptomatično, da so ga napovedali prav izbor in ponovne izdaje pesmi dveh naših

najboljših mladinskih pesnikov, kar je pomenilo preobrat v iskanju zdravih korenin v domači literarni tradiciji.

V obdobju pred tem preobratom leta 1948 so najpomembnejša dela *Tovariši* (1946) in *Mule* (1948) Toneta Seliškarja, ki se mu je prvemu posrečilo, da je mladim bralcem prikazal lik partizana, ki se junaško bori in žrtvuje, hkrati pa se tudi ubada z drobnimi skrbmi in nadlogami. Njegovi partizani niso le navdušeni heroji, temveč tudi vsakdanji ljudje. Ko bi Tone Seliškar ne bil napisal nič drugega, bi mu ti literarni stvaritvi zagotovili pomembno mesto v slovenski književnosti za mladino, ki ga uvršča med naše vrhunske pisatelje.

V teh letih je pomemben Venceslav Winkler s svojimi zgodovinskimi pripovedmi *Mladec Dragožit* (1946) in *Petelinje pero* (1947). Čeprav vanju ni vnesel nič novega ne po motiviki ne po obdelavi, saj je pisal po tradiciji jurčičevske zgodovinske povesti, je v njih očiten avtorjev nov pogled na zgodovinske dogodke, ki temelji na dialektično izostreni presoji vzrokov teh dogajanj.

Tudi knjige, namenjene predpubertetnikom, niso po svoji tematiki in izražanju nič kaj pestre. Edino Oskar Hudaes je napisal potopisni zgodbi *Med vulkani in atoli* (1945) *Triglavov polet* (1947), ki pa zaradi pretirano poudarjene poučne tendence bralca ne pritegneta. *Otrok črnega rodu* (1947) izpod peresa Jožeta Pahorja je za mlade bralce mikavno branje zaradi eksotičnega okolja, v katerem se dogaja, toda opisovanje rasne diskriminacije je za otroke prezahtevno.

V obdobju od leta 1945—1948 je partizanski boj edini motiv, ki so ga uporabljali pisatelji, ustvarjajoč pomembna dela. Zgodbi *Tonček* Fr. Bevka (1948) in *Pregnanci* A. Milkoviča sta poskus, ki obravnava odpor otroka zoper okupatorja, ker mu je zaslužnjil domovino. To je splošen motiv, ki se bo odtlej vse pogostejše pojavljal v literaturi za mladino. Tudi France Kosmač v svojem delu *Partizanske zgodbe* (1948) neposredno uporabljal motive iz partizanskega življenja.

V tem času se pojavljajo prvi poskusi pisanja o partizanih, ki imajo značilnosti pustolovskih zgodb. To je *Stari Matija* Emila Freliha (1945) in *Sivi Angela* Cerkvenika (1947). V teh povestih je živalski motiv kot nosilec dogajanja združen z motivom partizanskega boja.

V povestih iz partizanskega življenja veje močno in pristno doživetje, toda pisateljem, ki so skušali prikazati socialistično stvarnost, ni uspelo, da bi ustvarili prepričljiva dela. Tudi tisto tedaj najkvalitetnejše je ostalo le kot suhoparna reportaža.

V

KNJIŽEVNOST ZA MLADINO ZADNJIH OSEM LET*

Leto 1948 je tudi v literaturi za mladino prineslo iskanje novega izraza in novih motivov. Tudi založniška politika se je živahno razmahnila, ker založniška podjetja niso bila več centralizirana v eni hiši. Knjige za mlade bralce so začele izhajati tudi drugje, tako je Maribor postal drugi center takšnih izdaj, kar je verjetno v zvezi s tradicijo mariborskega pedagoškega centra. Zato lahko trdimo, da obstajata danes v literaturi za mladino dve smeri — ljubljanska in

* do 1956

mariborska, ki se med seboj precej razlikujeta glede nazorov o tej književnosti in o njenih nalogah. Ljubljanska smer predvsem naglaša vzgojni moment v najširšem pomenu besede, v Mariboru pa se je začela pojavljati nekakšna — rekli bi nova »stanovska« književnost, ki ne zagovarja zgolj splošnih vzgojnih elementov, temveč terja od literature za mladino, da »poučuje«, pri tem pa zanemarija umetniško, estetsko stran. Najbolj tipični primer takšne vzgojne literature je vsekakor zbirka *Bilo je nekoč* mariborske založbe Obzorja. Nasprotno pa ljubljanske izdaje poudarjajo estetsko vzgojo otrok, obravnavajo bogatejšo motiviko in si očitno prizadevajo, da bi bil njihov pristop do otroka predvsem psihološki, da bi bili mladi bralci deležni več »vzgoje« in manj »izobraževanja«.

V slovenski literaturi še nikoli dotlej ni izšlo toliko del za mladino kot v teh zadnjih osmih letih. Nikoli prej si niso najbolj nadarjeni pisatelji s tolikšno vnemo prizadevali ustvarjati književnost za mlade! Ne prepuščajo je več kot manjvredno zvrst poklicnim vzgojiteljem, kakor se je dogajalo prej, ne bojijo pa se niti drznih eksperimentov, samo da bi delo čimbolj približali mladim bralcem.

Prav raznovrstnost izvirne literature za otroke in mladino kakor tudi številni prevodi skoraj vseh klasičnih del svetovne književnosti dokazujejo, da je tudi slovenska literatura za mladino prebolela otroške bolezni in kot celota postala enakopraven del slovenskega književnega ustvarjanja. Zato si je v bodoče težko zamišljati, da bi bil prikaz mladinskega leposlovja omejen le na analizo besedil, temveč mora vključevati tudi ilustrativno gradivo, saj je le tako podoba popolna. Tako si na primer ne moremo predstavljati analize pripovedi za otroke Mire Miheličeve brez analize ustreznih ilustracij Franceta Miheliča. V tem primeru sta neizogibno povezana, zakaj tekst in ilustracija nista več le slučajna fabulativno povezana celota, temveč sta se po vsebini in obliki spojila v nedeljivo celovitost.

Že pri slikanicah je očiten velik napredek. Medtem ko je prva slikanica Vere Albrehtove in Franceta Slane *Mi gradimo* (1950) še povsem izraz propagandizma, je njena druga slikanica *Vesela abeceda* (1956) kljub vzgojni tendenci postala mikavno in zabavno branje. Ob pesmih Ljudmile Prunkove-Utve (1951) je Dušan Petrič ustvaril slikanico *Kaj je videl Mižek Figa*, v kateri se je avtorica tako približala otroški psihi, da je Mižek Figa postal pojem kakor Disneyeva Miki Miška.

V tem obdobju se je razvila samostojna zvrst — zgodba v slikah, ki se je spočetka opirala likovno na tuje vzore (Disney), postopoma pa si je oblikovala lasten izraz. Novost v produkciji te zvrsti so zgodbe v slikah, ki so jih napisali in narisali Brodar—Jezernik, Kragelj—Maver in Beno Župančič—Bizovičar. Prva dva sta v to zvrst vnesla tudi motiv narodnoosvobodilnega boja.

Nivo pesmi za otroke je v tem obdobju v glavnem zelo visok. In toliko pesmi doslej v naši literaturi še ni nastalo.

Mimo novih ponatisov starih pesnikov je izšlo nekaj novih samostojnih pesniških zbirk. Vera Albrehtova je napisala zbirko ugank *Orehi* (1950) pod Župančičevim vplivom. Zbirka Vide Brestove *Mihčeve pesmi* (1951) kljub nadarjenosti avtorice ne presega ravni povprečja »stanovske« poučne otroške pesmi. Mateju Boru se niti v *Ugankah* (1951) niti v *Slikah in pesmih o živalih* (1952) kljub lepemu jeziku in spretnemu upodabljanju ni posrečilo približati se otroškemu svetu. Bor pa se je še bolj odmaknil otroški psihi v epski pesmi *Ropotalo in ptice* (1956).

Posebno pot je ubral pesnik Alojz Gradnik v zbirki *Narobe svet* (1953), v kateri je objavil svoje otroške pesmi, ki jih je desetletja objavljajal v raznih časopisih, morda zato njegova zbirka ni homogena. Medtem ko so njegove pesmi o Indiji Koromandiji polne vedrega humorja (po njih ima zbirka naslov) in mikavno branje za najmlajše, pa so pesmi, namenjene starejši razvojni stopnji, dosti manj plastične ter prehajajo v refleksivnost, ki je otroku tuja. Po obliki pa so te Gradnikove pesmi zelo dognane. Pri avtorju ni najti bogastva motivov, v pesmih predvsem obuja spomine na mladostna leta, ki jih je preživel na vasi. Njegovo pravo nasprotje je Branko Rudolf, ki je v svoji zbirki *Zamorček in ladjica* (1955) povedel otroka v letečih copatih iz njegovega domovanja v tuji svet in ga spet privedel na domače dvorišče. Pesnikova bujna in kdaj pa kdaj neobzrdana domišljija se prav tako kakor otroška igra veseli sama sebe! Po dolgi vrsti precej racionalistično zasnovanih zbirk Rudolfova pesem naznačuje nove izrazne težnje.

Poleg pesmi narašča tudi število pravljic. Prva povojna leta niso bila naklonjena tej vrsti, češ da pravljica s svojo nerealnostjo škodi otrokovemu razvoju. S prenehanjem poudarjenega razsvetljskega utilitarizma se je sprostila pritajena težnja po svetu sanjarij, domišljije in pravljice.

Začetna negotovost, kako združiti stvarnost s pravljničnimi motivi in se izogniti stalnim romantičnim pravljničnim rekvizitom, je nujno vodila k živalski pravljici, na katero je leta 1951 opozorila literarna izdaja Valjavčevih *Živalskih pripovedk*. Kaj kmalu so druga za drugo izšle *Pravljica o mali Marjetici, zajčku, medvedu in zlati pomladi* Vide Brestove, v kateri avtorica skuša povezati partizanski boj s pravljico. Toda to se je resnično posrečilo šele Saši Vugi v pravljici *Škorenjček Matevžek* (1955).

Povest o živalih *Dedek Som*, ki jo je napisal Tone Seliškar, obravnava motiv, kako žival pomaga človeku do sreče. Ta povest nekoliko spominja na podobne tuje pravljice, toda napisana je tekoče in nevsiljivo, saj etično jedro ni preveč poudarjeno.

Leta 1956 se pojavita književnika, ki sta s svojimi pravljicami dokazala, da se dá napisati pristno pravljico, ne da bi se opirali na ljudsko romantiko ali na pravljice z vsiljenim realizmom. Pravljice Ele Perocijeve *Moj dežnik je lahko balon* (1955) in *Tisočkratlepa* (1956) so dokazale, da avtorica zna kakor otrok oživeti stvari okrog sebe, da je pravljica tudi otrokovo življenje, ki ga moramo opazovati z otroškimi očmi, polnimi domišljije, ne pa s kritičnim duhom odraslega. Drugi pisatelj je Vitomil Zupan (ps. Langus); v pravljici *Potovanje v tisočera mesta* (1956) je razen z motivom, ki spominja na pozne romantične pravljice (Hoffmann, Poe) in na ekspresioniste Kubinovega kova, tudi po jezikovni plati skušal najti novo pot v svet otroštva. To je poskus uvesti v literaturo dijaški žargon ljubljanskega predmestja.

Potrebno je spregovoriti o zbirkah pravljic, ki so nastale v tem obdobju. Gre za zbirko *Pravljice*, ki izhaja v Mariboru od leta 1953, in zbirko *Čebelica*, ki izhaja od leta 1954 v Ljubljani. Prva, kakor že ime pove, se omejuje le na pravljice, druga pa je vsebinsko bolj pestra, vendar prevladujejo pravljice. Značilnost mariborskih izdaj je, da vsebino pravljic podrejajo vzgojni oizroma pedagoški ideji, ki pravljico pogosto bistveno spremenijo. V teh izdajah velja omeniti delo *Vila Atomka in mladec Matjaž* Oskarja Hudalesa, ki je tipičen primer, kako pisatelj, ki je predvsem vzgojitelj, skuša z literarnimi sredstvi poučevati mlade bralce. Izbor ljubljanske zbirke se omejuje predvsem na klasična dela, na Levstikove, Kettejeve in ljudske pravljice.

Nekajkrat se je že videlo, kako so besedni ustvarjalci vnašali partizanska doživetja v razne literarne zvrsti. Partizanska fabula se je že zasidrala kot pustolovska pripoved in kot pravljica. Motivi iz NOB se pojavljajo tudi v povestih, ki v svoji problematiki prikazujejo, kako se je otrok vključil v partizansko življenje, v boj. Takšne povesti so pisali spretni pisatelji, kot na primer France Bevk *Mali upornik* (1951), Tone Seliškar *Liščki* (1950) in Zoran Hudales *Nejček* (1949).

Zahteve mladinskega, zlasti pa še lutkovnega gledališča so terjale, da se pisatelji lotijo pisanja odrskih del. Zvečina so to samo dramatizirane, dialogizirane pravljice ali zgodbe z bolj ali manj poudarjeno vzgojno tendenco. Josip Ribičič se je ukvarjal s to dejavnostjo tudi že pred vojno in je objavil ponatis *Palčkov* (1953), razen tega pa tudi pravljico o živalih *Mucolin in volk* (1952) ter igr o načrtu *Tinče in Binče* (1949). Bevk je dramatiziral mladinsko povest *Tonček* (1953), *Hrastov log* Janeza Gradišnika (1950) je izrazilo epska stvaritev, ki nikakor ni mogla uspeti na odrskih deskah. Na lutkovnem odru so najbolj uspeli kratki prizori v obliki pravljice, tako na primer *Slamnati voliček* I. Minattija (1951), *Baterija inženirja Lisca* Nika Kureta (1956), *Kmetič in volk* Franceta Bevka (1952) ter *Sneguljčica* Ivana Laha (1953). Kot dramske uprizoritve za mladinske odre pa so najbolj uspele priredbe pravljic, mednje vsekakor uvrščamo igrico Lili Novijeve *Mojca in živali* (1950).

Med izrazito poučnimi knjigami je malo del, ki so namenjene tej razvojni stopnji. Najpomembnejši so poskusi F. Bevka *Obnašaj se spodobno!* (1953) in *Pazi na glavo — glava ni žoga!* (1955), ki je izšla v zbirki »Čebelica«.

Tudi tokrat se moramo pri pregledu mladinske literature omejiti na dela, namenjena pubertetnikom. Izbor je tembolj potreben, ker je v tem času izšlo izredno veliko del s področja splošne izobrazbe pa tudi literarnih stvaritev za to razvojno stopnjo in bi morali upoštevati skoraj polovico vseh izdaj v tem obdobju.

Med pesniškimi zbirkami naj navedem izbor pesmi Cvetka Golarja *Srp in klas* (1950) ter *Pripovedne pesmi* (1949). Dela starejših pisateljev so doživela ponatise: zgodovinski roman F. S. Finžgarja *Pod svobodnim soncem*, *Bajke in povesti o Gorjancih* J. Trdine (1950), *Visoška kronika in Cvetje v jeseni* I. Tavčarja leta 1956 ter dela F. Milčinskega, F. Bevka, T. Seliškarja, predvsem pa velja opozoriti na dva izbora Ivana Cankarja *Skodelica kave* (1951) in *Črtice* (1955), v katerih so zbrani predvsem spomini na mladostna leta.

Ivan Cankar in Prežihov Voranc sta si nekako podobna v svoji veliki ljubezni do matere — trpinke. To ljubezen nam prikazuje zbirka Prežihovih zgodb *Solzice* (1949), ki je takoj postala ena izmed najbolj priljubljenih knjig med mladimi bralci. Tedaj je izšla precej bogata bera raznih mladostnih spominov, ki pritegujejo zanimanje mladih na tej razvojni stopnji. Bevk je napisal *Otroška leta* (1949), ki so projekcija dela in življenja revne primorske vasi skozi prizmo otrokovega opazovanja. F. S. Finžgar je opisal svoje prve radosti in tegobe v zbirki povesti *Iz mladih dni* (1953), Miško Kranjec prikazuje svoja mladostna srečanja v knjigi *Rad sem jih imel* (1953). Kako se je kot otrok srečal s knjigo in jo vzljudil, pripoveduje Oskar Hudales v delu *Mladost med knjigami* (1952), Janez Švajncar pa je opisal svoja otroška sanjarjenja in tegobe v avtobiografski povesti *Junak na kolcih* (1955) in naposled smo dobili spomine športnika Ludvika Stariča *Leteči Kranjec* (1955). Povesti Ferda Godine iz življenja otrok prekmurske vasi *Ptice selivke* (1950) kažejo vse značilnosti avtobiografske pripovedi. Lastna doživetja iz mladih let so bila podlaga tudi socialni povesti J. Kerenčiča

Mati išče mojstra (1951), isto velja tudi za povesti D. Kumra *Karlekove prigode* (1952).

Neposredna doživetja iz okupacije, internacije in ilegalnega delovanja mladine prikazuje zbornik prispevkov otrok *Mladi rod Kočevske proti okupatorju* (1953), ki z zbirkama *Še pomnite tovariši?* in *Takšno je bilo naše trpljenje* predstavlja dokumentarni prikaz vloge otrok med okupacijo. Isti motiv je literarno obravnaval Josip Ribičič v kratkih zgodbah *Trije na pohodu in druge zgodbe* (1954) in v povesti *Rdeča pest* (1955), prav tako tudi Vladimir Kavčič v povesti *Vaška komanda* (1955), nato Branka Jurca v zgodbi *V pasti* (1955), medtem ko je Franc Strle v spominih *Med proletarci* opisal pohod 14. divizije na Štajersko.

Da bi ugodili mladim bralcem, ki so si zelo želeli avanturističnih romanov, so se vrstili številni prevodi te zvrsti, izšli pa sta tudi domači pustolovski povesti: Sonja Sever je po vzgledu J. Londona napisala delo *Zvesti tovariši* (1949) iz življenja Eskimov, Tone Seliškar, čigar *Bratovščina Sinjega galeba* je izšla v ponatisu, pa je napisal novo pustolovsko povest *Posadka brez ladje* (1955), ki opisuje, kako se skupinica mladih potika po svetu.

Med zgodovinskimi povestmi, ki so se omejevale predvsem na ponatise Jurčičevih, Tavčarjevih in Finžgarjevih del, je bila za mladino in tudi za odrasle pravcato odkritje knjiga Rada Murnika *Lepi janičar*, vsebinsko bogato delo, ki je izšlo šele 21 let po avtorjevi smrti ter je po vsebini nekakšen dvojček Jurija Kozjaka.

Vsekakor moramo omeniti portret dečka *Aleš* (1953) Juša Kozaka. To so pravzaprav zapisi o opazovanju otroka, o tem, kako nebolgljen postopoma navezuje stike s stvarnostjo in seživlja vanjo.

Med odrskimi deli najdemo ponatise iger Pavla Golie (1953), nato lutkovno igo *Jurček in trije razbojniki* (1950), ki jo je že med vojno napisala Alenka Gerlovičeva, ter igrico za šolske predstave izpod peresa Jožeta Kranjca *Nevenka in sonce* pa *Igrice*. V njegovih igrah se otroški svet prepleta s pravljničnimi elementi.

Posebna skrb je posvečena literaturi, ki spodbuja otrokovo zanimanje za posamezne vede.

Najpreprostejša oblika te literature so zgodbe *Bilo je nekoč*, v katerih Oskar Hudales leposlovno obravnava zgodovinske dogodke. Po obdelavi bi te zgodbe lahko bile branje edino za otroke, ki začenjajo brati. Drugače je večina takšnih knjig namenjena otrokom od dvanajstega leta starosti, ko se njihovi interesi individualno usmerjajo, s posameznih področij znanosti pa že imajo osnovne pojme, ki jim omogočajo širjenje obzorja po posameznih vedah. Med taka dela spadajo prikazi naših pokrajin in ljudi Janeza Trdine, Jožeta Pahorja, prikazi morij in narave sploh V. Nagliča, P. Kunaverja, B. Škerlja, T. Miheliča in drugih.

To je kratek in nepopoln prikaz slovenske literature za otroke in mladino do danes. Kar sem navedel, je le gradivo, ki se more uporabljati kot osnova za podrobnejšo obravnavo slovenske književnosti za otroke.

Prevedla Gema Hafner

Die vorliegende Übersicht über die slowenische Kinder- und Jugendliteratur aus dem Jahre 1958 bietet noch heute eine gute Grundlage für eine eingehendere Abhandlung dieser Literatur wegen zahlreicher Angaben und der Gliederung der Literaturwerke vom Gesichtspunkt der Anpassung den verschiedenen Altersstufen aus. Sie wird neuerlich veröffentlicht, weil sie schon lange den Lesern unzugänglich war. Im ersten Teil wird die Übersicht über das Schaffen für Kinder von den bescheidenen Anfängen im 16. und 18. Jahrhundert bis zum 19. Jahrhundert gegeben, als die Grundlagen für das Gedicht und die Prosa für die Kinder gestellt wurden. Der Zeitabschnitt vom Anfang des 20. Jhd. bis zum ersten Weltkrieg ist eine Periode, da sich in Slowenien modernere Bestrebungen unter Einflüssen aus Deutschland geltend machen; es erscheinen die ersten Bilderbücher und gute Gedichtsammlungen für Kinder. In der Zeit zwischen beiden Weltkriegen kommt grösste Bedeutung der Tätigkeit des Verlags Mladinska matica zu, die das heimische Schaffen für die Kinder und die Jugend anregte. Nach der Befreiung im Jahre 1945 bis zum Jahr 1948 hatte Übergewicht die erzieherische Tendenzliteratur, meistens Übersetzungen, nach diesem Jahr aber begann das Streben nach einem neuen Ausdruck und nach neuen Motiven. Bis zum Jahr 1956, bis zu welcher Zeit der vorliegende geschichtliche Abriss reicht, nahm die Verlagstätigkeit einen grossen Aufschwung und die Kinder- und Jugendliteratur bereicherte sich sowohl inhaltlich als auch durch die Verschiedenheit der Gattungen.

Milan Crnković

Reka

NONSENSNA GRAMATIKA IN STILISTIKA ZVONIMIRA BALOGA

Kadar prebiramo Baloga, nam prihaja na misel poljski pisatelj Jan Brzechwa. Kakor je le-ta v fantastični pripovedi krepko razvil nonsensne postopke, ki sta jih začela Edward Lear in Lewis Carroll, in jih prignal skoraj do skrajnosti, tako je tudi Balog povzel nonsensno nit, ki teče od Grigorja Viteza, Bore Pavlovića, Duška Radovića in drugih, ter jo spletel v debelo vrv. Njegovi knjigi *Nevidljiva Iva* in *Ja magari* sta pravzaprav zelo temeljita in sistematična učbenika nonsensa in nonsensnih postopkov.

Kaj je nonsens? V dobesednem prevodu: nesmisel ali brezsmisel. E. Lear je že pred poldrugim stoletjem tako imenoval svojo poezijo, ko je dal svoji knjigi naslov *The Book of Nonsense* (Knjiga nesmisla). Nonsensno pesništvo bi bilo potemtakem pesništvo nesmisla ali brezsmisla. Hoténo pačenje konvencionalne resničnosti ali obstoječega reda, najpogosteje jezika kot sistema, parodija resničnosti. Nonsens je napad na jezik, smisel, zakonitosti nekega sistema. Obstoječe znane besede lahko zloži v stavek, ki ne pove nič, ki ne vsebuje nobenega sporočila, kakor ljudska izštevanka: *Jedan dva / drži ga; / tri četiri / po sjekiri* itd. Ali pa oblikuje stavek iz neobstojećih besed, besed brez pomena, tako so tudi stavki brez smisla ali pa ta smisel ni izražen z ustaljenimi jezikovnimi sredstvi. Ali kaj pove ritmizirana veriga besed: *En ten tini savaraka tini savaraka tika taka bija baja bum?* Ali se nam ne zdi, da pesnik morda govori z drugačnim domenjenim sistemov znakov, v drugem jeziku? Nonsens pa je nadalje tudi pripoved, oblikovana iz pravilnih stavkov in besed z jasnim pomenom, vendar o nečem, kar v življenju ne obstaja na tak način, v dobesednem pomenu, kakor se o tem pripoveduje. Pri Vitezu npr. beremo: *Krava čita novine / u carstvu hladovine ... ali Pokraj staje / sedlo laje / a lopata / pita šta je ...* Pomen teh verzov je daleč onstran leksičnega pomena besed, nanizanih v stavke, ki v običajni ali normalni ravni pomena izražajo nesmisel, nekaj, kar ne obstaja na tak način. Nonsens nastane, kadar se o čem govori narobe, nasprotno od tistega, kar poznamo iz življenja. Vitezov Antuntun dela vse narobe, nasprotno od tistega, kar počno drugi ljudje, njegova dejanja so nesmiselna: valilna jajca sadi v zemljo, temo zajema z loncem, z uhljem pokuša, ali je jed slana, kolo zapelje na travnik na pašo. Nonsens je sofistika, na videz pravilno in logično, v resnici pa napačno sklepanje, s katerim so se poigravali že v davnih časih, ko so na primer trdili, da uren zajec ali hitronogi Ahil ne moreta dohiteti želve, ako se le-ta odpravi na pot malo prej. Carroll matematično dokazuje, da ura, ki stoji, bolj točno kaže čas od tiste, ki teče, ako predpostavljamo, da ni nobena ura popolnoma točna: ura, ki ne gre,

kaže dvakrat na dan točen čas, druge pa le enkrat v nekaj tednih ali mesecih. Nonsens je hotêno ali naivno zanikanje metafor v jeziku ali frazi, ki slonijo na metaforičnem pomenu. Čopíev číča Triša je »izgubil pamet v pijači« in ker noče priznati prenesenega pomena, išče izgubljen pamet z oglasom. Nonsens je tudi utopija. Nonsens je vse to skupaj in še marsikaj drugega in zmes vsega tega. Nonsens se izteka v humor, včasih tudi v satiro, nonsens podira obstoječe strukture, vendar se vztrajno in duhovito zabava z izmišljanjem novih arhitektur, nonsens je zmerom igra.

Obstaja tudi nonsens, ki ni nič drugega kot igra. Njegova naloga je, da z besedami, ki so izgubile funkcijo v stavku in ne prenašajo smiselne sporočila, ustvarja funkcionalno žuborenje besed ali ritem, ki je potreben za igro, uspa-vanje, humor, oponašanje in podobno. Razume se, da tudi v tem primeru prave ali izmišljene besede obdržijo zmožnost posameznega afektivnega učinkovanja z asociacijami ali konotacijami, ki so pri različnih subjektih lahko zelo različne.

Obstaja pa tudi nonsens, ki ima, bi dejali, nekakšen »smisel«. Hamletovo nonsensno vedenje si Polonij razlaga takole: »To je res blaznost, pa je v nji metoda,« in: »Srečni izrazi, kjer blaznost često v živo zadene, česar um in zdrava pamet ne bi tako uspešno pogodila.« »Metodična blaznost« ali hotêno zatekanje v nonsens, kakor smo temu priča tudi v Hamletovem primeru, je lahko daleč od norega upiranja tako imenovanemu »razumu in zdravi pameti«. Tako se dihotomija nesmiselno/smiselno lahko spremeni v notranje/zunanje ali pomembno/nepomembno ali novo/zastarelo in podobno. Pravi nonsens je zmerom v tesni zvezi z resničnostjo in sloni na ostrem opazovanju prave in pojavné resničnosti, le dobro obvladanje nekega sistema pa odpira možnost za parodiranje tega sistema, njegovo podiranje ali dopolnjevanje. Tak nonsens z irealnostjo nadzidava opaženo živo resničnost in jo poudarja; podira obstoječi sistem in mu jemlje avreolo sakrosanktnosti; analogne ali nasprotné sisteme ponuja z željo, da bi zavrgel okostenele vrednote; uživa v sestavljanju in kombiniranju novih možnosti znotraj sistema.

Ustno ljudsko nonsensno pesništvo, zlasti tisto, ki je namenjeno otrokom, pripada večidel prvemu tipu, umetno pa večidel drugemu. Balogovo drugemu.

Še eno vprašanje. Odkod tako močan tok nonsensnega prav v otroškem pesništvu? Ali je tukaj na pravem mestu? Kaže, da je, to pa nikakor ne pomeni, da drugi tokovi niso možni ali da so sami po sebi zastareli ali da ima vsaka brezzvezna zmešnjava nakopičenih ali popačenih besed pravico imenovati se nonsensno pesništvo. Nonsens izhaja iz ostrega opazovanja in dobrega poznavanja smisla, kajti sicer njegov nesmisel ne bi imel smisla. Takšna ali drugačna »poezija nesmisla« postaja na navidezno nesmiseln način še kako »smiselna« poezija. Najbolj znano otroško pesništvo, tisto, ki je nastalo med ljudstvom v stiku z otroki in za otroke, večina naših in tujih »nursery rhymes« pripada nonsensnemu tipu pesništva za otroke. Neminljiva privlačnost otroških pesmi, kakor recimo *Ringa ringa raja* ali *Enci benci na kamenci* in podobno, v zadostni meri dokazuje, kako blizu so takšni verzi otrokom. Razlaga tiči najbrž v otroški potrebi po ritmu, v veselju do igre ter v omejenem poznavanju in sprejemanju jezikovnega sistema (in drugih sistemov) odraslih. Kdor je zadovoljen z ritmom, najbrž ne bo iskal pomena. Igra terja spremembo in uživa v kombinacijah. Ko otrok sprejme osnove jezikovnega sistema, se težko sprijazni z izjemami, zato se mu zdi prav, da iz edinine »človek« dela množino »človeki«, za ženske pa »človekice«. Otroci, ljudstvo in računalniki ne poznajo etimologije, zato ne razstavljajo in sestavljajo besed po korenskih, su-

fiksni in prefiksni morfemih, marveč po prepoznavanju identične skupine glasov kakršnega koli izvora, zato v besedi »zrak« zlahko odkrijejo »raka« ipd. Pri otrocih racionalno ni ostro ločeno od iracionalnega. Ne otrok ne računalnik ne razumeta metaforičnih pomenov in zato jemljeta fraze dobesedno; za otroke je to vesel nonsens. Otrokom se zdijo pomembne že same besede brez povezave v stavčne sklope in zato uživajo že v naštevanju besed, na primer dolgih in »pomembnih«. Nekoč sem zalotil gručo otrok, ki se je precej časa imenitno zabavala z branjem zemljepisnih imen na zemljevidu Norveške, torej popolnoma nerazumljivih besed, zanimivih zato, ker so bile »drugačne« in so v njih morda odkrili kakšen znan segment. Jezik je eden izmed sistemov odraslih, ki ga najprej in najbolj skrbno vsiljujejo otroku (drugi bo bržkone lepo vedenje, nato etični kodeks in tako naprej). Zato je razumljivo, da ga otrok vpleta v svoje igre, da se ustvarjalno vključuje vanj in gradi po sprejetih vzorcih, kar pogosto vodi v nonsens, ker živi jeziki niso — kakor esperanto — vseskozi pravilni, ali pa se mu postavlja po robu in razdira prvine sprejetega sistema, tako kakor razdira in spreminja igrache in podobno. Podlaga nonsensnega pesništva in nonsensne pripovedi je nonsensna logika ali nonsensna analogija. Značilna je prav za tistega, ki ni zmožen obvladati celotnega sistema, pa je dovolj naiven ali neustrašen, da z analogijo širi sprejete temelje. Otrok ve, kaj pomeni biti bolan, da bolnik mora jemati zdravila, dobivati injekcije, zato bo zlahka prišel na misel, da je bolna omara, in ko zboli tudi sam, se bo spoprijaznil z logičnim zaporedjem: da mora k zdravniku, da mu rane namažejo z mazilom, da dobi injekcijo. Zato nonsensna dejanja ne izvirajo samo iz otroške igre, otrokove prostosti in želje po kombiniranju, temveč tudi iz njegove aktivnosti, želje, da bi se vključil v sistem, iz njegove ustvarjalnosti.

Na takšnih spoznanjih je Zvonimir Balog zgradil svoje celotno pesništvo in svoj tip kratke pripovedi za otroke. V vseh sedmih zbirkah pesmi in pripovedi, namenjenih otrokom, je jezikovna igra izhodišče in namen večine njegovih stvaritev, v vsaki pa se razodeva Balogova inventivnost, domiselnost, duhovitost, širina in mojstrstvo v uporabi postopkov nonsensnega pesništva in carrollovske fantastične pripovedi. Premoč teh postopkov ni popolna kvečjemu v njegovi zadnji knjigi, zbirki pripovedi *Zeleni mravi*; videti je, kakor da Balog v njej raziskuje nove, podobne možnosti, o katerih še ni moč nič reči, kakšne so in kam peljejo. V hrvatski otroški književnosti, predvsem v pesništvu, so sedemdeseta leta Balogovo desetletje, kakor so bila šestdeseta, delno pa še petdeseta, Vitezova. Balog se je hitro povzpел na vodilno mesto, čeprav je tedaj ustvarjalo več dobrih pesnikov. Izdal je pet zbirk pesmi (*Male priče o velikim slovima*, 1970; *Nevidljiva Iva*, 1970; *365 braće*, 1972; *Šašavi*, 1975 in *Pjesme sa šlagom ili šumar nosi šumu na dlanu*, 1975) ter dve knjigi »pravljic« (*Ja magarac*, 1973 in *Zeleni mravi*, 1977).^{*} Predtem in v tem obdobju je izdajal tudi knjige za odrasle. Kakor Vitez v zgodnji *Prepelici* je tudi Balog na vrhuncu že v *Nevidljivi Ivi*, za katero nič ne zaostaja ali pa jo celo presega edinstvena knjiga *Ja magarac*. V teh knjigah in v dobršnem delu drugih so skoraj vse

^{*} V slovenskem prevodu so izšli izbori iz Balogovih zbirk: *Dežela Smejalka*. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1976. (Kurirkova knjižnica). — *Ko sem še majhen bil*. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Čebelica, 199). — *Jaz osel*. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Sončnica). Izbor iz Balogovih zbirk je pripravil in uredil Niko Grafenauer. Pesmi so prevedli Neža Maurer, Saša Vegri, Ivan Minatti in Niko Grafenauer, prozo Ivan Minatti.

pesmi ali »pravljice« antologijske. Knjige so doživele po več izdaj, zanju in za nekatere druge pa je pesnik prejel nekaj najvišjih nagrad. Kakor se je nekoč govorilo o vitezcovcih, tako se danes govori o balogovcih in ni nič čudnega, če je sodobno hrvatsko otroško pesništvo, ako uporabimo eno izmed njegovih skovank, malce »baloglivo« (balogasto).

Balog je seveda v prvi vrsti pesnik. Vendar je knjiga *Ja magariac* v naslovih ciklov označena kot knjiga pravljic. Ali so to res pripovedi? Po obsegu variirajo te »pravljice« od dveh vrstic (*Stidljiva priča*) do dobrih treh strani in več ter tako že spričo podatka, da je v knjigi, ki šteje 180 strani, 80 pravljic, začnemo dvomiti o naslovu. Natančno opredeljevanje pojma pesmi in pravljice nas najbrž ne bi pripeljalo daleč, ker bi v tem primeru pri Balogu odkrili atipične pesmi in atipične pravljice. Drži, da je v zbirki *Ja magariac* veliko »pravljic«, ki se v ničemer ne razlikujejo od pesmi v *Nevidljivi Ivi*. Kakor se Balog v svojih pesmih ne drži pravil klasičnega metra in rim, tako se tudi v svojih »pravljicah« ne oklepa pravil proznega ali pripovednega stila. Obojne so spisane v nenavadnem Balogovem ritmu, nekatere »pravljice« so celo rimane, če tega, da pesmi in pravljice odlikujejo isti, za Baloga značilni stilni postopki, sploh ne omenimo. Pri dobršnem delu ali kar večini teh »pravljic« gre pravzaprav za pesmi, ki se v ničemer ne razlikujejo od drugih Balogovih pesmi razen v grafični podobi (ki je ne bi bilo težko »prestaviti«), vendar so v zbirki tudi dela, ki so najbolj sorodna črticam (*Pred kavezom s majmunima*), medtem ko bi vse drugo lahko uvrstili v nekaj, kar bi lahko imenovali drobno zgodbico, v kateri se prepletajo prvine pravljice, črtice in pesmi. Tudi za manjši del knjige *Zeleni mravi* velja isto, vendar se Balog v tej knjigi v številnih zgodbah približuje pravi pravljici s tem, da jezikovno nonsensno igro nadomešča s fabulo in simboličnim podtekstom. Ta »novi« Balog še ni dovolj razvit, medtem ko so v vseh drugih njegovih tekstih, najsi se imenujejo pesmi ali pravljice, stilni postopki ali strukturalni segmenti identični in jih lahko obravnavamo enotno, pri čemer razdelitev na pesmi, pesmi, podobne pravljici, in pravljice, podobne pesmi, ni pomembna.

Najbolj naravno razpravljanje o Balogu bo potemtakem razmišljanje o njegovih stilnih postopkih, kar nas bo pripeljalo k opazovanju postopkov, ki so značilni za nonsensno pesništvo. Balogova neizčrpnost v odkrivanju novih možnosti za uporabo teh postopkov nam omogoča, da lahko sistematiziramo Balogovo nonsensno gramatiko in stilistiko.

S **fonološkimi** kombinacijami se Balog relativno malo poigrava. Kakor Brzechwa tako tudi Balog poredkoma odvzema besedam zadnje ali predzadnje glasove, ne vstavlja, kakor otroci v igri, posebnih vrinkov po vsakem zlogu (japa tipi kapa žempe = ja ti kažem) ipd. Včasih se izogiba palatalizacije (čovjekica). Najbolj se mu je posrečila fonološka igra v ciklu pesmi o klobukih, ki je bržkone najbolj mojstrsko Balogovo besedilo. Tukaj zamenjuje določene soglasniške foneme z značilnimi fonemi za določen predmet/osebo in tako karakterizira osebo z njenim posebnim govorom, v katerem pravladuje značilni (prvi ali zadnji) glas. Poosebljeni predmeti — klobuki, zid, strop in pod — tudi sicer spreminjajo terminologijo glede na svoj (ne človeški) zorni kot, in tako klobuki (šeširi) govorijo v »klobučnem« jeziku s številnimi š, zidovi v »zidskem« jeziku s številnimi z, strop s s, pod pa v »podščini« z d. Primeri: *Dobšo jutšo, gošpodine šide ... Dobzo jutzo, gozpodine Zezirlovski ... Isvolite, sto ste seljeli ... Sdrop i pod su zapravo mud i dena ...* (Dobko jutko, kospod kid ...

Dobzo jutzo, gozpod Zlobuzovec... Isvolite, saj ste seleli... Sdrop in pod sda pravdapprav mod in dena.)

Tudi **morfološke** igre niso Balogova posebnost. V igro ne sprejema napačnih oblik kakor Paja Kanižaj. Balog pravzaprav nikoli ne sega po napačnem in nepravilnem, marveč z neko neomajno logiko ustvarja nove sisteme. Ker je zanj analogija eden izmed najbližjih zakonov, najdemo v njegovih tekstih tudi analogične oblike, npr. žirevi : šesirevi.

Poglavitni področji Balogove nonsensne igre sta nedvomno tvorba besed in sintagmatika.

Pri tvorbi besed (razlagi nastanka besed in produciranju novih besed) izhaja Balog iz ljudske etimologije in analogije ter ustvarja svoj zelo razvejani sistem nonsensne tvorbe besed. Ljudstvo, ki ne razume grščine, »vidi« npr. v besedi Hadrianopolis (Hadrijanovo mesto) dva segmenta, ki v njegovem jeziku nekaj pomenita: dren in polje, ter spremeni tujko »brez pomena« v besedo z (nepravim, nonsensnim) pomenom v Drenopolje. Tako ravnata računalnik in otrok (pa tudi novejša raziskovanja jezika, ki opuščajo diakronijo, proučevanje jezikovnih znakov skozi plasti od prvih zapisov do današnjega dne). Tako računalnik kakor ljudstvo in otrok izhajajo iz zunanjega videza, iz vidnega fenomena, za vzrok, povod in izhodišče, ki jih ne morejo doumeti, pa jim ni mar. Po njihovem prepričanju si bosta veliko bolj sorodni besedi Ragib in nagib kot besede iz istega korena gib; zganiti in nagib, ki zaradi izpeljanih fonetičnih sprememb in pripadnosti drugi vrsti na videz ne kažejo nobene podobnosti. Tako tudi Balog nič ne vprašuje po izvoru besed, temveč jih spravlja v zvezo z enakim ali podobnim segmentom, ki lahko — vendar ni nujno — nekaj pomeni in ki se lahko — pa ni nujno — ujema z morfemom. Potem ko na primer v številnih besedah odkrije segment vin (djedovina, domovina, jugovina, sirovina, Moslavina, osovina, polovina, živina ipd.), spravlja v zvezo besede z zelo različnim pomenom, pri čemer trdi, da so nastale iz vina, in tako križa besede z nekakšnim vzvišenim pomenom (domovina) z besedami banalnega (polovina) ali pejorativnega (sirovina, živina) pomena. Takšnih zgledov je pri Balogu nešteto. Balog je tako »razložil« in ustvaril veliko število besed, pri natančnejšem proučevanju pa lahko opazimo tele postopke:

1. **Ljudska etimologija.** Besedo tulipan, ki je po izvoru balkanski turcizem perzijskega izvora in je sorodna besedi turban, katere osnovni pomen je pokrivalo za glavo, razlaga tako, kakor da bi bila izšla iz besede tuliti in poljske besede pan. Iz tega Balog ustvari nonsensno pripoved *Tulipan*, v kateri pan tuli, ker je žejen (cvetje je treba zalivati) itn.

2. **Nonsensna (računalniška) etimologija.** LAV je navzoč v besedah LAVor, sLAVina, LAVina, gLAVonja itd. (*Na kongresu lavova*); RUKE v besedah zaRUKE, poRUKE, opoRUKE, bruKE (*Ruke*); RUS v besedah pRUS, bRUS, ubRUS, papiRUS, viRUS, RUSvaj ipd. (*Kakvih sve ima Rusa*).

3. **Nonsensna analogija.** Po zgledu besede mamut, ki jo razstavi na znano mamu+t, naredi novo besedo tatut, tatu+t (*Zbog čega su izumrli mamuti*); po zgledu besede jauknuti naredi, ko govori o jabolku, besedo jabuknuti (z močnim stilističnim pomenom oživljanja, poosebljanja jabolka) ipd.

4. **Izločanje in osamosvajanje dela besede.** Iz besede ljubav izloči Bav, ki postane »junak« pripovedi (*Ljubav*), ali Tac iz besede škrtac (*Škrtac Tac* = Skopuh Puh).

5. **Tvorba neobstojećih samostalnikov iz obstojećih glagolov in narobe.** Številni primeri. Značilna pesem *Klim se klimatao*: klimatati se → klim, backati

se → bac, klatiti se → klat; sat → satiti, ptica → ptičiti se, riba → ribiti se itd. Ta postopek se lahko kombinira z nonsensno etimologijo in tedaj se: dur duri, mol moli, vrt vrti ipd.

6. **Dodajanje istega, domačega ali tujega, sufiksnega morfema samostalnikom različnih spolov in pomenov:** Značilne pesmi: *Gnjavator* in *Ide jedna iduskara*, v katerih najdemo besede, kakor: gnjavator, glavator, kučator, golubator ipd. ter iduskara, cvatuskara, slušuskara ipd.

7. **Tvorba besed po enem vzorcu** (besede ali sintagme). Po vzorcu čubasti kakadu (vrsta papige, nenavadna in zato za otroke vabljiva sintagma iz dveh trizložnih besed, od katerih se prva končuje na -sti, druga pa na -du) oblikuje Balog imena za stanovalce nebotičnika, pri čemer upošteva njihove značilnosti: čudasti skakadu, ludasti lupadu, cerekasti smijadu, zijasti pjevadu, vrludasti treštidu, budalasti vikadu, pekmezasti davidu, čubasti pipidu in kakasti čubadu.

8. **Nonsensna modernizacija.** V pesmi *Srpanj* (Julij) predlaga, naj se ta mesec namesto po srpu imenuje po kombajnu, in sicer: kombajnjanj.

9. **Antonimna tvorba besed.** Po zgledu besede žarulja, ki daje svetlobo, mu pride na misel antonim, beseda nasprotnega pomena, mrakulja, ki izžareva temo. Po nonsensni analogiji se vrstijo 30-vatne mrakulje za otroke, 50-vatne za bolnike itd. (*Mrakulja* = *Mračnica*).

10. **Prilagajanje obrazila pri nonsensni zamenjavi stavčne funkcije.** V stavku *Mama* je tada radosna zamenjata funkcijo besedi nosilki osebka in povedkovega prilastka in nastane nonsensni stavek. Radost je tada mamozna. (Veselite se takrat mamelo.) (*Kako dan provodi mene* = Kako me preživlja dan.)

11. **Nonsensna metateza.** Beseda motorkotač se po prestavitvi delov spremeni v kotormotač (*Kotormotač*) ipd.

12. **Branje od zadaj.** Beseda priče, brana od zadaj, postane ečirp ipd. Ta postopek precej uporabljajo tudi drugi.

13. **Zamenjava dela zloženega samostalnika zastran prilagajanja novemu pomenu.** Po možni razlagi nastanka besede visibaba (zvonček) kot baba, ki visi, oblikuje po analogiji nove besede: visiseka, visiteta, visimama ipd. (*Visibaba*).

V **sintagmatskih** igrach se Balog največ ukvarja s prostimi in polprostimi sintagmami, v katerih je pomen prenesen, metaforičen. Dobesedna in demetaforizirana razlaga takšnih sintagm povzroča nonsensne situacije, ki jih je moč z nonsensno dedukcijo bogato variirati. To je eden izmed najbolj znanih postopkov, ki jih veliko uporabljajo v fantastičnih zgodbah. Tudi na tem področju moremo pri Balogu razločevati več variant ali trikov:

1. **Demetaforizacija** vezane ali polsvobodne sintagme ali fraze. V pripovedi *Ljubav* Bav »baca oko na Mirjanu«, Mirjana pa je »nogom šutnula Bavovo oko«. V pripovedi *Čovjek bez sjene* naletimo na očitek: »Kako možeš tvrditi da prelazim sve granice, a još ni u Albaniji nisam bila.« V pripovedi *Dan rada* beremo, da ta dan »pada u ponedjeljak«, otrok pa hoče videti, kako in kam »pada«. Drugod bodo otroci prišli v zadrego, ko si bodo dobesedno razlagali sintagme »skinuti kapu«, »udaren mokrom krpom po glavi« ipd.

2. **Zamenjava dela** neproste ali polproste sintagme. V pripovedi *Čaša razgovora* Balog večkrat skladno z vsebino spreminja nespremenljivi prvi del sintagme in dobiva pomensko polne, a neobstoječe, z jezikovnega stališča nonsensne sintagme: pola čaše razgovora, litru razgovora ipd. Ali pa zamenja drugi del z antonimno besedo in dobi »čašu šutnje«.

3. **Zamenjava dela** neproste sintagme s fonetično podobnim delom, ki ustreza novi vsebini. To je zelo duhovit in zanimiv postopek. Tako Balog na nekem

mestu pripoveduje, kako se je nalivečno pero zaljubilo v klešče. Ljubezen se je zbudila v trenutku, čemur ustreza fraza »na prvi pogled«. Toda ker je beseda o odnosih med nalivnim peresom in kleščami, se fraza spremeni in se glasi »na prvi potez«. Čeprav sta oba predmeta oživiljena in prikazana antropomorfno, stopa prednost totalnega antropomorfnega opisovanja v ozadje pred poudarjanjem posebnosti predmetov. V angažirani pesmi *Hajde da se dogovorimo* se fraza »navijestiti rat« (napovedati vojno) spremeni v »navijestiti ljubav«. Nepričakovana paradokсна zamenjava je stilistično močno učinkovita: napoved ljubezni tukaj predpostavlja vso silovitost v pripravi in izvedbi, ki jo sicer vsebuje prvotna fraza.

4. **Dodajanje istega prilastka pomensko različnim besedam.** Recimo: pokvarjen sir, pokvarjena ura, nato pa tudi pokvarjeni ljudje, pokvarjena voda ipd.

5. **Pomensko trčenje delov sintagme.** Po zgledu ljudskega vzorca, da more biti kdo »zdravo bolestan« ali »jako slab«, razvije Balog v pripovedi *Nepoštenjak* nove trke s trditvijo, da se nepoštenjak lahko »pošteno napije«, »pošteno naspi« ipd.

6. **Zamenjava stalne določilnice s tujo stalno določilnico.** Glava je najpogostejše »gologlava«, noge pa boste. Po tem postopku dobimo »boso glavo« in »gologlave noge«.

7. **Prilagajanje izraza novemu subjektu.** Po zgledu besede aterirati je nastal nov potreben glagol alunirati. Pri Balogu izrazi gozd svojo ravnodušnost do dečkovih težav z besedami »lista se meni«, kos »fučka se meni«, zajec »skače se meni«, trava »zeleni se meni« ipd.

Med drugimi postopki znotraj stavka lahko opazimo tele:

1. **Anagramski jezik** (sintaktično-morfološka zmešnjava). Primeri so vzeti iz pripovedi *Izslavana miješa* (tj. Izmiješana slova): »da te od muke zaželi boludac« (da te od muke zaboli želudac), »nočno u kas telati gledaviziju« (kasno u noč gledati televiziju), »pala na hvažnji« (hvala na pažnji) ipd.

2. **Variacije z zamenjavo besednega reda v stavku brez spremembe pomena, oblike in funkcije.** V pripovedi *Dosadna priča* (= Dolgočasna zgodba) variira stavek »I tako idem ja a za mnóm neki pas« z vsemi možnimi spremembami besednega reda.

3. **Sintaktična nonsensna metateza.** Pri Balogu je ta postopek pogosten. Normalno besedilo se preuredi tako, da besede kar najbolj spremenijo funkcije, to pa povzroča nove odnose in veselo zmešnjavo. Značilni pripovedi sta *Kako dan provodi mene* (= Kako me preživlja dan) in *Rastresenko* (= Raztresenec), v kateri profesor pravi: »Dobro jutro, snov, danes bomo jemali nove otroke.«

4. **Nonsensna akumulacija besed.** Tega postopka, ki ga srečamo že pri Carrollu, Balog ne uporablja prepogosto. Vendar ga najdemo tudi pri njem. V pripovedi *Tulipan* je v naštevanju nanizal 29 besed, večidel dolgih, večinoma tujk, ker ve, da ta mimohod pomembnih, zvonečih, nenavadnih besed učinkuje na otroka z enako posebno magičnostjo in z asociacijami, ki nadomeščajo fabulo. »Mimo velikega rdečega cveta so stopali mesarji, generali, admirali, direktorji, konstruktorji, operaterji, navigatorji, akrobati...« itn.

Razume se samo ob sebi, da Balog — sicer relativno zadržano — uporablja tudi žargon in otroški žargon. Tako je »krava zbrisala«, nekaj je »zvuzlano«, »riječka je tekla za pet« ipd. Ko pravi, da »čekič od svih njupanja / najviše voli lupanja«, preseneča najprej z nenavadnimi rimami, s prehaja-

njem na »kladivski« pogled na svet, povrhu pa privlači otroke še s tem, da zelo različne besede, ki zvenijo nekam podobno, komično, zbližuje z rimami.

Tudi **pravopis** je primeren za igro. Na tem področju Balog večje uporablja v glavnem dva postopka: kopiči kar največ pravopisnih napak vseh tipov (*Blijesava pritca*) ali pa piše skupaj cele stavke in celo odstavke.

Posamezni postopki, kakor igra s krajevnimi imeni (Jelica ide u Celje po zelje / u Velenje po drugo zelenje), so tako znani in v splošni rabi, da si jih Balog ne lasti, temveč jih samo priznava in dopolnjuje z novimi primeri.

V Balogovi pesmi in pripovedi potemtakem vse izvira iz jezikovne igre, ki se razvija po »pravilih« specifične nonsensne gramatike, ki smo jo poskušali na kratko sistematizirati. Balogovski navdih je krepko zakoreninjen v jeziku kot sistemu, jezikovna igra pa povečini nadomešča vse tisto, kar se drugje imenuje »motiv«, »fabula«, »vsebina«, »lirsko doživetje« ali še kako drugače. Jezikovna igra je pri Balogu izvir ali izhodišče, medtem ko pesmi, zlasti pa pravljice, morda tudi pravljice-pesmi, gradi nonsensna dedukcija ali nonsensna logika, ta dominantna metoda vseh mojstrov fantastične pripovedi. Medtem ko izhaja iz jezikovne igre, Balog iluzionistično vodi bralca v nove svetove, v neslutene nove situacije, v sisteme, ki so drugačni od obstoječih, v parodirano konvencionalno resničnost, v želeno utopijo, v nasprotno resničnost. In kakor je več in neizčrpen v jezikovnih igrah, tako je drzen, invenciozen in vztrajen na tej poti, po kateri spretno pelje za roko bralca oziroma otroka od priznavanja jezikovnega dejstva do pritrdjevanja resničnosti, izpovedane z jezikovnim dejstvom, in do adaptiranja sistema, ki ga logično terjata priznana nova resničnost. Tukaj pa se Balog vnovič vrača k jezikovni igri: za to novo resničnost je potrebno novo poimenovanje predmetov in pojmov in Balog jih bo ustvaril po pravilih svoje slovnice. Tedaj postane ta resničnost prepričljiva, ker ima svoje izrazoslovje, izrazoslovje pa postaja prepričljivo, ker izhaja iz resničnosti. V pravljici *Med i mlijeko* (= Med in mleko) je izhodišče splošno sprejeta fraza kot nonsensna hipoteza. »V davnih časih so naši predniki živeli v deželi, kjer sta se cedila med in mleko.« Fraza »se cedita med in mleko«, ki je bralec ne zavrača, ker jo pozna kot jezikovno dejstvo, se z demetaforizacijo utrjuje kot sprejeta resničnost. Nato pa se ustvarjalna domišljija, oborožena z logičnim sklepanjem, zavihti v akcijo, da adaptira svet nanovo sprejete resničnosti. Če v obstajajočem svetu teče samo voda, pada pa v obliki dežja, bosta v tem svetu padala »zdaj mleko, zdaj med«. Namesto snega bodo padale »mlečne karamele«, namesto toče pa »medeni bonboni«. Zato pa ne bodo nastajale »kaljuže«, temveč »meduže« in »mlekuže« itd. Otrok se veselo vključuje v gradnjo takega utopičnega sveta in ker zlahka dojema pravila igre, lahko tudi sam sodeluje v njegovem opremljanju. Ali pa si kot drugega od nešteti primerov ogledjmo slovar »klobučnega« ljudstva in sveta ter njihov sistem: tukaj ljudje živijo na obešalnikih, klobuki pa sedijo na stolih; med drugim klobuki prirejajo »šeširogrese« in »šeširijade«, namesto tajnic imajo »šeširilice«, nadalje »došeširnike i podšeširnike«, imajo »knjige pune šeširografa, šeširovilnika« in zapore za »rasšeširene šešire«... in tako naprej do skrajnega logičnega absurda te nonsensne dežele, ko klobuki »skidajo ljude na pozdrav u hodu«.

Nekaj, česar človek v prvem trenutku ne bi pričakoval od ustvarjalca nonsensne književnosti, je sistematičnost. Vendar če bi pogledal le malo bolj pozorno, bi spoznal svojo zmoto. Balog je pedantno sistematičen. Bistvo njegove igre je ravno v tem, da izhaja iz sistema (jezikovnega kodeksa, kodeksa

vedenja odraslih), da vidi njegovo funkcioniranje in da se mu postavlja po robu (ali da se mu smeji ali posmehuje, da ga demistificira ali pa mu izkazuje spoštovanje) z analognim ali nasprotnim sistemom. Balogove nesmiselnosti niso jezikovno razdejanje, zmlete in brezzvezno zlepljene besede, marveč za vsako njegovo stvaritvijo stoji analogni model ali pa se sprejeti jezikovni nepravilnosti postavlja nasproti nesprejeta pravilna tvorba. Za sleherni napako v njegovi pripovedi *Blijesava priča* tiči pravilo, ki ga ne upošteva, vse izmišljeno v nanovo ustvarjenih nonsensnih svetovih je zelo koherentno in z analogijo podprto z obstoječimi modeli iz resničnega sveta. Svoje najbolj drzne nonsensne neologizme Balog zmerom piše tako v skladu s pravopisnimi pravili, kakor se mu zdi potrebno (izraz razšesiren spremeni z asimilacijo v rasšesiren, vendar pri asimilaciji ne gre tako daleč, da bi z odpravo geminacije zapisal rašesiren, ker bi s tem oslabil pomen). Nonsens v fantastični pripovedi in pesništvu ni brezzvezna zmešnjava, temveč prestrukturiranje z zelo polivalentno možnostjo pomena.

Nadalje ima Balog ne samo posluh za otroka, ampak je tudi zelo pedagoški. Koliko didaktične sistematičnosti je v vsej zbirki *Male priče o velikim slovima!* Napisal jih je domiselni pedagog, ki je zavrgel oguljene stare modele ter se približal sodobnemu otroku. Pozorno opazuje predmete v otrokovem okolju, lušči z njih osnovne oblike ter izroča otrokom ta znani svet kot pomoč in vodnik v prepoznavanju znakov novega kodeksa, črk. Od znanega k neznanemu, od slike k znaku, od konkretnega k abstraktnemu... in da bi bilo lažje in bolj veselo, malo kreativne igre. Podobno bi lahko rekli tudi za zbirke o dnevih in mesecih (*365 brače*) ter o poklicih (*Pjesme sa šlagom*) — in morda prav zavoljo poudarjene pedagoške sistematičnosti teh zbirk ne moremo enačiti z zbirkama *Nevidljiva Iva* in *Ja magariac*. Menim pa, da je najbolj pedagoški njegov permanentni klic k ustvarjalni igri, k razstavljanju in sestavljanju sistemov v svetu, v katerem se otroci gibajo, s katerim se spopadajo, v katerega se vključujejo.

Preostaja še vprašanje, kakšen je obseg te igre, ali ima podtekst, ali ni morebiti destruktivna.

Nedvomno je to destrukcija, in sicer destrukcija jezika, destrukcija »normalnega« vedenja, vendar ne tako odkrita kakor pri *Piki Nogavički* Astrid Lindgren, destrukcija življenjskih shem, oblik, sistemov. Vendar to destrukcijo vedno spremlja gradnja, ustvarjanje novega: novih jezikovnih oblik, ki se razcvetajo, potem ko je bila vsiljena nova resničnost, novih pravil vedenja, novih življenjskih shem, oblik, sistemov. Sicer pa destrukcija ne izvira toliko iz upiranja obstoječemu kolikor iz tvorbe nonsensnih oblik, ki z nonsensno tančico nehotе zastirajo tudi tiste »resnične«, iz katerih so izšle. Balog redkokdaj odkrito poskuša popravljati svet, dasi bi lahko odkrili tudi nekaj takšnih primerov. Tedaj pa ni nič manj angažiran, kot recimo Gianni Rodari ali Vitez v nekaterih pesmih, in predlaga

»Da mjesto bombi povješamo
po sebi bombone i banane
...
da pred riječ RAT slovo B stavimo
...

da jedni drugima ljubav navijestimo...«

(*Hajde da se dogovorimo*)

Včasih se oglasi tudi kakšen satiričen prizvok, kakor v pripovedi *Nak*. Vendar Balog uživa v prenarejanju sveta najpogosteje zaradi igre, ker je to zanimivo, zaradi veselja, ker to zmore, mogoče pa njegovo uživanje izvira tudi iz zavesti, da svet ni popoln, ali pa iz pobude in hrepenenja po boljšem, bržkone spričo poistenja z otrokom tudi iz nevednosti in začudenja, iz naivne vere, ki je cele kilometre daleč od razočaranja, in ta igra je zmerom ustvarjalna. In če kaj zares podira ali slači, potem je to avreola edinstvenosti, veličine, neponovljivosti, popolnosti, superiornosti, s katero svet odraslih nastopa pred otroki. V pesmi *Pravi tata* je očka »konj na kojem jašu svi klinci iz ulice« in je tako dehierarhiziran za otroke določene starosti bolj resničen kot nekakšen »sodnik za prekrške« po besedah Dragana Lukića.

Nonsensno pesništvo, prav tako pa tudi fantastična pripoved, se je v naši umetniški otroški književnosti pojavilo precej pozno, čeprav je med ljudstvom zmerom živelo. Tisti, kateri so siti teh ponaredkov in se jim je morda že kar priskutilo to nespametno pleteničenje, poplava modne produkcije votlega in praznega nonsensa, drobnoamatersko prepričanje, da je za otroke dobro samo tisto, kar je neumno, vprašujejo, ali je nonsensno pesništvo perspektivno in kdaj bo že vendar zapihal drug veter. Mogoče je dobro, da pihajo različni vetrovi, vsekakor pa drži, da tudi pravi nonsens ni edini pristop k otroku, toda kar zadeva Baloga, ne moremo nič več dvomiti: šel je svojo pot in je prišel do tiste točke, kjer se stikajo vse dobre poti, zrasel do tolikšnega pomena, da mu sunki vetra te ali one šole, takšne ali drugačne mode ne morejo več narediti nobene škode.

Prevedel F. Vogelник

Zusammenfassung

Zvonimir Balog, Autor von sieben Sammlungen von Gedichten und von kurzen phantastischen Erzählungen, ist eine führende Persönlichkeit in der kroatischen Jugendliteratur der siebziger Jahre. In erster Linie ist er Dichter, und zwar Schöpfer einer originellen Nonsens-Poesie. Die Hauptbereiche des Nonsens-Spiels Balogs sind Wörterbildung und Syntagmatik. In den Gedichten Balogs entquillt alles aus dem Sprachspiel, das er nach den Regeln der spezifischen Nonsens-Grammatik entwickelt, die in diesem Beitrag systematisiert ist. Balogs Dichtung erschafft den Nonsens, der einer Art »Sinn« hat; ein solcher Nonsens überbaut mit seiner Irrealität die lebhaft bemerkte Realität und betont sie; der Autor ergötzt sich im Zusammenstellen und Kombinieren neuer Möglichkeiten innerhalb des Systems. Der Dichter besitzt Gehör für Kinder und ist auch pädagogisch, wenn es nötig ist. Er bemüht sich, die Kinder zu einer schaffenden, forschenden, ungebundenen Phantasietätigkeit anzuregen.

Voja Marjanović

Beograd

ČOPIĆEVE OTROŠKE PRIPOVEDKE O VOJNEM IN POVOJNEM ŽIVLJENJU

Odlomek iz študije

Čopić je med narodnoosvobodilnim bojem pisal predvsem poezijo, ki so jo navdihovali vojni dogodki. Toda v teh nemirnih letih je njegova ustvarjalna sila vse bolj težila k temu, da se izpove otrokom, in sicer s pripovedkami. Pisatelj pravi, da je že leta 1942 začel pisati za otroke prva besedila z motivi iz NOB, leta 1943 in 1944 pa je dokončal cikel pripovedk z naslovom *Priče partizanke*. Nastale so v letih, ki so bila prelomnica partizanskega bojevanja. V predgovoru te zbirke je Čopić zapisal:

Zdajle se čudiš, cenjeni bralec pionir, pa mežikaš in premišljaš, zakaj se neki tele pripovedke imenujejo »Partizanske pripovedke«.

No, takoj ti bom povedal, da si bova na jasnem.

Na partizanski način so nastale in do tebe bodo mogoče prišle po partizanski poti.

Papir, na katerega sem pisal pripovedke, sem dobil od partizanov, ki so se bili za Bihač. Svinčnike so mi dali partizani iz Banije in pisalni stroj je prispel iz osvobojenega Jajca. Dalmatinski partizani so mi iz Splita poslali nalivno pero in steklenico vina, da si ogrejem junaško srce, srbski in hrvaški proletarci pa so v boju zaplenili tiskarno, ki je pripovedke tiskala.¹

S temi pripombami je pisatelj že v uvodu zbirke nakazal značilnosti svoje pripovedi: gre torej za zgodbe, ki so nastale med partizanskimi boji, namenjene pa so najmlajšim bralcem. Že iz teh podatkov se dá določiti njihove pglavitne značilnosti, ki so: 1) navdih, ki izvira iz življenjske resničnosti, 2) težnja k zmagi in osvoboditvi zaslužnjene naroda, 3) učlovečenje in humanizacija vsega, kar vodi k temu cilju, 4) poveličevanje otrok-borcev.

Odlike te proze je Čopić razvijal postopoma v štirinajstih besedilih te zbirke, zato se idejno združujejo v celoto, četudi se razlikujejo po stopnji ustvarjalne dognanosti. Čopić je s pridom uporabil izkušnje, ki si jih je pri-

¹ Branko Čopić: *Partizanske pripovedke*. Prev. Tone Potokar. V: *Bosonogo destinov*. Ljubljana, DZS 1966. (Izbrana dela; 10). Str. 209. (Glej tudi: *Partizanske pripovedke*. Ilustr. Janez Vidic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1947.)

dobil v prejšnjih letih, ko je pisal prozo domišljajske vsebine (*U carstvu leptirova i medveda* — V kraljestvu metuljev in medvedov), zato je v teh pripovedih z drugačno tematiko spretno komponiral realnost in fantastiko. V njunem prepletanju je kakor dotlej težil k personifikaciji in simbolizaciji ter si prizadeval, da bi se živalski in rastlinski svet tesno povezala, stalno pa je tudi poudarjal, da je potrebno življenju najti smisel. Čopiću, ki je stremel po takšnem ustvarjalnem konceptu v neugodnih pogojih za literarno dejavnost, se je vendarle posrečilo ustreči poslanstvu časa in potrebam bralcev. Zato v vojni ne sodelujejo samo ljudje kot napadalci in zaslužnjeni, temveč tudi vse, kar je okrog njih — rastlinski in živalski svet, planine, reke, ceste, polja in pašniki pa tudi poslopja, orodje in orožje, vsa zemlja in vesolje. V povezanosti z ljudmi izražajo nemir in težnjo po rešitvi. Seveda pot do zmage in svobode ni bila lahka, toda ni bilo omahovanja; včasih so porazi celo spodbujali k še pogumnejšim bojem.

Kakor že v predvojni prozi, namenjeni mladim bralcem, Čopić tudi sedaj izhaja iz spontanega prepričanja, da človek, povezan z naravo, lahko najde smisel življenja. Zato v posameznih pripovedkah (*Ustanak u Krajini* — *Vstaja v Krajini*, *Priča o roguljama* — *Pripovedka o vilah*) tudi planine, reke in mesta sodelujejo in spodbujajo ljudi k vstaji (Kozara, Grmeč, Čemernica, Majevica, Romanija, Una, Sana, Jajce, Drvar, Petrovac). Kmečko orodje, ki dremaje molči v kotu stare kolarnice, doume, da se začenja njegova »zgodovina bojevanja«, namreč, da se mora predramiti in kreniti v boj. Po tem spoznanju avtor v pripovedkah obuja slavno preteklost (Krajina se z Liko je združila in nikomur se ne bo uklonila!)² ter vraže in predsodke (sveti Ilija Gromovnik se povezuje s silo strojnic, pušk in vil, ožive pa tudi spomini na Ilindensko vstajo in čase, ko so vile po vaseh »kidale gnoj iz hlevov, zdaj pa ga kidajo iz naše domovine...«).³ Moč narave, človek in zgodovina se v takšnih okoliščinah povezujejo: slišati je tuljenje volkov pa hajduško pesem Starine Novaka, izza hriba pa odmeva pesem o junaškem uporniku Simeli Šolaji (V Plevlji se je dvignila vsa raja, v boj jo vodi Simela Šolaja...)⁴ Upoštevač preteklost in sedanost, mir in vojno je Čopić spravil pokonci vse — človeka in naravo — ter sporočal in dokazoval mladim bralcem, da le vsesplošni in združeni boj vodi k svobodi in k zmagi.

Z uresničenim humanizmom in s simboliko, ki se vedno dviga iznad fabule, so prežete tudi zgodbe, ki govore o aktivnosti orožja, o starem stolpu in o puški, katere nastanek spominja na rojstvo in življenje (*Ko dobija bitku* — *Kdo zmaguje?* *Priča o heroju i o krvavoj kuli* — *Pripovedka o heroju in krvavem stolpu*). Njihova sorodnost ni le v personifikaciji, temveč v sporočilu časa, ki ga izražajo, in v humanizaciji vsega živega in neživega, zakaj vse, kar obstoji si sčasoma pridobi lastno zgodovino. Pripovedka *Kdo zmaguje?* prikazuje prepir orožja ponoči, medtem ko utrujeni borci spe; gre namreč za to, katero orožje je učinkovitejše in boljše: avstrijska manliherica, mavzerica, ko-njeniška karabinka, težka strojica ali minomet, top ali bomba. Njihovo hvalisanje preseka borec, ki jih prepričuje, da so vsi po vrsti pripomogli k zmagi, glavni zmagovalac pa je on, partizan.

² Čopić, prav tam, str. 214.

³ Čopić, prav tam, str. 218.

⁴ Čopić, prav tam, str. 213.

»Če ne bi bilo mene, bi ležali tukaj mrtvi in negibni, ali pa bi bili sovražniku za hlapce, prav kakor ste bili vse do tistega dne, ko sem vas na silo vzel iz rok Švabov, ustašev, četnikov in drugih pokvarjencev...«

»... Ko bo na neki dan konec vojske, vas bom prekoval v orodje in stroje...« vendar pa nadaljuje partizan: »Če nam bo lepega dne zopet kdo poskusil vzeti krvavo pridobljeno svobodo, vas bom spet pretopil v svetlo orožje in odšli bomo na bojišče.«⁵

Premoč človeka nad orožjem, izražena v teh pripovedih, prav nič ne okrne njegovega, že od dedov pridobljenega čislanja orožja, zakaj brez tega ni boja za svobodo. V pripovedki *Stara puška pripoveduje* si Čopić prizadeva, da ne bi poudarjal človekove premoči nad orožjem, saj mu je le-to zvesti sopotnik v uporih, bojih, vstajah in v vojnah: stara puška, napravljena iz železa in orehovine, pripoveduje zgodbo svojega življenja, ki je pravzaprav zgodba o človeku: puška je iz tovarne Steyr prek Karpatov dospela v Bosno in v roke junaka Bogdana; z njim se je borila, ko pa je zavladal mir, je dvajset let ležala pod podnicami na podstrešju, dokler ni spet zaslišala besede — v s t a j a. Tedaj je šla v boj s hladnim orožjem, kot so vile, sekire ter razna kopja, menjavala je gospodarje, toda vedno iz iste hiše: naposled, ko je padel zadnji bojevnik iz te družine, si žalostna želi, da bi jo stisnil k sebi — njegov naslednik. Mladostnik to z navdušenjem stori... Pisatelj pa zanosno zaključí zgodbo:

Vsa trudna od pripovedovanja je puška tiho zamrmrala: »Lahko noč, drobljanec moj, odpočiti si moram. Veliko opravkov me še čaka.«

In puška se je počasi umirila ob spečem dečku, ki se mu je že sanjalo, da je zrasel in je velik in da z očetovo puško podi sovražnika na vse štiri strani sveta.⁶

V *Pripovedki o heroju in krvavem stolpu* pripovedujeta o svojem življenju Krvavi stolp, ki je bil sezidan za časa Rimljanov, in tisočletni hrast: toda stari časi so minili, začelo se je novo obdobje z junaškimi borci. (»Zaman vpiješ, Krvavi stolp!« je zaškripal hrast z močnimi vejami. »Nobene moči nimaš več. Skozi to deželo je prišel Heroj s svojo vojsko in spodkopal tvojo mračno silo,«)⁷ To novo obdobje in borce simbolizira ljudska revolucija in njen voditelj, ki ne zapira ljudi v hladne temnice Stolpa, ne seda za bogato obloženo mizo, na kateri se vrste »srebrne skledе in zlati vrči«, kjer streže deset služabnikov, temveč večerja kot vzgledni vojščak (»Samo tanko šotorsko platno je razgrnil... S svojim vojakom je sedel in delila sta si kos črnega, trdega ovsenega kruha. Iz iste čutare sta pila vodo.«)⁸ To nasprotje v zgodovinski kontinuiranosti je učinkovito zaradi prepričljivosti Čopičeve pripovedi. Čeprav ta zgodba ni pritegnila pozornosti kritike, velja poudariti, da to besedilo vsebuje uspele elemente: dobro kompozicijo, širok razpon tematike in bogastvo umetniške interpretacije.

Ker je v vsaki izmed teh pripovedi nekaj tipičnih značilnosti tedanjega literarnega ustvarjanja, je zato razumljivo, da Čopić pogosto svojo pripoved

⁵ Čopić, prav tam, str. 223.

⁶ Čopić, prav tam, str. 233.

⁷ Čopić, prav tam, str. 229.

⁸ Čopić, prav tam, str. 226 in 227.

temelji na sodelovanju ljudi, predmetov, gora, rek, rastlin in živali. V zvezi s tem bi kot najboljše primere navedli naslednje zgodbe: *Sivec v ofenzivi*, *Zgodba o cesti in o krokarju-gostilničarju* ter *Pripovedka na valovih rek*. V prvi se v hlevu pogovarjajo konj, osel, krava, vol, koze, ovce in druge živali, prizadevajo si drug drugega prekositi v duhovičenju in se postavljajo z junaštvu, s katerimi so se izkazali v bitkah. V drugi zgodbi je Krokar brez obročka odprl krčmo in menjalnico, kjer bo prodajal »fašistično mrhovino« in zamenjaval Švabe, ustaše, četnike in druge ničvredneže za svinje, konje in pse. V tretji pa prav kakor v pripovedi *Vstaja v Krajini* reka Sava in vsi njeni pritoki širijo vest o vstaji in o junaštvu najpogumnejših borcev. To povezanost »vsega sveta«, ki je zajeta v splošni miselnosti o boju, vztrajnosti in svobodi, je Čopić vnesel v svojo prozo in tako sporočal odmev časa. Nekatera besedila je napisal pristno, nekatera dolgovozno (v želji, da prav do potankosti razprede določeno zamisel), toda vselej dognano.

Medtem ko je v večini svojih prvih vojnih zgodb, namenjenih otrokom, prikazal predvsem antropomorfni svet, človek, živalstvo in rastlinstvo v tesni povezavi skupno doživljajo vojno dramo, pa je samo v redkih primerih vpletel otroke kot udeležence bojov: to so bili le prvi poskusi za poznejše kompozicije (*Pionirska trilogija*), ko otroci-borci zavzemajo častno mesto ob odraslih. Takšne novosti — namreč udeležbo otrok v revoluciji in njihovo pomoč v vsesplošnem boju — je Čopić uvedel v zgodbah *Kurir Pete čete* in *Junaško dejanje Prpićeve desetnice*. Obe učinkujeta impresivno in v njiju je čutiti konkretnější odnos do stvarnosti. Pripoved *Kurir Pete čete* obravnava pogost motiv vojnih literarnih besedil: to so otroci-kurirji, ki iznajdljivi in pogumni pomagajo partizanom prenašati zaupna sporočila iz ene v drugo partizansko enoto. Deček Bogdan je eden izmed takšnih sodelavcev: njegova naloga je bila težka in odgovorna, zakaj moral je rešiti četo iz sovražnikovega obroča, in sicer s tem, da bi na osvobojeno ozemlje odnesel pismo poveljniku, od katerega so se nadejali pomoči. Deček Bogdan, ki mu je zaupanje podžigalo pogum, je odšel v akcijo po dogovoru, kako bo prenesel pismo in kje ga bo oddal partizanu. Po dramatičnih zapletljajih, bil je tudi ranjen, je vendarle uspel. Deček je oddal pismo obkoljenih partizanov, rešil četo borcev in tako temeljito opravil zaupano mu nalogo.

Čopić kot navadno tudi v tej zgodbi kaže smisel za dramatično prizorišče in vzdušje, v katerem je prikazana odgovornost človeka v vojnih dneh: tudi to literarno besedilo gradi na dialogih, na pristrčnih, toplih vojaških besedah. (»Zapomni si, junak: tole pismo je zelo važno, od njega je odvisno življenje stodesetih partizanov naše čete...«)⁹ Po vznemirljivih prizorih, ko deček sreča četnike in ustaše ter na njihovo vprašanje »odkod prihaja« domiselno odgovarja, da »išče ovce«, Bogdan prejme priznanje, njegov uspeh pa povečuje tudi narava, ki je neločljivo povezana s človekom in mu je tudi naklonjena. Čopić opisuje dečka Bogdana, kako je po pohvali pred četo, kjer je prejel priznanje za junaški podvig, ganjen in prevzet; v to prijetno vznemirjenost pa se vključujejo tudi ljudje in narava.

Malček je poslušal pohvalo ves omotičen, s solzami v očeh. Potem so mu vsi po vrsti čestitali in nazadnje ga je kuhar Džogat dvignil visoko v zrak in ga poljubil na čelo:

⁹ Čopić, prav tam, str. 240.

»Živel, moj junaški posinovljenec! Vso srečo ti želim v kurirski službi, ki jo boš odslej opravljal.«

Vsi so se nasmehnili. Na nebu je podrhtevalo toplo poletno sonce, gosti gozdovi in valujoče rodovitne njive so se kopale v svetlobi. Visoko nekje je žvrgolel škrjanček, vsa svetla, modrikasta globina neba je bila polna njegove pesmi. Vse je sijalo veselo in srečno, prav kakor srce malega junaka.¹⁰

Mali borec je sčasoma zrastel v partizana. zavedajoč se, da je tudi njegova pomoč splošnemu boju zelo potrebna. Toda mimo posameznikov, dečkov-kurirjev, je Čopić v drugi zgodbi (*Junaško dejanje Prpićeve desetnije*) opisal skupino in njeno dejavnost v zaledju, ko je pomagala narodnoosvobodilni vojski. Otroci, zbrani v pionirski četi, so najprej, kakor pravi pisatelj, delali vsak zase, kakor so znali; ta je nabral lonček jagod za ranjence, drugi je pokazal četi pot in jo odvedel do sosednje vasi, tretji je nabral košek lipovega cvetja. Pozneje pa so pod vodstvom najpogumnejšega vrstnika izpeljali marsikatero diverzijo: prerezali telefonske žice, posekali brzozjavne drogove. Napetost v trenutkih, ko se dečki ponoči odplazijo v akcijo, prav blizu sovražnikovega tabora, stopnjuje njihov strah, toda njihov pogum se kali v izkušnjah: impresivni so prizori resnobe otrok, drznost, s katero se lotevajo akcij, prepričanje, da jim nič ne more do živega in da bodo Švabom »zagodli«. No, razen otrok, odraslih in njihovega skupnega boja zoper sovražnika, v tej pripovedi nastopajo tudi živali: medtem ko so na eni strani godrnjavi medved in veverica, ki sta užaljena, ker jima otroci iz gozda odnašajo jagode, hruške in lešnike, so na drugi strani pes Šarov, petelin in kokoši srečni, ker so otrokom akcije uspele. To radost živali, ki spodbujajo otroke in se vesele zmage partizanov nad Nemci, prepričljivo izraža veseljaški petelin, ki ga Lisko obvešča, kaj se je zgodilo preteklo noč.

»Kikiriki! Nocoj je pod planino padlo dosti švabov-zaprтков. Lisko je slišal, kako so jih mlatili.«¹¹

V tej zgodbi je narava naklonjena otrokom in partizanom ter je v pomoč njihovim prizadevanjem. Toda otroci imajo največ opore pri odraslih, ki zapupajo v njihovo iskreno pomoč in zato — po uspelo opravljeni akciji — Prpićeva desetnja, kakor tudi mali Bogdan v zgodbi *Kurir Pete čete* pri slovesnosti prejme pohvalo ob bodrilnem pozdravu: »Zdravo, pionirji! Zdravo, borci-tovariši!« Pisatelj psihološko dognano razlaga učinek teh besed in sporoča, kako so odmevale v zavesti teh mladih osebnosti. »Da, zlata je bil vreden ta pozdrav. Saj ne more biti vsakdo partizanski tovariš-borec, dobro si zapomnite!«

Čopić je tudi v ostalih zgodbah za otroke, ki so nastale med vojno, opisoval splošno razpoloženje tedanjega časa, ljudi, rastline, živali in predmete, ki se skupno bore za svobodo. Nekatere je napisal duhoviteje in z večjo ustvarjalno silo (*Pripovedka z železniške proge*), v nekaterih si je prizadeval z obsežno deskripcijo in faktografijo pojasniti položaj človeka in živali v zaporu (*Pripovedka iz Bihača*), medtem ko je v drugih pripovedkah, v katerih je predvsem poudarjena pripovednost, utrjeval idejo bratstva in enakosti naših na-

¹⁰ Čopić, prav tam, str. 244.

¹¹ Čopić, prav tam, str. 261.

rodov (*Pripovedka o veliki ofenzivi, o Milanu in Milki in o adži z belo brado*). V zvezi z neizenačenostjo tematike in motivov, predvsem pa ustvarjalne ravni, velja pojasniti, da je prve pripovedke za otroke (*Priče partizanke*) pisal v razmerah, ki so bile za ustvarjalno dejavnost zelo neugodne: v vojnih dneh je na vsakem koraku prežala smrt, borca sta izmučila lakota in neprestani pohodi. Razumljivo je, da se je v takšnih okoliščinah tudi pisatelj ustvarjalni svet »po svoje sukal« in tako je bila tudi raven njegovih stvaritev zdaj višja, zdaj nižja. Čopić sam je to diskretno omenil v predgovoru z naslovom *Nekaj ti bom povedal*:

Eno izmed pripovedk sem začel pisati lani blizu mesta Ključa. Sovražnik pa je bil v premoči in morala se je še nedopisana, gola in bosa, skupaj z menoj umakniti v planino Klekovačo. Tam sem jo dokončal v starem vozu gozdne železnice ... Druga moja pripovedka je bila obkoljena na Šator planini hkrati z mojim plaščem ... Tretjo je zopet preluknjala krogla iz letalske strojnice, ko je moja torbica visela na bukvi pred štabom ... pa sem jo moral krpati in zdraviti.

Najstarejša pripovedka se je morala dolgo skrivati v podzemnem bunkerju, pa je zato bledeča in vodene krvi ... eno bi bil pa kmalu pokadil kratkovidni starček, da bi ga burja, menda je mislil, da je nemški letak, vržen iz letala.

Kakor vidiš, imajo te pripovedke za seboj vse slavne pripetljaje in vse težko trpljenje partizanskega življenja, zato so tudi zaslužile naslov »partizanske«.¹²

Ta pisateljeva opomba vsekakor pojasnjuje značaj omenjene proze, kakor tudi njen poglavitni namen: da prikaže miselnost časa, v katerem se je polagoma rojevala svoboda, to je, da se vojna leta globoko vtisnejo v zavest mladega rodu.

II

Čopićevo zanimanje za otroško književnost se je razmahnilo zlasti po vojni. V teh letih je avtor izmenično pisal poezijo in prozo in v svojih literarnih stvaritvah prikazoval doživetja iz vojnih let kakor tudi tematiko sodobne stvarnosti. Nekaj zgodb iz tega obdobja (*Vratolomne priče*) še nadalje govori o vojni drami (*Vratolomne ratne priče, Ustanički razgovori, Velika ofenziva*) v načinu, začetem v predvojni in vojni fazi (*U carstvu leptirova i medveda, Priče partizanke*), v drugih njegovih zgodbah pa se kažejo težnje, ki niso v skladu s Čopićevo vizijo sveta. To obdobje pisateljevega ustvarjanja je bilo kratkotrajno (1945–1948) in lahko bi ga imenovali prosvetlensko ali didaktično obdobje. V zanosu spričo nove razvojne stopnje našega življenja in družbenih odnosov, je Čopić hotel biti aktualen tako v humorističnih in satiričnih zgodbah kakor tudi v pripovedkah za otroke: cenil je razne novosti, ki so jih uvajali v tedanje življenje na administrativnem, pedagoškem, etičnem in socialnem področju, ter sodil, da mora tudi literatura prispevati k preobrazbi otrokove osebnosti. Zato je v teh letih, ko je pisal prozo, vnašal v svet otrok in v otroštvo vse več

¹² Čopić, prav tam, str. 209 in 210.

resnobnosti: otroci so bili obsojeni, da dozoriijo brez procesa dozorevanja, tako njim namenjene zgodbe niso spominjale na nekdanjo Čopićevo prozo, v njih so spoznanja, do katerih se dokopljejo le odrasli, proglašena kot naravne kulise otroškega sveta. Nekdanji Čopićev svet, vabljen zaradi samoniklosti in čutnosti, je postajal vse bolj okorel: to se je kazalo ne samo v idejni fakturi njegove proze, temveč tudi v elementih kompozicije, pripovedi, humorja, stila in pesniškega jezika.

V tem povojnem obdobju Čopićeve stvaritve za otroke omenjajo številne pojave in spremembe v naši družbi: v teh zgodbah je čutiti val moraliziranja, ki spominja na pedagoške dogme iz predvojnih let. Pisatelj tendenciozno »pripoveduje zgodbe« o redu in pravilnem vedenju mladih, svetuje jim, naj bodo dobri in kako naj ohranijo prijateljstvo z odraslimi, to je odnos do konvencionalne vzgoje in do administrativnih pravil šolstva. V nekaterih zgodbah iz tega obdobja pisateljevo sporočilo vsekakor ne učinkuje estetsko: s takšnimi besedili je pač Čopić plačeval svoj dolg času: zakonom pisarniškega in administrativnega sistema in naziranju, da se mora v novi družbi otrok otresti otroštva in postati zavesten državljan. Zgodbe *Bata i milicioner* (*Ciciban in miličnik*), *Bajka o batinama* (*Bajka o šibah*), *Čarobnjak Mikica* (*Čarodej Mikica*), *Zmaj i Vuk u redakciji* (*Zmaj in Vuk v uredništvu*) ter *Komandir milicije* (*Komandir milice*) so izraziti primeri iz tega obdobja Čopićeve pripovedne ustvarjalnosti. Ta besedila potrjujejo znano resnico, da je literaturi v škodo, če se povezuje s smotri, ki so ji tuji, ali drugače povedano, da utilitarnost in pretirana angažiranost uničujeta ustvarjalno moč pisanja.

Kakor je že omenjeno, Čopić v teh zgodbah obravnava le aktualnosti tistega obdobja, ko prikazuje povojno življenje v mestu. Zanimajo ga ulice, prometni predpisi, odgovornosti milice in položaj malih gojencev (*Ciciban in miličnik*). Pri tem ustvarja raznovrstne zaplete in v zgodbi se vrste pomote (deček napravi prometni prekršek, potem pa miličniku ne ve povedati niti kako se piše niti kje stanuje), zaslišujejo številne ljudi, ki bi utegnili poznati dečka, ki se je bil izgubil v mestu, in ko se naposled vse srečno izteče, so čuvarji reda deležni priznanja: »Tako jo je mali Ciciban po zaslugi milice še kar dobro odrezal in če ne bi bilo nje, bi gotovo še danes blodil in iskal svojo hišo.«¹³ Take vrste je tudi Čopićeva *Bajka o šibah*, ki povečuje dobo, ko so »službeni organi« izdali zakon o prepovedi telesne kazni v šoli. Besedilo je humoristično, nekateri njegovi elementi razgibajo domišljijo (zaradi personifikacije in alegorij), sicer pa je njegovo sporočilo direktno: povečuje nove dni povojnega življenja, hvali ukrep, ki je pregnal palico iz šole, in napoveduje uporabo »šibe« pri pouku kot nazorno sredstvo. Saj veste, kako: ena paličica in dve paličici so tri paličice...

Boj proti nepismenosti in obdobje analfabetskih tečajev, ko so napotili v šolo vse od otroka do starcev, je Čopić vpletel v pripovedko *Čarodej Mikica*. Njen zaplet tvori spor med vnukom in dedom, ki pred izbranim »razsodiščnim odborom pogumnih, izkušenih in modrih starcev« tekmujeta v pripovedovanju povesti. In medtem ko ded kaj kmalu pove vse pripovedke, ki se jih je bil naučil v otroštvu, pa je njegov vnuk Mikica neizčrpni vir novih besedil: pripoveduje zgodbe Vuka Karadžića, Ezopa, Puškina in Andersena. Četudi toliko mlajši in neizkušen, Mikica prepričuje deda in »odbor starcev«, da zna več kot

¹³ Branko Čopić: *Muhaste pripovedke*. Prev. dr. Vladimir Kralj. V: *Bosonogo detinstvo*. Ljubljana, DZS 1966. (Izbrana dela; 10). Str. 307.

ded, in sicer zato, ker zna pisati in brati. Poudarek te literarne stvaritve je v direktni zahtevi — da se je potrebno vpisati v analfabetski tečaj in postati pismen! Razočarani ded, poražen pred svojim rumenokljunim vnukom, se odloči, da se vpiše v tečaj za nepismene (E, baš sam ja budala što neću da idem na tečaj za nepismene...) in pisatelj tudi v tem primeru stereotipno zaključi pripovedko: »Od tega dne si je tudi ded prizadeval ter se pričel marljivo učiti. In že v prvi pomladi so ga našli njegovi znanci pred hišo z Zmajevno knjigo v roki.«¹⁴

V tej fazi ustvarjanja je Čopić deklarativen in tendenciozen, obravnava le zgodovinski trenutek družbenih sprememb v naši deželi, s svojim peresom poučuje, uveljavlja red in konvencionalnost, propagando in solidarnost do varuhov javnega reda, spoštovanje pisarniških predpisov in pedagoških načel. Takšne tendence so očitne tudi v zgodbah *Zmaj in Vuk v uredništvu* in *Komandir milice*: v prvi zgodbi pripoveduje otrokom, da se ne smejo »krasiti s tujim perjem«, to se pravi prepisovati pesmi in pripovedi »naših starejših književnikov« in jih kot svoje poslati na natečaj. V drugem besedilu pritrjuje prizadevnosti čuvarjev javnega reda (milice), ki imajo dela »čez glavo«, ker se ubadajo z objestnimi otroki, zapitimi literati, s tolovaji, potepuhi, vedeževalkami, s pritepenimi psi in mačkami. V prvi zgodbi pisatelj privede v uredništvo časopisa za otroke nič manj kot samega pesnika Zmaja in slavnega Vuka Karadžića, ki pregledata stvaritve otrok, prispele na natečaj za pesmi in prozo, sram ju je zaradi predrznosti otrok, ki so na veliko prepisovali iz tujih literarnih del. V zgodbi *Komandir milice* pa »nesrečna mati« hoče milici izročiti svojega sina-nepriprava, ker ne ve več, kaj bi z njegovimi frnikolami, s fračo, potrganimi gumbi, s petimi metri vrvice, z mrtvim vrbcem v žepu in tri tisoč muhami v glavi. Obe stvaritvi učinkujeta naivno in prisiljeno: v prvi se pisatelju »vse to le sanja«, toda na natečaju za literarne prispevke pionirjev vendarle ugotovi, kako so otroci nesramno prepisali pesmi in prozo iz del raznih književnikov. V drugi pa, kakor da odrasli ne morejo doumeti temperamenta, pustolovščin in otroške želje po igri. Takšno naivno in vsiljivo sporočilo je očitno tudi v pripovedki *Čarobni čilim* (*Čudežna preproga*), ki je negacija »stare arabske pravljice o leteči preprogi« in didaktično spodbuja k učenju zemljepisa in prirodopisa, zakaj ti vedi bosta otrokom omogočili, da bodo »obšli vso zemeljsko oblo...« V ukazovalnem tonu, kakor s proforskega katedra Čopić prigovarja svojim bralcem:

Najprej se v šoli temeljito nauči zemljepisa in prirodopisa, potem pa zberi vse svoje tovariše, ki se zanimajo za ta dva predmeta. Ustanovite krožek, recimo za zemljepis, omislite si vse knjige, ki govore o tem predmetu, in jih marljivo študirajte. Tako se boste počasi dosti naučili, spoznali boste vso zemeljsko kroglo.¹⁵

Kakor smo že omenili, to obdobje Čopičeve ustvarjalnosti, polno priložnostnih sporočil in očitne tendencioznosti, ni trajalo dolgo: ko se je oddolžil času in uresničil težnjo tudi sam oblikovati novega človeka v obnovljeni domovini, je sčasoma opustil didaktične in razsvetljske simplifikacije. Že po naravi je tak, da rad obuja svoje otroštvo, iz njega je črpal moč domišljije in

¹⁴ Čopić, prav tam, str. 319.

¹⁵ Čopić, prav tam, str. 334.

stremljenja k utopiji: v novi etapi pisateljske dejavnosti za otroke bo spet zablestel njegov svet, kar bo vsekakor opravičeno potrdilo neizpodbitno dejstvo, da je nadarjen ustvarjalec.

Prevedla Gema Hafner

Rezime

U odlomku teksta *Copićeve priče za decu o ratnom i posleratnom životu* koji je deo autorove studije *Pripovedački svet Branka Copića*, tumači se Copićeva proza u dva smera: prvom, u kome su date priče nastale početkom drugog svetskog rata — i, drugom, gde se nalazi proza sa tematikom iz posleratnog vremena.

Dok je u većini ratnih priča namenjenih deci Copić sve oživljavao simbolikom vremena u kome se bori čovek za slobodu, dotle je u pričama iz posleratnog perioda, nastojao da prikaže nove dane u kojima se mnoge stvari menjaju. Tako Copić, sada, oseća potrebu da piše o tadašnjim administrativnim, pedagoškim, etičkim i socijalnim promenama u našem društvu. Ovaj period, istina, kratko traje i mogao bi se nazvati prosvetiteljskim ili didaktičarskim periodom.

Bitne karakteristike ove Copićeve proze treba videti u nameri da se tematika ratnih i posleratnih dana utka u literaturu, ali i svest mladog čitaoca, i ona je, zato, našla puni izraz u prozama kakve su: *Priča stare puške*, *Priča o heroju i krvavoj kuli*, *Junaštvo Prpićeve desetine*, *Kurir pete čete*, *Bajka o batinama*, *Zmaj i Vuk u redakciji* i dr.

Zusammenfassung

Im Abschnitt der Abhandlung über Copićs *Priče za decu o ratnom i posleratnom životu* (Erzählungen für Kinder über das Kriegs- und Nachkriegsleben), der einen Teil der Studie des Autors *Pripovedački svet Branka Copića* (Erzählungswelt von Branko Copić) darstellt, wird seine Prosa in zwei Richtungen erläutert: in der ersten, worin die im Anfang des zweiten Weltkriegs entstandenen Erzählungen vorgestellt werden, und in der zweiten, worin sich die Prosa mit der Thematik aus der Nachkriegsepoche befindet.

Während Copić in den meisten den Kindern bestimmten Kriegsgeschichten alles mit der Symbolik der Zeit belebt, in der der Mensch um die Freiheit kämpft, versuchte er in den Erzählungen aus der Nachkriegsperiode neue Tage darzustellen, in denen sich vielerlei verändert. So empfindet Copić jetzt das Bedürfnis, über die damaligen administrativen, pädagogischen, ethischen und sozialen Veränderungen in unserer Gesellschaft zu schreiben. Diese Periode dauert zwar nicht lange und könnte eine aufklärerische und didaktische genannt werden.

Wesentliche Charakteristika dieser Periode von Copićs Prosa soll man in der Absicht betrachten, die Thematik der Kriegs- und Nachkriegsjahre in die Literatur einzuweben, aber gleichzeitig auch in das Bewusstsein des jungen Lesers, und diese fand ihren vollen Ausdruck in den Prosawerken wie zum Beispiel: *Priča stare puške* (Erzählung vom alten Gewehr), *Priča o heroju i krvavoj kuli* (Erzählung vom Helden und dem blutigen Turm), *Junaštvo Prpićeve desetine* (Heldentum der Zehnmännertruppe von Prpić) *Kurir pete čete* (Der Kurier der fünften Kompanie), *Bajka o batinama* (Das Prüelmärchen), *Zmaj i Vuk u redakciji* (Zmaj [Jovan Jovanović] und Vuk [Karadžić] in der Redaktion).

BRALNA ZNAČKA KOT EDINSTVENA MOŽNOST IN POMEMBEN POGOJ ZA ORGANIZIRAN DVIG BRALNE KULTURE V USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU*

Bralna kultura v vsem svojem pomenu je širok pojem, za naš tokratni namen prerazsežen, zato mu moramo kar na začetku obseg ustrezno omejiti in področje mišljene dejavnosti ožje opredeliti. S tem pa se bomo, se zdi, samo približali precej običajnemu pojmovanju bralne kulture. V mislih nam bo torej bralno sprejemanje in čisto posebno učinkovanje tistih besednih stvaritev, ki so oblikovane z umetniško težnjo, se pravi leposlovnih književnih del, ob strani pa puščamo poučna in informativna.

V skladu s takšno zamejitvijo pojma bralne kulture bomo tudi pod bralno vzgojo kot potjo do nje določno razumeli eno od smeri estetske vzgoje. Seveda pa je le-ta, kakor vemo, zmeraj večvalentna. Z njo sta namreč tesno spojeni in prepleteni tako moralna kot intelektualna vzgoja hkrati z izobraževalno sestavino ter njenimi učinki. Ob uresničevanju estetske vzgoje in izobraževanja se vključuje in razvija tudi vrsta razumskih funkcij, predvsem pa estetske vsebine zbujajo, bogatijo in utrjujejo človekova etična čustva ter moralne lastnosti.

Potemtakem poteka tudi bralno kultiviranje v znamenju klasičnega triptiha pedagoških smotrov: materialnoizobrazbenega, formalnoizobrazbenega ali funkcionalnega in vzgojnega ali vrednostnega. Zadnji je po vplivu na uživalca literature gotovo da najpomembnejši in najmočnejši. Prvobitnim človekovim umetniškodoživljaljskim potrebam pa se pri srečevanju z lepo književnostjo seveda lahko iz lastnega ali načrtno privzgojenega zanimanja v manjši ali večji meri pridružijo še posebni, umetniškoraziskovalni nagibi, ko stopi v ospredje vprašanje oblikovanosti umetniškega sporočila.

Vse nakazane smotre najdemo kot naloge predmeta slovenski jezik in književnost navedene tudi v novem učnem načrtu skupne vzgojno-izobrazbene osnove v usmerjenem izobraževanju (1979), torej za prvi dve leti poklicnega šolanja. Zastavljeni so z našega splošnega načelnega družbenopolitičnega izhodišča, zagotoviti mladini v učno-vzgojnem procesu možnosti za vsestranski razvoj osebnosti v duhu samoupravnega socializma. Omembe vredno je, da obsegajo ti smotri pomemben del — kar polovico — od vseh predvidenih pri predmetu slovenščina, zapisani pa so seveda v skopem, suho stvarnem shematskem slogu uradnih pedagoških dokumentov. Glasijo se tako:

* Referat na IX. kongresu Zveze slavističnih društev Jugoslavije oktobra 1979 na Bledu.

— Učenci se usposabljaajo za estetsko doživljanje ter za razumevanje in vrednotenje pomembnih del iz slovenske književnosti, iz književnosti narodov in narodnosti SFRJ in iz svetovne književnosti;

— si razvijajo mišljenje in čustvovanje;

— si oblikujejo odnos do kulturnih vrednot, posebno do knjige;

— se navajajo na samostojno trajno ... slovstveno izobraževanje;

— si uzaveščajajo odnos do ... besedne umetnosti.

Poudarjeno je torej usposabljanje, razvijanje, uzaveščanje, navajanje na ... Mogoče si bomo kdaj med učno-vzgojnimi smernicami le upali zapisati tudi še enega od prvinskih namenov besedne umetnosti — tega namreč, da naj mlademu človeku nudi estetski užitek.

V slogu mladostnega žara in osebnega doživetja prevzetega mladega bralca pa lahko zazvenijo gornje pedagoške postavke zelo čustveno in miselno vzneseno:

»Knjiga se mi zdi kakor nov svet v našem vsakdanjiku. In kaj je lepšega, kakor da človek živi polno, zavedajoč se sebe in drugih in ve, da diha, čuti, se veseli, pa tudi joče. Knjiga me je učila tudi živeti, ne živeti tjavdan, temveč pokončno, sončno in bogato. In ravno zategadelj, ker vnaša sončnost, globino in resnico v naše bivanje, je zame knjiga skorajda svetinja, ki jo spoštujem, saj vem, da se za njo skriva človek, ki je položil svoje srce, svoje znanje vanjo.

Do neke mere je gotovo res, da se od knjig in branja ne da živeti, še bolj res pa je, da se brez knjig živeti sploh ne da, da enostavno ne moreš mimo te zakladnice, ki te kliče in vabi s svojo razsežnostjo, globino, enkratnostjo misli, z resnico in toploto. Knjiga mi je razodela človeka z vso raznolikostjo duševnosti ... razodela mi je svet ... Prav zaradi tega me je tudi zmerom z nekakšno magično silo vabila, da sem obirala njene plodove, se ohranjala in rastla z njeno pomočjo.«

Tako izpovedno prežeto je označila svoj odnos do knjige gimnazijka. (Alenka Čretnik, gl. zbornik *10 let Prežihove bralne značke*, str. 70.)

Strokovnjak za književnost pa je utemeljitev, zakaj beremo leposlovna dela in kakšna je njihova družbena vloga, strnil v naslednje misli:

Niti najsrečnejši človek ne more osebno v resničnosti doživeti takšnega življenjskega obilja, kot ga najde v umetniškem doživetju književnega dela. Močno književno delo dodaja posamičnemu ozko zamejenemu življenju tolikšno življenjsko obilje, mu odgovarja na najgloblja vprašanja o človekovi usodi, kot tega ne more doseči niti ena človekova dejavnost. Zaradi tega ni prave kulture brez književne kulture, ne more biti prave vzgoje mladine brez pridobivanja književne izobraženosti. (Po Zdenku Škrebu, gl. zbornik *Uvod u književnost*, Zagreb 1969, str. 20.)

Tako smo na kratko pregledali smotre bralne kulture in vzgoje v naznačenem smislu s stališča človekove osebne kot tudi družbene potrebe.

Sodobna pedagogika poudarja za estetsko vzgojo in izobraževanje tri temeljne postavke:

— da obstaja organska posameznikova in družbena potreba po estetskem oblikovanju življenja in po estetski kulturi,

— da so možnosti za razvoj in oblikovanje estetskega smisla v vsakem človeku in ne samo v izbrancih,

— da pa razvoj estetskih sposobnosti ne poteka sam od sebe in sta zato potrebna načrtna skrb ter sistematično prizadevanje, kar posebej obvezuje ustanove, kjer je vzgojno delo zasnovano najbolj organizirano, to je šole vseh vrst, in da se možnosti širijo zlasti z razvijanjem prostovoljnih dejavnosti učencev.

(Prim. *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, str. 234, in *Pedagogika I*, str. 542 sl., 580.)

Za bralno vzgojo mladine kot vejo estetske vzgoje lahko s poudarkom rečemo, da smo v Sloveniji poleg tradicionalnih rednih obveznih šolskih oblik razvili in uveljavili poseben in učinkovit sistem širšega načrtnega delovanja, ki po zamisli in izvedbi dodobra ustreza zgoraj navedenim osnovnim postulatam. To je naše znano **tekmovanje za bralno značko** ali kratko **bralna značka**, ki je prav to jesen stopila v svoje dvajseto akcijsko leto. Gre za širokopotezno zastavljeno in bujno razvejano gibanje z zanimivim svojevrstnim dvojnim značajem organizacijskega modela: z neposredno operativno bazo v okviru šolskega sistema učno-vzgojnega dela po eni strani in z obliko samostojne področne zasnovanosti posameznih bralnih značk po drugi. Vključitev akcije med interesne prostovoljne dejavnosti učencev na šolah naj zagotovi čimvečji uspeh pri pritegovanju mladih bralcev in pri delu z njimi, področna organiziranost s posebnimi odbori in zbori sodelavcev pa ohranja značkam samosvoj, »nešolski« značaj in jim omogoča plodnejšo samoupravno povezanost s širšim družbenim okoljem ter tudi medsebojno v okviru vse Slovenije.

Letni potek tekmovanj za bralno značko je v osnovi tak: razglasitev začetka z objavo bralnih programov, pogojev in zahtev, pridobivanje učencev za udeležbo, organizirani skupinski pogovori o prebranih delih (v prostem času) in sklepna slovesna podelitev bralnih značk ter knjižnih in spominskih priznanj. Programi, ki jih ponudimo mladini, so sestavljeni iz kvalitetnih del predvsem sodobnih slovenskih in drugih jugoslovanskih pisateljev in pesnikov in omogočajo deloma tudi izbiranje.

Akcija za zbujanje bralnega interesa pri mladini je bila sprožena ob samem začetku reformiranega obveznega šolanja in zares v duhu novega pedagoškega ozračja. Ker je bila spočeta v rodni deželici Prežihovega Voranca in po nekem naključju ravno ob desetletnici pisateljeve smrti, je naravno, da je naša prva bralna značka dobila ime po tem velikem ustvarjalcu-revolucionarju.

V dvajsetletnem trajanju tega vseskozi smotrno razvijajočega se kulturnovzgojnega prizadevanja lahko ugotovimo dve razvojni obdobji:

— **Prvo desetletje** od 1960 do 1970 je »mobilizacijsko« obdobje, čas ozemeljskega širjenja bralne značke in organizacijskega izgrajevanja. V teh letih uveljavljanja se je gibanje razširilo iz treh začetnih in v tem smislu pobudniških koroških občin (Ravne, Slovenj Gradec, Radlje; v dravograjski je tekmovanje zaživelo pozneje) na celotno Slovenijo in po zgledu Prežihove značke se je rodilo čez dvajset področnih bralnih značk, poimenovanih po slovenskih pesnikih in pisateljih. Obenem je to čas pionirskega ustvarjanja potrebne materialne osnove za bralno akcijo, kronan z izidom prvih sto knjig posebne zbirke *Moja knjižnica*.

Pregled glavnega dogajanja v prvem desetletju je skušal zajeti svojevrsten zbornik z naslovom *10 let Prežihove bralne značke* (Mladinska knjiga 1970, uredil L. Suhodolčan), manifestativno pa ga je zaključil množičen shod s kulturnim sporedom v Prežihovih Kotljah junija 1970.

— **Drugo desetletje** od 1970 do 1980 je obdobje utrjevanja pozicij bralnega gibanja v zavesti naše skupnosti in čas vidnejšega družbenega potrjevanja pomena ter dosežkov tekmovanja za bralno značko z vsemi spremljevalnimi dejavnostmi. Priznanja Zvezi bralnih značk Slovenije si sledijo tako: leta 1974 listina Zmajevih otroških iger iz Novega Sada, 1975 kipec Franceta Bevka za ložbe Mladinska knjiga, 1977 odličje Svobode z zlatim listom Zveze kulturnih organizacij Slovenije in istega leta plaketa Zveze prijateljev mladine.

Obenem je to obdobje prodora ideje bralne značke čez meje SR Slovenije. Najprej med zamejske rojake v Italiji na Tržaškem (žal pa še ne na Goriškem), zatem med Korošce v Avstriji in prav za dvajsetletnico še med porabske Slovence na Madžarskem, tako da se je znački posrečilo zajeti vse naše narodnostno ozemlje, zakoreninjanja pa se tudi med zdomskimi rojaki v raznih evropskih državah. Bralna značka je postala del slovenske kulturne in narodne zavesti in je svojo življenjsko silo potrdila nadvse prepričljivo. Poleg tega je njen uspeh spodbudil zgledovanje še v nekaterih drugih naših republikah.

Število značk se je ustalilo; kot petindvajseta se je pridružila madžarska (imenovana po Ferencu Mórá) na dvojezičnem ozemlju v Prekmurju, nastala pa je tudi posebna mladinska značka (Borisa Kidriča) za družboslovno literaturo.

Usmerjevalna dejavnost Zveze bralnih značk se je v tem času izpopolnila z začetkom izdajanja informativnih brošur z nasveti in navodili za izvedbo tekmovanja (*Bralne značke danes*, 1976; *Bralne značke v osemnajstem letu*, 1978).

Rezultate in izkušnje dvajsetletnega dela množice izjemno požrtvovalnih organizatorjev, mentorjev in podpornikov bralne akcije med mladino je na kratko mogoče podati samo v skopem sintetičnem orisu. Dragocena spoznanja so tako številna in raznovrstna, da jih bom lahko le povzel ali nakazal.

Faktor povečanja števila tekmovalcev je dosegel edinstveno velikost tisoč. Konkretno povedano — na mesto 120 organiziranih mladih bralcev v prvem letu značke jih stopi zdaj v enem letu 120.000, kar je več kot polovica vseh naših šolskih obveznikov. Magično mejo sto tisoč smo presegli že trikrat zapored in mislim, da se bo prav za dvajsetletnico število vseh udeležb v bralni akciji zaokrožilo na milijon. Posebne pozornosti je vreden podatek, da se je učiteljem in vzgojiteljem posrečilo pritegniti tudi mladino, ki je kakorkoli prizadeta, telesno, duševno ali osebnostno razvojno (vzgojno).

Upravičeno se lahko vprašujemo, kateri so odločilni vzroki za takó epohalno rast tekmovanja za bralno značko in za tolikšne količinske dosežke. Namesto navajanja bolj ali manj podprtih razlogov bom raje opozoril na nekatere izkristalizirane stalnice v naši akciji, ki se morejo razumeti tudi kot odgovori. Te uveljavljene značilnosti so: prostovoljnost udeležbe, duh kolektivnosti in pripadnostna zavest, motivacijske organizacijske oblike z značko kot pomembnim povezovalnim simbolom, stopenjska zasnovanost po starosti z nerazvrščajočo tekmovalnostjo, širina možnosti in odprtost za pobude. Posebej glede na načrtovalce in izvajalce akcij pa zraven še: poklicna zavest kulturnovzgojnega poslanstva, iz nje izvirajoča estetska in idejna usmerjenost programske politike, ki še posebej vključuje dela s tematiko narodnoosvobodilnega boja, rast iz baze in plodna povezanost z družbenim okoljem ter visoka stopnja samoupravne organiziranosti z dosledno nehierarhičnostjo in neprofesionalnostjo.

Zato je tembolj razumljivo, kaj vse se je ob bralni znački razvilo in kulturno oplemenitilo naše življenje. Prikličimo si v spomin le važnejše sprožene

dejavnosti: srečanja s kulturnimi ustvarjalci in umetniškimi poustvarjalci, literarne ekskurzije, širokopotezne kulturne prireditve, proslave in manifestacije, besedno in likovno ustvarjalnost učencev, pomembne založniške in knjižnične akcije ter kulturnospomeniške akcije. Kot enkratni založniški primer naj omenim dve izjemni leposlovni zbirki Mladinske knjige, ki ju je rodila značka in sta v kratkem času dosegli naklado več milijonov izvodov: to sta temeljna zbirka *Moja knjižnica* in z anketiranjem tekmovalcev dobljena zbirka *zlatih knjig*. Pri slednji gre torej za neposreden vpliv mladih bralcev na programsko dejavnost.

V tej zvezi se mi misel ustavlja pri častnem priznanju Zveze bralnih značk in Mladinske knjige »**zlata knjiga**« (plaketa z diplomom), ki bi se moralo kot pomembno potrdilo in vodilo dosledneje uveljaviti. Pa ob neuspešnem prizadevanju za poseben knjižni klub mladih bralcev, ki bi jih naj zdaj vsaj nastali klub za odrasle (Svet knjige) načrtneje upošteval.

Silnice bralne značke učinkujejo torej v širokem polju, njihov vpliv se pokaže zdaj tu zdaj tam, kot npr. tudi v uspešni bralni akciji med odraslimi v radgonski občini ali v zbirki najlepših knjig po izbiri odraslih.

Kljub vsem zares velikim dosežkom dvajsetletnih prizadevanj za približanje dobre knjige mladini pa se nam poleg skrbi za nenehno kakovostno izpopolnjevanje delovnih oblik in programske politike kot zelo žgoč odkriva poseben problem: šibek odziv na bralno akcijo na šolah druge stopnje, kar je v tem trenutku gotovo središčni problem našega gibanja.

V minulem šolskem letu 1978/79 se je v poklicnih šolah, štiriletnih strokovnih šolah in v gimnazijah v Sloveniji izobraževalo čez 80.000 učencev, med tekmovalci za bralno značko pa jih je bilo samo kakih tisoč. Ali je po ustrezni primerjavi statističnih podatkov resnično mogoče soditi, da bralni interes pri srednješolcih tako strahovito skokoma upade in se nenadoma pokaže v razmerju 1 : 20 glede na zanimanje v osnovni šoli? To se nam zdi preprosto nemogoče.

Pa tudi izsledki pedagoške raziskave o prostem času šolske mladine, ki jo je opravil leta 1974 Rudi Lešnik (gl. *Otrok in knjiga* 4, Maribor 1976), takšnega sklepanja niti malo ne dopuščajo. Iz anketnih odgovorov namreč izhaja, da je branje povesti in romanov — tako se je glasilo vprašanje — med 15. in 19. letom zelo priljubljeno, saj je s 47,5 % zavzelo med številnimi dejavnostmi v prostem času prvo mesto. Pri tem je poučno, da ni pri bralnem interesu pomembnih razlik niti glede na leta starosti v omenjenem razponu niti med dobrimi in slabimi učenci. Po drugi strani pa so nam v opozorilo sicer nekoliko pričakovani kazalci odnosa do knjige glede na socialno okolje in poklicno usmeritev. Najnižji interes je bil ugotovljen pri učencih v gospodarstvu, primerjalna faktorska lestvica pa je takšna: učenci v gospodarstvu 1 (kot izhodišče) — osnovnošolci 1,23 (anketa leta 1970; gl. *Otrok in knjiga* 1, 1972) — učenci strokovnih šol 1,43 — gimnazijci 1,92. V prikazanem razmerju je za naš problem zanimivo še nekaj: da po teh sicer neistočasnih podatkih učenci strokovnih šol in gimnazijci z željo po branju celo občutno prekašajo osnovnošolce. Rudi Lešnik ugotavlja, da pride okoli 14. leta do drugega prelomnega obdobja v pozitivnem odnosu do knjige, ko mladi »že globlje obračajo pozornost vase in jih poleg socialnih začene zanimati psihološka vprašanja, odnosi med spoloma, нравna vprašanja, hkrati pa se že vneto spogledujejo z vzori, ki jih iščejo v življenju in v romanih« (*Otrok in knjiga* 4, str. 49).

Tu se nam zastavljata dve vprašanji. Prvo: Ali teh spontanih bralcev na srednjih šolah zares ni mogoče pridobiti za vključitev v načrtno »kolektivno« akcijo bralne značke, ki nudi kulturnovzgojno nedvomno širše in globlje možnosti kot le posamično priložnostno poseganje po knjigi? In drugo: Na kak način potem ogreti za branje tistih skoraj 40 % učencev s podeželja in blizu 20 % mestnih, ki sami od sebe nikoli ne najdejo poti do leposlovnegea dela?

Pritegniti moramo mnenju navedenega raziskovalca, »da je potrebno bralce vzgajati pravočasno in jih tudi vztrajno negovati, da se potreba po branju razvija in krepi, ne pa zaradi kakšnih drugih vplivov usahne ali poplitvi, da se zadovoljuje z manjvrednim branjem«. In nadalje, da se bo treba, če hočemo doseči višjo raven branja, »še močneje organizirati dovolj zgodaj, da bo knjiga ne samo dostopna vsej mladini, temveč potreba, ki jo bodo zadovoljevali radi ob vsaki ustrezni priložnosti, ko bi jih morebiti ogrožalo dolgočasje ali brezdelna praznina« v neugodnem socialnem okolju. (*Knjiga — zaželen prijateljica, Otrok in knjiga* 4, str. 52 in 53.) Mimogrede: resnično škoda, da anketni vprašalnik učencev srednjih in poklicnih šol ni povprašal o stališču do bralne značke.

Posamezni pedagoški delavci namreč že vrsto let radi načenjajo zdaj tu zdaj tam nekakšno »akademsko« debato, ali je tekmovanje za bralno značko na šolah druge stopnje primerna vzgojna oblika ali pa bi ga ti nekoliko starejši učenci odločno odklonili. V resnici za naše načelne dvomljivce dileme sploh ni, ker so vnaprej in nepreklicno prepričani, da je ljuba bralna značka lahko samo preprosta pionirska zadevščina, ki so ji mladostniki urastli (a kar — seveda — spet nikakor ne velja za vse bolj pospeševano navadno zbiranje vsakršnih značk...). In ko zagovarjajo svoje nazore s sklicevanjem na dejanske praznine, zamenjujejo posledice z vzroki. Pri tem vede ali nevede spregledujejo dvojne važnih dejstev: prvič — da smo prav takšne ugovore, da je bralna značka neprimerna, dolgo poslušali tudi za mestne osnovne šole nasproti podeželskim in smo jih morali zavračati, dokler jih ni sam razvoj značke v Mariboru in Ljubljani s tričetrtinsko udeležbo pošteno ovrigel; in drugič, da je vendarle tudi vrsta srednjih šol — zlasti še gimnazij — ki so bralni znački zaupale in zato dosegle lepe uspehe, večkrat prav zavidljive (npr. stiška gimnazija, nekaj časa kočevska; celjska, vseh dvajset let ravenska).

Zdi se mi potrebno opozoriti, da sta bili dve posebni stopnji bralne značke namenjeni poklicnim in srednjim šolam že od vsega začetka in da prvi statut ni predvideval nikakršnega ločevanja razen seveda programskega in glede zahtevnosti. Vse je bilo zastavljeno enotno — od odbora bralne značke pa do skupne manifestativne sklepne proslave. In tako je na nekaterih področjih tudi sedaj.

Drugod pa je bila naravna pot žal presekana in prišlo je do enostranskega razvoja z omejevanjem tekmovanj na osnovne šole. To je bila napaka, ki smo se je sicer zgodaj zavedeli in jo skušali odpraviti, nismo pa pri reševanju problema dovolj upoštevali nujnosti odločnega prehoda od načelnega razpravljanja v prakso, v načrtno in povezane akcije. Skratka — ker se nismo zadosti posvetili ustvarjanju pozitivnega razpoloženja na vseh frontah in nismo mobilizacijsko izkoristili posameznih vidnih uspehov, smo namesto aktivnih žarišč dobivali otočke, ki so nam tu in tam celo potonili. Moč premalo opaženih ali vase zaprtih zgledov namreč rada uplahne.

Položaj so gotovo oteževale tudi nekatere objektivne okoliščine. Društva prijateljev mladine, ki so marsikje z veliko vnemo prevzela pri bralni znački pobudo, so imela za svoje področje delo s pionirji, ne pa z mladino. Slavisti šol druge stopnje pogosto niso bili poklicno zadosti povezani in so bili po-

nekod tudi v podrejenem položaju ali se niso znali ustrezno uveljaviti. **Zavzetost posameznega učitelja je namreč za uspeh odločilna, to so potrdile izkušnje.** Posebno v večjih mestih s koncentracijo poklicnih in strokovnih šol je zaviralno učinkovala njihova raznolikost. Drugod je slonelo delo z bralno značko na enem samem človeku in z njegovim odhodom je zamrla še značka. Cokla so lahko bile premalo razvite srednješolske knjižnice in posledica je bil umik namesto boja za njihov razvoj z značko na praporu. Povrh je centralizirana pedagoška nadzorno-svetovalna služba posvečala bralnim akcijam vse manj pozornosti.

Tako smo nujno prišli do stanja, kakršno se zrcali iz besed ene izmed organizatork značke: »Mnogo mladih vztraja pri tekmovanju za bralno značko osemkrat neprekinjeno od 1. do 8. razreda. Marsikateri bi želel nadaljevati v srednji šoli, a žal se v teh šolah ta oblika branja še ni dovolj razvila.« (Zvonka Jedlovčnik, *Obzorja*, Metalurgova kulturna priloga, Slov. Bistrica 1978). Dodajmo, da so v tej občini v Cankarjevem letu zase našli rešitev: njihova poklicna kovinarska in lesna šola je pri prvem tekmovanju pritegnila sicer le 12 mladincev, pri drugem pa že 38. Učenec zadnjega letnika je svoje sodelovanje utemeljil tako: »Letos tekmujem za bralno značko devetič. Za branje in tekmovanje sem se odločil skupaj s svojimi sošolci, ki prav tako radi segajo po dobri in lepi knjigi. Ob tem pa se ne zmenimo za posmeh nekaterih, češ da v poklicni šoli branje ni več potrebno. Iz izkušenj vem, da je za nas mlade knjiga čudovita prijateljica, učiteljica in vzgojiteljica.« (Vladimir Ganzitti, om. *Obzorja* 1978. — Pripomba: mladi kovinar si je zaradi takšne kulturne usmerjenosti po vstopu v tovarno pridobil ugled tudi med svojimi novimi sodelavci, kakor je poročala delegatka bralne značke na zboru novembra 1979 v Ljubljani.)

Nepretrganost organiziranega prostovoljnega branja je torej ob resni volji mogoče ohraniti. Pri tem ne mislimo na priložnostne, bolj manifestativne udeležbe posameznih šol, s katerimi so ponekod jubilejno počastili na primer Cankarjev spomin, temveč na zrele odločitve iz lastne pobude in s trajnejšo veljavo, kot je bila na primer vključitev celjske gimnazije: v letošnjem dvanajstem letu rednih tekmovanj bo njihov letopis zabeležil že blizu tisoč uspešnih udeležb skupno in marsikateri učenec sodeluje v vsakem razredu. Če bi študijsko obdelali in osvetlili vsa takšna prizadevanja na naših srednjih in poklicnih šolah, bi se izkazalo, da je bralna značka tudi na tej stopnji potrjena možnost in pomemben pogoj za uspeh plodnejše književne vzgoje, kljub temu da še ni množičen pojav. Videti je treba bistvo in pravočasno spoznati ovire, da bi jih lahko obvladali.

Predvsem pa to: zavedati se moramo, da je prav sedanji trenutek odločilen in da smo v tem smislu na prelomnici. Čas bližnje korenite preosnove šolskega sistema usmerjenega izobraževanja z dvoletno skupno programsko osnovo je za našo akcijo resnično ugoden tako v pedagoškem kot družbenopolitičnem pogledu. Samo — biti moramo osveščeni, pripravljeni psihološko, moralno in organizacijsko. S preroki čakanja na umirjeni tek reformiranega šolanja bi ostali na bregu. Z zagovorniki vsakršnih individualističnih oblik ne bomo prodrli v širino in ustvarili tradicije. Z vso resnostjo, odgovornostjo in vnemo moramo začeti ustvarjati akcijska jedra in jih načrtno povezovati v trdno mrežo. Edina realno kvalificirana subjektivna sila, ki je ta trenutek sposobna prevzeti zahtevno pobudniško, načrtovalno in usklajevalno nalogo, je naše republiško **Slavištično društvo** skupaj z društvi po posameznih področjih Slovenije. Na pomoč bodo seveda morali priskočiti številni drugi — od Zveze bralnih značk, Zveze kulturnih organizacij, kulturnih in izobraževalnih skupnosti, mladinske orga-

nizacije, šolskih vodstev in samoupravnih organov, zavoda za šolstvo itn. do vsakogar, ki mu je resnično za zdrav kulturni razvoj naše mladine.

Delovna telesa in komisije od osrednjih do področnih čaka temeljit pretres mnogih vprašanj, o katerih smo sicer že večkrat razpravljali in o katerih premišlja ali jih nakazuje tudi Marjana Kobe v svojem referatu *Pogledi na tekmovanje za bralne značke na šolah druge stopnje*, objavljenem v mariborski reviji *Otrok in knjiga* 6 leta 1977 (vprašanje književnosti za mladostnika, ustreznih zbirk, odzivnosti mladih idr.). Pri tem delu bo lahko v dobrodošlo pomoč razvid uveljavljenih oblik, uspešnih prijemov in dobrih rešitev dvajsetletne tradicije, pa naj gre za vsebinska, estetska, idejna ali založniška vprašanja bralnih programov, za način pogovorov o knjigah, za čimbolj tvorno vključevanje mladih v soodločanje pri številnih zadevah, za poživljeno vlogo šolskih knjižnic ali kaj drugega. Vendar: moramo se varovati gledanja, kakor da so za uveljavitev bralne akcije med osnovnošolci bile že vnaprej znane vse postavke in bili izpolnjeni vsi glavni pogoji, medtem ko naj bi bilo stanje na naslednji stopnji povsem različno. Tak pristop k vprašanju in problemom ni ustrezen, ker v resnici premika izhodišča. Navsezadnje bo umestno pregledati tudi, koliko se kandidati za učitelje materinščine med svojim študijskim usposabljanjem srečajo in seznanijo s to problematiko in kaj se da storiti.

Začetek tretjega desetletja bralne značke v Sloveniji naj bi bil torej znamenovan z resnimi skupnimi prizadevanji za načrten dvig bralne kulture v srednjem usmerjenem izobraževanju, pot pa naj nam kaže bralna značka, pojav, ki je zanimiv in izjemen v pedagoškem, psihološkem, kulturnem in sociološkem pogledu.

Zusammenfassung

Der Beitrag aktualisiert das Bedürfnis nach einem planvollen Aufschwung der Lesekultur unter der Jugend auf der Stufe der Berufs- und Mittelschulen und zeigt begründet das Leseabzeichen als die motiviert einzigartige, aber leider zurückgesetzte Möglichkeit.

Der Wettbewerb um das Leseabzeichen ist eine besondere, nach Altersstufen organisierte Form des Angewöhnens an das Buch und der literarischästhetischen Erziehung der Jugend, die durch folgende Haupteigenheiten charakterisiert wird: Freiwilligkeit der Beteiligung im Geiste des Kollektivismus und ohne Erfolgsabstufungen, Führung durch einen Mentor, ausgewählte Programme aus der gegenwärtigen Literatur, Gespräche über die Werke und feierliche Verteilung der Leseabzeichen sowie der Bücher- oder anderer Zuerkennungen.

Die Aktion bereichern noch Begleittätigkeiten wie Begegnungen mit Schriftstellern, Kulturveranstaltungen, literarische Exkursionen und anderes, aber ihre einflussreiche Kraft kommt auch im breiteren gesellschaftlichen Lebenskreis zur Geltung, so in der Verlagstätigkeit (Anregung zu neuen Sammlungen mit hohen Auflagen), in den Bibliotheken (Bereicherung der Bücherbestände) und sogar in der Errichtung von kulturellen Gedenkstätten, was dem Leseabzeichen den Charakter einer bedeutungsvollen kulturellen Bewegung verleiht.

Das erste Leseabzeichen, nach Prežihov Voranc genannt, wurde im Jahre 1960/61 auf den Schulen in den Gemeinden Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec und Radlje ins Leben gerufen. Nach seinem Vorbild entstanden in den folgenden Jahren zahlreiche Leseabzeichen mit dem Namen der einheimischen Dichter und Schriftsteller in der ganzen Sozialistischen Republik Slowenien. In seinem zweiten Jahrzehnt hat es sich in dem kulturellen und nationalen Bewusstsein befestigt und verbreitete sich auch unter die Slowenen ausserhalb der Mutterheimat. Das Zahlwachstum der mit

diesem Symbol verbundenen jungen Leser war aussergewöhnlich und es nehmen jetzt jährlich schon über 120.000 (mehr als die Hälfte der Schulpflichtigen) daran teil, die Summe aller Teilnehmer in den zwanzig Jahren aber nähert sich einer Million.

Im zweiten Teil des Beitrages setzt der Autor besonders das Problem der kargen Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen trotz dem festgestellten Interesse der Jugend aus. Beim Andeuten einiger objektiven und subjektiven Ursachen für die unbefriedigende Lage weist er die Meinung ab, dass die Motivierung mit dem Leseabzeichen auf dieser Stufe unangemessen sei, und macht auf die Erfolge einiger Gymnasien bei der Erziehung bewusster Leser aufmerksam. Zuletzt betont der Autor das entscheidende Moment der gegenwärtigen Umformung des Berufs- und Mittelschulwesens zu einer einheitlich entworfenen gerichteten Bildung für die planmässige Einführung des Leseabzeichens auch für diese Jugend, damit sie in der Möglichkeit einer umfangreicheren kulturellen Beteiligung und Formung nicht beeinträchtigt wäre. Als bedeutende Anreger und fachliche Berater bei der Organisation von Wettbewerben müssten sich dieser Tätigkeit vor allem die slavistischen Vereine anschliessen.

Im dritten Teil des Beitrages wird die Frage der Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen behandelt. Der Autor weist auf die Wichtigkeit der Erziehung der Jugend zum Lesen hin und betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine wichtige Aufgabe ist. Er weist auf die Schwierigkeiten hin, die bei der Einführung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen auftreten können, und schlägt einige Massnahmen vor, um diese Schwierigkeiten zu überwinden. Er betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine Aufgabe ist, die mit grossem Fleiss und Engagement bewältigt werden muss.

Im vierten Teil des Beitrages wird die Frage der Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen behandelt. Der Autor weist auf die Wichtigkeit der Erziehung der Jugend zum Lesen hin und betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine wichtige Aufgabe ist. Er weist auf die Schwierigkeiten hin, die bei der Einführung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen auftreten können, und schlägt einige Massnahmen vor, um diese Schwierigkeiten zu überwinden. Er betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine Aufgabe ist, die mit grossem Fleiss und Engagement bewältigt werden muss.

Im fünften Teil des Beitrages wird die Frage der Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen behandelt. Der Autor weist auf die Wichtigkeit der Erziehung der Jugend zum Lesen hin und betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine wichtige Aufgabe ist. Er weist auf die Schwierigkeiten hin, die bei der Einführung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen auftreten können, und schlägt einige Massnahmen vor, um diese Schwierigkeiten zu überwinden. Er betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine Aufgabe ist, die mit grossem Fleiss und Engagement bewältigt werden muss.

Im sechsten Teil des Beitrages wird die Frage der Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen behandelt. Der Autor weist auf die Wichtigkeit der Erziehung der Jugend zum Lesen hin und betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine wichtige Aufgabe ist. Er weist auf die Schwierigkeiten hin, die bei der Einführung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen auftreten können, und schlägt einige Massnahmen vor, um diese Schwierigkeiten zu überwinden. Er betont, dass die Verbreitung des Leseabzeichens auf den Mittelschulen eine Aufgabe ist, die mit grossem Fleiss und Engagement bewältigt werden muss.

Tatjana Pregl

Ljubljana

NAGRAJENA SLOVENSKA ILUSTRATORJA

Znano je, da so v Sloveniji po drugi svetovni vojni kljub vsestransko težkim okoliščinam nastajale pomembne likovne stvaritve. Ta izjemni razvoj ilustracije je utemeljen z vsem prejšnjim ilustracijskim dogajanjem, vendar so mu leta 1945 ustanovljena Akademija za likovno umetnost v Ljubljani, razmah založništva in tiskarstva, nastajajoča zahtevnejša publika ter višja stopnja blaginje z vsemi potrebnimi družbenimi institucijami dali povsem nove razsežnosti. Ilustracija se je dobesedno razbohotila v vsebinskem in oblikovnem pomenu, z vso različnostjo v izraznosti, barvitosti in namembnosti se je iz lep-slovja in karikature razširila v učbenike, slikanice, poljudnoznanstvene izdaje, periodični tisk in v strip. Meje med ilustracijami za odrasle in za otroke se spreminjajo, pogosto celo zavestno zabrisujejo.

Obrazi vseh hišnikov se običajno mrščijo, kadar so pred njimi mladi mulci, ki govorijo o avtomobilih. Srca vseh hišnikov pa skačejo, če slišijo mlade mulce govoriti

Marjan MANČEK

Siavko PREGI: ODPRAVA ZELENEGA ZMAJA, 1976

Danes izjemno veliko število ilustratorjev, katerih delo je pogojeno z domačimi širšimi in bogatejšimi razvojnimi možnostmi, delimo v tri generacije. Tako ločimo povojne mladinske knjižne ilustratorje po generacijski pripadnosti ilustratorjev na starejšo, srednjo in mlajšo generacijo, s tem da si pri vsaki dovolimo notranje delitve po stilnih značilnostih. Vse tri po svoje utemeljujejo, razvijajo in nadaljujejo tako imenovano ljubljansko šolo ilustracije, ki je mogla nastati kot posledica dotedanjega razvoja knjižne ilustracije pri nas ter značilnosti tega časa in prostora. Če je starejša generacija, ki so ji pripadla prva povojna razdejana leta, čas graditve in napetih političnih gibanj, kljub nezavidanja vrednim možnostim za svoje ustvarjanje učvrstila temelje, iz katerih je vzknila, in če je srednja generacija in znotraj nje še posebno skupina pravljčark postavila vsa najbolj značilna izhodišča ter oblikovala razsežnosti pojma ljubljanske šole ilustracije, ga najmlajša generacija ilustratorjev razvija naprej, upoštevajoč vse njegove značilnosti ter obenem na novi stopnji likovnega znanja in ilustracijske vednosti.

Oba, v zadnjih dveh letih z Levstikovo nagrado nagrajena ilustratorja, sodita v to zadnjo generacijo, tako Marjan Manček kot starejši Marjan Amalietti.

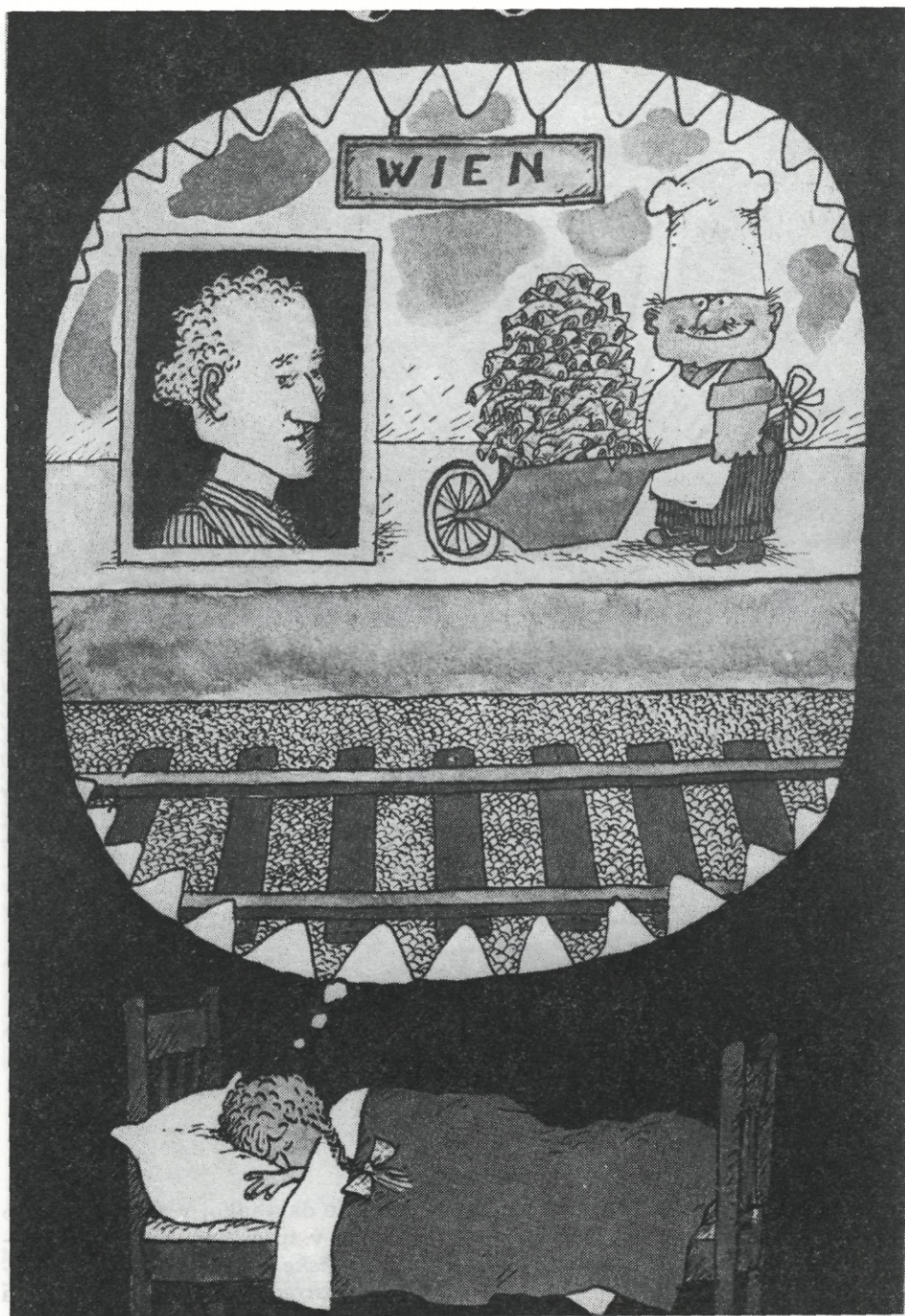
Mlajšo generacijo ilustratorjev knjig za otroke in mladino moramo namreč deliti na številčno skromnejšo skupino starejših ilustratorjev, ki so svoje izkušnje šele zdaj usmerili v to zvrst (in sem sodi Marjan Amalietti), na skupino štirih mlajših ilustratorjev, ki suvereno razvijajo osebno razpoznavne smeri po zakonih sodobnega ustvarjanja slikanic ter knjig za otroke in mladino (po leg Kostje Gatnika, Tomaža Kržišnika in Marije Lucije Stupice sodi sem še Marjan Manček) in na številčno močno skupino mlajših ilustratorjev, ki še iščejo svoj izraz.

Oba sta prejela Levstikovo nagrado za ilustracije, najvišje slovensko priznanje za tovrstno ustvarjanje, Manček za svoje delo v letu 1977, Amalietti za svoje delo v letu 1978.

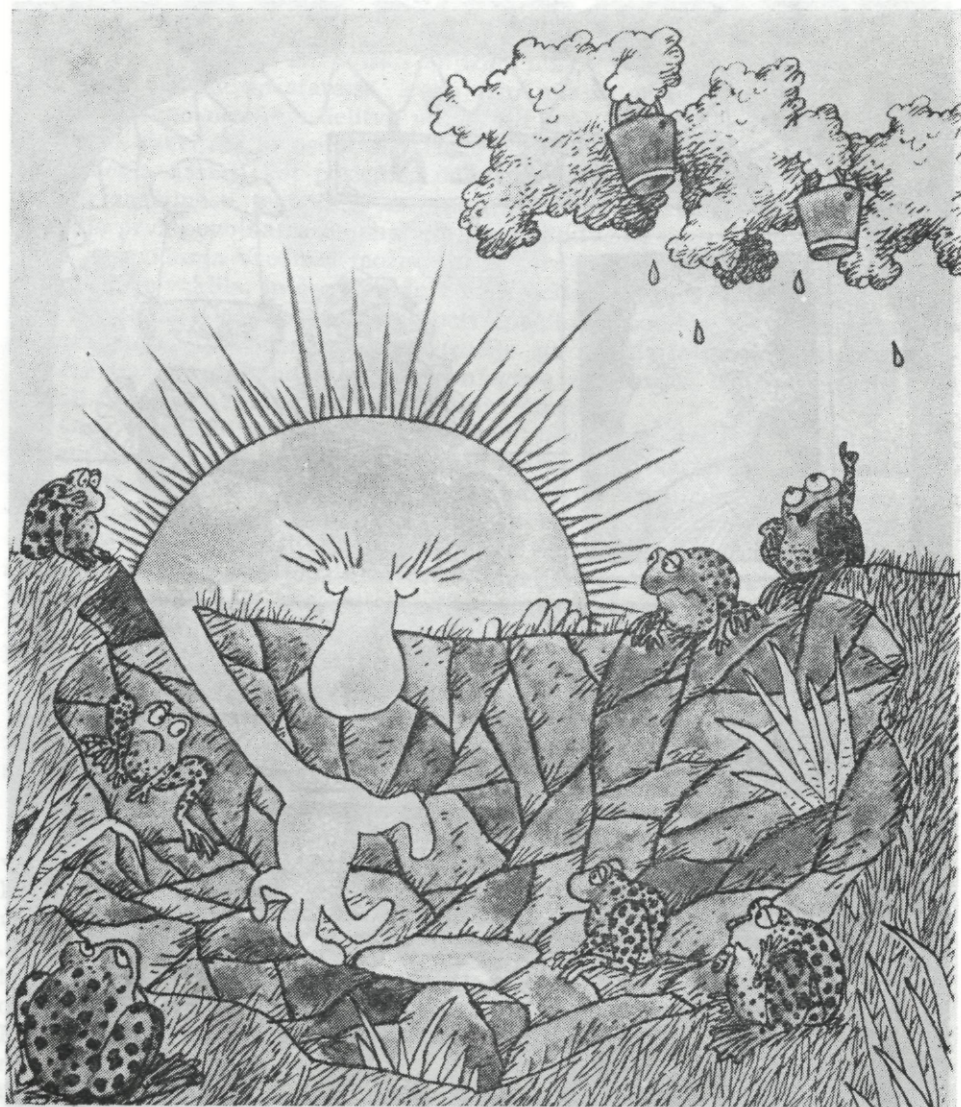
Vsekakor dober razlog, da prav njiju bolje predstavimo.

Značilnosti ilustracij **Marjana Mančka** zahtevajo, da najprej povemo nekaj več o začetkih njegove ilustratorske poti, ki se je ob študiju na filozofski fakulteti pričela prav s karikaturro in stripom. Kot karikaturist se pojavlja in uveljavlja tako doma kot v tujini, in to v časopisih in revijah, kot so: *Pavliha*, *Jež*, *Pardon*, *Reader's Digest*, *Vikkosannomat*, *Szpilki*, *Kultura* in drugih. S tem ustvarjanjem je sodeloval na številnih razstavah karikatur že od leta 1969, od Ljubljane, Beograda, Skopja in kasneje do Marostice, Zuga, Hannovra, Istambula in Pariza. Predstavljen je tudi v mednarodni antologiji risane humorja in satire *Opus International*, ki je izšla v Parizu leta 1972. Kot karikaturist je prejel dve nagradi, najprej posebno nagrado na III. svetovni galeriji karikature, ki je bila leta 1972 v Skopju, in nato naslednje leto prav tako v Skopju na IV. svetovni galeriji karikature drugo nagrado.

Redno se ukvarja z risanjem stripov in je vse od leta 1974 reden sodelavec slovenskega periodičnega mladinskega tiska. Doslej je izšlo trideset slikanic in knjig za otroke z njegovimi ilustracijami, pričel pa je tudi ilustrirati knjige za odrasle. Pri svojih knjigah skrbi sam tudi za knjižno opremo in oblikovanje celotne podobe knjige. Za to svojo zvrst ustvarjalnosti, za ilustracijo in knjižno opremo, je dobil nekaj nagrad: veliko nagrado na 2. slovenskem knjižnem sejmu v Ljubljani, drugo nagrado na mednarodni razstavi ilustracij »Zlato pero« v Beogradu, obe leta 1977, naslednje leto pa Levstikovo nagrado za leto 1977 in prvo nagrado na 23. mednarodnem knjižnem sejmu v Beogradu.

Marjan MANČEK
Eric KÄSTNER: DVOJČICI, 1977

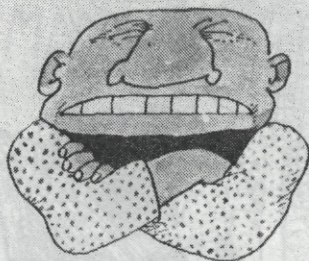
Marjan MANČEK
KDO BO Z NAMI ŠEL V GOZDIČEK, 1977

Prav ukvarjanje s karikaturjo in stripom mu je dalo takoj v začetku močno osebnostno razpoznavnost, ko ju je srečno združil v sproščeno, humorno obarvano risbo že v prvih ilustracijah v knjigi *Slovenske basni in živalske pravljice*. Slikanica *Pisano okno* je kot sestavljenka ilustracij brez besed še nastala na teh osnovah, ki pa ji je v dokončni obliki tekst pripisala Makarovičeva. Tudi Preglova *Odprava zelenega zmaja* je ilustrirana z izborom prej v *Pionirskem listu* objavljenih koloriranih perorisk, ki dajejo še slutiti zakone kon-

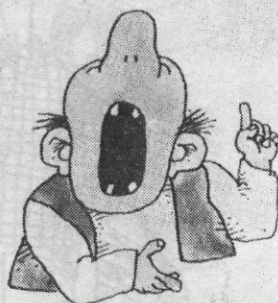
Govorili so še sodniki in meščanje:

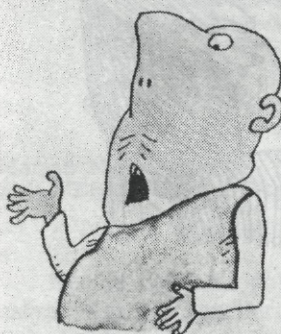
Jurček Griža,

Bošte Krevs,

Peter Štrama,

Marko Črmaž,

Miha Kisovar,

Jožman Kravopasec

in še več drugih slovečih možakov. Eni so potegnili z Gobežlom, eni z Žužnjalom.

Ne morejo se zediniti, zmešnjava je velika, srditi postajajo in eni pesti stiskajo.

Marjan MANČEK

Josip JURČIČ: KOZLOVSKA SODBA V VIŠNJI GORI, 1977

Marjan MANČEK

Slavko PREGL: GENIJI V KRATKIH HLAČAH, 1978

tinuiranega načina pripovedovanja. Ta dva avtorja mikavno povezuje njuno sproščeno humorno prikazovanje sodobnega sveta mulcev in karikiranje lažne posladkanosti. Naivno hudomušno, kar malce poredno in sploh ne lepo spremljavo teksta je z izjemnim posluhom in vživetostjo v iste junake zgodbe ponovil še v črnobelih ilustracijah Preglovega *Priročnika za klatenje*. Karikirano poudarjanje v tekstu opisanih lastnosti junakov je z navidezno naivno poenostavljenostjo začel uporabljati tudi v slikanicah že z *Mojco Pokrajculjo*, kjer človeške grde in slabe lastnosti prevzamejo živali. Resda njegove ilustracije niso šolsko pravilno grajene niti dodelano izrisane, z bogato domiselnostjo in z enako pozornim upodabljanjem globokih misli in hipnih nepomembnosti pa dosega mnogo več, kar brez dvoma dokazujejo tudi ilustracije in oprema Jurčičeve *Kozlouske sodbe v Višnji gori* ter enovita zamisel, oprema in ilustracije Suhodolčanove velike slikanice *7 nagajivih*.

Sprehod je za noge
naporno potovanje,
saj se vsaka stvar
vedno zadene vanje.
Na travniku krtina
nogo mi spotakne,
v gozdu korenina
nogi se ne umakne.
Najbolj se na cesti
sprehod mi zatakne,
ko leva noga desno
naenkrat spodmakne.

Takrat z leve mama:
6 HODI Z GLAVO SINKO

Takrat z desne oče:
TO JE NEMOGOČE

Marjan MANČEK

Saša VEGRI: MAMA PRAVI, DA V OČKOVI GLAVI, 1978

Ker je dobil najpomembnejše slovensko priznanje dovolj kmalu na svoji ustvarjalni poti, preberimo vzpodbudne besede utemeljitve petčlanske žirije, ki ji je predsedoval profesor Marijan Tršar:

»Marjan Manček je v svojih ilustracijah *Kozlovske sodbe v Višnji gori* na izviren in duhovit način presadil to Jurčičevo šegavo pripoved v likovno govorico. Njegova spontana, preprosta, nestilizirana, otroško neobremenjena risba občutljivo sledi vsem pobliskom likovnih predstav, ki domiselno označujejo fizične in duhovne posebnosti junakov povesti, vrlih Višnjjanov ter njihovega grešnega kozla. Z nenavadnimi anatomskimi deformacijami njihovih zunanjih podob je toliko bolj razkril njihov značaj, njihove vrline in napake. Mančkov predstavljeni svet prepaja dobršna mera posmehljive zbadljivosti, ki pa nikoli ne zdrsne zgolj v zunanje obsojajoče karikiranje, ampak vselej ohranja pridah človeško širokega razumevanja in naklonjenosti. V vseh navidez 'negrajenih', kakor brez pomisleka na papir vrženih podobah ljudi, živali in predmetov pa čutimo likovni red in smotno kompozicijo, vselej prikrito, ne izstopajočo, ne vidno na prvi pogled. Odkrivamo Mančkov posluh za čisto likovno izrazno sporočanje, za vzpostavljjanje notranjega ravnovesja in za variacijsko igro s kontrastnimi sestavinami slike. To je iskrena, po svoji nekonformiranosti pri nas redka ilustrativna izpoved, ki je ob vsej zvestobi pisateljevemu tekstu znala ohraniti nenavadno sugestivno risarsko in koloristično avtohtonost Mančkovega likovnega izražanja.«

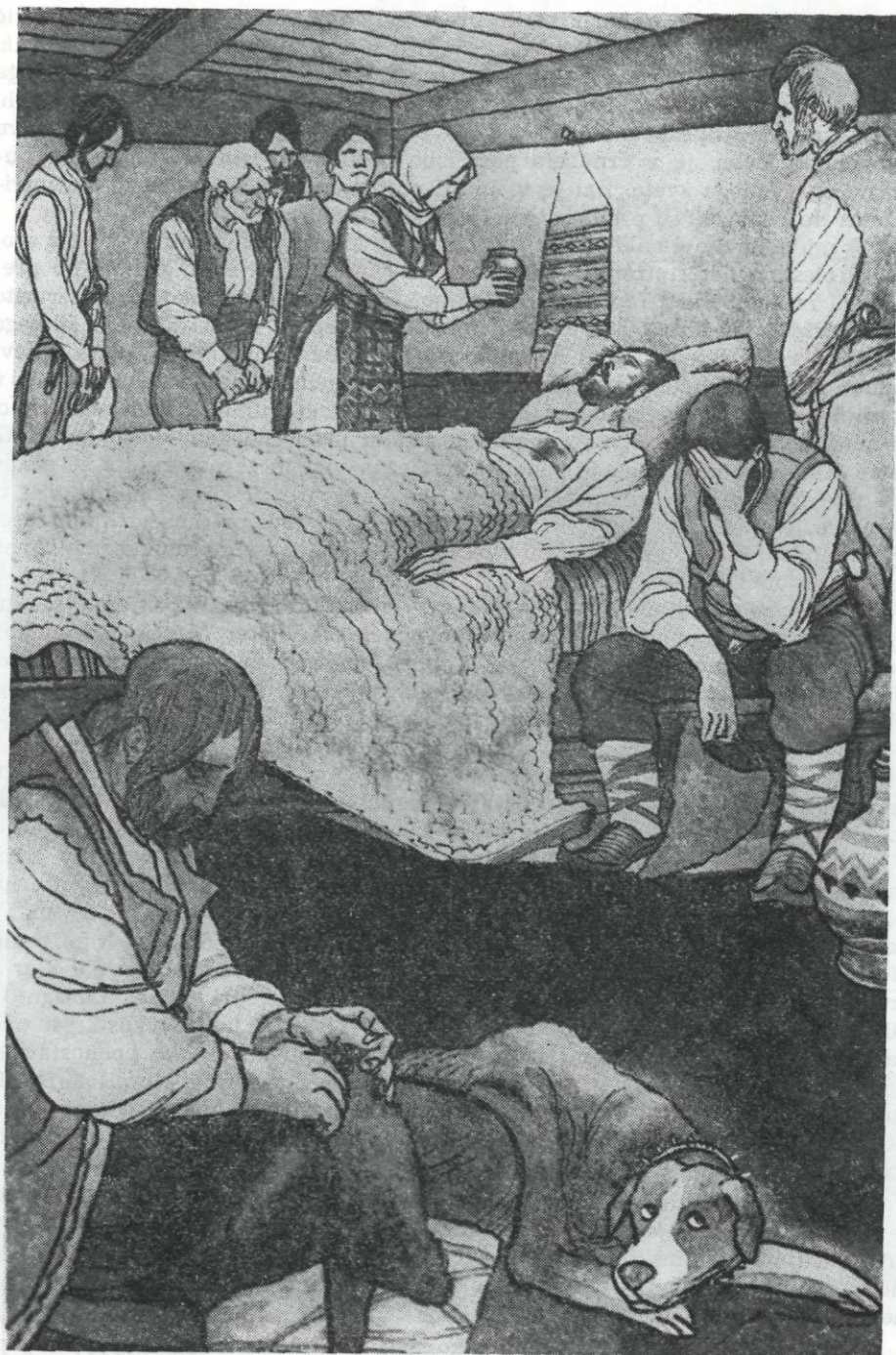
Tudi že omenjena nagrajena slikanica 7 *nagajivih* nosi mnogo teh značilnosti. Poleg likovno domiselne in občutljivo trepetave risbe je njena sugestivna moč v neukalupljenem spajanju teksta in risbe, kjer je ilustrator črke teksta ponekod prisvojil celo kot likovno izrazilo in kjer so črke naslova ritmično razmetane, pač vsakemu izmed sedmih nagajivih dečkov primerno. Domišljija, enakovredna domislicam še tako nabritega otroka, kaže v njegovi iskreni likovni interpretaciji izjemen posluš za značaj, ki se zdijo realni kljub karikirani deformiranosti njihove pojavnosti.

Likovno izkoriščeni naslovi, v katerih se poigrava z njihovo napovednostjo vsebine pesmic ali krajših tekstov, ostajajo poleg še nekaterih drugih z njegovimi ilustracijami opremljenih knjig najizrazitejša igriva domena v Preglovem *Priročniku za klatenje*, *Mama pravi*, da v očkovi glavi Saše Vegrijeve in Grafenauerjevem *Pedenjpedu*. Druga njegova posebnost pa je najizraziteje predstavljena v črno-belih perorisah, s katerimi so povsem nestilizirano in kar se da otroško neobremenjeno predstavljene Vegrijine pesmice *Mama pravi*, da v očkovi glavi: to je poigravanje s tekstom kot likovno prvino. Tako domujejo pesmice ne le v glavi, temveč tudi v hiši, stolpnici, drevesu, ovci in v sanjah, pa v vodi ali kot fatamorgana beli dvorani črke pesmic, ki svoje pravo življenje živijo le v taki povezavi vsebine in ilustracije. Mar taka domiselnost, ki uporabi naslov *Na levi mama na desni oče* namesto fantovih rok, tekst pesmice pa za njegovo telo in nogi, le s tem, da na pravih mestih pridene dlani, stopala in glavo, ne kliče po najvišjih priznanjih? Prav zaradi enovitosti vsebine, opreme in ilustracij, s katero je bila knjiga ponujena sodobnemu, dinamičnosti in akcije pričakujočemu bralcu, je bila preteklo leto tudi upravičeno deležna najvišjega priznanja na mednarodnem sejmu knjig v Beogradu.

Več kot priznanja pomeni ilustratorju verjetno naklonjenost mladih bralcev, ki jim pridejo v roke knjige z njegovimi ilustracijami. Celó poljudno znanstvene slikanice, kakršna je likovna spremljava Suhodolčanovega teksta *Na kmetiji*, mu nikakor ne ogroža priljubljenosti. Nasprotno, kljub vernejšemu prikazovanju vsebine v barvni risbi, ki je nujno vezana na poznavanje obravnavane tematike, je knjižica priljubljen in kvaliteten šolski pripomoček mlajšim osnovnošolcem. Naklonjenost še mlajših otrok pa si je zagotovil s pobarvankami, kot so *Kaj boš, ko boš velik?* ali *Poba*, kjer otroci sami dodajajo barve likom, ki so upodobljeni bolj verno in manj karikirano, kot so njegove osebe sicer.

Poosebljanje človeških lastnosti, predvsem neumnosti in napak, predstavljeno z dobrodušno posmehljivo humorno risbo, predstavljajo ilustracije slovenskih basni v drobni knjižici *Podkovana žaba*, kakor tudi v obsežnejšem izboru slovenskih pesmic za otroke *Kdo bo z nami šel v gozdiček*. Obrisna akvarelna risba, ki se ne podreja ne anatomskim ne perspektivnim zakonom niti kakršnim koli drugim tradicionalnim zamislim (saj recimo sonce lahko z roko dobesedno izpije lužo!), je samosvoje, vendar povsem trdno likovno grajena.

Mnoge doslej opisanih značilnosti nosijo v sebi tudi ilustracije Kästnerjevih *Dvojčic*, le da njegov sicer izrazito figurativni svet prežarja poudarjeno sproščena humornost in šegavost, kakršno ponuja Kästnerjev svet, v katerem je vse mogoče. Svoboda, ki si jo dovoljuje pisatelj, je kot na kožo napisana ilustratorju, čeprav ni ne prvi ne zadnji prevajalec tega njegovega nenavadnega, življenjsko polnega sveta. Prepletanje črno-belih perorisb z barvnimi, obrisno akvarelnimi risbami daje občutek polnosti.

Marjan AMALIETTI
Vidoe PODGOREC: HAJDUŠKI STUDENEC, 1976

Prav s humorjem in karikiranim predstavljanjem oseb je Manček že tretjič predstavil iste Preglove junake zgodb, tokrat v knjigi *Geniji v kratkih hlačah*. Bobova potegnjena postava in zašiljeni nos, stisnjene obrvi narejeno strogega Metoda, ravnatelja šole, ki mu namerava iz ust pravkar šiniti potlačeni smeh, ali pa zmedeno opazovanje s tiskarsko barvo popackanih mulcev, za glavo manjših od Boba, je v črnobelo perorisbo prelita predstava Preglovega humorno obarvanega sveta. Žal je v knjigi objavljenih le deset izmed šestintridesetih ilustracij, ki so prej spremljale tekst v *Pionirskem listu*.

V veliki Bevkovi slikanici *Peter Klepec* je Mančkov figurativni svet s svojimi groteskno deformiranimi postavami že skoraj neprijeten, kar pa po premisleku zahteva ilustrirano besedilo samo. Presenečeni smo, ko se po izrazito grdi, režečih in širokoustnih pobalinih, ki pretepajo in ustrahujejo šibkega pastirčka Petra Klepca, pred našimi očmi kot pred očmi samega Petra pojavi podoba speče deklice, preoblečene vile, ki zleknjena v nežno zeleno travo v prosojni srajčki in z venčkom v laseh izraža tolikšno milino. In kar veseli smo, ko zbežijo po pobočju stran pobalini v strahu pred čudežno močjo pastirčka Petra Klepca, s katero ga je obdarila hvaležna vila in zaradi katere se ga po pisateljevih besedah »ni upal nihče več nadlegovati«. Tudi v oblikovanju te slikanice je opaziti, kako se ne le v svetu, temveč tudi pri nas vrinjajo secesijske zamisli, kot je ujetost strani v okvir, seveda v povsem sodobno zamišljeni, izrisani in oblikovani obdelavi.

Ob koncu predstavitve Mančkovega sveta bi težko našli primernejše ilustracije, kot je spremljava Suhodolčanovega teksta *Peter Nos je vsemu kos*. Mar ni moč Mančkovega izraza poleg presenetljivih deformacij nog, rok in telesa prav v njegovih ogromnih, v nešteti različicah predstavljenih nosovih? In kje bi lahko bolje kot pri fantu s takim nazivom izživel to svojo posebnost?

Mančkov svet ilustracij, ki se tehnično zadovoljujejo poleg perorisbe le s čistimi, osnovnimi barvami, kateremu pa domišljija ne postavlja nobenih ovir, predstavlja pravzaprav šele izrazit začetek poti. Ilustratorjeva mladost in nardarjenost pa sta ob tem porok za njeno kvalitetno in samosvoje nadaljevanje.

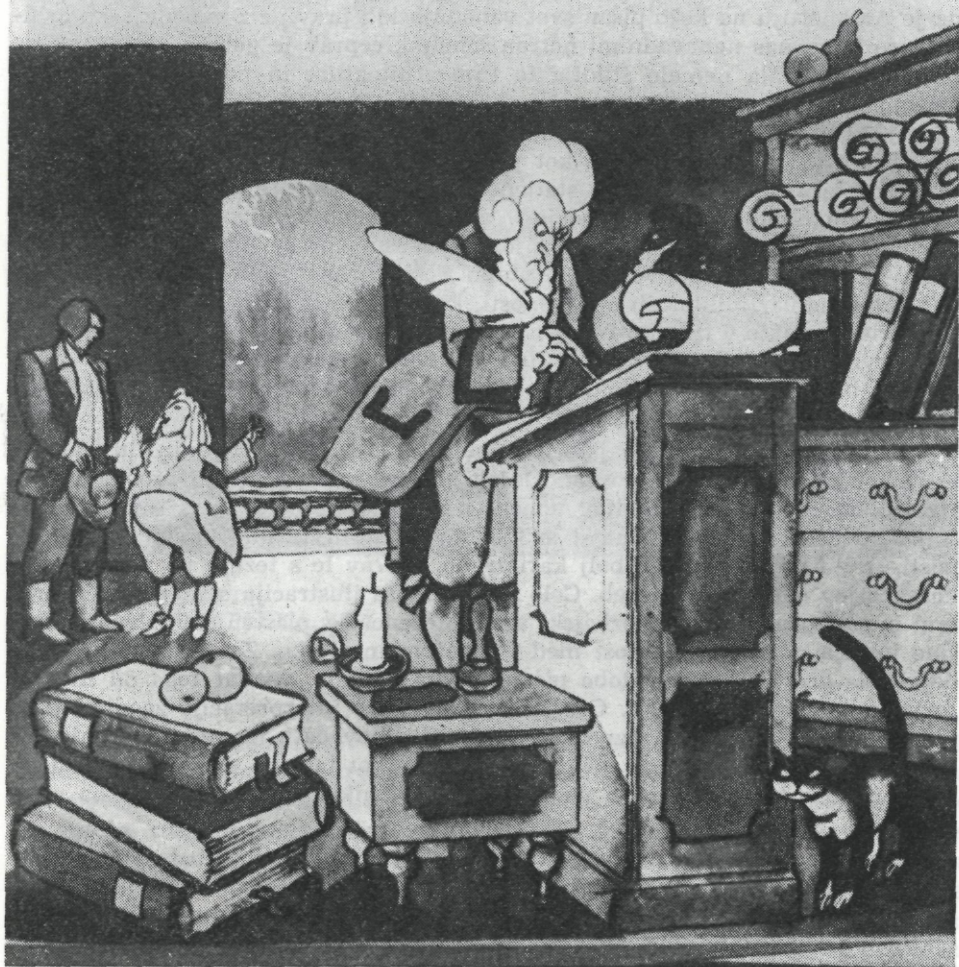
Tudi značilnosti ilustracij **Marjana Amalietija** kažejo velik vpliv kariature, s katero se je Amalietti vrsto let ukvarjal. Ilustracijska dejavnost arhitekta, oblikovalca knjig in karikaturista se je najprej preizkusila v stripih. Po nekaj poskusih, ki niso presegli poprečnosti, se mu je posrečilo v slikanici *Maruška Potepuška* »poenostaviti strip« v likovno pripoved dogajanja, kjer si predšolski otroci lahko (in si) sami izmišljajo besede, pri stripu napisane v oblačkih. Brez dvoma je tu likovno na ravni resnične inovativnosti pri nas, kajti čeprav je pod opaznim izraznim likovnim vplivom enako poenostavljene stripa brez besed v slikanici *Crazy Cowboy* Guillerma Mordilla (Harlin Quinst, Francija, 1972), je prav za *Maruško Potepuško* na mednarodnem knjižnem sejmu v Beogradu leta 1977 prejel prvo nagrado za najlepšo in enovito slikanico za otroke.

Kot ilustrator se je redneje začel pojavljati šele v zadnjih nekaj letih in je njegovo ustvarjanje morda zato toliko bolj produktivno. Nekaj ilustracij je predstavil na skupinskih razstavah ilustracij Mladinske knjige iz Ljubljane, sicer pa so objavljene v leposlovnih knjigah, ki jih je že več kot dvajset, ter nekaterih šolskih učbenikih.

Skozi njegove ilustracije diha tako misel arhitekta kot karikaturista, pa naj izzveni ta trditev še tako prozorno: njegove realistične ilustracije so arhitektonsko stilizirane, z obvladanjem perspektivne risbe išče ritem krajine in jo

šele dejal je: »Gregor, vzemi pero pa zapiši, kakor je Martin rekel!«

Minister Gregor se je kislo držal, branil se pa le ni, kar so mu veleli; zakaj cesarja se vendar vsak boji. Kadar je bilo pismo narejeno in zapečateno, pravi cesar Krpanu: »Martin, ali prodaj meni pogače in

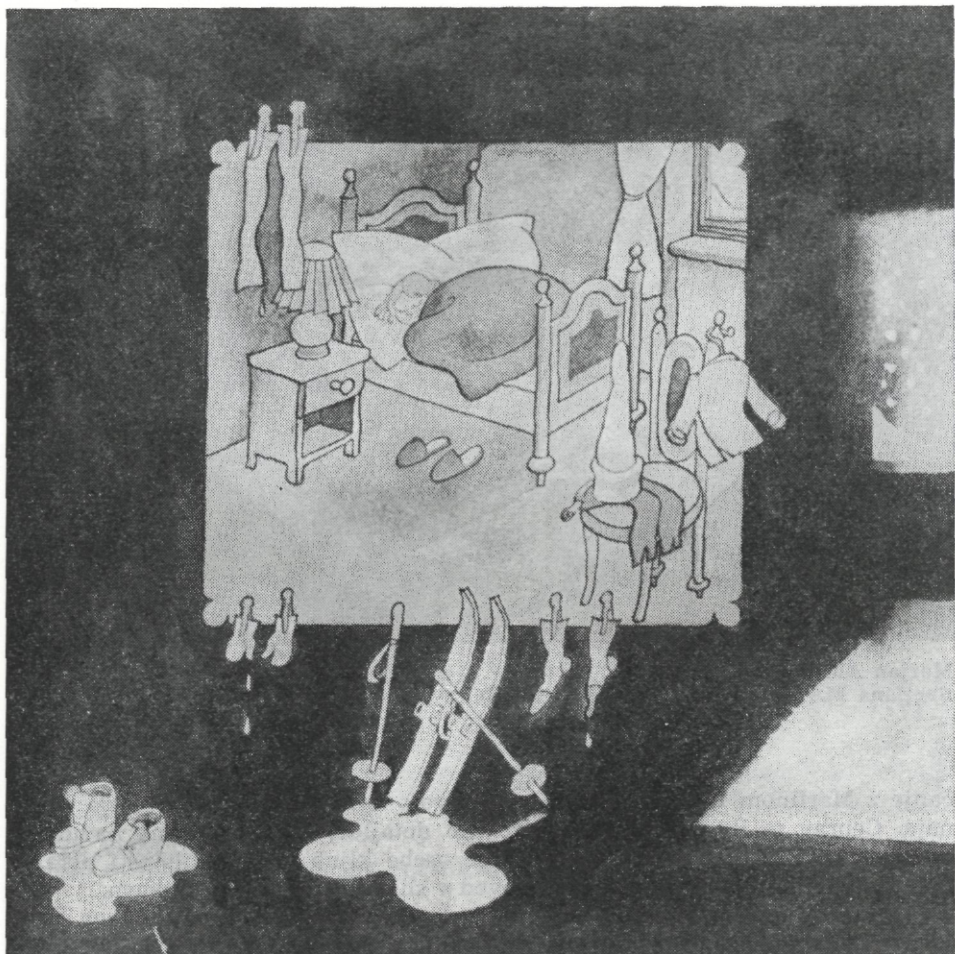
Marjan AMALIETTI
Fran LEVSTIK: MARTIN KRPAN, 1977

z barvno utvaro le pogloblja, njegova gradnja linearne in barvne perspektive je obvladano trdna. V bistvu je risar, ki v obrisno risbo nanaša barvno dopolnitev, zato nikakor ne preseneti, ko se na koncu slikanice *Potepuh in nočna lučka* podpiše »narisal in pobarval Marjan Amalietti«. Barve, večinoma akvarelne, pri njem igrajo podrejeno vlogo. So hladne, realistične, z redkimi živimi ali pravljično zasanjanimi toni, zato včasih ilustracije učinkujejo hladno, mestoma celo grobo, kjer je risba pretirano karikirano naglašena. Sicer pa mu je sposobnost za karikiranje prej škodi v dobro, saj z njo smeši naivnost, neumnost in pohlepnost ali napada prevaro in zlobo ali pa se posmehuje lažni romantiki, kar se kaže v njegovih osebah, katerih značaj je pretirano poudarjen v nevsakdanji risbi, zato gotovo niso ljubke ali hipno prijetne.

Tudi izbira literarne predloge, ki naj bi jo ilustrator prevedel v likovno videnje, često pripomore k bolj (včasih pa tudi manj) uspehim ilustratorskim rešitvam. Po tem, kako je ilustriran Podgorčev *Hajduški studenec*, bi dejali, da je Amaliettiju na kožo pisan svet vzhodnjaških pravljic z vzhodnjaško arhitekturo in za nas nenavadnimi notranjščinami, čeprav je gotovo, da je takšna izvedba zahtevala nemalo študija te tuje arhitekture in pokrajin, folklornih nadrobnosti ter celotnega eksotičnega vzdušja Orienta ob koncu prejšnjega stoletja. Ritmično ponavljanje krajine, ki se mestoma pojavlja kot plastenje zelenih ali pri poljih in hribih kot plastenje rjavih barv, umirjajo stilizirane drevesne krošnje z razpredeno statičnostjo vej. Čeprav se zdijo figure podrejene krajini, izstopajo z vso močjo v sicer smiselno zgrajenih prizoriščih, pa naj bodo to turška dvorišča, notranjosti razkošne turške hiše ali nizka, zgrbljena hišica hajduškega vojvode Koteta. Fesi, turbani, obleka, orožje, vse to daje figuram čar folklornih podrobnosti, ki se z vzorci preprog in celotnih notranjščin stapljajo v izrazito figurativno pripovednost, ne več podrejeno krajini. Ob barvnih in številnih črnobelih ilustracijah pretresljivo izstopa z zemeljskorjavimi barvnimi toni naslikana žalost ob umirajočem hajduškem vojvodi, s čimer presega svoje arhitektonsko virtuosno obvladanje prizorišč.

Zanimivo je, da v petnajstih črnobelih in petnajstih barvnih ilustracijah Suhodolčanove mladinske povesti *Deček na črnem konju* kljub prevladovanju figuralike psihološki moment v nobeni izmed številnih ilustracij ni tako močan. Zgodba o dvanajest, trinajst in štirinajstletnikih, ki nudi obilo takih možnosti, je ilustrirana mnogo bolj karikirano, čeprav le s težnjo po poudarjanju karakterjev nastopajočih oseb. Celo najmočnejša ilustracija svidenja med bratom in sestro prav v kompozicijski uravnoteženosti s platenjem zelene pokrajine umirja notranjo napetost med Primožem in Hojko. Za ljudi bi tu težko dejali, da gre za verno podobo pisateljevega videnja, vendar tega od ilustratorja tudi ni moč zahtevati. Gre za ilustratorjevo interpretacijo zgodbe, ki jo mora na svoj — likovno razpoznavni — način povedati. In s tem, ker njegovi liki niso ljubki, pristrčni ali celo solzavi ter se kot taki ne vrinjajo v misli ali sanje mladih bralcev z željo po identifikaciji, nikakor ne zgublajo na svoji vrednosti.

Menimo, da je sinteza Amaliettijevih dotlej pridobljenih izkušenj in ustvarjenih ilustracij velika slikanica Levstikovega *Martina Krpana*. Na prvi pogled učinkuje dokaj neenotno: rahlemu priokusu arhaičnosti njegovih likov, arhitekturni pokrajini in interieru, ki se spogleduje s patino časa, pridružuje povsem moderno, skoraj stripovsko zasnovano ilustracijo boja z Brdavsom in Krpanovo zmago. Kajpak to ne preseneča, saj je Amalietti eden redkih slovenskih ilustratorjev, ki se ukvarja s stripom. Vendar postane jasno, da je bila le na ta način

Marjan AMALIETTI
MARUŠKA POTEPUŠKA, 1977

možna vnovična upodobitev *Martina Krpana*, povesti, ki je z arhaičnim jezikom nudena sodobnemu otroku. Številne prejšnje upodobitve te znane slovenske povesti so bolj ali manj ustrezale svoji dobi, in čeprav smo dejali, da bodo le stežka kdaj presežene Kraljeve ilustracije Martina Krpana, je kljub nenehnemu ponatiskovanju te Kraljeve upodobitve Levstikove povesti prav, da se je lotevajo avtorji znova in znova. Poleg smisla za karikirano dogajanje, groteskno poudarjanje obraznih mimik in značajskih gest ter popolnega obvladanja notranjščin še tako razkošnih cesarskih soban in prostranih stopnišč, izrazito izstopa prva dvostranska ilustracija. Plastenje belosive barve zasneženih hribov, ki tako po načinu kot po kompoziciji spominja na nekatere ilustracije španskega ilustratorja José Ramón Sáncheza, uokvirja začetek zgodbe, sre-

Marjan AMALIETTI

Svetlana MAKAROVIČ: POTEPUH IN NOČNA LUČKA, 1977

čanje z Martinom Krpanom, ki prenaša svojo kobilico, s kočijo cesarja z Dunaja. Čeprav je ilustracija polna drobnih detajlov, čeprav krajina navidezno prevladuje in obvladuje prostor, glavne osebe kljub svoji majhnosti nikakor niso izgubljene v prostoru. Taka napoved v slikanico pa je kaj laskava.

Težko bi kakšna vsebina bolj ustrezala ilustratorju Amaliettijevega kova, kot je humoristična pripoved Marka Twaina o *Prigodah Toma Sawyerja*. Kaj bi moglo biti zanj hvaležnejša téma, kot je nabritost doraščajočega fantiča, po vsem svetu znanega po nagajivih prigodah, po zgodah in nezgodah ob iskanju skritega zaklada ali po svoji prvi zaljubljenosti in pa vsem, kar sodi k njej, tudi povsem odraslo zaigrani ljubosumnosti? Kje bi prišla prikrita parodija lahko bolj do izraza kot v prikazovanju tedanje ameriške puritanske družbe, sredi katere se Tomu dogajajo tako nenavadne, pa vendar življenjsko verjetne reči? Ob tem, ko je vseh petintrideset poglavij opremil s naslovnimi vinjetami, v katerih je v črnobeli risbi s tušem predstavil vse glavne junake in napovedal glavne dogodivščine, se je v nekaterih izmed petnajstih barvno akvarelnih risbah izživel v pravi satiri. S kakšnim občutkom je narisal prizor v cerkvi, ko hoče mladi Tom uloviti brezskrbno muho: komaj kdo se zares zanima za duhovnikov besede, in celo pobožno tetino uho in oko bolj pozorno sledita Tomu kot duhovnikovim pridigam! Ali pa, kako duhovito je upodobljena obravnava, na kateri Tom priča pred sodiščem in na kateri se je po pisateljevih besedah »mešanec naglo kakor blisk pognal proti oknu, se prebil mimo vseh, ki so mu zastavljali pot, in izginil«, kjer pa je prav iz ilustracije vendarle razvidno, da so mu v tej družbi pot zastavljali le z žuganjem in besedami, nikakor pa s svo-

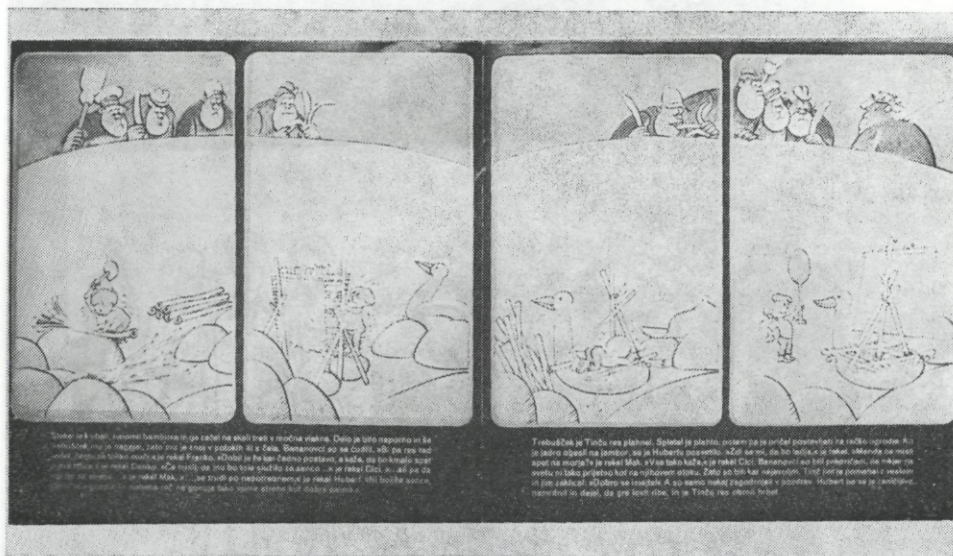
Marjan AMALIETTI

Leopold SUHODOLČAN: DEČEK NA ČRNEM KONJU, 1977

jim posebnim izpostavljanjem. Kljub nekaterim ilustracijam, ki v celoti ne sodijo v tako zasnovani koncept, bi se Amaliettijeva upodobitev te Twainove pripovedi zlahka kosala z drugimi številnimi upodobitvami po svetu.

V istem obdobju je Amalietti ilustriral še Dostojevskega *Netočko Nezvanovo* in Kólarjevega *Ulenspiegla*. Predvsem za te ilustracije mu je petčlanska žirija v letošnjem maju podelila Levstikovo nagrado. Žirija, katere predsednik je bil profesor Marijan Tršar, je ta predlog tako utemeljila:

»Ilustrativna namerjenost Marjana Amaliettija želi iz resničnega in domišljjskega sveta luščiti tiste realistične sestavine, ki dajejo likovni govorici dramatično pripovednost napetega dogajanja. Amalietti je mojster slikanja prostorih, iluzijsko globinskih prizorišč pa tudi arhitektonskih lupin, ki s svojo slogovno ustreznostjo in hkrati likovno zanimivostjo kot nekakšna odrska scena strežejo njegovim junakom. Ti so vselej poudarjeno karakteristični, kdaj pa kdaj kar karikirani, in vedno ujeti v sproščenem gibanju in akciji. Njegovo obvladanje anatomskih, kostumskih in krajinskih značilnosti mu omogoča, da poustvarja v svojih ilustracijah čisto določena doživljajska stanja, vselej prilegajoča se besedilom, ki se jih loteva. Še posebej pridejo te njegove odlike do

Marjan AMALIETTI
Ivo ZORMAN: TINČEVI DIVJI DOŽIVLJAJI, 1978

veljave v risbi, ki je prav v *Netočki* in *Ulenspieglu* dosegla enega svojih viškov: večje je izrabila bogato črtno strukturo sicer tako omejenih možnosti črno-belega risarskega odzivanja brezštevlnim oblikam in barvam njegovega vselej verjetnega pravljičnega sveta.«

Omeniti moramo še ilustracije v knjigah za odrasle bralce. Predvsem ne moremo mimo upodobitve Tolstojeve *Ane Karenine*, kjer v številnih ilustracijah prevladuje horror vacui, nakazan že v *Netočki*. Črnobela perorisba je grajena s strogimi, ravnimi potezami, le kjer je strah pred praznim prostorom manjši, poleg belih ploskev najde mesto na beli sliki tudi mehkejša obla linija. Drugačne, do robate čutnosti karikirane pa so risarske ilustracije, kakršne je narekoval Boccaccio v *Dekameron*. Kot same novele tako zaradi vernega posnetka in celo rahlega pretiravanja tudi ilustracije lahko z vso polnostjo živijo le v rokah odraslih.

Ob koncu nam je ostala še slikanica *Tinčevi divji doživljaji*, ki bi lahko kot *Maruška Potepuška* ostala slikanica brez besed, če je ne bi ponudili otrokom v roke z Zormanovim besedilom. Če zaupamo otroški domišljiji, nam iz istih ilustracij povedo podobno ali čisto drugačno zgodbo. V tem je čar takih pripovednih slikanic, in prav Amalietti, ki se je s to zvrstjo uspešno predstavil tako najmlajši publiki kot tudi kritiki, bi moral večkrat prevzeti takšno nalogo.

In den letzten zwei Jahren (1979 und 1980) wurden mit dem höchsten Anerkennen für Illustrationen für Kinder in Slowenien, mit dem Levstik-Preis, Marjan Manček und Marjan Amaličti ausgezeichnet, was zu einer eingehenderen Vorstellung ihrer Arbeit Anlass gibt. Marjan Manček behauptete sich sowohl in der Heimat als auch im Ausland als Karikaturist, er zeichnet Comics, ist ständiger Mitarbeiter der slowenischen Kinderzeitschriften und es sind bisher dreissig Bilderbücher und Kinderbücher mit seinen Illustrationen erschienen.

Auch die Illustrationen von Marjan Amaličti zeigen den grossen Einfluss der Karikatur. Zuerst schuf er Comics, als Illustrator aber begann er erst in den letzten Jahren regelmässiger tätig zu werden. Seine Illustrationen durchhaucht der Gedanke des Architekten und des Karikaturisten, mit Erfolg hat er seine Erfahrungen aus den Comics in das selbständige Bilderbuch übertragen.

TRIDESET LET LEVSTIKOVIH NAGRAD

Založba Mladinska knjiga s tradicionalno nagrado, poimenovano po avtorju *Najdihojce* in *Martina Krpana*, po utemeljitelju sodobne slovenske mladinske književnosti, podeljuje že trideset let javna priznanja svojim sodelavcem, pisateljem in ilustratorjem, za najvidnejše prispevke pri ustvarjanju knjižnih izdaj, namenjenih našim otrokom in mladini. Kakšna bodo merila za podeljevanje teh nagrad, se je izkazalo že leta 1949, ko so priznanja kot prvi prejeli Prežihov Voranc, France Bevk, Tone Seliskar, Josip Ribičič, France Mihelič, Maksim Gaspari, Marij Pregelj, France Podrekar, Ive Šubic in Katja Špur. V naslednjih nekaj letih so se tem nagrajencem pridružili še Pavel Golia, Miško Kranjec, Jože Pahor, Ela Peroci, Anton Ingolič, Marlenka Stupica, Janez Vidic, Jože Ciuha, Maksim Sedej, Nikolaj Omersa, Milan Bizovičar, dr. Anton Polenec, dr. Miroslav Adlešič, dr. France Križanič in drugi književniki, slikarji in znanstveniki. Torej sami ustvarjalci, ki so na svojem področju dosegli izjemne uspehe, ki so se tudi še pozneje uvrstili med dobitnike Levstikovih in drugih nagrad. Njihovo delo, čeprav mnogih od njih ni več med na-

mi, ima še danes veliko veljavo, hkrati pa ga nadaljujejo mlajši ustvarjalci, ki so se uveljavili v zadnjih desetih ali petnajstih letih: Jože Snoj, Svetlana Makarovič, Dane Zajc, Slavko Pregl, Marija Lucija Stupica, Marjan Manček, Marjan Amalietti, dr. Rajko Pavlovec, dr. Jože Pahor in drugi.

Z Levstikovimi nagradami pa Mladinska knjiga svojim sodelavcem ne daje samo priznanja in časti za opravljeno delo, marveč jih hkrati spodbuja k novim, še pomembnejšim dosežkom. Zato so imeli med vsemi soustvarjalci prav Levstikovi nagrajenci vselej vidno vlogo v oblikovanju in uresničevanju založniškega programa, zlasti seveda tistega dela knjižne produkcije, ki je namenjen otrokom in odraščajočim bralcem. Prav tovrstna dela lahko tako po vsebini kot po ilustracijah merimo s širokimi svetovnimi merili in priznanji, ki so jih bila deležna na mednarodnih knjižnih prireditvah zunaj meja naše ožje domovine.

Vsa ta domača in tuja priznanja samo potrjujejo, da smo na pravi poti, saj dobivajo naši najmlajši in šolarji v slikanicah in knjigah prav tisto, kar je odločilnega pomena za

njihovo osebno in družbeno oblikovanje, za njihov čustveni in umski razvoj. Levstikove nagrade in druga javna priznanja, o katerih sklepajo strokovne žirije, so namreč zagotovilo, da je to, kar predšolski otrok, šolar ali mladostnik bere ali podoživlja v podobah, zares najboljše in da ustreza njegovi starosti in dojemljivosti. Skratka, da ustreza resnično najboljšemu, izbranemu med izbranim, kar mu lahko s knjigo ali slikanico posredujemo v letih, ko je za vse, kar ga obdaja, najbolj sprejemljiv. Da je temu res tako, ne nazadnje priča tudi dejstvo, da so nagrajene knjige praviloma med najbolje prodajanimi in da si jih otroci tudi najpogosteje sposojajo v knjižnicah.

Levstikove nagrade so naposled tudi nekakšna protiutež za »krivico«, ki jo pri nas doživljajo izrazito »mladinski« avtorji. Njihova dela so na drugih ravneh namreč le izjemoma deležna tehtnejšega vrednotenja ter javnih priznanj in nagrad, čeprav so vsi strokovnjaki hkrati vselej pripravljeni priznati, da je za otroka tudi najboljše komaj dovolj dobro. To dobro ali najboljše pa nato pri vrednotenju opusov posameznih ustvarjalcev navadno omenjajo le z nekaj skopimi oznakami, češ, piše ali slika tudi za otroke. Takšnega odnosa do knjig za otroke in mladino, žal, še vedno niso izkoreninili niti številni simpoziji in referati z vsemi svojimi spoznanji in deklaracijami.

Omenili smo že, da so knjige, ki so, bodisi za besedilo bodisi za ilustracije ali celo za oboje, prejele Levstikovo nagrado, praviloma doživele tudi visoke naklade in ponatise v različnih zbirkah in izborih. V sko-

raj enaki meri pa velja, da se med bralnimi in prodajnimi uspešnicami pojavljajo tudi izdaje, ki še niso bile deležne Levstikove ali kakšne druge domače nagrade. Poleg prevedenih knjig (Levstikove nagrade prejemajo samo domači avtorji za izvirna leposlovna dela, za izvirne ilustracije in za izvirna poljudnoznanstvena dela) namreč izhajajo tudi knjige, ki jih otroci »posvojijo« še prej, preden zbudijo pozornost strokovnjakov, ali pa gre za dela starejših pisateljev, ki so danes še enako živa kot pred več kot tridesetimi leti, ko so bile slovesno podeljene prve Levstikove nagrade.

Merilo uspešnosti teh knjig je njihova priljubljenost med bralci, ki jo je pokazalo množično tekmovanje za bralne značke in vrsta strokovno pripravljenih anket med bralci, knjižničarji in pedagogi. Da bi pravilno ovrednotili tudi takšna dela, je začela založba Mladinska knjiga leta 1967 podeljevati priznanje »Zlata knjiga«. Iz knjig, ki so prejele to priznanje, sta se v naslednjih letih izoblikovali nadvse uspešni zbirki Zlata knjiga in Zlata slikanica, letos pa se jima bo pridružila še zbirka Zlata knjiga poezije. Vse to je zagotovilo, da bodo bralci še naprej dobivali knjige, po katerih najpogosteje sprašujejo, in da bodo to obenem dela, ki praviloma ustrezajo tudi strokovnim merilom, saj gre v večini primerov prav za knjige, za katere so njihovi avtorji v minulih letih prejeli Levstikove nagrade. Kakovost in priljubljenost bosta tako poslej šli še bolj v korak — v zadovoljstvo bralcev in založnikov.

Iztok Ilich

Levstikove nagrade so v letu 1979 ob trideseti podelitvi prejeli:

SLAVKO PREGL za mladinsko povest GENIJI V KRATKIH HLAČAH

MARJAN AMALIETTI za ilustracije v knjigah NETOČKA NEZVANOVA (F. M. Dostojevski) in ULENSPIEGEL (Jiří Kolár)

ZORAN JERIN za delo HIMALAJA, RAD TE IMAM

Obrazložitev žirije za izvirno leposlovje

Slavko Pregl, ki si je z objavljanjem humoristične in satirične kratke proze ustvaril dobro pisateljsko ime med odraslimi bralci, je v kratkem času v prav tolikšni, če ne še večji meri, postal tudi med odraščajočo mladino eden najbolj priljubljenih avtorjev.

Tehtnica izbire se je ob letošnjih Levstikovih nagradah obrnila v njegov prid v mnogočem prav zato, ker je tudi njegova mladinska povest *Geniji v kratkih hlačah*, kot že nekatere njegove prejšnje objave, namenjena starostni dobi, za katero je na voljo zelo malo primernih, še manj pa dobrih besedil: tam, kjer je težko uspeti, pa ima uspeh seveda še večjo težo.

Za nagrado izbrana knjiga je po odzivu med mladino vsekakor dosegla svoj namen, postala je namreč priljubljena že ob svoji objavi v periodičnem mladinskem tisku. To se je posrečilo zato, ker je v njej vse polno oseb, dogodkov in izkušenj, ki jih mladi bralec lahko sprejme za svoje; in še zlasti zato, ker so vse te stvari tudi podane v obliki, ki to identifikacijo omogoča. Gola pripovednost, ki je v mnogih mladinskih delih nadvse uspešna, bi v tej knjigi ne mogla zbuditi pravega zanimanja, saj se v njej pravzaprav malo dogaja: z izjemo nove snovi o izdajanju šolskega časopisa gre v povesti v glavnem le za drobne, že običajne ljubezenske dogodbe in šolske pripetljaje od začetka pouka do počitnic. To sámo pa bi bilo premalo za zanimivo knjigo. *Genijem v kratkih hlačah* daje vrednost predvsem ognjevitost, ki veje iz dela; ta se kaže predvsem v posebnem humornem slogu, ki pa bi bil neostvarljiv, če avtor ne bi bil poskrbel tudi za poseben način izražanja. Bistvo tega sloga je napol komentirajoče pripovedovanje, zgrajeno na zadržani, ne glasni, hudomušnosti, izražajoči se v šaljivih domislicah, ki mimogrede švrkajo po drobnih splošnočloveških in družbenih napakah. Tak, malo privzdignjen, nenaturalistični slog bi bil nemogoč brez ustreznega jezika. Zato je tudi jezik spretno dvignjen v svoj svet. Avtor se namerno izogne grobemu štoserskemu izražanju dijaških krogov in namesto njega iz nekaterih elementov dijaške latovščine ustvari domiselno-duhoviti, ne pa šo-

kantno-grob slang, h kakršnemu se zatekajo nekateri pisatelji. Med bistvenimi sestavinami tega jezika so šaljivo afektiranje, parodiranje stalnih rékel, travestiranje fraz, uporaba resnih stvari na neresnih mestih in še marsikaj. S takim jezikom ustvarjeni humorni slog ustvarja še zmerom realistično pripovedovanje, vendar pa je teža pri tem prenesena na humorno vzdušje, ki bralca s svojim domiselnimi zgodbicami in brbotajočimi prišepetavanji mámi od prizorčka do prizorčka, na kakršne je knjiga spretno razdeljena.

Ta zlita kombinacija humornega komentiranja in temu ustreznega jezika si zasluži že povsem specificirano ime, namreč: preglovski humorni slog. To pa obenem predstavlja v naši mladinski književnosti tudi že precej novo ustvarjalno različico in ta je bila v očeh žirije tolikšna ustvarjalna vrednost, da je povesti *Geniji v kratkih hlačah* prisodila Levstikovo nagrado za letošnje leto.

Obrazložitev žirije za ilustracijo

Ilustrativna namerjenost Marjana Amaliettija želi iz resničnega in domišljjskega sveta luščiti tiste realistične sestavine, ki dajejo likovni govorici dramatično pripovednost napetega dogajanja. Amalietti je mojster slikanja stranih, iluzijsko globinskih prizorišč pa tudi arhitektonskih lupin, ki s svojo slogovno ustreznostjo in hkrati likovno zanimivostjo kot nekakšna odrska scena strežejo njegovim junakom. Ti so vselej poudarjeno karakteristični — kdaj kar karikirani — in vedno ujeti v sproščenem gibanju in akciji. Njegovo obvladovanje anatomskih, kostumskih in krajinskih značilnosti mu omogoča, da poustvarja v svojih ilustracijah čisto določena doživljajska stanja, vselej prilagajoča se tekstom, ki se jih loteva. Še posebej pridejo te njegove odlike do veljave v risbi, ki je prav v *Netočki* in *Ulenspieglu* dosegla enega svojih viškov: večje je izrabila bogato črtno strukturo sicer tako omejenih možnosti črno belega risarskega odzivanja brezštevilnim oblikam in barvam njegovega vselej verjetnega pravičnega sveta.

Obrazložitev žirije za izvirno poljudnoznanstveno delo

Izmed predloženih izvirnih poljudnoznanstvenih del je žirija izbrala za priznanje in podelitev Levstikove nagrade za leto 1978 delo Zorana Jerina *Himalaja, rad te imam*.

Avtor je v svojem nad štiristo strani obsegajočem delu s pretanjenim občutkom in slogovno dovršenim jezikom opisal svojih sedem potovanj na Himalajo. Poglobil se je v miselnost tamkajšnjih ljudi in izkazal globoko human odnos do posameznika. V tej knjigi je daleč presegel okvire novinarskega poročanja; bralca pritegne s svojim neposrednim in razumljivim pristopom in hkrati ostaja »Slovenec izpod Karavank«, ki kot tak gleda ljudi pod »streho sveta« in poskuša razumeti njihov način življenja in mišljenja.

Knjiga *Himalaja, rad te imam* bo po mnenju žirije opravila tudi pomembno vlogo in izobraževalno nalogo. Poleg čisto osebnih pripovedovalčevih elementov prinaša namreč veliko poučnih podatkov o geografiji, zgodovini in etnologiji te neuvrščene dežele in bo kot taka dobrodošla vsakemu šolarju.

Žirija obenem upa, da bo ta podelitev spodbuda vsem pisateljem potopisov, da se bodo še bolj vneto posvečali tej literarni zvrsti in z njo še naprej bogatili slovensko književno bero.

Slavko Pregl, pisatelj, novinar, založniški delavec. Rojen 9. IX. 1945 v Ljubljani. Končal Ekonomsko fakulteto. Služboval v novinarstvu in založništvu. Sedaj zaposlen v koprodukcijem oddelku založbe Mladinska knjiga. Prvo knjižno izdajo za mladino objavil l. 1976.

Objavlja prozna dela, basni, humoristične in satirične tekste, poljudnoznanstvena dela.

DELA ZA MLADINO

Održava Zelenega zmaja. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Cicibanova knjižnica.)

Tudi TV nadaljevanka.

Priročnik za klatenje. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1977. (Kurirčkova knjižnica.)

Geniji v kratkih hlačah. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Knjižnica Sinjega galeba. 210.)

Tudi TV nadaljevanka.

Levstikova nagrada 1978.

Papiga v šoli. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Mala slikanica.)

Denar. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. (Pelikan.)

Marjan Amalietti, dipl. arhitekt, karikaturist, ilustrator. Rojen 19. julija 1923 v Ormožu. Končal študij arhitekture v Ljubljani. Izredni profesor na Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo. Dolgo vrsto let redni sodelavec slovenskega humorističnega časopisa Pavliha. Kot karikaturist sodeloval na skupinskih razstavah. Ukvarja se s knjižnim oblikovanjem in ilustriranjem.

KNJIŽNE ILUSTRACIJE ZA MLADINO

Efremov Ivan Antonovič: **Zvezdne ladje**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1956. (Knjižnica Sinjega galeba. 37.)

Bruckner Karl: **Vrabče moštvo**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1958.

Twain Mark: **Prigode Huckleberryja Finna**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974. (Biseri.)

Bevk France: **Mali upornik**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (Zlata knjiga.)

Dickens Charles: **Oliver Twist**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Biseri.)

Podgorec Vidoe: **Hajduški studenec**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Zlata knjiga.)

Amalietti Marjan: **Maruška Potepuška**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Mala slikanica.)

Dostojevski Fedor Mihajlovič: **Netočka Nezvanova**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Odisej.)
Levstikova nagrada 1978.

Kolár Jiří: **Ulenspiegel**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Knjižnica Sinjega galeba. 202.)
Levstikova nagrada 1978.

Levstik Fran: **Martin Krpan**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Velike slikanice.)

Makarovič Svetlana: **Potepuh in nočna lučka**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Velike slikanice.)

Suhodolčan Leopold: **Deček na črnem konju**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Zlata knjiga.)

Twain Mark: **Humoreske**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Odisej.)

Twain Mark: **Prigode Toma Sawyerja**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Zlata knjiga.)

Carroll Lewis: **Alica v ogledalu**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Biseri.)

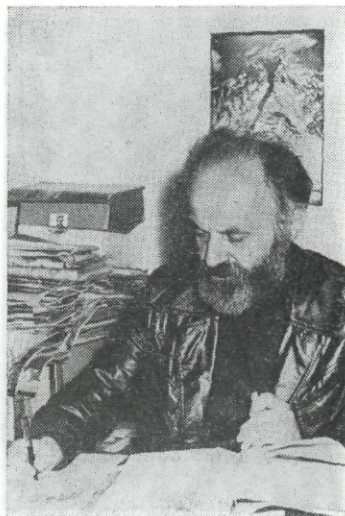
Zorman Ivo: **Tinčevi divji doživljaji**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Mala slikanica.)

Ingolič Anton: **Bila sem izgnanka**. Ljubljana, Borec 1979. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)

Suhodolčan Leopold: **Deček na črnem konju**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. (Zlata knjiga.)

Twain Mark: **Prigode Toma Sawyerja**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. (Zlata knjiga.)

Zorman Ivo: **OF**. Ljubljana, Borec 1979. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)

Zoran Jerin, novinar, publicist, prevajalec. Rojen 13. II. 1925 v Celju. Študiral na strojni fakulteti v Ljubljani. Služboval kot novinar in urednik. Udeleženec jugoslovanskih himalajskih odprav. Sedaj zaposlen v uredništvu časopisnega podjetja Delo.

Objavlja potopisna dela.

KNJIŽNE IZDAJE

Vzhodno od Katmanduja. Ljubljana, Mladinska knjiga 1956. (Globus.)

Več avtorjev: **Makalu.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1974.

Več avtorjev: **Kangbačen.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Potopisi.)

Himalaja, rad te imam! Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Potopisi.)

Levstikova nagrada 1978.

Več avtorjev: **Na vrh sveta.** Jugoslovanske odprave od Trisula do Everesta. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Globus 1979.

Povabilo k pisanju o lastnem delu je povabilo v zadrego. Iz mnogih škripcev se najlaže da uiti z zvižajo in zato bi se kar uvodoma začel izmikati z navajanjem vprašanj, ki sem jih rad poslušal na svojih številnih srečanjih z otroki po šolah, vrtcih, stopniščih in dvoriščih:

»Kje, kdaj in zakaj si se rodil? Ali si bil dosti bolan, ko si bil majhen? Zakaj imaš pa očala? Kdaj boš napisal tisti film, da bova nastopali z Mojco? Ali se bojiš zobozdravnika? A bi ti premagal Brdavska?. Kdo od svojih junakov si pa ti?«

In tako naprej in tako še bolj naprej. Vesel sem, da imajo številni otroci čas in da se ukvarjajo z menoj. Z njihovo pomočjo in seveda s svojo domišljijo in spomini se potem odpravljam v svet, ki mu pokajo šivi včeraj skrojenih navad.

In ko se pri tem odpotepam, napišimo to zvenečo, po »pisateljskih stezah«, ter odprem usta oziroma sedem za pisalni stroj, mi najprej postane tesno v jeziku, ki ga uporabljamo. Včasih se je v njem težko pretegniti, kaj šele, da bi vanj stlačil vse sanje ali vragolije, vse delo in pohajkovanje, kar živi mlajši del mlade generacije, na katere vrata s svojim pisanjem pretežno trkam. In zato se mi zgodi, da sežem v njen besedni zaklad in v njeno stavčno gradbeništvo. Po drugi strani, tako se mi seveda zdi, sem čvrsto oblečen v frak lepe dogovorjene slovnice, in se ob takih posegih trudim, da je vse, kar se iz tega združenja zgodi, lepo zlikano in počesano.

Nekaj resnejših zapletljajev v zvezi z mojim pisanjem se nanaša na poglede na mlado generacijo na sploh in na njen mlajši del posebej.

Pustimo zdaj primere, v katerih tovariši, ki so s petnajstimi leti jurišali

na bunkerje in poveljevali partizanskim enotam, uresničujejo revolucijo, danes nezaupljivo kašljajo takrat, ko bi nekatere naloge morali izpeljati njihovi dvakrat starejši sinovi, rastoči in vzgajani v svobodi.

Za tole pisanje se mi zdi bolj bistveno, kakšni smo do najmlajših oziroma nekoliko mlajših. Ali je pošteno otrokom, ki se tako rekoč rodijo pred televizorjem in lahko v vsakem trenutku stopijo na katerokoli dvorišče ali bojišče tega sveta, dobrohotno in pokroviteljsko nenehno govoriti le o Trnuljčici? Ali je prav, da se zjezimo, če nas otroci, katerim namenjamo vse temeljitejše šolstvo, spravijo v zadrego s svojimi vprašanji še posebej takrat, ko govorimo eno, delamo pa drugo? Ali jim smemo, potem ko opravijo šolo, glasbeno šolo, nemščino, ritmiko, balet, kiparstvo, telovadbo, tabornike, tehnični krožek, radioamatersko sekcijo in še tisoč drugih stvari, očita-joče karati, da ne kažejo dolžnega spoštovanja do našega napornega delovnika in seveda neizogibne družbenopolitične dejavnosti?

No, z drugimi besedami, včasih imam težave, kadar se ne strinjam s tem, da bi otrokom zavijali vato čez oči; da bi ozračje polnili z visokoletečimi mislimi o otrocih, ne bi pa našli najosnovnejših besed za pogovor z njimi.

Meni je veliko do teh pogovorov. Dokler jih imam in dokler so še kolikor toliko pristni, se upam pisati za otroke. Zato mi to pisanje pomeni veliko veselje.

Rad bi, da bi nas otroci še dolgo vzgajali, da ne bi izgubili živcev z nami in da bi mirno preživeli dejstvo, da je vsaka starejša generacija malo težavna in da je vsakemu otroku včasih malo težko biti otrok.

Tone Pavček: Slon v žepu. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana. Mladinska knjiga 1979. (Sončnica)

Izbor pesmi Toneta Pavčka, kakršen se kaže v njegovi najnovejši zbirki, ponuja pogled v pesnikovo ustvarjalnost za otroke dovolj celovito, tako da je mogoče jasno zaznati in opredeliti njene značilnosti. V pretežni večini pesmi gre za svet, v katerem živi bister in radoveden mestni otrok. Pesnik je sicer svojo otroškost preživel na deželi in v poeziji, ki jo piše za odrasle, pogosto uporablja rustikalno simboliko, svoje najmlajše poetične junake pa vendarle odkriva in upodablja v mestnem vrvežu, v živahnem utripu urbanega sveta. Ta svet je upodobljen v vsej svoji raznolikosti, s sproščenim pogledom in prodorno otroško kritično mislijo, ki so ji vsa vprašanja enako pomembna, ker jih dojema z močjo domišljije. Prav ta splet vsakdanje realnosti in neobremenjene domišljije daje poseben čar Pavčkovi poeziji. Njegovo pero posrečeno povezuje otrokovo poznavanje sodobnega življenja z njegovo očarljivo sposobnostjo dodajati realnosti domišljajska krila in jo s tem vsebinsko bogatiti. Tako zaživi vsakdanjost, s katero se otrok srečuje in katere del je (stolpnice, promet, prometne nesreče, telefoni, televizija, šola, dirke, mehanik, miličnik itd.), v novi vsebinski povezavi: brez cene idilike in tematskih omejitev. Celo jezik je temu podrejen v tolikšni meri, da prostodušno uvaja znane tujke, žargonske izraze in izposojenke — torej besednjak sodobnega, razgledanega mestnega otroka. Pavček želi biti za vsako ceno živ in neposreden — včasih tudi na račun ne

docela izbrušene dikcije in čistosti rim.

Pavčkova poezija je pogosto humorna in dobrohotno zafrkljiva, kadar opozarja na otrokove napake in napakice: na cmeravost, na izbirčnost pri jedi, na strah pred vodo in milom, na drobne nemarnosti v njegovem početju. Res pa je, da je Pavček pri tem pravičen, saj pokara tudi odrasle, kadar si to — po mnenju otrok — zaslužijo. Pavčkov humor je prostodušen, vendar blag in le izjemoma ironičen.

Naravnost v tematiko iz sodobnega življenja otrok v mestnem okolju, sproščen razmah domišljije in zvrhana mera zafrkljive šegavosti v izrazu — to so osnovne značilnosti Pavčkove otroške lirike.

Pesnik bo kmalu lahko proslavil 25-letnico ustvarjanja za mlade. V tem času je zanje izdal ducat knjig. Otroci dobro poznajo njegovega oziroma svojega *Jurija Murija*, *Mačka na dopustu*, *Polža pred nebotičnikom*, *Velesenzacijo*, *Mokedaja in Čenčarijo*. Zdaj se jim pridružuje še *Slon v žepu*.

Priljubljenost pri mladih je očitna in se sklada z mnenjem kritike. Strokovne žirije so Pavčku podelile več nagrad. Dvakrat je prejel Levstikovo nagrado (1959, 1962), bil je tudi nagrajenec Mladega pokolenja (1962) in Zmajevih dečjih iger v Novem Sadu (1979). Najboljše Pavčkove pesmi so dragocena popotnica mnogim mladim generacijam. Nedvomno je res, da je Pavček s svojo pesniško ustvarjalnostjo za otroke zgradil trden most od klasične otroške lirike Levstika in Župančiča k novim pesniškim svetovom najmlajših sodobnikov. Njegova zadnja knjiga pa s svojim najboljšim

pesniškim tkivom še posebej potrjuje dejstvo, da je bil Pavček hkrati pobudnik novih iskanj v sodobni slovenski poeziji za otroke.

Slavko Jug

Zlata skledica: pravljice z vsega sveta. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Zlata ptica)

»Ali je res samo stvar domišljije, če v pravljicah svet govori? Ne bi bilo bolj prav reči, da je svet danes nem, ker smo mi gluhi?« Tako se Alenka Goljevšček sprašuje v spremni besedi k pravljicam, ki so pod skupnim naslovom *Zlata skledica* in v izboru Kristine Brenkove izšle v zbirki najlepših svetovnih pravljič in pripovedk (Zlata ptica). Ilustrirala jih je Ančka Gošnik-Godčeva, prevedli pa razni avtorji. Izbor prinaša 76 ljudskih pravljič evropskih, afriških, azijskih narodov, severnoameriških in južnoameriških Indijancev, avstralskih ljudstev in Havajcev. Povzet je iz že poprejšnjih izborov in mu lahko verjamemo, da je obogatil knjižno polico le z lepimi in najlepšimi pravljičami.

Pozornost namenjamo spremni besedi, v kateri avtorica na nov, razumljiv in duhovit način razlaga nastanek pravljič, vračajoč prepričanje, da so pravljičice izmišljene vzgojne zgodbe. V njih zmagovalec ni nagrajen zato, ker je »dober« in »pošten«, ampak zato, ker je odprt do sveta in bitij v njem. Pravljičice je namreč treba razumeti kot odsev prastare kulture, ko so bile stvari, ki so za nas nezdružljivo ločene, še nerazdruženo povezane, ko so bili človek, žival, rastline in svet še eno. Imenuje jih »očarljivi ostanki sveta, ki ga danes ne moremo več sestaviti.« V njih odkriva govorico stvari, ki obdajajo človeka tudi še sedaj.

Človek se lahko ohrani le v skladni povezanosti s svetom in z vključitvijo v njegov vsesplošni ritem. Tehnični razvoj in uničevanje ravnotežja v naravi spodjedata človeka in svet, pravljičice pa govorijo prav o skladnosti oziroma neskladnosti vsega, kar sestavlja življenje na zemlji. So ostanki pradednega tesnega sožitja človeka in narave, njihovo sporočilo velja tudi še za danes in za jutri, le da je do jedra treba prodreti s posebnim čutom za pragovoricu narave in stvari v njej. Tako v načelu pravljičice niso neresnične zgodbe. Nasprotno: zelo resnične so, treba jih je le dojeti. V teku časa so seveda doživele vse polno predelav, preoblikovalci pa so jim pritaknili mnoge poučne nauke.

Spremna beseda povezuje dognanja z znanstvene ravni v preprosto razlago, ki jo lahko razume vsak bralec, tudi šolar, in prav zato je še bolj dragocena. Razumevanje mitških zgodb, bajk in pravljič, ima nedvomno velik pomen za oblikovanje realnih predstav o svetu, spremna beseda Alenke Goljevščkove pa jih s svojo nazornostjo pomaga oblikovati tudi manj razgledanemu bralcu. Kdor je ne bo prebral (znano je, kako malo ljudi, prevsem še otrok, bere spremno besedo), bo prikrajšan za novo spoznanje, v ljudskem izročilu pa bo zagotovo našel vse tisto, kar v takem branju išče, najsi bo zgolj razvedrilo ali pa užitek ob umetnini.

Berta Golob

Tri nove Čebelice

Naslov *Kdo leti najvišje* (Čebelica 225) zajema 10 Ezopovih basni in kratko pojasnilce Kristine Brenkove, ki je basni izbrala in prevedla. Ilustrirala jih je Ančka Gošnik-Godec.

V *Zlati ribici* (Čebelica 226) je natisnjenih osem ljudskih pravlji različnih narodov. Tudi te je prevedla in izbrala Kristina Brenkova in ilustrirala Ančka Gošnik-Godčeva.

227. zvezek Čebelice — *Mamica saj bom pridna* — pa prinaša pet kratkih črtic iz partizanskega življenja. Napisali so jih Josip Ribičič, Ferdo Godina, Vida Brest, Karel Grabeljšek in Kristina Brenk. Ilustriral jih je Ive Seljak-Čopič.

V vrsti odličnih Čebeličinih izdaj so navedene knjižice za najmlajše šolarje prijetno branje.

Berta Golob

Vladimir Osolnik. Josip Murn-Aleksandrov: v besedi in sliki. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Obrazi)

Zbirka *Obrazi* predstavlja šolarjem pomembne osebnosti iz slovenske in južnoslovenske kulturne zgodovine, literarne ustvarjalce, družbene delavce in znanstvenike.

Vladimir Osolnik je v kratki monografiji predstavil člana »slovenske moderne«, Josipa Murna Aleksandrova. V poglavju ŽIVLJENJE JOSIPA MURNA ALEKSANDROVA je orisal pesnikovo kratko življenjsko pot, v poglavju NA PRELOMU STOLETJA socialne, družbene in umetnostne razmere. PESNIŠKA POT prinaša besedo o Murnovi poeziji, vključujoč kratko razlago najbolj značilnih

pesmi, poglavje PESNIK MURN IN DANAŠNJI ČAS pa zarisuje nekatere vzporednice in aktualizira pomen Murnove ustvarjalne osebnosti z gledišča sodobnih dognanj slovstvene zgodovine.

Zbirka je namenjena bralcem od 13. do 17. leta starosti. To pa monografijam določa meje ob hkratni zahtevi, da je delo zaokrožena celota, čigar kvaliteta ne sme utrpeti škode. Avtor je prisiljen z malo besedami povedati čimveč in misliti ne le na KAJ, ampak tudi na KAKO, ko mora v razmeroma kratkem zapisu bralca obveščati, ga pridobivati (animirati) in mu razlagati. Osolnik je izkoristil čustveno občutljivost mladega bralca in primerno nakazal Murnovo življenjsko osamljenost, izviračo iz nezakonskega rojstva (za tedanje čase sramotnega nezakonstva), materine odtujitve in neozdravljive bolezni. Za razliko od bežne šolske predstavitev avtorjev Osolnik Murna trdno postavlja v čas ob številne njegove sodobnike — domače, južnoslovenske in evropske — in mu med njimi poišče ustrezno (visoko!) mesto. Opira se na dognanja, ki so jih o Murnu napisali drugi raziskovalci, bralcem pa s kratkimi in nazornimi razlagami pesmi pomaga dojeti njihovo sporočilo. Monografijo dopolnjuje dokumentarno gradivo tako ilustrativno, da je že samo iz njega dobro razvidna Murnova življenjska in pesniška pot.

Berta Golob

KAJ SE JE ZGODILO Z MOŽEM V ČRNEM OGRINJALU

Natečaj v Mednarodnem letu otroka

Evropska unija za radiodifuzijo (UER), v katero je včlanjenih 17 evropskih držav in med njimi Jugoslavija, je razpisala za Mednarodno leto otroka 1979 poseben natečaj, ki smo se ga udeležili tudi Slovenci oziroma Radio Ljubljana, od drugih jugoslovanskih radijskih postaj pa še Zagreb in Skopje. Šlo je za širokopotezno in zanimivo zastavljeno akcijo, ki je pritegnila k sodelovanju na tisoče otrok (do 12 let) vseh včlanjenih zahodnoevropskih držav Unije, pa tudi ZDA, kjer je po znanih podatkih sodelovalo s svojimi prispevki kar deset tisoč otrok. Šibki odziv Jugoslavije je pripisovati težavnosti izpeljave, ker je bilo treba vključiti otroke v času, ko imajo pri nas (v razliko z zahodnimi državami) že šolske počitnice.

Akcija je potekala takole: Mednarodni odbor Unije s sedežem v Ženevi je že spomladi leta 1979 po pretrahu več predlogov sklenil, da angažira eno največjih živečih mladinskih pisateljic, Nobelovo nagrajenko Astrid Lindgrenovo. Napiše naj začetek zgodbe z zapletom, ki se pretrga na najbolj napetem in zanimivem mestu, tako da jo bodo lahko otroci v svojih sestavkih kar se da različno nadaljevali in sklenili. Namen natečaja je namreč bil, izpostaviti izvirno otroško domišljijo kot najdragocenejšo ustvarjalno kvaliteto, ki jo moramo v mladih pokolenjih kar najskrbneje negovati — prav to pa je naloga, za katero je še posebno usposobljena radiofonija s svojimi specifičnimi izraznimi sredstvi.

V začetku julija 1979 smo torej dobili v redakcijo sestavek A. Lindgrenove z naslovom *Skrivnost viteza Mira* ali *Mož v črnem ogrinjalu* — res

pravcati apel na otrokovo domišljijo, ki ga je pisateljica ob koncu svoje pretrgane pripovedi še posebej formulirala takole:

»In kaj je zdaj to? Pravzaprav nič drugega kot kup črk, vendar na to še pomisliš ne, kadar to poslušas ali bereš. Vidiš samo skrivnostnega moža v črnem ogrinjalu, in vidiš, kako vitez Miro pleza iz grajskega okna in kako jezdi v mesečni noči za svoje življenje. Ni čudno, da ti le nekaj majhnih črk lahko pričara vse to? Veš, kaj vzbujajo v tebi? Tvojo domišljijo. Tvojo zmožnost, videti celo vrsto reči, ki jih dejansko sploh ne moreš videti. Dobro moraš paziti na to svojo zmožnost, kajti kdo ve, kaj vse bo nekoč še nastalo iz nje. Na svetu se ne zgodi nič velikega ali pomembnega, kar se ni že poprej zgodilo v človekovi domišljiji, ste že kdaj pomislili na to? Nekdo mora videti to že vnaprej s svojim notranjim očesom, prav tako kot si ti videl jezdit viteza Mira na njegovem konju. Domišljijo je imel človek, ki je prvi uporabil ogenj. Domišljijo je imel tisti, ki je iznašel kolo in parni stroj in cepivo zoper koze in cepitev atoma. Kdo ve česa se bo lepega dne spomnila tvoja domišljija, nemara tega, kako odpraviti v našem svetu lakoto in vojne. In čeprav tvoja domišljija ne bo segla tako daleč, pa ti bo vendar pomagala razumeti marsikaj, česar drugače ne bi razumel vse svoje žive dni. Domišljija je kot žaromet, na lepem razsvetli temo in človek spre-gleda.

Važno je, da se naučimo ustvarjati domišljijske podobe, pa četudi vidimo samo može v črnem ogrinjalu ali pa jezdece, ki dirjajo na belem konju po gozdni stezi. Vitez Miro — saj, le

kje je ostal? In mož v črnem ogrinja-lu, kaj je bilo z njim? In kaj je bilo v svežnju, ki ga je bil vitez Miro vtaknil pod jopič, in zakaj je bila tam zunaj zasidrana gusarska ladja? In kam je stekla kobilica, bela Bianca? Res je, vse to bi najbrž radi zvedeli! Le da vam jaz tega ne bom povedala! Ha, ha, to bo moral pogruntati že vsak zase! Kar svojo domišljijo v ro-ke!»

Zavezujoče misli in zavezujoča akcija. S pomočjo ljubljanske in mariborske Pionirske knjižnice, ki jima gre za to posebna zahvala in priznanje, se nam je posrečilo v počitniškem času vendarle pritegniti k sodelovanju kar lepo število otrok, tako da je naša domača žirija, ki je po pravilniku natečaja UER morala izreči svoj sklep v teku septembra, lahko izbirala kar med enaintridesetimi prispevki. Ta žirija, ki so jo sestavljali dr. Kristina Brenk, Lojze Kovačič in Breda Mahkota, je ugotovila, da je od poslanih tekstov dobra polovica zanimiva, ter je po pravilih natečaja odbrala slovenski prispevek jugoslovanskega deleža za Ženevo. To je bil sestavek Katarine Hiengove.

Medtem ko smo čakali na razglasitev nagrad ob zaključni seji mednarodne žirije — bila je 17. decembra 1979 —, smo za oddolžitev drugim sodelujočim otrokom sklenili, da pripravimo na našem radiu posebno novoletno oddajo o tej akciji z vključitvijo vseh kvalitetnih slovenskih prispevkov, na koncu pa, seveda, tudi vseh tujih nagrajenih besedil, ki jih bomo prejeli iz Ženeve. Minute za to oddajo, ki smo ji dali naslov *Kaj se je zgodilo z možem v črnem ogrinja-lu*, so bile seveda kruto omejene, saj smo imeli na voljo največ uro časa. Začeti je bilo treba s pojasnilom o celotni akciji, prebrati uvodne strani A. Lindgrenove, predvsem pa skraj-nje ekonomično izbrati iz vseh dobrih le najboljše vrstice naših otrok. Od-

ločila sem se torej za izbor 15 besedil (od prispelih 31), še natančneje: za sedem besedil iz Ljubljane (avtorji: Tatjana Cokan, Barbara Gregorič, Katarina Hieng, Matjaž Korošec, Aleška Mižigoj in Karin Sernec, Petra Slana, Monika Svetina) in za osem iz Maribora (avtorji: Eva Baš, Marjetka Murko, Verica Peharda, Tea Rogelj, Metka Terček, Petra Tomc, Miran Zadravec, Peter Žaucer).

Analiza tekstov, ki ji je bilo merilo pač domišljajska izvirnost otrok — saj je bil to namen natečaja sploh — je pokazala, da se je ustvarjalnost sodelujočih najmočneje razgibala ob treh elementih: 1. ob samem fabuliranju, kjer so si otroci pomagali z vpletanjem novih lokacij, oseb, živali in rastlin iz klasičnopravljicne ali znanstvenofantastične motivike (podzemske jame in rovi, samotni otoki, dobri divjaki, palčki, čarovnice, zmaji, pošasti, morski psi, leteče želve, pa laserski žarki, leteči stroji itd.); 2. ob motivu skrivnostnega svežnja, nekakem ključnem rekvizitu, ki so mu otroci zvečine pripisovali pravljичno čudotvorno moč in poseben pomen (sveženj naredi junaka nevidnega, mu podeljuje nadčloveško moč, v njem je seme miru, je zemljevid samotnega otoka, je začetnica odrešilnega imena itd.) in 3. ob praviloma optimističnem koncu zgodbe: pozitivni junak mora zmagati in prejeti nagrado za svojo plemenitost, čeprav vsej realni logiki navkljub. Tu so si otroci vsi edini, pa ne le pri nas, temveč po vsem svetu. Zato sem v vez-nem besedilu, ki sem se ga, pač po svojih močeh, potrudila napisati v tonu A. Lindgrenove, kakor da govori isti glas otrokom (obe besedili je brala zaradi nujnega poenotenja in amalgamiranja oddaje Majda Poto-karjeva), ogovorila sodelujoče takole: »Vse, kar izvemo od vas tu, na koncu, je najbolj imenitno. Zakaj? Zato, ker

ga ni otroka med vami, ki bi želel, da bi zlo hudobnežev vladalo na vekomaj! Zato so v vaših rokah mladi, zdravi in dobri časi. In te roke si podajate z otroki vsega sveta...»

Tako je bilo jedro oddaje grupirano okrog treh omenjenih motivov, kjer je vsak otrok sam prebral svoj prispevek kot mozaični kamenček celotne podobe in vpogleda v bujno in pisano domišljijo »delavnico« mladih ustvarjalcev pri nas. In ker je, na naše veliko veselje, v zadnjem hipu prišla iz Ženeve vest, da je med petimi nagrajenci (od 51 poslanih predlogov iz 17 držav) tudi naša Katarina Hieng, smo to podobo lahko na koncu povsem izkristalizirano predstavili ob konfrontaciji njenega celotnega sestavka s celotnimi prispevki tujih nagrajencev, ki jim je bilo od vsega začetka rezervirano to mesto. In čeprav so ti otroci iz daljnega sveta spregovorili iz drugačnega fantazijskega

humusa in drugačnih »delavnic« — se je spet, kakor že pri naših, potrdila predvsem temeljna podoba, da so tudi oni vsi optimisti glede jutrišnjega dne, pa najsi predstavljajo ZDA, Zahodno Nemčijo, Finsko ali Anglijo. — Tu si vsi resnično podajajo roke.

V kolikor jih nismo omenili že prej, še nekaj imen sodelavcev naše oddaje: moderator dela ljubljanske radijske postaje in prevajalec besedila A. Lindgrenove je bil Borut Trekman, prevajalka nagrajenih besedil je bila Katarina Bogataj, snemalca sta bila Miro Marinšek in Zmago Frece, režirala jo je Irena Glonar, glasbeni opremljevalec je bil Peter Čare, tuja nagrajena besedila pa so brali otroški sodelavci naše radijske postaje: Milena Janežič, Alenka Gregorc, Klemen Petrovčič in Barbara Langerholc. Celotno oddajo in vezni tekst je pripravila podpisana.

Djurdja Fleré

30. MEDNARODNA RAZSTAVA KNJIG ZA OTROKE IN MLADINO V MÜNCHNU

Mednarodna mladinska knjižnica v Münchnu (Internationale Jugendbibliothek) je v času od 22. novembra do 17. decembra 1979 priredila v knežji dvorani Bavarske državne knjižnice 30. mednarodno razstavo knjig za otroke in mladino.

Mednarodna mladinska knjižnica v Münchnu je bila ustanovljena leta 1948 na pobudo Jelle Lepman in je kot »associated project« Unesco v svetu edina osrednja specializirana knjižnica za področje otroške in mladinske literature. Njen knjižni fond obsega okrog 300.000 zvezkov v več kot 80 jezikih. S pomočjo strokovnega gradiva, zbranega v študijskem oddelku knjižnice, priročnikov, katalogov, biografij, bibliografij, strokovnih revij in drugega gradiva je omogočen študij in raziskovanje mladinske književnosti celega sveta. V Mednarodni mladinski knjižnici so poleg izposoje knjig razvite številne dejavnosti, kot na primer pogovori o knjigah z mladimi bralci, srečanja z avtorji, gostovanja umetnikov, pogovori o mladinski literaturi s starši in pedagogi, seminarji in tečaji in knjižne razstave. Knjižne razstave so posvečene posameznim avtorjem, predstavijo mladinsko književnost posameznih dežel ali dajo mednaroden pregled knjig z določeno temo. Poleg teh razstav prireja tudi mednarodne

potujoče razstave, na katerih predstavi na primer nagrajene knjige, knjige, ki jih priporoča za prevode, in podobno. Osrednja prireditelj Mednarodne mladinske knjižnice v Münchnu je vsakoletna mednarodna razstava knjig za otroke in mladino. Na tej razstavi je predstavljena produkcija mladinske literature številnih dežel zadnjega leta.

Na lanskoletni razstavi, ki ji je poleg lastnega jubileja, 30 let, dalo posebno obeležje tudi mednarodno leto otroka, je bilo predstavljenih 5600 knjig iz 36 dežel. Prvič sta na razstavi sodelovali Kitajska in Gana.

V tematiko mladinske literature, kjer prevladujejo pravljice, zgodbe iz otroškega fantazijskega sveta, pustolovske in humoristične pripovedi, je močno posegla problematika našega časa. Ubežništvo, zdomstvo, rasi zem, vojna, smrt, bolezen, starost, uničevanje narave, skrb za človekovo prihodnost so teme, ki so močno zastopane v knjigah za otroke in še zlasti v knjigah za mladostnike. Tudi število poučnih knjig za otroke vseh starosti se je precej povečalo in njih strokovna raven je zelo visoka.

Številne založbe so izdale knjige, posvečene mednarodnemu letu otroka. Najprivlačnejše med njimi so tiste, ki so jih napisali ali ilustrirali otroci sami.

Na posebnem mestu je bila postavljena razstava z naslovom *Tendence in eksperimenti*, ki je pokazala, da si sodobni avtorji literature za otroke in mladino prizadevajo prikazati v svojih delih življenje, ki ga živimo, odnose v družbi, politična vprašanja, osvobodilna gibanja, položaj manjšin, skrb za prihodnost človeštva, položaj otrok, katerih pravice še marsikje niso uresničene. Seveda pa večina knjig, namenjenih otrokom in mladini, povede misli iz trdega vsakdana v svet, ki vzburi domišljijo ali

prikaže naš svet in naše življenje tudi z lepe strani.

Na lanskeoletni mednarodni razstavi knjig za otroke in mladino so iz Jugoslavije sodelovale založbe Mladinska knjiga, Univerzum in Borec iz Ljubljane, založba Mladost iz Zagreba, založba Glas iz Banjaluke in založba Dečje novine iz Gornjega Milanovca. Knjige iz Jugoslavije so zbudile veliko pozornost, še zlasti pri otrocih, ki začasno bivajo v ZRN.

Tanja Pogačar

Pričujoči priporočilni seznam je izbor iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letih 1977 in 1978. Obsega kvalitetne leposlovne knjige (izvirna dela in prevode), ki so primerne za mladino do 14. leta. Seznam upošteva:

- prve objave,
- prvič objavljena posamezna besedila oziroma nove izbore besedil iz že objavljenih knjižnih izdaj,
- ponatise in ponovne izdaje,
- dela iz leposlovja za odrasle, ki jih priporočamo tudi za mladino okrog 14. leta.

Seznam navaja pri vsaki enoti starostni razpon, za katerega je delo najbolj primerno. Ta razpon je pri nižji starosti večkrat dokaj širok, saj se ne omejuje samo na obdobje, ko je otrok sposoben tehnično-bralno samostojno obvladati določen tekst, marveč upošteva tudi obdobje, ko otrok še ni bralec, doživljajsko pa je že povsem dorasel besedilom, ki mu jih berejo ali pripovedujejo odrasli.

Znak * opozarja na knjižne izdaje, ki jih seznam še posebej priporoča za uporabo pri uri pravljič.

Seznam knjig je nastal v študijskem oddelku ljubljanske Pionirske knjižnice. Sestavili: Andra Žnidar in Marjana Kobe.

Acquah Ike in Tess: Zajec in tri opice.
Prev. Breda Konte. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 6. do 10. leta.

Albreht Vera: Dobro jutro. Naslikala Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 5. leta.

Albreht Vera: Pri igri. Naslikala Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knji-

ga 1978. (18) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 5. leta.

Amalietti Marjan: Maruška Potepuška. Narisal Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (32) str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.

Andersen Hans Christian: Vžigalnik. Prev. Rudolf Kresal. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (24) str. 4°. (Velike slikanice.)

Prevod dela: Fyrtøjet.

Do 8. leta.

- Andersen Nexö Martin:** Sirota Stina Roman. Prev. Fran Albreht. 3. popr. izd. Murska Sobota, Pomurska založba 1977. 8°. 2 knj.
1. 415 str.
2. 413 str.
Prevod dela: Ditte Menneskebarn.
Od 13. leta.
- Angulo Jaime de:** Indijanske zgodbe Prev. Tomaž Šalamun. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 222 str. 8° (Zlata ptica.) Ilustr.
Od 9. leta.
- Aveline Claude:** Zgodbi o mački in slo- nu. Ilustr. Srečo Papič. Prev. Mira Mihelič. Ljubljana, Mladinska knji- ga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 209.)
Do 8. leta.
- Bach Richard:** Podarjena krila. Prev. Branko Perko. Ilustr. K. O. Eckland. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 266 str. 8°. (Ti vražji fantje v letečih škatlah.)
Prevod dela: A gift of wings.
Od 13. leta.
- Balog Zvonimir:** Ko sem še majhen bil. Ilustr. Kostja Gatnik. Prev. Ivan Mi- natti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 199.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Batič Milena:** Pionirji nastopajo. Reci- tacije za šolske prireditve. Maribor, samozaložba 1978. 108 str. 8°.
Poezija.
Od 10. leta.
- Beecher-Stowe Harriet:** Koča strica To- ma ali Življenje črncev v suženjskih državah Amerike. Prev. Olga Grahor. Prir. Kristina Brenkova. Ilustr. Niko- laj Omersa. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 139 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Uncle Tom's cabin or Negro life in the slave States of America.
Od 10. do 12. leta.
- Beecher-Stowe Harriet:** Koča strica To- ma ali Življenje črncev v suženjskih državah Amerike. Prev. Olga Grahor. Prir. Kristina Brenkova. Ilustr. Niko- laj Omersa. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 189 str. 8° (Zlata knjiga.)
- Bevk France:** Grivarjevi otroci. — Pa- stirci. Ilustr. Ive Šubic. Spremni be- sedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 194 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Bevk France:** Grivarjevi otroci. — Pa- stirci. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 127 str. 8° (Moja knjižni- ca. Razred VI. 1.)
- Bevk France:** Kaplan Martin Čedermac. Risbe in vinjete Staneta Kumarja. Spremno besedo in op. napisal Uroš Kraigher. 4. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 159 str. 8°. (Kondor. 1.)
Od 13. leta.
- Bevk France:** Kaplan Martin Čedermac. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 266 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bral- cev.)
- Bevk France:** Kurir Markec. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Male slikanice.)
Od 7. do 9. leta.
- Bevk France:** Lukec in njegov škorec. Ilustr. Maksim Gaspari. 4. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 101 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred III. 1.)
Od 10. do 12. leta.
- Bevk France:** Lukec in njegov škorec. — Pestrna. Ilustr. Ančka Gošnik-Go- dec. Spremni besedi napisala Alenka Glazer in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 157 str. 8°. (Zlata knjiga.)
- Bevk France:** Mali upornik. Ilustr. Marjan Amalietti. Spremni besedi na- pisala Bogomil Gerlanc in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 140 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Bevk France:** Pestrna. Ilustr. France Mihelič. 4. ponat. Ljubljana, Mladin- ska knjiga 1977. 86 str. 8°. (Moja knjiž- nica. Razred IV. 1.)
Od 10. do 12. leta.
- Bevk France:** Peter Klepec. Ilustr. Mar- jan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (22) str. 4°. (Velike slika- nice.)
Do 8. leta.

Bevk France: Tatič. Ilustr. Nikolaj Omersa. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 69 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VI. 2.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Tovariša. — Jagoda. Ilustr. Gvido Birolla in Ive Šubic. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 117 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred V. 3.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Vihar. Nova izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 196 str. 8°.

Od 13. leta.

Bevk France: Znamenja na nebu. Zgodovinska trilogija. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 578 str. 8°. (Levstikov hram.)

Vsebinska: Krvavi jezdec. — Skorpioni zemlje. — Crni bratje in sestre.

Od 13. leta.

Božić Dragan: Deček je vrgel kamen. Prev. Iztok Ilich. Ilustr. Janko Testen. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 159 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 203.)

Prevod dela: Dečak je bacio kamen.

Od 10. do 12. leta.

Bragin Vladimir Grigor'evič: Iskalec izgubljenega tisočletja. Fantastično pustolovska povest. Prev. Alenka Kraigher-Gregorc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 270 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: Iskatel' utračenno go tysjačletija.

Od 13. leta.

Brenk Kristina: Modra vrtnica. Upriporitvena navodila in pojasnilo napisala Draga Ahačič. Kostume zasnovala Vesna Kremžar-Preželj. Ljubljana, Pionirski dom 1977. 47 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 7. do 9. leta.

Brenk Kristina: Živa pisma. Šolska odrska uprizoritev. Navodila napisala Draga Ahačič. Ljubljana, Pionirski dom 1978. 23 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 8. do 10. leta.

Brest Vida: Ptice in grm. Ilustr. Melita Vovk-Štih. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelnica. 201.)

Pravo ime avtorice Majda Peterlin.

Od 8. do 10. leta.

Brlić-Mažuranić Ivana: Čudovite dogodivščine vajenca Hlapiča. Prev. Alojzij Bolhar. Ilustr. Božo Kos. Spretni besedi napisala Mira Medved in Marjan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 131 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Čudnovate zgodbe šegrtu Hlapiča.

Od 8. do 10. leta.

Brontë Anne: Gospa s Pustega brega. Prev. Rapa Šuklje. Ilustr. Nora Lavrin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 515 str. 8°. (Levstikov hram.)

Prevod dela: The tenant of Wildfell Hall.

Od 13. leta.

Brontë Charlotte: Shirley. Prev. Rapa Šuklje. Verze prev. Marjan Strojan. Ljubljana, Cankarjeva založba 1978. 602 str. 8°.

Prevod dela: Shirley.

Od 13. leta.

Brontë Charlotte: Villette. Roman. Prev. Rapa Šuklje. Ilustr. Nora Lavrin. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 495 str. 8°. (Levstikov hram.)

Prevod dela: Villette.

Od 13. leta.

Bruckner Karl: Zlati faraon. Prev. Jože Šmit. Ilustr. Hans Thomas. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 250 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Der goldene Pharao.

Od 12. leta.

Campagne Claude: Zbogom mojih petnajst let. Prev. Ljotze Kovatič. Ilustr. Ive Seljak Čopič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 220 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: Adieu, mes quinze ans.

Od 13. leta.

Cankar Ivan: Hlapec Jernej in njegova pravica. Ilustr. Nora Lavrin. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1878. 93 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VIII. 1.)

Od 13. leta.

Cankar Ivan: Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. France Bernik. Biografija in bibliografija Danijela Sedej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 196 str. 8°.

Od 13. leta.

Cankar Ivan: Martin Kačur. Ilustr. Julijan Miklavčič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 194 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Od 13. leta.

- Cankar Ivan:** Moje življenje. Zbral in ur. France Dobrovoljc. 4. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 123 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VII. 1.)
Od 13. leta.
- Cankar Ivan:** Na klancu. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 190 str. 8°.
Od 13. leta.
- Cankar Ivan:** Pehar suhih hrušk. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Mala slikanica.)
Od 8. do 10. leta.
- Carroll Lewis:** Alica v ogledalu. Prev. Gitica Jakopin. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 129 str. + pril. 8°. (Biseri.)
Prevod dela: Through the looking-glass. — Pravo ime avtorja Charles Lutwidge Dodgson.
Od 9. do 11. leta.
- Cerkvenik Angelo:** Izbrana mladinska beseda. Izbor, redakcija, spremna beseda in op. Stanko Kotnik. Biografija in bibliografija Danijela Sedej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 236 str. 8°.
Od 13. leta.
- Cerkvenik Angelo:** Ovčar Runo. Ilustr. Karel Zelenko. Spremni besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 155 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Cerkvenik Angelo:** Ovčar Runo. Ilustr. Karel Zelenko. Spremni besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 155 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Cervantes Saavedra Miguel de:** Čudovite prigode Don Kihota, bistrumnega plemiča iz Manče. Za mladino prir. in prev. Severin Šali. Ilustr. Nikolaj Pirnat. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 196 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VIII. 3.)
Prevod in priredba dela: El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha.
Od 12. leta.
- Cigler Janez:** Sreča v nesreči ali Popisovanje čudne zgodbe dveh dvojčkov. Podučenje starim in mladim, revnim in bogatim. Prir., spremno besedo in op. napisal Matjaž Kmecl. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 117 str. 8°. (Kondor. 141.)
Od 13. leta.
- Clostermann Pierre:** Nebo v plamenih. Prev. Ljudmila Mihelič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 189 str. 8°. (Ti vražji fantje v letečih škatlah.)
Prevod dela: Feux du ciel.
Od 13. leta.
- Collodi Carlo:** Ostržek. Prev. Albert Širok. Ilustr. Marlenka Stupica. Spremni besedi napisala Albert Širok in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 202 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Pinocchio. — Pravo ime avtorja Carlo Lorenzini.
Od 5. do 10. leta.
- Collodi Carlo:** Ostržek. Prev. Albert Širok. Ilustr. Marlenka Stupica. Spremni besedi napisala Albert Širok in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 202 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 5. do 10. leta.
- Čepčková Elena:** Čebelica Maja in njeni prijatelji. Ilustr. L'uba Končeková-Veselá. Prev. Severin Šali. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (24) str. 4°.
Do 8. leta.*
- Čopić Branko:** Doživljaji Nikolettine Bursača. Prev. Lojze Mlinar. Ilustr. Zulfikar Džumhur. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 146 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VI. 5.)
Prevod dela: Doživljaji Nikolettine Bursača.
Od 12. leta.
- Čopić Branko:** Ježeva hišica. Ilustr. Vilko Selan Gliha. Prev. Severin Šali. Zagreb, Naša djeca 1977. (16) str. 4°.
Prevod dela: Ježeva kućica.
Poezija.
Do 8. leta.*
- Čopić Branko:** Ježeva hišica. Ilustr. Vilko Selan Gliha. Prev. Severin Šali. Zagreb, Naša djeca 1978. (16) str. 4°.
- Čopić Branko:** Orli vzlete zgodaj. Prev. Jože Zupančič. Ilustr. Aco Mavec. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 182 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Orlovi rano lete.
Od 10. do 12. leta.
- Čopić Branko:** Računar Rumenko. Ilustr. Slobodan Milić. Prev. Cvetko Zagorski. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 197.)
Do 8. leta.*
- Defoe Daniel:** Robinson Crusoe. Prir. Kornej Čukovskij. Prev. Cvetko Za-

- gorski. Ilustr. Ive Seljak-Čopič. Spre-
mni besedi napisala Iztok Ilich in Ma-
rijan Tršar. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1978. 199 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Ziznj i udiviteljnije priklju-
čenja morehoda Robinzona Kruzo. Izvirna
izdaja: The life and strange surprising
adventures of Robinson Crusoe.
Od 10. do 12. leta.
- Defoe Daniel:** Življenje in nenavadne
prigode pomorščaka Robinsona Cru-
soea. Prir. Kornej Čukovskij. Prev.
Cvetko Zagorski. Ilustr. Riko Debe-
njak. 4. ponat. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1977. 237 str. 8°. (Moja knjiž-
nica. Razred V. 6.)
- Dodič Ivan:** Uganke in dopolnjevanke.
2. zvezek. Ljubljana, samozaložba
1977. 26. str. 8°.
Poezija.
Od 8. do 10. leta.
- Dodič Ivan:** Uganke in dopolnjevanke.
3. zvezek. Ljubljana, samozaložba
1978. 27 str. 8°.
Poezija.
Od 8. do 10. leta.
- Dolgouhec in medved.** Zapisal Vinko
Möderndorfer. Ilustr. Milan Bizovi-
čar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.
(16) str. 8°. (Čebelica. 203.)
Do 8. leta.*
- Dostoevskij Fedor Mihajlovič:** Netočka
Nezvanova. Prev. Severin Šali. Ilustr.
Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladin-
ska knjiga 1977. 221 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Netočka Nezvanova.
Od 13. leta.
- Druon Maurice:** Aleksander Veliki.
Prev. Vinko Avsenak. Maribor, Ob-
zorja 1977. 414 str. 8°. (Veliki možje.
37.)
Od 13. leta.
- Dumas Alexandre (1803—1870):** Črni tu-
lipan. Prev. Silvester Škerl. Ilustr.
Karel Zelenko. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1978. 295 str. 8°. Petdeset naj-
lepših po izboru bralcev.)
Prevod dela: La tulipe noire.
Od 13. leta.
- Dumas Alexandre (1824—1895):** Dama s
kamelijami. Prev. Silvester Škerl. 3.
izd. Ljubljana, Cankarjeva založba
1978. 212 str. 8°.
Prevod dela: La dame aux camélias.
Od 13. leta.
- Ekström Per Olof:** Plesala je eno po-
letje. Roman. Prev. Janko Moder.
Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mla-
dinska knjiga 1978. 374 str. 8°. (Pet-
deset najlepših po izboru bralcev.)
Prevod dela: Hon dansade en sommar.
Od 13. leta.
- Ende Michael:** Momo ali čudna zgodba
o tatovih, ki so kradli čas, in o otro-
ku, ki ga je ljudem vrnil. Pravljični
roman. Prev. Lojze Uršič. Ilustr. Jan-
ko Testen. Ljubljana, Mladinska knji-
ga 1978. 277 str. 8°. (Knjižnica Sinjega
galeba. 208/209.)
Prevod dela: Momo.
Od 10. do 12. leta.
- Erjavec Fran:** Izbrana mladinska bese-
da. Izbor, spremna beseda in op. Mat-
tjaž Kmecl. Biografija in bibliografija
Danijela Sedej. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1978. 205 str. 8°.
Od 13. leta.
- Ernst Walter:** Skrivnost Atlantide.
Znanstveno fantastičen roman. Prev.
Boris Grabnar. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1978. 128 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Das Geheimnis im Atlantik.
Od 12. leta.
- Fea Henry Robert:** Peter in divji pes.
Prev. Ljubinka Belehar. Ilustr. Mat-
tjaž Schmidt. Ljubljana, Borec 1978.
103 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 65.)
Prevod dela: Wild dog.
Od 10. do 12. leta.
- Filipič France:** O Pohorskem bataljonu.
Narisal Štefan Planinc. Ljubljana,
Borec 1978. (16) str. 4°. (Kurirčkova
zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.
- Finžgar Franc Saleški:** Gospod Hudo-
urnik. Ur. Janez Svobljšek. Ilustr. Ni-
ko Pirnat. 2. ponat. Ljubljana, Mla-
dinska knjiga 1977. 109 str. 8°. (Moja
knjižnica. Razred IV. 2.)
Od 10. do 12. leta.
- Finžgar Franc Saleški:** Leta moje mla-
dosti. Izbr. in ur. Bogomil Gerlanc.
Ilustr. Gvidon Birolla in Ive Šubic.
2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga
1977. 101 str. 8°. (Moja knjižnica. Raz-
red VI. 2.)
Od 10. leta.
- Finžgar Franc Saleški:** Pod svobodnim
soncem. Ilustr. Aco Mavec. Spremni
besedi napisala Ignac Kamenik in
Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska

- knjiga 1977. 8°. (Zlata knjiga.) 2 knj.
1. 214 str. + pril.
2. 236 str. + pril.
Od 11. leta.
- Finžgar Franc Saleški:** Pod svobodnim soncem. Ilustr. Aco Mavec. Spremní besedi napisala Ignac Kamenik in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 8°. (Zlata knjiga.) 2 knj.
1. 214 str. + pril.
2. 236 str. + pril.
- Finžgar Franc Saleški:** Pod svobodnim soncem. Povest davnih dedov. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 570 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)
- Fond'hurle Pierre-Marie:** Sneguljčica. Prev., predgovor, navodila in pojasnilo napisala Draga Ahačič. Ljubljana, Pionirski dom 1977. 31 str. + pril. 8°. (Pojdimo se gledališče.)
Dramatika.
Do 10. leta.
- Frank Anne:** Dnevnik. Prev. Albert Širok. Ilustr. Rudi Skočir. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 238 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Het achterhuis.
Od 13. leta.
- Frank Anne:** Dnevnik Anne Frank. Prev. Albert Širok. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 237 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VIII. 3.)
- Franzén Nils-Olof:** Agaton Sax in aféra sladka repa. Prev. Gitica Jakopin. Ilustr. Quentin Blake. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 118 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 212.)
Prevod dela: Agaton Sax och der svällande rotmosmysteriet.
Od 10. do 12. leta.
- Goljevšek Alenka:** Čudozgode. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 148 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 10. leta.
- Gorinšek Danilo:** Maj je, maj. Ilustr. Zdenka Golob-Borčič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Mala slikanica.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Gor'kij Maksim:** Ivanček Bedaček. Po ruski ljudski pravljici. Ilustr. Aco
- Mavec. Prev. Djurdja Flerè. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Mala slikanica.)
Do 8. leta.*
- Grabeljšek Karel:** Najmlajši partizan. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 207.)
Od 9. do 11. leta.
- Gradnik Alojz:** Mojškra Mara. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 206.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Grafenauer Niko:** Abeceda. Ilustr. Lidi-ja Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (52) str. 21×22 cm. (Pelikan.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Grafenauer Niko:** Abeceda. Ilustr. Lidi-ja Osterc. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (52) str. 21×22 cm. (Pelikan.)
- Grafenauer Niko:** Pedenjped. Ilustr. Lidi-ja Osterc. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 67 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred II. 1.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Grafenauer Niko:** Zmajček razgrajalec. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Pedenjped.)
Poezija.
Do 8. leta.*
- Grimm Jakob in Wilhelm:** Mizica, pogrni se. Ilustr. Kostja Gatnik. Prev. Rudolf Kresal. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (32) str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Guggenmos Josef:** Zakaj imajo čuki tako velike oči. Prev. Marjana Kobe. Ilustr. Stefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 82 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Warum die Käuze grosse Augen machen.
Od 5. do 10. leta.*
- Guggenmos Josef:** Zakaj je žirafa tako velika. Prev. Marjana Kobe. Ilustr. Zdenka Golob-Borčič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 196.)
Do 8. leta.*

Guy Rosa: Prijateljici. Prev. Vladka Žener. Lj., Mladinska knjiga 1978. 195 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: The friends.
Od 13. leta.

Hikmet Nazim: Sreča prismuknjene žene. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 212.)
Do 8. leta.*

Homerus: Iliada. Prvi, šesti, deveti, enajsti, šestnajsti, osemnajsti, dvaindvajseti in štiriindvajseti spev. Prev. Anton Sovrè. Ur., spremno besedo in op. napisal Kajetan Gantar. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 193 str. 8°. (Kondor. 3.)

Poezija.
Od 13. leta.

Ingolič Anton: Deček z dvema imenoma. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 107 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VII. 1.)
Od 10. do 12. leta.

Ingolič Anton: Gimnazijka. Roman. Ilustr. Melita Vovk-Štihova. Spremní besedi napisala Berta Golob in Marijan Tršar. 4. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 251 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 13. leta.

Ingolič Anton: Gimnazijka. Roman. Ilustr. Melita Vovk-Štihova. Spremní besedi napisala Berta Golob in Marijan Tršar. 5. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 251 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Ingolič Anton: Gorele so grmade. Roman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 355 str. 8°. (Levstikov hram.)
Od 13. leta.

Ingolič Anton: Ptiček brez kljunčka. Zgodbice. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 119 str. 8°. (Deteljica.)
Od 5. do 9. leta.

Ingolič Anton: Srečanje s povodnim konjem. Narisala Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (33) str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.

Ingolič Anton: Tajno društvo PGC. Ilustr. Štefan Planinc. Spremní besedi napisala Iztok Illich in Marijan Tršar.

Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 139 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.

Ingolič Anton: Tajno društvo PGC. Ilustr. Štefan Planinc. 4. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 169 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VI. 1.)

Innes Hammond: Skrivnost zapuščene ladje. Roman. Prev. Franc Stopar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 306 str. 8°. (Krog.)
Prevod dela: Wreck of the Mary Deare.
Od 13. leta.

Iz velikih težkih dni. Izbr. in ur. Leopold Suhodolčan. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 132 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred V. 7.)
Od 10. do 12. leta.

Jakopin Gitica: Devet fantov in eno dekle. Ilustr. Alenka Vogelnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 123 str. 8°. (Odisej.)
Od 13. leta.

Jalen Janez: Bobri. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremní besedi napisala Mira Medved in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 8°. (Zlata knjiga.) 3 knj.
1. Sam. 205 str. + pril.
2. Rod. 204 str. + pril.
3. Vrh. 202 str. + pril.
Od 11. leta.

Japonske pravljice. Izbr., prev. in spremno besedo napisal Andrej Bekeš. Izvirni lesorezi Alenke Vogeltnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 203 str. + pril. 8°. (Zlata ptica.)
Od 8. leta.*

Jarunková Klára: Edinka. Prev. Zdenka Škerlj-Jermanova. Ilustr. Matjaž Schmidt. Spremní besedi napisala Zdenka Škerlj in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 218 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Jediná.
Od 12. leta.

Jaworczałowa Mira: Veš kaj, Marjetica. Prev. Zdenka Škerlj-Jermanova. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 149 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Coś ci powiem, stokrotnie...
Od 8. do 10. leta.

- Joffo Joseph:** Vrečka s frnikolami. Prev. Metka Zupančič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 273 str. 8°. (Krog.)
Prevod dela: Un sac de billes.
Od 13. leta.
- Jonsson Runer:** Vike Viking. Prev. Lena Petrič. Ilustr. EWK. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 128 str. 8°.
Prevod dela: Vike Viking.
Od 10. do 12. leta.
- Jonsson Runer:** Vike Viking častni kralj. Prev. Lena Petrič. Ilustr. EWK. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 126 str. 8°.
Prevod dela: Vike Viking hederskung.
Od 10. do 12. leta.
- Jonsson Runer:** Vike Viking in Brdavs. Prev. Lena Petrič. Ilustr. EWK. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 133 str. 8°.
Prevod dela: Vike Viking och Burduser-na.
Od 10. do 12. leta.
- Jonsson Runer:** Vike Viking prelišiči Rdečeo. Prev. Lena Petrič. Ilustr. EWK. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 120 str. 8°.
Prevod dela: Vike Viking lurar de Rödöga.
Od 10. do 12. leta.
- Jonsson Runer:** Vike Viking pri rdečekožcih. Prev. Lena Petrič. Ilustr. EWK. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 124 str. 8°.
Prevod dela: Vike Viking i Vinland.
Od 10. do 12. leta.
- Jonsson Runer:** Vike Viking strmoglavi tirane. Prev. Lena Petrič. Ilustr. EWK. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 136 str. 8°.
Prevod dela: Vike Viking störtar tyrannerna.
Od 10. do 12. leta.
- Jurca Branka:** Babičina pravljica. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Borec 1977. (24) str. 16×17 cm. (Kurirčkova slikanica.)
Od 8. do 10. leta.
- Jurca Branka:** Ko zorijo jagode. Fotografije Zdenka Vetrovec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 215 str. + pril. 8°.
Od 13. leta.
- Jurca Branka:** Moj oče partizan. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 77 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 8. do 10. leta.
- Jurca Branka:** S helikopterjem k stricu Tintinu. Ilustr. Roža Piščanec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 89 str. 8°. (Deteljica.)
Od 7. do 9. leta.
- Jurčič Josip:** Deseti brat. Spremno besedo in op. napisal Boris Paternu. Ilustr. Ivana Vavpotiča. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 175 str. 8°. (Kondor. 37.)
Od 13. leta.
- Jurčič Josip:** Jurčičeva kratka pripovedna proza. Izbr. in ur., spremno študijo in op. napisal Gregor Kocijan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 141 str. 8°. (Kondor. 173.)
Od 13. leta.
- Jurčič Josip:** Jurčičeva kratka pripovedna proza. Izbr. in ur., spremno študijo in op. napisal Gregor Kocijan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 141 str. 8°. (Kondor. 173.)
Od 13. leta.
- Jurčič Josip:** Kozlovska sodba v Višnji gori. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (29) str. 4°. (Velike slikanice.)
Od 8. do 10. leta.
- Jurčič Josip, Janko Kersnik:** Rokovnjači. Historičen roman. Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 228 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)
Od 13. leta.
- Jurčič Josip:** Sosedov sin. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 72 str. 8°. (Moja knjižnica, Razred VIII. 4.)
Od 13. leta.
- Kapor Momo:** Zapiski neke Ane. Prev. Ferdinand Miklavc. Ilustr. Momo Kapor. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 302 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Beleške jedne Ane.
Od 13. leta.
- Kästner Erich:** Dvojčici. Prev. Vera Detela. Ilustr. Marjan Manček. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marjan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 118 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Das doppelte Lottchen.
Od 10. do 12. leta.
- Kavčič Vladimir:** Kaj je povedal ded. Ilustr. Ive Šubic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 71 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.

Kavčič Vladimir: Vaška komanda. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 193 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 206.)

Od 10. do 12. leta.

Kdo bo z nami šel v gozdček. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 109 str. 8°. (Deteljica.)

Poezija.

Od 5. do 10. leta.

Kdo bo z nami šel v gozdček. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ilustr. Marjan Manček. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 109 str. 8°. (Deteljica.)

Kirkegaard Ole Lund: Albert in Veliki Kazimir. Prev. Katja Fistrovič. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 101 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Prevod dela: Albert.

Od 8. do 10. leta.

Knight Eric: Lassie se vrača. Prev. Avgust Petrišič. Ilustr. Štefan Planinc. Spremni besedi napisala Avgust Petrišič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 193 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Lassie come-home.

Od 10. do 12. leta.

Knight Eric: Lassie se vrača. Prev. Avgust Petrišič. Ilustr. Štefan Planinc. Spremni besedi napisala Avgust Petrišič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 193 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Kolár Jiří: Ulenspiegel. Prev. Lojze Uršič. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 142 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 202.)

Prevod dela: Enšpigel.

Od 10. do 12. leta.

Kosmač Ciril: Balada o trobenti in oblaku. Ilustr. Ive Seljak-Copič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 209 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Od 13. leta.

Kosmač Ciril: Pomladni dan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 180 str. 8°. (Žepna knjiga.)

Od 13. leta.

Kovač Polona: Andrejev ni nikoli preveč. Ilustr. Melita Vovk-Štih. Ljub-

ljana, Borec 1977. 102 str. 8°. (Kurirč-kova knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Kovač Polona: Stric hladilnik, boben sreče in kanarček. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Kovačič Lojze: Najmočnejši fantek na svetu. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Kovič Kajetan: Maček Muri. Ilustr. Jelka Reichman. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (24) str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Kovič Kajetan: Moj prijatelj Piki Jakob. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 121 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 9. leta.

Kovič Kajetan: Moj prijatelj Piki Jakob. Ilustr. Jelka Reichman. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 121 str. 8°. (Deteljica.)

Kovič Kajetan: Zgodnje zgodbe. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 109 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Kraigher Nada: Akcija. Ilustr. Borut Pečar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1977. (16) str. 4°. (Lastovke.)

Od 7. do 9. leta.

Kranjec Miško: Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. Franc Zadravec. Biografija in bibliografija Danijela Sedej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 274 str. 8°.

Od 13. leta.

Kranjec Miško: Mladost v močvirju. Ljubljana, Mladinska knjiga; Murska Sobota, Pomurska založba 1977. 547 str. 8°. (Lestvikov hram.)

Od 13. leta.

Kranjec Miško: Povest o dobrih ljudeh. Ljubljana, Mladinska knjiga; Murska Sobota, Pomurska založba 1978. 331 str. + pril. 8°.

Od 13. leta.

Kranjec Miško: Zlata kočija. Spomini in zgodbe. Izbr. in ur. Vanek Šiftar. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 141 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VII. 3.)

Od 13. leta.

Kveder Zofka: Vladka, Mitka, Mirica. Izbr. in ur. Erna Muserjeva. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 272 str. 8°.
Od 13. leta.

Lem Stanisław: Nepremagljiva. Znanstvena fantastika. Prev. Samo Savnik. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 170 str. 8°. (Žepna knjiga.)

Prevod dela: Niezwyczeny.

Od 13. leta.

Lem Stanisław: Zgodbe o pilotu Pírxu. Prev. Janez Zor. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 430 str. 8°. (Spektrum.)

Prevod dela: Opowieści o pilotcie Pírxie.

Od 13. leta.

Lepotica Roža in druge turške pravljice. Zbral Ignacz Kunos. Iz angl. prev. Filip Robar-Dorin. Ilustr. Zdenka Golob-Borčić. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 149 str. 8°. (Zlata ptica.)

Prevod dela: Turkish fairy tales & folk tales.

Od 5. leta.*

Levstik Fran: Martin Krpan. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (50) str. 4°. Velike slikanice.)

Od 8. do 10. leta.

Levstik Fran: Martin Krpan. Ilustr. Tone Kralj. 8., prir. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (48) str. 24×30 cm. (Cicibanova knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Levstik Fran: Martin Krpan z Vrha. — Popotovanje iz Litije do Čateža. Podobe narisal Hinko Smrekar. Ur. Blaž Tomaževič. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 89 str. 8°. (Kondor. 20.)

Od 13. leta.

Levstik Fran: Otroške pesmice. Izbr., ur. Bogomil Gerlanc s sodelov. Antona Slodnjaka. Ilustr. France Mihelič. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 79 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred II. 1.)

Poezija.

Do 10. leta.

Lindgren Astrid: Bratec in Kljukec s strehe. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Marlenka Stupica. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 351 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Prevod dela: Lillebror och Karlsson pa taket.

Od 5. do 9. leta.

Lindgren Astrid: Pika Nogavička. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Marlenka Stupica. Lj., Mladinska knjiga 1977. 292 str. 8°.

Prevod del: Pippi Langstrump. — Pippi Langstrump går ambord. — Pippi Langstrump i söderhavet.

Od 6. do 11. leta.

Lindgren Astrid: Pika Nogavička. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Marlenka Stupica. Spremni besedi napisala Kristina Brenkova in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 294 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Lindgren Astrid: Pika Nogavička. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Marlenka Stupica. Spremni besedi napisala Kristina Brenkova in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 294 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Linhart Anton Tomaž: Županova Micka. — Veseli dan ali Matiček se ženi. Besedilo prir. in spremno besedo napisal Alfonz Gspan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 134 str. 8°. (Kondor. 83.)

Dramatika.

Od 13. leta.

Lovrak Mato: Tovarišija Petra Grče. Prev. Angelo Cerkvenik. Ilustr. Marička Koren. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 143 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Družba Pere Kvržiča.

Od 10. do 12. leta.

Lovrak Mato: Tovarišija Petra Grče. Prev. Angelo Cerkvenik. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 123 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred V. 3.)

Machado Maria Clara: Mala čarovnica, ki ni mogla biti zlobna. Prev. Borut Stražar. Ljubljana, Pionirski dom 1978. 17 str. 8°. (Pojdimo se gledatišče.)

Dramatika.

Od 8. do 10. leta.

MacLean Alistair: Polarna postaja Zebra. Roman o vohunih pod arktičnim

- ledom. Prev. Janko Moder. Ljubljana, Borec 1977. 244 str. 8°. (Žepna knjiga.)
Prevod dela: Ice station Zebra.
Od 13. leta.
- Magajna Bogomir:** Povestici o punčki Maji. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 214.)
Do 8. leta.
- Makarovič Svetlana:** Kosovirja na leteči žlici. Ilustr. Lidija Osterc. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 157 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Vsebuje tudi: Kam pa kam, kosovirja?
Od 5. do 10. leta.
- Makarovič Svetlana:** Mačja predilnica. Ilustr. Dušan Klun. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (25) str. 4°. Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Makarovič Svetlana:** Potepuh in nočna lučka. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (24) str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Makarovič Svetlana:** Teta Magda ali Vsi smo ustvarjalci. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 141 str. 8°. (Nova slovenska knjiga.)
Od 12. leta.
- Mal Vitan:** Sreča na vrhovi. Fotografije iz istoimenskega filma. Po snemalni knjigi Janeta Kavčiča. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 149 str. 8°.
Od 10. do 12. leta.
- Mal Vitan:** Sreča na vrhovi. Fotografije iz istoimenskega filma. Po snemalni knjigi Janeta Kavčiča. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 149 str. 8°.
- Malzberg Barry Norman:** Četrta faza. Znanstveno fantastični roman. Prev. Boris Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 141 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Phase IV.
Od 13. leta.
- Manček Marjan:** Brundo se igra. Narisal Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (20) str. 8°. (Pedenjped.)
Do 8. leta.*
- Manček Marjan:** Domače živali. Pobarvanka. Verzi Tone Pavček. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 21×26 cm. (Pobarvanke.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Manček Marjan:** V cirkusu. Pobarvanka. Verzi Dane Zajc. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 21×26 cm. (Pobarvanke.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Matičič Ivan:** Družine Slovenov potujejo. Prir. Severin Šali. Ilustr. Ivan Seljak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (76) str. 15×23 cm. (Kljukčeva knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.
- Matošec Milvoj:** Deček s Sotle. Prev. Alenka Pirjevec. Linorezi Branka Vujanovića. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 157 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Dječak sa Sotle.
Od 10. do 12. leta.
- Maurer Neža:** Čuvec. Risbe Dušan Muc. Ljubljana, Partizanska knjiga 1978. 74 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.
- Mavrična krila.** Izbor slovenskih znanstvenofantastičnih zgodb. Uvodna beseda Drago Bajt. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1978. 373 str. 8°. (Spektrum.)
Od 13. leta.
- May Karl: Vinetou.** Prev. in prir. Ludvik Mrzel. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 8°. (Zlata knjiga.) 3. knj.
1. 431 str. + pril.
2. 430 str. + pril.
3. 430 str. + pril.
Prevod dela: Winnetou.
Od 10. do 12. leta.
- Mayne William:** Modri čoln. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 168 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 211.)
Prevod dela: The blue boat.
Od 10. do 12. leta.
- Mencinger Janez:** Moja hoja na Triglav. Fotografije po posnetkih Janka Ravnika. Maribor, Obzorja 1978. 222 str. + pril. 8°. (Domače in tuje gore. 14.)
Od 12. leta.
- Milčinski Fran:** Ptički brez gnezda. Ilustr. Hinko Smrekar. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 214 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VII. 15/16.)
Od 10. do 12. leta.

Milčinski Fran: Ptički brez gnezda. Dramatiziral Primož Kozak. Ljubljana, Delavska enotnost 1977. 54 str. 8°. (Dramska knjižnica. 17.)

Dramatika.

Od 10. do 12. leta.

Milčinski Fran: Tolovaj Mataj. Prir. Breda Slodnjak. Ilustr. Ivan Vavpotič. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 147 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred III. 2.)

Od 8. do 10. leta.

Milčinski Fran: Zbrani spisi. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1978. 8°. 3. knj.

1. Ur. Breda Slodnjak. 581 str.

2. Ur. Anton Slodnjak. 466 str

3. Ur. Breda Slodnjak. 346 str.

Od 13. leta.

Milne Alan Alexander: Hiša na Pujevem oglu. Prev. Majda Stanovnik. Verze prepesnil Gregor Strniša. Ilustr. Ernest H. Shepard. 2. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 160 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: The house at Pooh corner.

Od 5. do 10. leta.

Milne Alan Alexander: Medved Pu. Prev. Majda Stanovnik. Verze prepesnil Gregor Strniša. Ilustr. E. H. Shepard. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 94 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Winnie-the-Pooh.

Od 5. do 10. leta.

Miollis Marie-Antoinette de: Tri šaloigrice. Prev. Barbara Šega-Ceh in Draga Ahačič. Ponat. Ljubljana, Pionirski dom 1977. 24 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Vsebina: Darila strica Tomaža. — Čudežna vreča. — Muc gospe Vriskove.

Dramatika.

Od 8. leta.

Mišek zmagovalec. Afriške ljudske pripovedi. Ilustr. Alenka Vogelnik. Prev. Vlado Jagodic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 208.)

Do 8. leta.*

Mlada Breda. Izbor ljudskih pesmi. Izbr. in ur. ter op. napisal Boris Merhar. Slike izbr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 255 str. 8°. (Kondor. 177.)

Poezija.

Od 13. leta.

Möderndorfer Vinko, Josip Šašel: Koroške pripovedke. Ilustr. Gvido Birolla.

Prir. Stanko Kotnik. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 149 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred III. 18.)

Od 5. do 10. leta.*

Molnár Ferenc. Dečki Pavlove ulice. Po prev. Štefana Barbariča prir. Cvetko Zagorski. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (84) str. 15×23 cm. (Kljukčeva knjižnica)

Od 10. do 12. leta.

Mož v mesecu. Angleške ljudske otroške pesmice. Ilustr. Milan Bizovičar. Prepesnila Matej Bor in Gita Jakopin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 213.)

Poezija.

Do 8. leta.

Murnik Rado: Lepi janičar. Ilustr. Ive Seljak-Čopič. Spremni besedi napisala Iztok Illich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 237 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Murnik Rado: Lepi janičar. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 233 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VI. 4.)

Nagy Katalin: Zgodba moje dijaške knjižice. Prev. Vladka Žener. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 159 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: Intokönyvem története.

Od 13. leta.

Olfers Sibylle von: Pokonci izpod korenin. Ilustr. Sibylle von Olfers. Prepesnil Oton Zupančič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (24) str. 4°. (Velike slikanice.)

Prevod dela: Etwas von den Wurzelkindern.

Poezija.

Do 8. leta.*

Olimski M.: Radovedni Leónida. Ilustr. Igor Rehar. Celje, Mohorjeva družba 1977. 45 str. 8°.

Od 6. do 9. leta.

Osterc Lidija: Rdeče češnje. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 1 zgibanka (8) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)

Do 4. leta.

Osterc Lidija: Vetrnica. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 1 zgibanka (8) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)

Do 4. leta.

Pa da bi znal, bi vam zapel. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 271 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 205.)

Poezija.

Od 12. leta.

Pavček Tone: Juri-Muri v Afriki. O fantu, ki se ni maral umivati. Ilustr. Melita Vovkova. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (32) str. 20 × 28 cm. (Cicibanova knjižnica.)

Poezija.

Do 8. leta.*

Pavček Tone: Vrtljak. Ilustr. Štefan Planinc. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 78 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred III. 5.)

Poezija.

Od 5. do 9. leta.

Pavlin Mile: Titovci. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana, Borec 1977. 125 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Pearce Ann Philippa: Zaklad pri samotni roži. Povest. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Janez Vidic. 2., pregl. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 267 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Minnow on the Say.

Od 10. do 12. leta.

Peroci Ela: Stolp iz voščilnic. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 205.)

Do 8. leta.

Petan Žarko: Obtoženi volk. — Dane Zajc: Kralj Matjaž in Alenčica. Petelin se sestavi. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 98 str. 8°. (Mladi oder.)

Dramatika.

Od 5. do 10. leta.

Podkovana žaba. Slovenske basni. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 204.)

Do 8. leta.*

Pojte, pojte, drobne ptice, preženite vse meglice. Slovenske ljudske pesmice za otroke. Naslikala Marlenka Stupica. Izbr. in ur. Kristina Brenkova. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 119 str. 8°. (Deteljica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Pravljice jugoslovanskih narodov. Izbr. Golub Dobrašinović. Ilustr. Desa Ke-rečki-Mustur. Prev. Alojz Gradnik itd. Ur. slov. izd. Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 4°. 3 knj.

1. 222 str.

2. 218 str.

3. 237 str.

Od 8. leta.*

Pregl Slavko: Geniji v kratkih hlačah. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 192 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 210.)

Od 10. do 12. leta.

Pregl Slavko: Papiga v šoli. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (32) str. 8°. (Mala slikanica.)

Od 7. do 9. leta.

Pregl Slavko: Priročnik za klatenje. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1977. 109 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Pregl Tatjana: Abecedna igra. Ilustr. Tomaž Kržišnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1978. (52) str. 8 × 22 cm.

Poezija.

Do 8. leta.

Prešeren France: Pesnitve in pisma. Ur. Anton Slodnjak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 381 str. 8°. (Kondor. 25 in 35.)

Poezija.

Od 13. leta.

Prežihov Voranc: Samorastniki. Koroške povesti. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 265 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Pravo ime avtorja Lovro Kuhar.

Od 13. leta.

Prežihov Voranc: Solzice. Ilustr. France Mihelič. Ur. Stanko Kotnik. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 113 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred V. 10.)

Od 10. do 12. leta.

Prežihov Voranc: Solzice. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremnii besedi napisala Stanko Kotnik in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 101 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prežihov Voranc: Solzice. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremnii besedi napisala

- Stanko Kotnik in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 101 str. 8°. (Zlata knjiga.)
- Prunk Ljudmila:** Kragulčki. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 202.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Pupin Mihajlo:** Od pastirja do izumitelja. Prev. Pavel Brežnik. Popr. ponat. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1977. 277 str. + pril. 8°. (Biografije.)
Prevod dela: From immigrant to inventor.
Od 13. leta.
- Račov Evgenij Mihailovič, Lidija Ivanovna Račova:** Miška dolgorepka. Prev. Djurdja Flerè. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 79 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Severnie skazki.
Od 5. do 10. leta.*
- Radović Dušan:** Spoštovani otroci. Izbr. in prev. Ivan Minatti. Ilustr. Štefan Planinc. Spremnno besedo napisal Milan Vitezović. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 77 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Pričam ti priču.
Poezija.
Od 5. do 10. leta.
- Raičković Stevan:** Mlin na veter. Prepesnil Kajetan Kovič. Ilustr. Srečo Papič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 211.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Rainer Meta:** Fičfirič. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Partizanska knjiga 1978. 45 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Poezija.
Od 5. do 10. leta.
- Reichman Jelka:** Pingvina. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 1 zgibanka (8) str. 15×17 cm. (Najdihojca...)
Do 4. leta.
- Reichman Jelka:** Tiger. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 1 zgibanka (8) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)
Do 4. leta.
- Ribič Ivan:** Kala. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1978. 104 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.
- Ribičič Josip:** Miškolin. Ilustr. Jelka Reichman. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (48) str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Ribičič Josip:** Rdeča pest. Ilustr. Janez Vidic. Spremnno besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 182 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Ribičič Josip:** Rdeča pest. Ilustr. Janez Vidic. Spremnno besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 182 str. 8°. (Zlata knjiga.)
- Rolland Romain:** Peter in Lučka. Prev. Cene Vipotnik. Ilustr. Karel Hrovatin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 90 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Pierre et Luce.
Od 13. leta.
- Roš Fran:** Tinca brez mezinca. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1977. 95 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.
- Rozman Smiljan:** Oblaček Pohajaček. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 116 str. 8°. (Deteljica.)
Od 7. do 10. leta.
- Rožnik Pavle:** Zlato mesto. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 136 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Pravo ime avtorja Palko Gal.
Od 7. leta.*
- Schroeder Binetta:** Metuljčica. Po pripovedi in z ilustr. Binette Schroeder. Prev. Gitica Jakopin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (32) str. 22×27 cm. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Sedlak Maruška:** Pesmice. Naslikala Marička Koren. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (18) str. 8°. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Segal Erich Wolf:** Ljubezenska zgodba. Prev. Peter Strojnik in Gitica Jako-

- pin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 125 str. 8°. (Žepna knjiga.)
Od 13. leta.
- Seliškar Tone:** Bratovščina Sinjega galeba. Ilustr. Božo Kos. Spremní besedi napisala Ignac Kamenik in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 133 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Seliškar Tone:** Bratovščina Sinjega galeba. Ilustr. Božo Kos. Spremní besedi napisala Ignac Kamenik in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 133 str. 8°. (Zlata knjiga.)
- Seliškar Tone:** Bratovščina Sinjega galeba. Mladinska povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 90 str. 8°. (Žepna knjiga.)
- Seliškar Tone:** Mule. Ur. Stanko Kotnik. Ilustr. Božo Kos. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 119 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 1.)
Od 10. do 12. leta.
- Sienkiewicz Henryk:** V puščavi in goščavi. Prev. France Vodnik. Ilustr. Nikolaj Omerza. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 8°. (Zlata knjiga.) 2 knj.
1. 165 str. + pril.
2. 164 str. + pril.
Prevod dela: W pustyni i w puszczy.
Od 10. do 12. leta.
- Simmel Johannes Mario:** Avtobus, velik kakor svet. Prev. Stanko Jarc. Ilustr. Ulrik Schramm. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 137 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 213.)
Prevod dela: Ein Autobus gross wie die Welt.
Od 10. do 12. leta.
- Sket Jakob:** Miklova Zala. Povest iz turških časov. Ilustr. Viktor Magyar. Trst, Založništvo tržiškega tiska; Maribor, Obzorja 1977. 193 str. 8°. (Iz slovenske kulturne zakladnice. 19.)
Od 12. leta.
- Slovenske narodne pravljice.** Izbr. in ur. Alojzij Bolhar. Ilustr. po podobah Maksima Gasparija. 9. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 203 str. + pril. 8°. (Zlata ptica.)
Od 5. leta.*
- Slovenske uganke.** Zbrala in ur. Darinka Petkovšek. Ilustr. Jože Ciuha in Marička Koren. 1. izpop. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 151 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred III. 6.)
Poezija.
Od 8. do 10. leta.
- Snoj Jože:** Hišica brez napisa. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 4°. (Velike slikarnice.)
Do 8. leta.*
- Spomini na otroštvo.** I. knjiga. Zbrala in ur. Kristina Brenkova. Ilustr. Milan Bizovičar. Op. o pisateljih in pesnikih sest. Alenka Logar-Pleško. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 333 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 8. leta.
- Spomini na otroštvo.** 2. knjiga. Zbrala in ur. Kristina Brenkova in Niko Grafenauer. Ilustr. Milan Bizovičar. Op. o pisateljih in pesnikih sest. Danijela Sedej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 407 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 8. leta.
- Spyri Johanna:** Heidi. Prev. Meta Sever. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Spremní besedi napisala Darja Kramberger in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 237 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Stanev Ljuben:** Sofijska zgodba. Prev. Sončika Lorenci. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 214 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Sofijska istorija.
Od 13. leta.
- Stritar Josip:** Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. Anton Slodnjak. Biografija in bibliografija Danijela Sedej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 266 str. 8°.
Od 13. leta.
- Strniša Gregor:** Kvadrat pa pika. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 105 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 9. do 11. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Deček na črnem konju. Ilustr. Marjan Amalietti. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 195 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Kurirčkov dnevnik. Kurirček Andrej si je zapisal in narisal v dnevnik, kar je doživljal.

- Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1977. (24) str. 16×17 cm. (Kurirčkova slikanica.)**
Od 7. do 9. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Piko Dinozaver. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana. Mladinska knjiga 1978. (24) str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Suhodolčan Leopold:** Stopinje po zraku in kako sta jih odkrila Naočnik in Očalnik, mojstra med detektivi. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 196 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 204.)
Od 10. do 12. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Zgodilo se je 6. aprila. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Borec 1978. (16) str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.
- Sutcliffe Rosemary:** Robin Hood. Prev. Ana Padovan. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremnno besedo napisal Iztok Ilich. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 233 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: The cronicles of Hobin Hood.
Od 10. do 12. leta.
- Sutcliffe Rosemary:** Robin Hood. Prev. Ana Padovan. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremnno besedo napisal Iztok Ilich. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 233 str. 8°. (Zlata knjiga.)
- Svetina Tone:** Ukana. Slikanica. Prir. in narisal Stefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 419 str. 4°.
Od 10. do 12. leta.
- Svetovne pravljice.** V izboru Cvete Kotevske in s slikami Milića od Mačve. Iz srbšč. prev. Jože Fistrovič itd. Ur. slov. izd. Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 4°. (Zlata ptica.) 3 knj.
1. 221 str.
2. 235 str.
3. 237 str.
Od 8. leta.*
- Skrinjarić Sunčana:** Veter na počitnicah. Prev. Branka Jurca. Ilustr. Srečo Papič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 131 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 5. do 10. leta.*
- Šmahelová Helena:** Velik križ. Prev. Zdenka Jermanova. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 308 str. + pril. 8°. (Biseri.)
Prevod dela: Velke trápení.
Od 12. leta.
- Šmit Jože:** Kdo živi v tej hišici. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (20) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 5. leta.
- Šmit Jože:** Polonca gre na morje. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 5. leta.
- Šmit Jože:** Vozimo, vozimo vlak. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 15×17 cm. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 5. leta.
- Šömen Branko:** Med v laseh. Mladinski roman. Ilustr. Melita Vovk-Štih. Ljubljana, Borec 1978. 165 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 63.)
Od 10. do 12. leta.
- Špur Katja:** Sošolca. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana. Mladinska knjiga 1977. 111 str. 8°. (Odisej.)
Od 13. leta.
- Tavčar Ivan:** Med gorami. Slike iz loškega pogorja. Izbr. in ur. Marja Boršnik. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 124 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VIII. 7.)
Od 13. leta.
- Tavčar Ivan:** Visoška kronika. Ilustr. Ive Šubic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 249 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)
Od 13. leta.
- Tolstoj Lev Nikolaevič:** Detinstvo — otroštvo — mladost. Prev. Severin Šali. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1978. 455 str. 8°. (Izbrano delo.)
Prevod dela: Detstvo — otročestvo — junost'.
Vsebuje tudi: Sevastopol. Prev. Vera Brnčič.
Od 13. leta.
- Townsend John Rowe:** Letoviščarji. Prev. Maja Konvalinka. Ilustr. Robert Micklewright. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 206 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: The summer people.
Od 13. leta.

Trdina Janez: Lisica, volk in medved. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 200.)
Do 8. leta.*

Tri pravljicne igrice. Prev. Barbara Šega-Čeh in Božena Legiša. Ljubljana, Pionirski dom 1977. 31 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)
Vsebina: Philip Walsh: Zlata goska. — Grdi raček. — Marcel Aymé: Volk.
Dramatika.
Od 5. do 10. leta.

Tristo narodnih in drugih priljubljenih pětih pesmi. Zbral in ur. Stanko Prek s sodelov. Borisa Merharja. Vinjete so delo Marjana Pogačnika. 6. izd. Ljubljana, Cankarjeva založba 1977. 253 str. 8°.
Poezija.
Od 10. leta.

Twain Mark. Humoreske. Prev. Branko Gradišnik. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 177 str. 8°. (Odisej.)
Pravo ime avtorja Samuel Langhorne Clemens.
Od 13. leta.

Twain Mark: Jankee na dvoru kralja Arturja. V predelavi Katarine Horbatsch. Prev. Gitica Jakopin. Ilustr. František Chochola. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 92 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 207.)
Prevod dela: Ein Yankee am Hof des Königs Arthurs. Izvirna izdaja: A Connecticut Yankee in King Arthur's court.
Od 10. do 12. leta.

Twain Mark: Prigode Toma Sawyerja. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Marjan Amalietti. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 235 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: The adventures of Tom Sawyer.
Od 10. do 12. leta.

V sanjskem času. Bajanja in verovanja avstralskih rjavih ljudstev. Izbr. in prev. Dušan Ogrizek. Ilustr. Elizabeth Durack. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 307 str. 8°. (Zlata ptica.)
Od 10. leta.

Valjavec Matija: Pastir. Besedilo prir. Severin Šali. Ilustr. Marlenka Stupica. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 4°. (Velike slikanice.)
Foezija.
Do 9. leta.

Vandot Josip: Kekčeve zgodbe. Besedilo za slikanico prir. France Bevk. Ilustr. Marička Koren. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (64) str. 4°. (Velike slikanice.)
Od 5. do 9. leta.*

Vandot Josip: Kekec in Mojca. Dramatiz. Milan Stante. — Miroslav Slana-Miros: Liliputanci gredo v napad. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 144 str. 8°. (Mladi oder.)
Dramatika.
Od 8. do 10. leta.

Vandot Josip: Kekec nad samotnim breznom. Ur. Petra Dobriča. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 181 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 4.)
Od 8. do 10. leta.

Vandot Josip: Kekec nad samotnim breznom. Ilustr. Marička Koren. Spremni besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 202 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Vandot Josip: Kekec nad samotnim breznom. Ilustr. Marička Koren. Spremni besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 202 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Vegri Saša: Mama pravi, da v očkovi glavi. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 45 str. 18×25 cm. (Cicibanova knjižnica.)
Pravo ime avtorice Albina Vodopivec.
Poezija.
Od 5. do 9. leta.

Verne Jules: Gospodar sveta. Prev. Boris Verbič. Ilustr. po francoskem izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba 1977. 162 str. 8°.
Prevod dela: Maître du monde.
Od 13. leta.

Verne Jules: Ledena sfinga. Prev. Boris M. Verbič. Ilustr. po francoskem izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1978. 402 str. 8°.
Prevod dela: La sphynx des glaces.
Od 13. leta.

Verne Jules: Otočje v ognju. Prev. Bogo Stopar. Ilustr. po francoskem izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 169 str. 8°.
Prevod dela: L'archipel en feu.
Od 13. leta.

Verne Jules: Otroka kapitana Granta. Prev. Anton Bajec. Ilustr. po francoski izdaji. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 567 str. 8°.

Prevod dela: Les enfants du capitaine Grant.

Od 10. do 12. leta.

Verne Jules: Pet tednov v balonu. Prev. Bogo Stopar. Ilustr. po francoskem izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 255 str. 8°.

Prevod dela: Cinq semaines en ballon.

Od 12. leta.

Verne Jules: Potovanje okoli sveta v 80 dneh. Prev. France in Bogo Stopar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 253 str. 8°.

Prevod dela: Le tour du monde en 80 jours.

Od 12. leta.

Verne Jules: Sever v spopadu z Jugom. Prev. Bogo Stopar. Ilustr. po francoskem izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 349 str. 8°.

Prevod dela: Nord contre Sud.

Od 13. leta.

Verne Jules: Skrivnostni otok. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. po francoskem izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 532 str. 8°.

Prevod dela: L'île misterieuse.

Od 10. do 12. leta.

Verne Jules: Skrivnostni otok. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Leon Koporc. Spremni besedi napisala Iztok Illich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 8°. (Zlata knjiga.) 2 knj.

1. 278 str. + pril.

2. 279 str. + pril.

Verne Jules: V osemdesetih dneh okoli sveta. Prev. Franc Stopar. Ilustr. po francoskem izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1977. 215 str. 8°.

Prevod dela: Le tour du monde en 80 jours.

Od 12. leta.

Vipotnik Janez: Diko na potepu. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.

Vipotnik Janez: Petrova družina. Ilustr. Miha Vipotnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1978. 85 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Vipotnik Janez: Runo. Ilustr. Darinka Pavletič-Lorenčak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Čebelica. 198.)

Do 8. leta.

Vipotnik Janez: Strah. Ilustr. Miha Vipotnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1977. 45 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Vipotnik Janez: Tinkatonka. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (24) str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.

Vogelnik Marija: O deklici, ki je prehitro rasla. Ilustr. Alenka Vogelnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Male slikanice.)

Do 8. leta.

Vrščaj-Holy Zima: 7(sedem) cofov za 1. maj. Ilustr. Stefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 8°. (Čebelica. 210.)

Od 7. do 9. leta.

Vrščaj-Holy Zima: Tisoč čolničkov. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Borec 1977. (32) str. 16 × 17 cm. (Kurirčkova slikanica.)

Od 8. do 10. leta.

Vujačić Mirko: Kako dremljejo krokodili. Prev. Boža Skoberne. Ilustr. Irena Majcen. Ljubljana, Borec 1978. 110 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 64.)

Od 10. do 12. leta.

Waltari Mika Toimi: Egipčan Sinuhe. Prev. Marijan Bregant. Ljubljana, Cankarjeva založba 1978. 651 str. 8°. Prevod dela: Sinuhe, Egyptiläinen.

Od 13. leta.

Zagorski Cvetko: Vse o Piki. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 106 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 8. leta.

Zajc Dane: Mlada Breda. Po slovenskih ljudskih motivih. Ilustr. Cita Potokar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (16) str. 4°. (Velike slikanice.)

Od 7. do 9. leta.*

Zajc Dane: Na papirnatih letalih. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (32) str. 8°. (Mala slikanica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Zorman Ivo: Bolničarka Vida. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Borec 1978. (16) str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.

Zorman Ivo: Naši kurirji. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1978. (16) str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.

Zorman Ivo: Tinčevi divji doživljaji. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (28) str. 8°. (Mala slikanica.)
Do 8. leta.*

Zorman Ivo: Uporne Dražgoše. Ilustr. Ive Šubic. Ljubljana, Borec 1978. (16) str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.

Zorman Ivo: V sedemnajstem. Ilustr. Aco Mavec. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 150 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 13. leta.

Zupan Vitomil: Plašček za Barbaro. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*

Zupanc Lojze: Deklica in Kač. Ilustr. Marička Koren. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (16) str. 8°. (Mala slikanica.)
Do 8. leta.*

Zupanc Lojze: Deklica in Kač in druge pripovedke. Izbr. Vida Zupanc. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 239 str. 8°. (Zlata ptica.)
Od 5. leta.*

Zupanc Lojze: Povodni mož v Savinji in druge pripovedke. Ilustr. Jože Ciuha. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 93 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 2.)
Od 5. leta.*

Zvezdna deklica in druge brazilske ljudske pravljice. Izbr. in prev. Jože Dolenc. Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. 238 str. 8°. (Zlata ptica.)
Od 5. leta.*

Zupančič Oton: Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda, op., biografija in bibliografija Alenka Glazer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 198 str. 8°.
Poezija.
Od 13. leta.

Zupančič Oton: Izbrane pesmi. Izbr. in ur. Josip Vidmar. Ljubljana, Prešernova družba 1977. 175 str. 8°.
Poezija.
Od 13. leta.

Zupančič Oton: Izbrane pesmi. Izbr., ur., spremno besedo in op. napisal Janko Glazer. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 162 str. 8°. (Kon-dor. 62.)
Poezija.
Od 13. leta.

Zupančič Oton: Kanglica. Izbr. in ur. Alenka Glazer. Ilustr. Nikolaj Pirnat in Vladimir Lakovič. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 69 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 1.)
Poezija.
Od 8. do 10. leta.

Zupančič Oton: Mehurčki. Izbr. in ur. Alenka Glazer. Naslikala Marlenka Stupica. 7. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. 46 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Poezija.
Od 5. do 10. leta.

OTROŠKE KNJIGE PISATELJEV Z OBMOČJA JUGOSLAVIJE, KI SO IZŠLE NA HRVAŠKEM LETA 1977

(Z informativno-kritičnimi zapisi o prvih izdajah hrvaških pisateljev)

Milan Crnković

Antić Miroslav: Prva ljubav. Ilustr. Nives Kavurić-Kurtović. 2. izd. Zagreb, Mladost 1977. 96 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Balog Zvonimir: Nevidljiva Iva. Ilustr. Marija Putra-Žižić. 3. izd. Zagreb, Mladost 1977. 134 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Balog Zvonimir: Zeleni mravi. Ilustr. Josip Bifel. Zagreb, Naša djeca 1977. 72 str. 8°.

Najbolj znani sodobni hrvaški otroški pesnik Zvonimir Balog se drugič pojavlja s knjigo pripovedi. *Ja magarac* je bila prva knjiga, ki vsebuje kratke pripovedi, podobne njegovim pesmim, le da so pisane v prozi. Tudi v knjigi *Zeleni mrav* ohranja svojo specifično besedno igro, nagajenje, da iz nonsensne telovadbe besed pridobi ena nenavadna, duhovita in domišljajske strukture, vendar v tej knjigi napreduje k pravi pripovedi. Knjiga vsebuje 29 pripovedi, ki so še vedno kratke, a vsekakor daljše od tistih iz prve zbirke. Ob besedni igri je mogoče v teh pripovedih opaziti tudi nekakšen simbolični ali satirični podtekst. Mar ta knjiga napoveduje kakšnega novega Baloga?

Okrog 9. leta.

Barković Josip: Zeleni dječak. Pripovjetke. Ilustr. Antun Mezdić. 6. izd. Zagreb, Školska knjiga 1977. 125 str. m 8°. (Dobra knjiga. Lektira za šesti razred osnovne škole.)

Brlić-Mažuranić Ivana: Cudnovate zgo-de šegrta Hlapića. Priredila Marija Duš. Ilustr. Djuro Seder. 3. izd. Zagreb, Školska knjiga 1977. 118 str. 8°. (Dobra knjiga. Lektira za V. razred osnovne škole.)

Brlić-Mažuranić Ivana: Cudnovate zgo-de šegrta Hlapića. Ilustr. Josip Vani-

šta. 9. izd. Zagreb, Mladost 1977. 134 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Brlić-Mažuranić Ivana: Lutonjica Toporko i devet župančića. Ilustr. Cvijeta Job. Zagreb, Mladost 1977. (24) str. 4°. (Velike slikovnice.)

Budak Pero: Lovac Mile i druge pjesme za djecu. Zagreb, Intergraf 1977. 93 str. 8°.

Čopić Branko: Ježeva kućica. Ilustr. Vilko Selan Gliha. Zagreb, Naša djeca 1977. (16) str. 4°.

Čopić Branko: Put u vedrinu. Izabrani stihovi. Prir. Karmen Milačić. Djuro Seder. 9. izd. Zagreb, Školska knjiga 1977. 102 str. m 8°. (Dobra knjiga. Lektira za V razred osnovne škole.)

Čopić Branko: Sin brkate čete i druge priče. Ilustr. Virgilije Nevistić. 6. izd. Zagreb, Mladost 1977. 169 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Djurić Djordje: Najdraža zora. Sisak, Joža Rožanković 1977. 88 str. 8°. (Biblioteka Pisci Siska i Banije. Knj. 2.)

Hitrec Hrvoje: Priča o Osmanu. Ilustr. Ferdinand Kulmer. Zagreb, Školska knjiga 1977. (1978) 66 str. V 8°. (Biblioteka Modra lasta.)

Hrvoje Hitrec je na 66 straneh velikega formata in v devetnajstih poglavjih povedal za nekoliko starejše otroke znani ep Ivana Gundulića Osman, eno naboljših del iz bogate starejše hrvaške književnosti, ki je bilo napisano v prvih desetletjih 17. stoletja. Vsekakor je Hitrec v podajanju dogodkov čvrsto ostal zvest Gundulićevi pesnitvi in Mažuranićevi dopolnitvi manjkajočega dela. Ep ima dvajset spevov in bi lahko tudi Hitrečeva pripoved imela dvajset poglavij, kar pa je manj bistveno. Hi-

trec je težki in za današnjega bralca ne-
vabljeni ep obnovil korektno, zadržano in
si ni privoščil prevelike svobode. Osebo
nisem naklonjen predelavam književnih
mojstrov in za otroke, ker se njihova ve-
ličina izgubi, ko se njihova »vsebina« izlo-
či iz integralne celote. Zato ne bi imel nič
proti, če bi avtor na to temo napisal po-
polnoma svobodno romanizirano interpre-
tacio s poljubnimi odstopi.

Od 9. do 13. leta.

Hribar Branko: Adam Vučjak ili knji-
ga o prijateljstvu. Ilustr. Zlatko Bou-
rek. 2. izd. Zagreb, Mladost 1977. 158
str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Ivanac Ivica: Maturanti. 2. izd. Za-
greb, Mladost 1977. (1978) 142 str. 8°.
(Biblioteka Jelen.)

Ivanac Ivica: U tami svjetlo —. Kazi-
vanje o Nikoli Tesli. Zagreb, Mladost
1977. 127 str. 8°. (Biblioteka Jelen.)

V podnaslovu piše Kazivanje o Nikoli Te-
sli. Pravzaprav gre za svojevrstno romani-
zirano biografijo Nikole Tesle, pri čemer
je bolj poudarjena dokumentarnost kot
fikcija. Avtor pripoveduje življenjsko
zgodbo velikega znanstvenika preprosto,
brez podrobnosti in s tem se to delo razli-
kuje od scenarija za televizijsko nadalje-
vanko istega avtorja, v kateri je dogajanje
bolj razvito. Gre za berljivo, nekoliko tež-
jo knjigo, ki spremlja Teslo od otroštva
do smrti.

Od 10. leta.

Iveljić Nada: Konjič sa zlatnim sedlom.
5. izd. Zagreb, Mladost 1977. 121 str.
8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Jakševac Stjepan: Vesela godina. Ilu-
str. Danica Rusjan. 5. izd. Zagreb,
Mladost 1977. 134 str., (8) str. note. 8°.
(Biblioteka Vjeverica.)

Kapidžić-Hadžić Nasiha: Liliput. Crtao
Mersad Berber. Zagreb, Školska knji-
ga 1977. (1978) 19 str. V 8°. (Biblioteka
Modra lasta.)

Kolar Slavko: Nogometna utakmica i
druge pripovijetke za djecu. Prir.
Stjepko Težak. Ilustr. Zlatko Bourek.
6. izd. Zagreb, Školska knjiga 1977.
95 str. m 8°. (Dobra knjiga. Lektira
za V. razred osnovne škole.)

Krklec Gustav: Ni san ni java. (Ilustr.
Dijana Kosec-Bourek). Zagreb, Mla-
dost 1977. (8) str. 25×22 cm.

Slikanica. Nonsensne pesmi Gustava Krk-
leca podčrtujejo relativno blago karikirani
živalski liki.

Krklec Gustav: Pod Gupčevom lipom.
Likovni prilozi Ivan Rabuzin. Zagreb,
Mladost 1977. 20 str. 4°. (Velike sli-
kovnice.)

»Velika slikanica«, pravzaprav bogato ilu-
strirana zbirka verzov in lirskih zapisov
na tematiko Zagorja, vzdruška kmečke hi-
še iz otroštva, opisov pokrajine in remini-
scenc na kmečki punt. Toplo Krklečevo
besedo nenavadno dopolnjujejo čudovite
naivne upodobitve Ivana Rabuzina. Rabu-
zin s svojimi ilustracijami ne ponavlja
Krklečeve pripovedi, temveč podaja fan-
tastično toplo bogastvo svojega čarobno
preprostega sveta. Te ilustracije zgovorno
pričarajo domači kraj.

Kušan Ivan: Uzbuna na zelenom vrhu.
Ordan Petlevski. 4. izd. Zagreb, Mla-
dost 1977. 191 str. 8° (Biblioteka Vje-
verica.)

Kušan Ivan: Koko i duhovi. Ilustr. Dju-
ro Seder. 2. izd. Zagreb, Mladost 1977.
205 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Kušan Ivan: Zagonetni dječak. Ilustr.
Ivan Kušan. 6. izd. Zagreb, Školska
knjiga 1977. 220 str. m 8°. (Dobra knji-
ga. Lektira za šesti razred osnovne
šколе.)

Kušec Mladen: Plavi kaputić. Ilustr. Di-
ana Kosec-Bourek. 2. izd. Zagreb,
Mladost 1977. 104 str. 8°. (Biblioteka
Vjeverica.)

Lovrak Mato: Družba Pere Kvržice.
Ilustr. Danica Rusjan. 8. izd. Zagreb,
Mladost 1977. 137 str. 8°. (Biblioteka
Vjeverica.)

Lukić Dragan: Tri musketara. Ilustr.
Vjera Lalin. Zagreb, Mladost 1977. 109
str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Majer Vjekoslav: Crtač zima. Ilustr.
Danica Rusjan. Zagreb, Mladost 1977.
8 str. 25×22 cm.

Slikanica. Parada otroku ljubih živali v
moderni figurativnosti.

Martić Anđelka: Pirgo. Ilustr. Branko
Vujanović 11. izd. Zagreb, Mladost
1977. 115 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Matošec Milivoj: Pustolovina u dim-
njaku. Zbirka pripovijedaka za djecu.
Ilustr. Zdenka Pozaić. Zagreb, Mla-
dost 1977. (1978) 131 str. 8°. Biblioteka
Vjeverica.)

Najplodniji sodobni hrvaški otroški ro-
manopisec, ki je napisal več kot ducat ro-
manov za otroke, se tokrat predstavlja s
zbirko krajskih pripovedi (18). V njej se ne
oddaljuje od sveta, kakršnega poznamo iz
njegovih romanov. Tudi tukaj so običajno
junaki zanimivi dečki in deklice z mestnih
ulic, nekateri so celo sposojeni iz romana,
kot Veslonožec, tukaj so njihova doživetja,
junačenja, žargon in podoben. V nekate-
rih pripovedih srečamo tudi druge znane
avtorjeve tematske prvine, kot so morje,
kapitani, potovanja. Tudi v teh povestih
se Matošec značilno spogleduje s fantasti-

ko. Te zanimive pripovedi učinkujejo kot zaokrožena poglavja avtorjevih romanov in ohranjajo vse njihove bistvene značilnosti.

Od 8. do 13. leta.

Matošec Milivoj: Strah u Ulici lipa. Ilustr. Branko Vujanović. 4. izd. Zagreb, Mladost 1977. 179 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Matošec Milivoj: Tragom brodogradnog dnevnika. Zagreb, Mladost 1977. (1978) 145 str. 8°. (Biblioteka Jelen.)

Nazor Vladimir: Veli Jože. Prir. Ljudevit Krajačić. Ilustr. Milena Lah. 11. izd. Zagreb, Školska knjiga 1977. 94 str. m 8°. (Dobra knjiga. Lektira za šesti razred osnovne škole.)

Oblak Danko: Zelena patrola. Izvidjačke priče. Ilustr. Djuro Seder. 2. izd. Zagreb, Mladost 1977. 165 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Palada Josip: Divlje jagode. Igrokazi. Omot i crteži scene Ivica Antolčić. Zagreb, Savez društava »Naša djeca« SR Hrvatske, Republička konferencija 1977. 210 str. 8°. (Savez društava »Naša djeca« SR Hrvatske Republička konferencija Zagreb. 7)

Med najredkeje knjige, namenjene otrokom, se brez dvoma uvrščajo igrice. Če so redke, še ne pomeni, da niso potrebne. Nasprotno! Res jih bolj potrebujejo vodje dramskih krožkov kot otroci za branje. Ta zbirka zagrebškega književnika Palade vsebuje sedem igric, nekatere od njih so bile nagrajene. Naslovi posameznih igric: Silno junaštvo, Lastavice, Buket jorgovanov, Ivik, Braća, U prihvatilištu, Uzbuna. Dogajanje je vzeto iz otroškega življenja, osebe so v glavnem otroci, tako so te igrice primerne za otroške dramske skupine. V njih otroci igrajo sami sebe. Ena od igrice — Lastavice — je nastala v sodelovanju z Marinom Zurlom, pripovednikom, ki je isti motiv obdelal v pripovedki z enakim naslovom in jo objavil v knjigi Mama kome on to priča!

Od 7. do 13. leta.

Peteh Mira ...: Stihovi za najmladje. Priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima. Mira Peteh, Marija Duš, Ilustr. Ivan Antolčić. Zagreb, Školska knjiga 1977. (1978) 136 str. 8°.

V podnaslovu je rečeno, da je to »priručnik za vzgojitelje v VVZ«. Knjiga želi ponuditi vzgojiteljem množico pesmi, primernih za otroke v vrtcih. V predgovoru je z metodičnega stališa razložena problematika otroka in otroške pesmi. Avtorice so pri izbiri pesmi pazile, da bi bile blizu malemu otroku. Upoštevale so večino hrvatske pesnike, bolj sodobne, skoraj nič starejših. Čeprav so brez dvoma soodobne stvaritve otroku bližje od onih iz davnine, bi bilo vendar treba odmeriti ne-

kaj prostora tudi starim dobrim pesnikom, še posebej ustni ljudski pesmi, ki živi in vztraja z otroki že stoletja. Pesmi so tematsko združene v več ciklov: Mame, tate, dedovi in bake, Jesmo li takvi, Kad bih bio, I mi slavimo praznik, U proljeće rastu imena cvijeta, Volimo sunce i kišu, vjeter, oblak i pahuljice. U svijetu bilja i životinja. Što rade i o čemu nam govore stvari, Pahuljice vode kolo... Z najveć pesmima so zastopani Grigor Vitez in Miroslav Kovačević po 13, Zvonimir Balog (10), Mladen Kušec, Borislav Ostojić, kar pomeni brez dvoma odstopanje od običajnega reda po vrednosti. To dokazuje, da so avtorice iskale »bolj otroške« otroške pesmi. A pravzaprav so vse prave otroške pesmi hkrati primerne za vrtec.

Truhelka Jagoda: Zlatni danci. Istina i priča. Ilustr. Branko Vujanović. 4. izd. Zagreb, Mladost 1977. 303 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Vitez Grigor: Igra se nastavlja. Ilustr. Ordan Petković. 4. izd. Zagreb, Mladost 1977. 107 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Vitez Grigor: Kako živi Antuntun. Ilustr. Zlatko Bourek. Zagreb, Mladost 1977. (8) str. 24 × 22 cm.

Zlatar Pero: Otključani globus. Putopisne crteže sa svih kontinenata. Ilustr. Vasko Lipovac. Zagreb, Mladost 1977. (1978) 159 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

To knjigo novinarja Pere Zlatara bi lahko imenovali mali potopisni vseznalec. Brez kritičnosti, brez podajanja lastnih razpoloženj in vtisov se Zlatar spreha po zemeljski obli in kot radovedna kokoška kljune tu in tam kakšno zrno. Ta zrno so drobni detalji, značilne sličice, nenavadni običaji, zanimiva srečanja. Naglo se niza jo Disneyeva dežela, Barnard in presajanje srca, bikoborci in podobno. Duhovito, lahko, prijetno branje za tiste, ki ljubijo potovanja in tuje dežele.

Od 10. leta.

Zvrko Ratko: Grga Čvarak. Ilustr. Branko Vujanović. 6. izd. Zagreb, Mladost 1977. 149 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Zurl Marino: Mama, kome on to priča. Ilustr. Branko Vujanović. Zagreb, Mladost 1977. 114 str. 8°. (Biblioteka Vjeverica.)

Knjiga vsebuje štirinajst kratkih zgodb in pripovedk. Vse pripoveduje oče deklici, stari deset let. Pripoveduje o sebi, o njemnem dedu, njeni babici, o dogodkih iz otroštva, ki se vtisnejo v spomin, kot so prvi izgubljeni zob, človečki v radiu, zajček ljubljencek, ki ga je mama pripravila za kosilo, lastovke, ki so zamudile selitev na jug in jih prepelejo z letalom, o dečkih, ki s kamenjem obmetavajo kuščarja in podobno. Zurl uspešno ohranja ton na-

ivno poetizirane vizije otroštva in na pre-
tanjem način odkriva zelo resna življenj-
ska vprašanja, kot so ljubezen, rojstvo,
spopad občutkov in krute resničnosti, na-
silje. Prav s tem tonom in z odkrivanjem
priteguje in izziva deklico na meji na-

ivnega otroštva: kakor da je že prerasla
takšno naivno otroško dožemanje sveta
(komu to pripoveduje! vse to že poznam!),
a hkrati občuti, da je vse to še vedno del
nje same.

Od 8. do 10. leta.

IZBOR KNJIG ZA MLADINO IZ KNJIŽNE PRODUKCIJE V BOSNI IN HERCEGOVINI LETA 1977 IN 1978

Habiba Ovčina

Alečković Mira: Zvezdane balade. (Ilustr. Muamir Rakić. 4. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 91 str. 8°. (Lastavica-lektira.) /čir./
Od 11. do 14. leta.

Andersen Hans Christian: Bajke. (Prev. Mak Dizdar. Ilustr. Hamid Lukovac. 5. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 140 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Od 10. do 13. leta.

Bećirbašić Mirsad: Pticeodrom. (Ilustr. Željko Marjanović. Sarajevo, »Svetlost« 1977. 53 + 1 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Vsebina: Dlan. Aerodrom za ptice. Svici. O čemu govori miris perunike. Lebdenje. Djetinstvo. Cvrčkova pjesma. O čemu govori miris lilijana. Baletna škola. Papirna ta ptica. Tajna zelenih penjačica. Jedan dva tri... laku noć. Čemu se pčela smije. Rosa. Sunce. O čemu govori miris ciklame. Novo ljeto. Lisica i vuk. Zašto bih se ja mogao uobraziti. Noćni leptir. Uredaji na pticeodromu. O čemu govori miris durdice. Grlice.

Do 12. leta.

Beecher-Stowe Harriet: Čiča Tomina koliba. (Prev. Jovan Bogičević. Ilustr. Mihajlo Pisanjuk. 4. prerađeno izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 148 str. 8°. /čir./ (Lastavica-lektira.)
Prevod dela: Uncle Tom's cabine.
Od 10. do 12. leta.

Bekrić Ismet: Otac s kišobranom. (Ilustr. Omer Berber). Sarajevo,

»Svjetlost« 1977. 27 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Do 10. leta.

Beran Jan: Udribriga veselica: lutka igra za djecu nabranjem, pjevanjem i pocikivanjem. (Ured. Gradimir Gjer. Ilustr. Željko Marjanović). Sarajevo, Zajednica profesionalnih pozorišta BiH, Izdavačka djelatnost, 1977. 46 str. 8°. (Biblioteka »Prva izvodenja«.)

Do 10. leta.

Bevk France: Knjiga o Titu. (Prev. i prir. Muris Idrizović. Ilustr. Željko Marjanović). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 93 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Knjiga o Titu.

Od 9. do 12. leta.

Bevk Franc: Knjiga o Titu. (Prev. i prir. Muris Idrizović. Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 92 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Knjiga o Titu.

Od 9. do 12. leta.

Bevk France: Mali buntovnik. (Prev. Anđelka Martić. Ilustr. Mihajlo Pisanjuk. 2. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 155 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Prevod dela: Mali upornik.

Od 10. do 12. leta.

Bosanskohercegovačka poezija. (Izbor i predgovor Risto Trifković) Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 110 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 14. leta.

Bosansko-hercegovačka proza. I. (Izbor i predg. Radovan Vučković.) Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 157 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 14. leta.

Bosansko-hercegovačka proza. II. (Izbor i predg. Radovan Vučković.) Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 131 str. 8°. (ćir.) (Biblioteka Mladi dani.)

Od 14. leta.

Bulajić Stevan: Dukljan i vuk. (Ilustr. Hamid Lukovac). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 84 str. 8°. (Biblioteka Lastovica br. 153.)

Od 10. do 12. leta.

Cankar Ivan: Pripovijetke. Crtice iz moje mladosti. (Izbor i redakcija Zorka Vujević. Ilustr. Željko Marjanović. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 84 str. 8°. (Biblioteka-Lastavica.)

Od 12. do 14. leta.

Carić Voja: Beli vuk. (Ilustr. Husnija Balić. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 113 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Do 11. leta.

Carroll Lewis: Alisa u zemlji čuda. (Prev. Luka Semenović. Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 101 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Alice's adventures in Wonderland.

Lewis Carroll (ps.) = Charles Ludwidge Dodgson.

Od 9. do 12. leta.

Coco Kemal: Čestitka za mamu. (Ilustr. Omer Berber. Preštampano). Banja Luka, »Glas« 1977. 57 str. 8°. (Savremena književnost.)

Do 10. leta.

Čopić Branko: Bosonogo djetinjstvo. (Ured. Muris Idrizović, Stevan Raičković i Josip Osti. Preštampano). Sarajevo, »Veselin Masleša«; »Svjetlost«; Beograd, »Prosveta« 1978. 389 str. 8°. (Sabrana djela Branka Čopića, knj. 11.)

Od 9. do 13. leta.

Čopić Branko: Čudnovat svjetski putnik. (Ilustr. Husko Balić. Preštam-

pano). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 24 str. 8°.

Do 10. leta.

Čopić Branko: Doživljaji Nikolettine Bursaća. (Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 152 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 12. do 14. leta.

Čopić Branko: Magareće godine. (Ilustr. Mihajlo Pisanjuk. 4. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 152 str. 8°. (ćir.) (Lastavica-lektira.)

Od 12. do 14. leta.

Čopić Branko: Orlovi rano lete. (Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 159 str. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 13. leta.

Čopić Branko: Orlovi rano lete. (Ilustr. Mihajlo Pisanjuk. 6. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 139 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Od 13. leta.

Čopić Branko: Otac Grmeč. (Izabrao i prir. Voja Marjanović. Ilustracije i crteži učenici Osnovne škole Hašani-Bosanska Krupa). Banja Luka, »Glas« 1978. 77 str. 8°. (Čopićev svijet djetinstva 1.)

Od 12. do 14. leta.

Čopić Branko: Pionirska trilogija. (Jubilarno izdanje). Sarajevo, »Svjetlost«; »Veselin Masleša«; Beograd, »Prosveta« 1978. 534 str. 8°. (Sabrana djela Branka Čopića, knj. 12.)

Jubilejna izdaja ob šestdesetletnici življenja in štiridesetletnici književnega dela Branka Čopića.

Od 9. do 13. leta.

Čopić Branko: Pjesme pionirke. (Urednici Stevan Raičković, Muris Idrizović, Josip Osti. Jubilarno izdanje). Sarajevo, »Svjetlost«; »Veselin Masleša«; Beograd, »Prosveta« 1978. 633 str. 8°. (Sabrana djela Branka Čopića, knj. 9.)

Jubilejna izdaja ob šestdesetletnici življenja in štiridesetletnici književnega dela Branka Čopića.

Od 10. do 14. leta.

Čopić Branko: Priče ispod zmajevih krila. (Urednici Stevan Raičković, Muris Idrizović, Josip Osti. Jubilarno izdanje). Sarajevo, »Svjetlost«; »Veselin Masleša«; Beograd, »Prosveta« 1978. 286 str. 8°. (Sabrana djela Branka Čopića, knj. 9.)

Jubilejna izdaja ob šestdesetletnici življenja in štiridesetletnici književnega dela Branka Čopića.

Od 9. do 13. leta.

Čopić Branko: U svetu medveda i leptira; Čarobna šuma. (Ilustr. Hamid Lukovac. 6. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 100 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Od 10. do 12. leta.

Diklić Arsen: Salaš u Malom Ritu. (4. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 135 str. 8°. (čir.) (Lastavica-lektira.)

Od 12. do 14. leta.

Esenin Sergej Aleksandrovič: Pjesme. Izbor. (Prev. M. M. Pešić. Prir. Ružica Breberina. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 69 str. 8°. (čir.) (Biblioteka Mladi dani.)

Od 14. leta.

Glasovi djetinjstva. Antologija poezije za djecu u Bosni i Hercegovini. (Sastavio Muris Idrizović. Ilustr. Omer Berber.) Banja Luka, »Glas« 1977. 151 str. 8°. (Biblioteka savremena književnost.)

Od 8. do 13. leta.

Gogol' Nikolaj Vasil'evič: Taras Buljba. (Prev. Ina Krstanović. Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 127 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Taras Bul'ba.

Od 14. leta.

Gogol' Nikolaj Vasil'evič: Taras Buljba. (Prev. Milovan Glišić. 2. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 145 str. 8°. (Biblioteka Pingvin.)

Od 14. leta.

Gorkij Maksim: Pripovijetke. (Prev. Nona Imamović. Prir. Muris Idrizović. Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 76 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Maksim Gorkij (ps.) = Aleksander Maksimovič Peškov.

Od 13. leta.

Grimm Jacob: Bajke. (Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 33 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Do 8. leta.

Hromadžić Ahmet: Dječak jaše konja. (Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 130 str. 8° (Biblioteka Mladi dani.)

Do 12. leta.

Hromadžić Ahmet: Ledena gora. (Ilustr. Omer Omerović. Preštampano). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 16 str. 4°. Do 8. leta.

Hromadžić Ahmet: Patuljak iz zaboravljene zemlje. (Ilustr. Hamid Lukovac. 4. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 121 str. /čir./ Lastavica-lektira.)

Od 10. do 12. leta.

Hromadžić Ahmet: Petrova gora. (Ilustr. Bosiljka Popović-Kićevac. Preštampano). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 24 str. 4°.

Do 10. leta.

Hromadžić Ahmet: Zlatna ribica. (Ilustr. Josip Bifel. 2. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 8 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Do 8. leta.

Jarunkova Klara: O jeziku koji nije htio da govori. (Prev. Jasna Novak. Ilustr. Željko Marjanović. 2. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 28 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Prevod dela: O jeziku koji nehtio da govori.

Do 8. leta.

Jeknić Dragoljub: Sunce u pupoljku. (Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 30 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Do 8. leta.

Kapidžić-Hadžić Nasiha: Glas djetinjstva. (Ured. Gradimir Gojer. Ilustr. Željko Marjanović). Sarajevo, Zajednica profesionalnih pozorišta BiH, 1977. 39 str. 8°. (Biblioteka Prva izvođenja. 4.)

Do 10. leta.

Kapidžić-Hadžić Nasiha: Maskenbal u šumi. (Ilustr. Mersad Berber. 2. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 122 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Do 9. leta.

Kataev Valentin Petrovič: Sin puka. (Prev. Derviš Imamović. 4. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 159 str. 8°. (Biblioteka Pingvin.)

Prevod dela: Syn polka.

Do 13. leta.

Kipling Rudyard: Knjiga o džungli. (Prev. Neda Erceg. 4. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 164 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Prevod dela: Jungle Book

Od 12. leta.

- Knight Eric:** Lesi se vraća kući (Prev. Danica Živanović. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 195. str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)
Prevod dela: Lessie Come Home.
Od 10. do 12. leta.
- Kočić Petar:** Jablan. (Ilustr. Alojz Čurić i djeca Osnovne škole Zmaj Jovan Jovanović u Banja Luci). Banja Luka, »Glas« 1977. 48 str. 8°.
Izšlo v cirilici i latinici. Izdaja posvećena stotnici rojstva Petra Kočića.
Do 14. leta.
- Kolar Slavko:** Breza i druge pripovjetke. (Izbor Milica Ivanišević. 2. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 109 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Do 14. leta.
- Kostić Dušan:** Sutjeska. (Ilustr. Mario Mikulić. 7. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 161 str. 8°. (čir.) (Lastavica-lektira.)
Od 14. leta.
- Kranjec Miško:** Pripovijetke. (Izbor Nenad Radanović. Prev. Lazar Amidžić. Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 89 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)
Od 13. leta.
- London Jack:** Bijeli očajnik. (Prev. Anton Glavina. Ilustr. Hamid Lukovac. 4. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 186 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Prevod dela: White Fang. Pravo ime avtorja: John Griffith.
Od 13. leta.
- Lovrak Mato:** Družba Pere Kvržice. (Ilustr. Željko Marjanović. 4. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 116 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Od 9. do 12. leta.
- Lovrak Mato:** Vlak u snijegu. (Ilustr. Božo Stefanović. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 102 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Do 10. leta.
- Lovrak Mato:** Vlak u snjgu. (Prir. Karlo Pavelić. Preštampano.). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 103 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)
Do 10. leta.
- Lukić Dragan:** Djevojčica na repu reda. (Ilustr. Željko Marjanović.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 16 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)
Do 8. leta.
- Maksimović Desanka:** Na šesnaesti rođendan. (3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 86 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Pesmi.
Od 11. do 13. leta.
- Maksimović Desanka:** Zlatni leptir. (Ilustr. Željko Marjanović. 5. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 113 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Do 10. leta.
- Mihelić Mira:** Dođi, dragi moj Arijele. (Prev. Josip Stošić. 2. izd., Ilustr. Husnija Balić.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 107 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Prevod dela: Pridi, mili moj Ariel.
Do 12. leta.
- Mikić Aleksa:** Priče o malim borcima. (Ilustr. Dobrinka Petronić. 4. izd.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 150 str. 8°. (Lastavica — lektira.)
Od 9. do 12. leta.
- Mladi o Titu.** (Ur. Franjo Tolić.). Sarajevo, NIŠRO »Oslobođenje« 1978. 61 str. 8°. (Edicija »Mladi o revoluciji«.)
Izšlo v cirilici i latinici.
Do 14. leta.
- Narodne pjesme. I.** (Izbor i redakcija Juraj Marek. Ilustr. Husko Balić. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 68 str. 8°. (Lastavica — lektira.)
Do 14. leta.
- Narodne pripovijetke naših i drugih naroda. I.** (Izbor i redakcija Subhija Hrnjević. Ilustr. Omer Omerović. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 130 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Do 14. leta.
- Narodne pripovijetke naših i drugih naroda. II.** (Izbor i redakcija Subhija Hrnjević. Ilustr. Omer Omerović. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 136 str. 8°. (Lastavica-lektira.)
Do 14. leta.
- Narodne pripovijetke I.** (Ured. Muris Idrizović. Prir. Munib Maglajlić i Esma Smalbegović. Ilustr. Željko Marjanović.). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 142 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)
Do 14. leta.

Narodne pripovijetke II. (Ured. Muris Idrizović. Prir. Munib Maglajlić i Esma Smilbegović. Ilustr. Željko Marjanović). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 142. str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Do 14. leta.

Nogo Rajko: Rodila me tetka koza. (Ilustr. Željko Marjanović). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 31 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Do 8. leta.

Peroci Ela: Baka plete rukavice. (Prev. Lazar Amidžić. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 115 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Do 8. leta.

Petrović Mirko: Lastavica biblioteka i Kolonija dječje jugoslovenske književnosti. (Pripremio Mirko Petrović. Ilustr. Bosa Kićevac. Ured. Nevzeta Osmanbegović.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 129 str. 8°. Biblioteka-Lastavica 1954—1978. Kolonija-Lastavica 1959—1978.

Do 14. leta.

Petrović Mirko: Svirač u dvorištu. (Ilustr. Ibrahim Krzović. 3. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 128 str. 8°. (Lastavica-lektira.)

Do 12. leta.

Prežihov Voranc: Đurđevak. (Prev. Đuza Radović. Ured. Muris Idrizović Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 84 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Solzice
Voranc Prežihov (ps.) = Lovro Kuhar.

Od 10. leta.

Puškin Aleksandar Sergeevič: Bajka o caru Saltanu. (Prev. i prepjevao Velimir Milošević. Ilustr. Hasan Sućeska). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 81 str. 8°. (Lastavica — lektira.)

Do 10. leta.

Renn Ludwig: Crnac Nobi. (Prev. Vanda Ivanišević i Janja Jovanović. Ilustr. Željko Marjanović. 4. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 94 str. 8°. (Lastavica — lektira.)

Prevod dela: Der Neger Nobi.

Do 12. leta.

Samokovlija Isak: Nosač Samuel. (Mirjamina kosa. (Preštampano). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 127 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 14. leta.

Skrinjar-Tvrz Valerija: Drugačija proljeća. Sarajevo, NISRO »Oslobođenje« 1977. 104 str. 8°. (Biblioteka Iskra.)

Od 14. leta.

Smačoski Boško: Veliki i mali. (Prev. Josip Stošić. Ilustr. Dobrinka Petrović). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1978. 111 str. 8°. (ćir.) (Biblioteka Lastavica. knj. 154.)

Prevod dela: Golemi i mali.

Do 12. leta.

Spyri Johanna: Hajdi. (Prev. Teodora Rebba). Sarajevo, »Svjetlost« 1977. 227 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Heidi.

Do 12. leta.

Stel'mah Mihailo Panasovič: Ptice labudi lete... (Prev. Ina Krstanović-Samokovlić. 2. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 156 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Gusi-lebedi letjat.

Do 12. leta.

Štipanović Đuro: Krila od oblaka: Pjesme za djecu. Mrkonjić Grad, Izdanje autora, 1978. 64 str. 8°.

Do 10. leta.

Šimunović Dinko: Duga; Alkar; Kukavica. (Priredio Muhsin Rizvić). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 118 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Do 14. leta.

Turjačanin Zorica: Ključevi zlatnih vrata. Banja Luka, »Glas« 1978. 99 str. 8°.

Od 14. leta.

Vandot Josip: Kekec. (Prev. Muris Idrizović. Predg. Nasiha Kapidžić-Hadžić. Preštampano.). Sarajevo, »Svjetlost« 1978. 131 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Kekec nad samotnim breznom.

Od 8. do 10. leta.

Vitez Grigor: Doživljaji najslavnijeg svjetskog putnika. (Ilustr. Hamid Lukovac. Preštampano), Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 20 str. 4°.

Silkanica.

Do 8. leta.

Zbogom moji zeleni bregovi. Zbirka proznih radova članova Literarne sekcije Osnovne škole »Prvi maj« iz Ze-

nice. (Prir. Živorad Živković. Liković. Likovna oprema Slađana Milić-Karović). Zenica, KUD »Izgradnja« 1978. 72. str. 8°.

Do 14. leta.

Zmaj Jovan Jovanović: Dobar drug. (Izbor Branka Vujović i Smilja Janković. Ilustr. Husko Balić. 4. izd.). Sara-

jevo, »Veselin Masleša« 1977. 24 str. 8°. (Lastavica — lektira.)

Do 10. leta.

Zmaj Jovan Jovanović: Nova radost. (Izbor Branka Vujović i Smilja Janković. Ilustr. Omer Omerović. 4. izd.). Sarajevo, »Veselin Masleša« 1977. 16 str. 8°. (Lastavica — lektira.)

Do 8. leta.

V letu otroka — več pozornosti knjigi. Vrsta prireditev v evropskih državah od Poljske, Sovjetske zveze, pa do Velike Britanije in Portugalske je v znamenju leta otroka. Ne le koncerti, gledališke prireditve, kinopredstave — v okviru umetnosti —, ampak tudi knjige imajo močno veljavo in so v ospredju kulturnih manifestacij, namenjenih tako otrokom kot tudi odraslim. Slednje se je izkazalo kot potrebno, kajti starši so se pokazali kot tisti, ki so vse premalo informirani o otroški, mladinski knjigi. To so ugotovili tako v Italiji kot v Zvezni republiki Nemčiji ali na Švedskem — pa še kje drugod bi se dalo ugotoviti podobno, kjer niso raziskovali tega problema. Dogaja se vse prepogosto, da starši ponujajo otrokom knjige po svoji presoji, ki ne temelji toliko na približnem poznavanju sodobne knjižne produkcije, ampak bolj na spominu na lastne vzore in izkušnje, na železno klasiko od Andersena pa do Julesa Verne ipd. Lahko se zgodi, ne da bi bilo nujno, da nastane nehote, iz nevednosti kratek stik med otrokom, knjigo in starši. Zato želijo številne knjižne razstave, ki so bile širom po evropskih državah in ki še bodo, bodisi na posebnih razstavah ali v knjižnicah, predstaviti otroško in mladinsko knjigo zlasti z vidika sodobnih literarnih dosežkov, ne da bi

ob tem zanemarjali klasiko vse do ljudskega izročila. Pri pomnoženih razstavah mladinskih knjig pa zlasti posamezne države, na primer Norveška, Danska, Bolgarija in druge, težijo, da razstavno gradivo ni osredotočeno le v večjih središčih, ampak da pride tudi v oddaljene kraje, celo take, ki nimajo ugodnih komunikacijskih zvez. Seveda pa ustaljene mednarodne razstave želijo poudariti leto otroka na upadljiv način. To se je že videlo na mednarodni razstavi v Bologni, ki je sicer sama po sebi usmerjena zgolj v mladinsko književnost, pa so letos dali poseben poudarek mladinski poljudnoznanstveni in izobraževalni knjigi. Že tu je bilo opazno, da knjiga ni vedno sama po sebi, izolirana od drugih medijev, morda je v zvezi s poljudnoznanstvenimi mladinskimi knjigami za različno starost še bolj prišlo do izraza, kako organsko se prepleta knjiga kot temelj, ob njej pa harmonično diapozitivi, plošče, ozkotračni filmi ipd. Podoben poudarek knjigi za otroke in mladino obeta frankfurtski knjižni sejem, enako želi jeseni beograjski knjižni sejem manifestirati domače in tuje dosežke v letu otroka. Med akcijami po svetu pa je zlasti pri razvojnih državah opaziti težnjo, da bi praktično pomnožili zlasti šolske knjižnice, na primer na Portugalskem, Irskem, pa

še kje, da bi na ta način neposredno omogočili dostop mladim do knjige. Prav akcijski programi v zvezi s knjigo pa so sila različni med evropskimi državami, ponekod teh akcij ne predvidevajo. Kajpak je to le eden od vidikov za leto otroka, mnogi, zlasti izven Evrope, so kot primarno postavili vprašanje socialne in prehrambene, izobraževalne narave, kar je logično glede na kričeče primere v Aziji, Afriki, Latinski Ameriki.

»Veli Joža« Vladimira Nazorja kot risanka. Klasično hrvaško delo Veli Joža Vladimira Nazorja bo doživelo filmsko animacijo. Znani mojster risank Zlatko Grgić pripravlja film o hrvaškem Krpanu. Kljub temu da ima Grgić za seboj kar blestečo prakso pri risankah, pa se loteva *Velega Jože* z akribijo, da bi podal adekvatno risarsko upodobitev, kot jo je znal Nazor umetniško izpeljati. Med mladimi bralci na Hrvaškem še vedno velja *Veli Joža* za eno najbolj priljubljenih beril, zato ni skrivnost, da velja Grgićeva risanka za velik obet.

»Brata Levjesrčna« Astrid Lindgren na televizijskem zaslonu. Med sodobnimi mladinskimi književniki je Astrid Lindgren tista, ki je najprej doživela filmske realizacije mnogih njenih del in požela uspeh izven svoje domovine. *Pika Nogavička* je postala film, ki je obšel pet celin, filmskim ustvarjalcem pa prinesel priznanje. Astrid Lindgren je bolj kot kateri drugi avtor potrdila, da tisti redki otroški filmi, ki jih posnamemo po svetu, imajo v večini primerov trdno oporo v literarni, to je knjižni predlogi, in da je komaj kak primer, kjer je scenarij nastal mimo knjižnega dela. Posebne pozornosti po *Piki Nogavički* je bil deležen film, ki je na televizijskem zaslonu pre-

potoval mnoge evropske države — *Brata Levjesrčna*. Ne le zato, ker je to eno zadnjih del Astrid Lindgren, ampak predvsem zato, ker je pisateljica s to knjigo doživela svoj novi vrh in veliko odmevnost med mladimi bralci. Ne da bi se dalo presoditi, kakšna je bila umetniška upodobitev knjige *Brata Levjesrčna* na zaslonu, pa je vsaj za Skandinavijo in Srednjo Evropo razvidno, da je mladina različnih let s pozornostjo in priznanjem spremljala »oživiljeno zgodbo«.

Mednarodna nagrada »Janusz Korczak« za mladinsko književnost. Na Poljskem so ustanovili mednarodno knjižno nagrado »Janusz Korczak« za najboljše mladinsko leposlovno delo leta. Ob domači, že od poprej ustaljeni nagradi za mladinsko književnost, namenjeni le domačim avtorjem, je to prva poljska mednarodna nagrada v okviru leposlovja. Ustanovili so jo za stoletnico rojstva poljskega mladinskega pisatelja in jo po njem poimenovali. Za prvi natečaj je prispelo kar 85 mladinskih del iz 15 držav, kar je dosti, saj gre za prvi »preizkus« nanovo ustanovljene mednarodne nagrade. Tudi žirija je mednarodna in ni imela lahkega dela, čeprav je bila nazadnje odločitev dokaj soglasna; nagrado so pripisali Astrid Lindgren za *Brata Levjesrčna* in Čehu Bohumilu Richu za *Novega Guliverja*. Oboje spada v mladinsko prozo, ki je sicer že pred poljsko mednarodno nagrado požela priznanje mladine in strokovne kritike, vendar pa je nagrada utrdila sloves *Bratov Levjesrčnih* in *Novega Guliverja*, morda zlasti slednjega.

Alenka Gerlovič o partizanskem lutkovnem gledališču. Pri založbi Borec je izšla knjiga Alenke Gerlovič *Partizansko lutkovno gledališče*. No-

viteto lahko štejemo za dokument in za spomine, navezane na lutkarsko partizansko dejavnost med 1943. in 1944. letom, ko so ustanovili partizansko lutkovno gledališče. Avtorica knjige je sledila spominom in raziskavam, želeč ohraniti gradivo, ki bi v marsičem lahko prešlo v pozabo. Knjiga ima bogato slikovno gradivo in poda vrsto podatkov o ustvarjalcih in posebnostih lutkarskega dela pri partizanih. Avtorici gre priznanje za prvo sistematično zbrano gradivo med NOB.

»Pot v Jaroslaw« R. Schneiderja v slovenščini. Ne da bi se dalo razbrati iz slovenskega prevoda romana *Pot v Jaroslaw* Rolfa Schneiderja, kdaj je pravzaprav to delo izšlo v izvirniku, pa iz drugih virov povzemamo, da je to mladinsko delo izšlo pred petimi leti v Nemški demokratični republiki in je na mah postalo uspešnica na obeh straneh nemškega jezikovnega območja. Rolf Schneider je v tem delu prikazal mlado, odraščajočo dekle, ki po hudem domačem konfliktu pobegne od doma, želeč si priti v Jaroslaw, domači kraj pokojne babice, ki ji je edina nekaj pomenila v družini. Spotoma se spozna s Poljakom, študentom Janom, z njim prepotuje del Nemčije in Poljske, spozna krvavo preteklost Nemčije in si želi biti Poljakinja. Po raznih peripetijah pride ta z Janom v vzhodni Berlin, kjer se poslovita s trpkim občutkom, da se ne bosta več videla. Gittie, tako je dekletu ime, je že poprej spoznala, da beg od doma ni rešitev, problemi ostanejo, razrešiti jih mora sama v sebi. Za slovenski prevod je poskrbela Mira Miladinović.

Študijsko o znanstveni fantastiki. Že nekaj časa je tega, kar je izšla zajetna knjiga Roberta Scholesa in Erica S. Rabkina *Science Fiction*. Natisnila jo je založba Oxford Universi-

ty Press, avtorja pa problemsko obravnavata znanstveno fantastiko s treh osnovnih gledišč: zgodovinsko, z gledišča znanosti, vizionarno. Upoštevata vse poglobitve osebnosti, ki so zastavile pero v okviru znanstvene fantastike od transilvanskega grozljivega barona pa do Lema, Le Guina, Malzberga, Bradburyja in drugih. Avtorja sta se posvetila tudi vprašanju tematike in forme, vključila sta poglavje o znanstveni fantastiki in drugih medijih, seveda v okviru pregledne možnosti. Knjiga po svoji vsebini in namenu ne želi biti nekaj zaključenega, dokončnega, vsebuje obilo informacij in daje študijsko obravnavo ter odpira problematiko v okviru tovrstne književnosti. Prav gotovo tako po obsegu kot po pristopu prednjači pred nekaterimi površnimi deli, ki govore o znanstveni fantastiki, terja pa od bralca kritični odnos.

Yasuko Kimura — mladinski ilustrator, ki je znan po svetu. Za začetne bralce, oziroma tiste, ki jim še morajo brati starši, je pač важно, da je knjiga čim bolj zanimiva, živo in estetsko opremljena s številnimi ilustracijami. Japonci že dlje časa opozarjajo nase z nekaterimi mladinskimi ilustratorji, ki znajo povezovati japonsko tradicijo barve in občutka z novodobnimi izrazi in sodobno stilizacijo. Eden takih umetnikov je Yasuko Kimura. Ne poznajo ga le na Japonskem, na Filipinih, Koreji, s svojimi ilustracijami je navdušil tudi Veliko Britanijo, Švico, Švedsko, Italijo in nekaj ameriških držav. Morda je v nekaterih ilustracijah bolj »evropski« in je v tem tudi skrivnost pojasnjena, vendar pa je neizpodbitno, da svežina Vzhoda pronica skozi ilustratorjevo pripoved. Moderna stilizacija je jasna, humorno obarvana in barvno sveža. Med novejšimi otroškimi knjigami je vzbudila živo za-

nimanje *Cuthbert in Morska pošast*, kjer je besedilo napisal Kim Chester, zgodba pa premore tudi neprisiljene socialne prvine.

Eseji o mladinskih književnikih. Študijskega značaja je knjiga *Good Writers for Young Readers*, ki jo je uredil Dennis Butts in je izšla pri angleški založbi Hart-Davis Educational. Urednik knjige je zbral sodobne eseje in študije o književnikih, ki pišejo za mladino, in vključil imena, kot so Leon Garfield, Philipa Pearce, Rosemary Sutcliff, Alan Garner, Richard Adams itd. Poleg esejistično študijskega gradiva je dragocena tudi izbrana bibliografija, kjer se pozna kritični odnos urednika do najvidnejših dosežkov mladinskega leposlovja, natančna specifikacija glede na starost in interesna območja. Knjiga je dragoceno strokovno delo za učitelje in vzgojitelje, za knjižničarje in za starše.

I. G.

V okviru sekcije Književnost in jezik v NOB na IX. kongresu jugoslovanskih slavistov na Bledu od 17. do 21. 10. 1979 sta dva referenta obravnavala tematiko narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije v romanih za otroke in mladino. Prispevka mr. Duška Cackova *Umetničkata avtentičnost na detskoto opredelovanje* za NOV *vo romanite na makedonskata mladinska i detska literatura* in Alenke Glazer *Slovenska mladinska književnost v NOB* kažeta živo znanstveno zanimanje in vidne rezultate v proučevanju te književne vrste na makedonskem oziroma slovenskem jezikovnem območju.

Simpozij »Poslijeratna književnost naroda i narodnosti SR Bosne i Hercegovine«, ki je bil v Banjaluki 7. 9. 1979 v okviru tradicionalnih književ-

nih srečanj na Kozari, potrjuje, da se tudi na pomembnih znanstvenih zborovanjih enakopravno obravnavata otroška in tako imenovana »resna« literatura. V celotnem razmišljanju o gibanjih in dosežkih povojne književnosti narodov in narodnosti Bosne in Hercegovine je tudi ustvarjanje za otroke dobilo adekvaten prostor. Dr. Muris Idrizović, kritik iz Sarajeva, je v svojem delu *Poslijeratna bosanskohercegovačka knjiga za djecu* podal pregled najpomembnejših pojavov otroške književnosti na tem ozemlju, medtem ko sta dr. Zorica Turjačanin in Risto Trifković obravnavala bosanskohercegovsko pesem za otroke oziroma domete književne kritike, njene uspehe in neuspehe pri vrednotenju tekoče književne produkcije. Referati s tega simpozija bodo objavljeni v banjaluškem časopisu *Putevi*.

Književna srečanja v Zaostrogu so leta 1979 potekala v okviru književne kolonije Lastavica. Tokrat so jim vtisnila pečat dva jubileja: 25 let zbirke Biblioteka Lastavica, ki jo izdaja založba Veselin Masleša v Sarajevu, in 20 let obstoja kolonije Lastavica. V dveh desetletjih je kolonija Lastavica združevala mlade ljubitelje lepe besede iz vseh krajev naše države, najmlajši naraščaj vseh narodov in narodnosti naše skupnosti ter tako postala Jugoslavija v malem, razsadnik bratstva in enotnosti, velika šola patriotizma in samoupravljanja. V tem smislu je bila organizirana okrogla miza o prevodih in prevajanju iz jezikov narodov in narodnosti SFRJ. V pogovorih je sodelovalo veliko pisateljev, kritikov in drugih poznavalcev literature za otroke: Nasiha Kapidžić-Hadžić, Desanka Maksimović, dr. Ljubomir Cvijetić, dr. Zorica Turjačanin, France Filipić, Mirko Petrović, Andjelka Martić, dr. Muris Idrizović, Vidoe Podgorec,

Draško Ščekić, Jakov Jurišić, Branka Jurca, Ibrahim Kajan, Nedžati Zekerija in drugi. Referate in razpravo s tega posveta je objavil sarajevski Prosvjetni list 15. oktobra 1979.

Književna manifestacija Stazama djetinjstva je potekala v začetku oktobra 1979 v Bosanskem Novem, v Hašanih, Bosanski Krupi, Bužimu, Arapuši in drugih krajih bosansko-novske komune. V celoti je bila posvečena osebnosti in delu Branka Ćopića, danes vsekakor najbolj znanega

ustvarjalca za otroke na srbskohrvatskem območju. V okviru srečanja je bila organizirana tudi okrogla miza, ki je obravnavala temo *Zavičajno u djelu Branka Ćopića*. Uvodne referate so prebrali dr. Voja Marjanović, dr. Zorica Turjačanin in mr. Svetozar Ličina, v razpravi pa so sodelovali dr. Muris Idrizović, Ismet Bekrić, Vladimir Nastić in večje število prosvetnih delavcev tega območja.

Z. T.

	stran
Leopold Suhodolčan: Črte mojega življenja	5
Niko Grafenauer: O pedenj-človeku in laket-bradi. Ob stoletnici Levstikovih »Otročjih iger v pesencah«	9
Fran Levstik: »Vrtčevim« pesnikom in pisateljem sploh	19
K Levstikovi kritiki »Vrtčevim« pesnikom in pisateljem sploh (A. G.)	23
Bogo Pregelj: Slovenska književnost za otroke	25
Dr. Milan Crnković: Nonsensna gramatika in stilistika Zvonimira Baloga	43
Dr. Voja Marjanović: Čopićeve otroške pripovedke o vojnem in poveljnem življenju	53
Stanko Kotnik: Bralna značka kot edinstvena možnost in pomemben pogoj za organiziran dvig bralne kulture v usmerjenem izobraževanju	62
Tatjana Pregl: Nagrajena slovenska ilustratorja	71
 OCENE — POROČILA — BIBLIOGRAFIJE	
Iztok Ilich: Trideset let Levstikovih nagrad	88
Levstikove nagrade — obrazložitve žirij	90
Bibliografija Slavka Pregla	92
Bibliografija Marjana Amalietija	93
Bibliografija Zorana Jerina	94
Slavko Pregl o sebi	95
Novitete iz založbe »Mladinska knjiga«	96
Tone Pavček: Slon v žepu (Slavko Jug)	96
Zlata skledica; Tri nove Čebelice; Vladimir Osolnik:	
Josip Murn Aleksandrov (Berta Golob)	97
Djurdja Flerè: Kaj se je zgodilo z možem v črnem ogrinjalu	99
Tanja Pogačar: 30. mednarodna razstava knjig za otroke in mladino v Münchnu	102
Marjana Kobe, Andra Žnidar: Izbor knjig iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letih 1977 in 1978	104
Dr. Milan Crnković: Otroške knjige z območja Jugoslavije, ki so izšle na Hrvaškem leta 1977	123
Habiba Ovčina: Izbor knjig za mladino iz knjižne produkcije v Bosni in Hercegovini leta 1977 in 1978	126
ZAPISI	132

OTROK IN KNJIGA

10

Revijo ureja s sodelovanjem uredniškega odbora

Darja Kramberger

Opremila Breda Varl

Izdali

Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice

Pedagoška akademija Maribor

festival Kurirček

Pionirska knjižnica Ljubljana

Založila

Založba Obzorja Maribor

Za založbo Drago Simončič

Natisnilo

ČGP VEČER

1980 v Mariboru

IZ VSEBINE PRIHODNJE ŠTEVILKE

V tematskem delu 11. številke bodo objavljeni referati s strokovnega posvetovanja v okviru 17. festivala Kurirček na temo Socialna komponenta v književnosti za otroke in mladino.

Dr. Miroslava Genčiová v obsežni študiji obravnava razvoj zvrsti v branju za mladino.

Pravljica in njene sorodne zvrsti je tema poglavja iz disertacije o slovenski mladinski književnosti od 1945 do 1968 dr. Vere Bokal.

Novost v 11. številki bo prvi del gradiva za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev, tako bodo na razpolago prepotrebni podatki iz mladinske književnosti.

